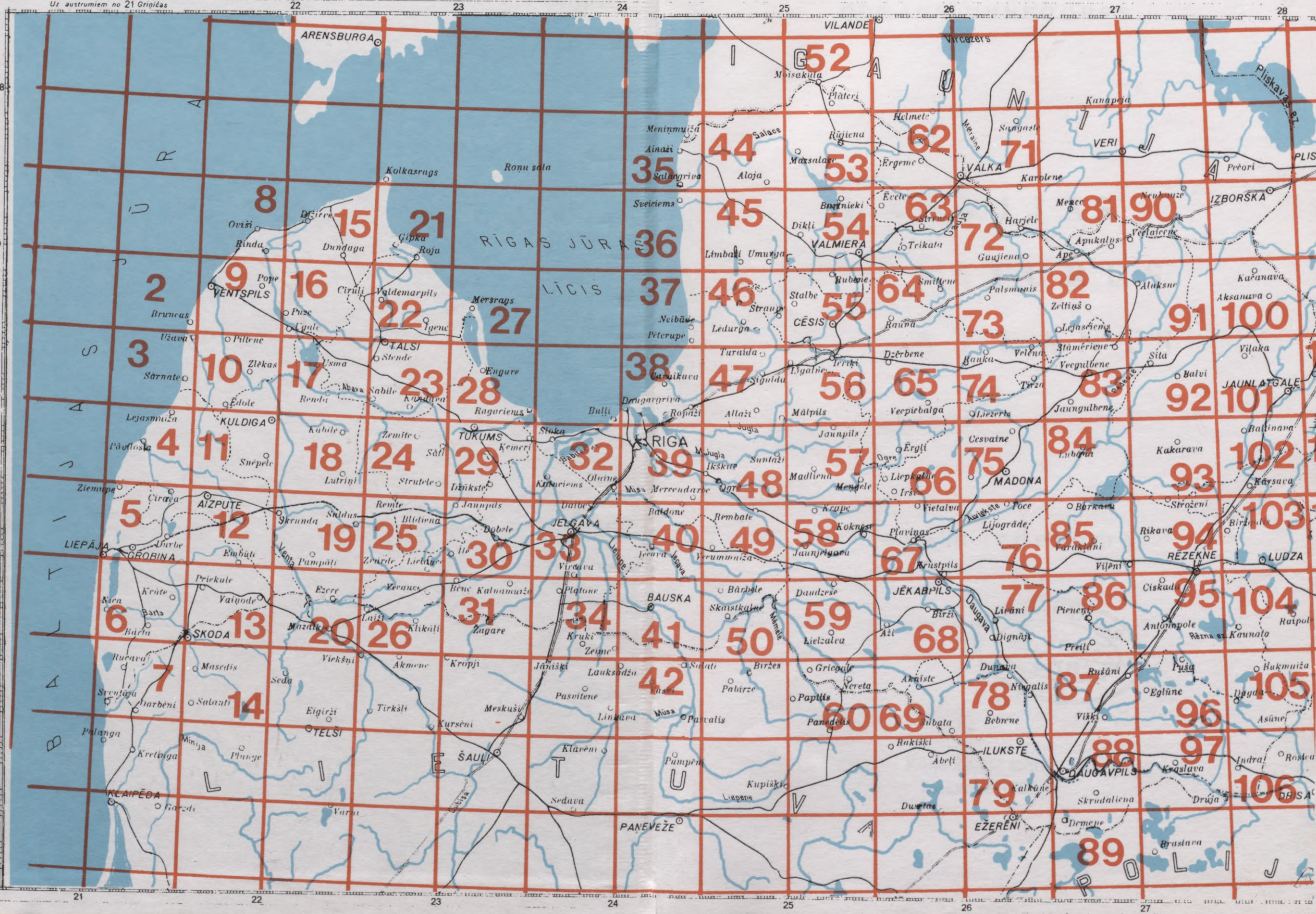

EDGARS DUNSDORFS

**LATVIJAS
VĒSTURES
ATLANTS**

LATVIJAS KARTES PĀRSKATA LAPA

Uz austrumiem no 21 Grīčiņas

21 22 23 24 25 26 27

8
0
7

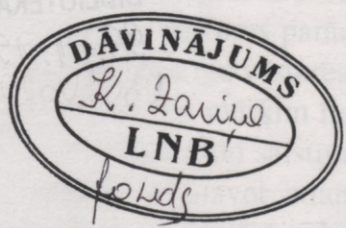
99-5
L 3

L
9

EDGARS DUNSDORFS

L A T V I J A S
V Ē S T U R E S
A T L A N T S

Trešais izdevums

Kārļa Zariņa fonds
Melburnā 1998

©
Copyright: *Edgars Dunsdorfs*

National Library of Australia card number and ISBN
0 947177 10 8

Pirmā izdevuma apgāds: *Latvijas skautu prezidenta ģenerāļa
Kārļa Gopera fonds*

Otrā un trešā izdevuma apgāds: *Kārļa Zariņa fonds*

Gunāra Jurjāna vāka zīmējums

AN ATLAS OF LATVIAN HISTORY

3rd edition

Latvijas Nacionālā
BIBLIOTĒKA

99-1.192
0302052245

Printed by *Bridge Printing Pty Ltd*, Dandenong, Vic. 3175

Priekšvārdi

Priekšvārdi pirmajam izdevumam

Publicējot šo *Latvijas vēstures atlantu*, būs aizpildīts ievērojams robs mūsu vēstures literātūrā. Sekojot moderniem paraugiem, atlantā ievietotas ne vien kartes, bet arī ikonografiski un citi attēli. Autors cer, ka šis atlants darīs saprotamāku Latvijas vēstures sarežģīto norisi un attīstību.

Atlantā Latvijas vēsture ir rādīta plašākā, Eiropas kontekstā. Piemēram, esam parādījuši domāt, ka viduslaikos katoļu baznīcas militārie ordeņi darbojās tikai Latvijā un Prūsijā un ka tie bija vācu ekspansijas nesēji. Karte 33. lappusē rāda, ka šādi ordeņi darbojās arī citās Romas katoļticības robežjoslās un ka tie nebija tikai vāciska rakstura.

Mūsu atlanta mērķis nav būt tikai par uzskatāmības līdzekli tiem, kas interesējas par Latvijas vēsturi. Grāmatai ir vēl otrs uzdevums. Izdarot aptauju rakstu krājuma *Archiva* vajadzībām par mūsu sestdienas skolās lietotām grāmatām, izrādījās, ka daudzās skolās nemaz nemāca Latvijas vēsturi. Aizbildinājums šai bēdīgai parādībai ir, ka trūkstot viegli saprotamu vēstures mācībgrāmatu. Daži skolotāji šīs grūtības pārvar, paši sagatavojot vēstures konceptus un izdalot tos skolēniem. Lai palīdzētu skolotājiem, kas šādi nerīkojas, paskaidrojumi šai atlantā ir rakstīti vienkāršā valodā, sevišķi atlanta sākumā. Tā mūsu skolas varēs atlantu izmantot kā Latvijas vēstures mācībgrāmatu. Autors tādēļ centies tajā apskatīt visas tās Latvijas vēstures parādības, ko varētu mācīt mūsu skolās un kas dotu sakarīgu vēstures norises ainu.

Skolotāji, kas grāmatu šim mērķim lietos, to varēs ņemt par pamatu savam interesantajam un saistīgajam stāstījumam. Lai palīdzētu šādu stāstījumu sagatavot, atlanta beigās līdz ar attēlu sarakstu ir sniegta norāde uz literātūru, kur attiecīgais jautājums apskatīts plašāk. Saprotams, nav domāts, ka klasē ir jāiztirzā visi atlantā ievietotie attēli. Skolotāji izvēlēsies tikai tos, kas viņus pašus interesēs, un tad savu stāstījumu rūpīgi sagatavos. Viņi arī mudinās skolēnus jautāt un būs gatavi uz jautājumiem atbildēt.

Attēli un kartes ir tāda viela, kas iedziļinoties saprotama arī tiem, kuŗi valodu vairs tikai vāji prot. Līdz ar to atlants būs lietojams arī pašmācībai. Mūsu jaunajā paaudzē ir daudzi, kuŗus dzīve aizvirzījusi projām no latviskās pasaules. Atlants noderēs tiem no viņiem, kas tomēr negrib saraut saites ar šo latvisko pasauli.

Latvijas skautu prezidenta ģenerāļa Gopera fonds nav žēlojis līdzekļus, lai šo grāmatu izdotu. Kaut autors tajā ieguldīto darbu veicis bez atlīdzības, apgāds tomēr, grāmatu izdodot, uzņēmis materiālu risku. Autors cer, ka sabiedrība pratīs to novērtēt un arī šo grāmatu pirks tikpat rosīgi kā pārējās Gopera fonda grāmatas.

Par grāmatas vāka un apvāka zīmējumu, kā arī par titullapas iekārtojumu jāpateicas Gunāram Jurjānam.

Kāda nozīme ir vēstures zināšanām latviskā gara uzturēšanā, esmu apcerējis grāmatā *Trešā Latvija* (25.lappusē), un to šeit neatkārtošu.

Mūsu vidējā un vecākā paaudze ir apliecinājusi, ka tai ir liela interese par Latvijas vēsturi. Mūsu uzdevums ir modināt šo interesi arī jaunajā paaudzē. Ja šī grāmata kaut daļēji varēs palīdzēt to veikt, tā nebūs tikai pieminekļis bijušiem laikiem, bet kļūs arī par būvmateriāla daļu nākotnes brīvās Latvijas ēkai.

Autors

Priekšvārdi otram izdevumam

Latvijas vēstures atlanta pirmais izdevums iznāca 1969. gadā. Priekš vairākiem gadiem grāmata jau izpārdota. Daudz mūsu skolu šo darbu lieto kā mācībgrāmatu, tādēļ radās vajadzība pēc jauna izdevuma. Šis jaunais izdevums ir papildināts ar daudzkrāsu attēliem un arī jaunu materiālu. Principā tomēr grāmatas iekārta nav grozīta.

Autors

Priekšvārdi trešajam izdevumam

Latvijas vēstures atlanta pirmais izdevums iznāca 1969.gadā, otrais izdevums ar gandrīz to pašu tekstu 1976.gadā. Latvijas vēsturē tie bija drūmi gadi. Lai stiprinātu cerības mūsu valsts labākai nākotnei, arī grāmatas otrā izdevumā beigās (197.lappusē)

ievietoju pasaules kartes, kuŗās attēlotas četras tirannijas: Atilas valsts, tatāru valsts, Hitlera valsts un komūnistu valsts (sk. 223. lpp.) ar paskaidrojuma tekstu:

„Mainīgajā un netveramā vēstures notikumu kaleidoskopā līdz šim atkārtosies tikai parādība, ka tirannijas ir sabrukušas. Tādēļ šai ziņā vēsture ļauj pareģot nākotni.

Trīs lielas tirannijas pagātnē ir sabrukušas. Patlaban vecajā pasaulē un līdz ar to mūsu dzimtenē arī valda tirannija. Mēs nešaubāties, ka arī par šo tiranniņu nāks vēstures tiesa. Tai lielajā dienā, kad tas notiks, Latvija atkal kļūs brīva.

Edgars Dunsdorfs"

Tā bija pirmā un vienīgā reize, kad, vēsturnieks būdams, uzdrošinājos pareģot nākotni, un visā pazemībā varu ar gandarījumu konstatēt, ka šis pareģojums ir papildījies: *Latvija ir brīva*.

Latvijas vēstures atlanta trešais izdevums ir paplašināts ar Latvijas atjaunotās neatkarības notikumiem, kad sengrieķu vēstures mūza Klio mums izrādījusi savu labvēlību, bet arī latviešu pasaku velns savā nepārspējamā muļķībā rada jaunus sarežģījumus mūsu vēsturē un vienaldzību par atjaunoto brīvību. Vēl ļaunāk – Latvija tagad ir kļuvusi par mērķi krievu kolonistiem, kas dodas turp laimi meklēt. Diemžēl, šo kolonizāciju klusībā atbalsta pasaules lielvalsts ASV.

Ticēsim, ka savu jauniegūto brīvību Latvija zinās nosargāt. Daudz palīdzēs saskanīga sadarbība ar kaimiņvalstīm – Igauniju un Lietuvu. Esmu pārliecināts, ka, Latvijai kārtojot attieksmes ar kaimiņvalstīm, uzvarēs saprāts, nevis valstsvīru kaislības.

Autors

levads: Vēstures avoti

Vēsturi raksta pēc avotiem. Avoti ir trejādi: 1) vēstījošie avoti – chronikas, 2) dokumentu publikācijas un 3) attēli.

Par Latvijas vēsturi ir divas galvenās chronikas: latīņu valodā sacerētā *Indriķa chronika* un lejasvācu valodā sacerētā *Atskaņu chronika*.

Dokumentus par Latviju senatnē sakopojis un publicējis Frīdrihs Bunge: Friedrich G. von Bunge et al., *Liv-, Esth- und Kurländisches Urkundenbuch* (1853–1910, 1900–1914).

Attēli, kas palīdz seno laiku vēsturniekam, ir kartes un zīmējumi senatnē un fotoattēli jaunākajos laikos.

Visas trīs vēstures avotu grupas prasa kritisku vēsturnieka pieeju. Chroniku ticamību apdraud iespējamie vēlākie norakstītāju vai izdevēju iestarpinājumi chronikas sākotnējā tekstā vai arī kļūdaini norakstījumi. Par attēliem ir kritiskā pieejā jāprasa, vai autors ir centies attēlot īstenību vai savu iedomu. Varētu domāt, ka fotoattēli rāda īstenību. Parasti tā arī būs, tomēr uzmanība ir vietā, jo arī ar fotoaparātu var melot.

BALTU ZEMES

Priekš pāriņģēģļu un citu Baltijas apdzīvotā kartē parādīto apdzīvotā Baltijas reģiona kartē ir arī vēlākie latviešu iedzīvotāji. Par to liecina Baltijas reģiona apdzīvotā kartē parādītie apdzīvotāji. Balti savā valodā nosauca tās un latviski. Baltijas reģionā ir dzīvojuši latviski, un tieši tie ir tie, kas ir dzīvojuši balti.

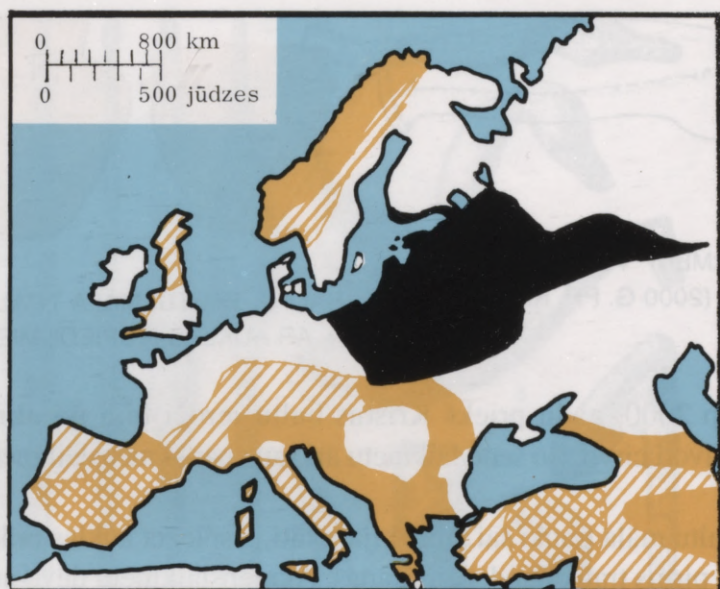
Balti bija zemkopji, lopkopji un zvejnieki, bet viņu kāpinā zemelot bija mednieki. Austrumos dzīvoja Eļevotāju tautas.

Vestures avoti

... (faint, illegible text) ...
... (faint, illegible text) ...
... (faint, illegible text) ...

BALTIJĀ ĒMĒS

... (faint, illegible text) ...
... (faint, illegible text) ...
... (faint, illegible text) ...

APGABALS, KUR BALTI DZĪVOJA 2000 GADUS PRIEKŠ KRISTUS

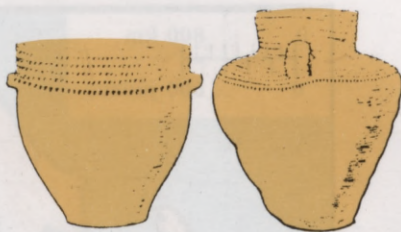
Melni iekrāsotie līdzenumi ir baltu apdzīvoti.

Priekš četri tūkstoši gadiem baltu tautas apdzīvoja kartē parādītos apgabalus Eiropā. Baltu tautu skaitā bija arī vēlākās latviešu tautas senči. Par baltu tautu apdzīvotiem apgabaliem var spriest pēc izrakumos atrastām mantām. Balti savā valodā nosauca upes un kalnus. Šie nosaukumi ir saglabājušies līdz mūsu dienām, un pēc tiem arī var spriest, kur senos laikos ir dzīvojuši balti.

Balti bija zemkopji, lopkopji un zvejnieki, bet viņu kaimiņi ziemeļos bija mednieki. Austrumos dzīvoja klejotāju tautas.

AKMENĪ VEIDOTS CIRVIS
(2000 G. PR. KRISTUS)

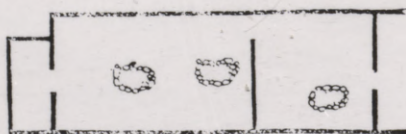
BALTU TAUTU MĀLA TRAUKI
- AR AUKLAS IESPIEDUMIEM

Ap 2000. gadu priekš Kristus baltu ieroči bija no akmens izgatavoti cirvji. Šo seno laikmetu arī sauc par akmenslaikmetu.

Baltu māla trauki šai laikā bija rotāti, iespiežot auklas mīkstajā mālā pirms trauku apdedzināšanas. Akmenslaikmetu dēvē arī par auklas keramikas kultūras laikmetu.

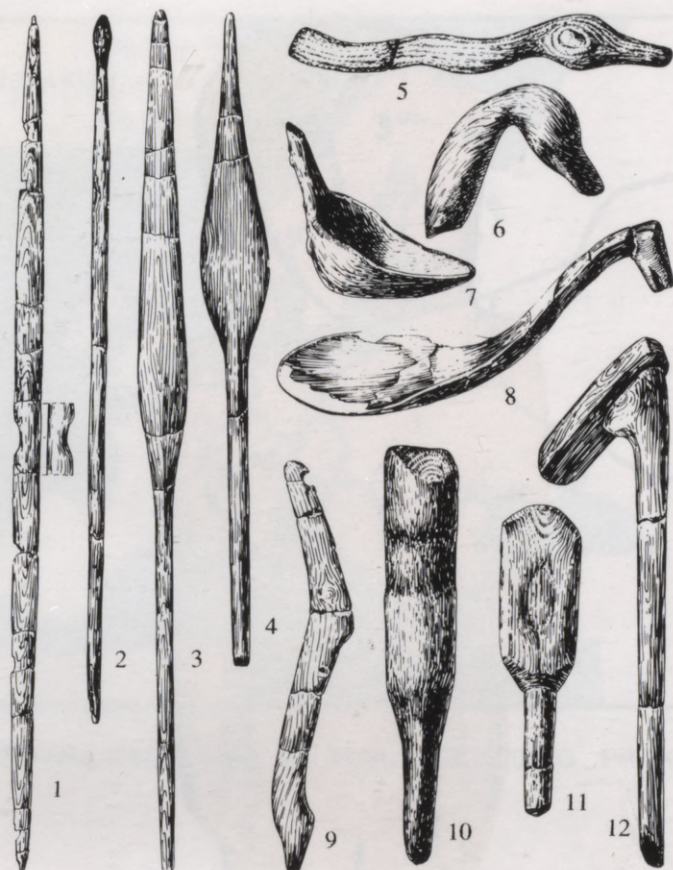
Sānskats

Plāns

BALTU DZĪVOJAMĀ ĒKA

Baltu dzīvojamās ēkas bija celtas no koka. Tajās bija vairākas istabas. Pēc izrakumiem spriežot, ēkas bijušas 4 metri platas un 8 metri gaļas. Istabas vidū atradās pavardi, kas bija sakrauti no laukakmeņiem.

SĀRNATES PURVĀ ATRASTIE KOKA PRIEKŠMETI

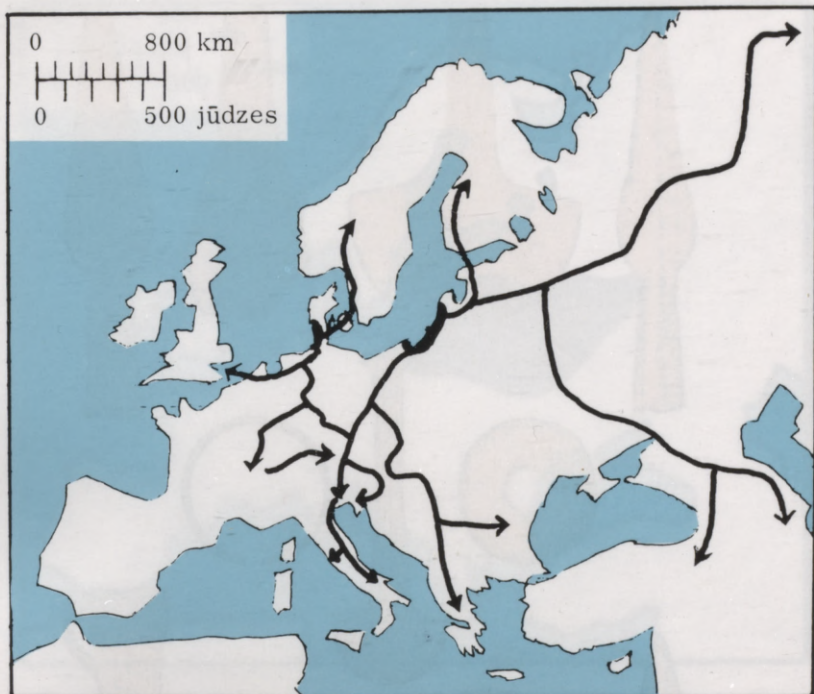
1. Loks. 2. Šķēps 3-4. Aiņi. 5-6. Putnu galvas. 7-8. Kaņotes.
9. Bumerangs 10. Vāle 11. Riekstu skaldāmā vālite. 12. Kaplis.

Šais senajos laikos visvairāk priekšmetu izgatavoja no koka. Līdz mūsu laikam tomēr saglabājušies tikai tie koka priekšmeti, kas konservējušies purvos.

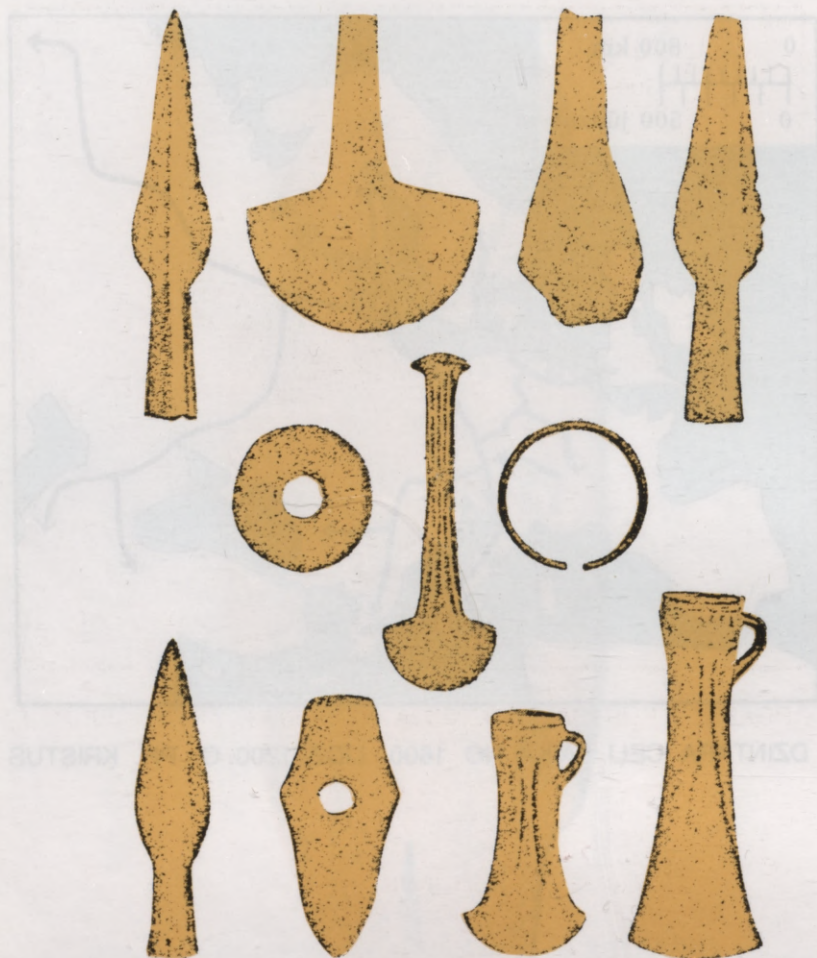
AKMENSLAIKMETA DZINTARA TĒLS

Dzintaru atrada senajā Prūsijā un arī izskalotu jūras krastā Kurzemē. Dzejnieki tādēļ Latviju sauc par Dzintarzemi.

DZINTARA CEĻI LAIKĀ NO 1600. LĪDZ 1200. G. PR. KRISTUS

Dzintars ir ļoti skaists, tādēļ to lietoja rotām. Arī citām tautām dzintars patika. Kad starp Dzintarzemi, seno Romu un Grieķiju, kā arī citām zemēm izveidojās tirdzniecība, balti pret dzintaru iemainīja starp citu arī bronzu. Bronza ir vaļa un alvas sakausējums un viegli apstrādājama. Akmens ieroču un darbarīku vietā balti pamazām sāka lietot bronzas ieročus un darbarīkus. Domā, ka latviešu tautasdziesmās bieži pieminētie „zaļie zobentiņi” ir bronzas zobeni.

BRONZAS LAIKMETA (1500–400. G. PRIEKŠ KRISTUS) IEROČI
UN ROTASLIETAS

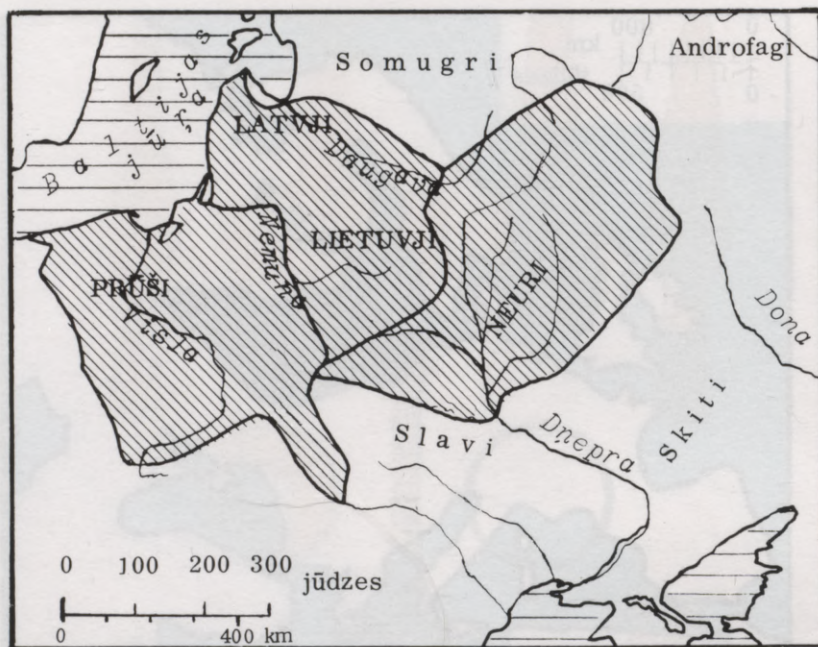
No bronzas balti liedināja ieročus – kaujas cirvju un šķēpu
uzgaļus – kā arī rotas. Kaut gan vēl ilgi lietoja arī akmens cirvjus,
šo laikmetu tomēr sauc par bronzas laikmetu.

APGABALS, KUR BALTI DZĪVOJA AP 1100. G. PRIEKŠ KRISTUS

Salīdzinot ar karti 9.lappusē, redzams, ka 900 gadus vēlāk baltu apdzīvotais apgabals ir kļuvis mazāks. Tas tādēļ, ka baltu tautām sāk uz mākties kaimiņi. No ziemeļiem un no austrumiem baltu apdzīvotajā telpā sāka iespieties somugru tautas.

Kartē parādītajā teritorijā balti tomēr noturējās ļoti ilgu gadsimteņus. Kā redzams kartē 16.lappusē, viņi dzīvoja tai pašā apgabalā vēl ap 400. gadu priekš Kristus. Divi tūkstoši gadu pēc augšējā kartē attēlotā laikmeta (ap 10. gadsimteni) balti bija atspiesti uz rietumiem, bet austrumos vēl bija palikušas atsevišķas baltu apdzīvotas „salas” (sk. 20. lpp.).

BALTU TAUTAS AP 600-400. G. PRIEKŠ KRISTUS

Līdz šim runājām par „baltu tautām”, neminot šo tautu vārdus. Teicām, ka baltu tautās ieilpst arī vēlāko latviešu senči. Tikai laikā, sākot ar 600. gadu priekš Kristus, varam atšķirt četras lielas baltu tautu grupas. Vislas upes baseinā līdz Nemunas upei dzīvoja prūši, ap Nemunas upi dzīvoja lietuvji, uz ziemeļiem no lietuvjiem līdz Daugavai dzīvoja latvji, bet austrumos Dņepras upes baseina augšgalā dzīvoja neuri.

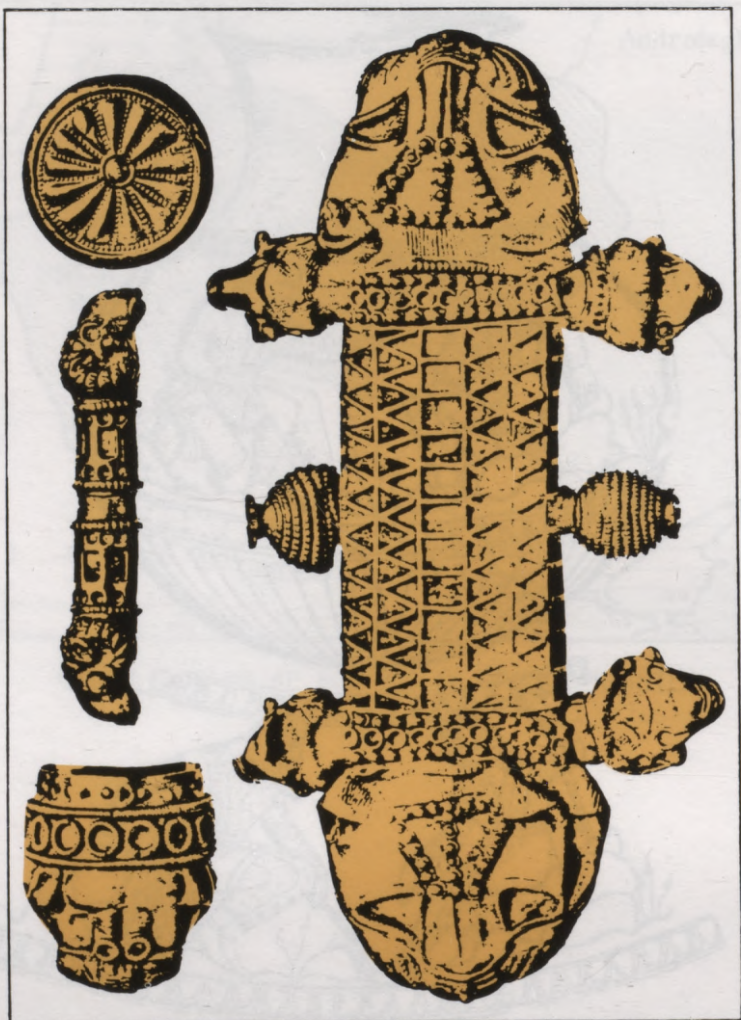
Par neuriem un viņu dienvidu un austrumu kaimiņiem sniedzis ziņas pirmais pasaules vēsturnieks – laikā starp 490. un 480. gadu priekš Kristus dzimušais grieķis Herodots.

GRIEĶU VĀZE AR SKITU KAĻAVĪRU ATTĒLIEM

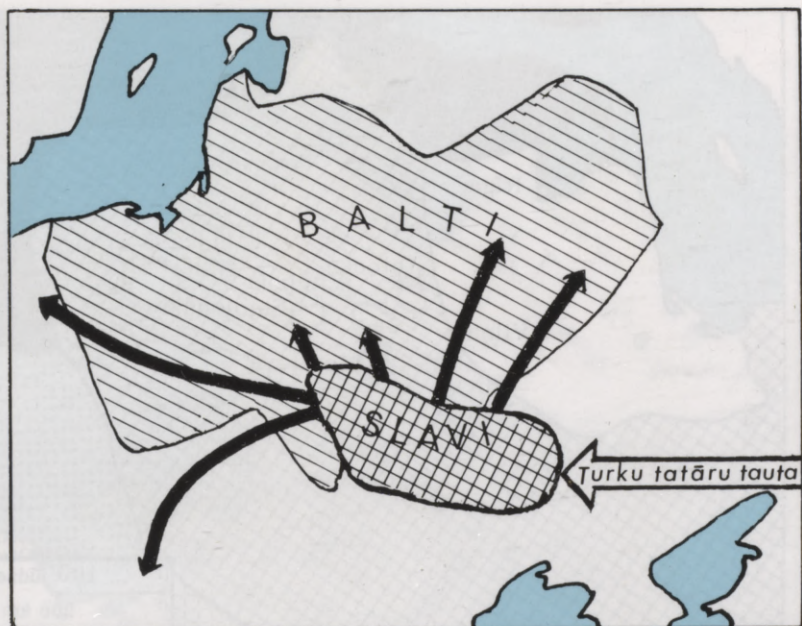
Attēlā ir grieķu vāze, kas attiecas uz piekto gadsimteni priekš Kristus. Uz tās attēloti skitu kaļavīri. Herodots raksta, ka neuri izskatoties līdzīgi skitiem. Var tādēļ domāt, ka tādi izskatījās arī baltu kaļavīri.

Kā redzams, skitu kaļavīru ieroči bija šaujamaiss loks un bultas makstī un tuvcīņai kaujascirvis. Tādi paši ieroči bija arī baltu kaļavīriem. Tas arī bija vienīgais kopīgais šīm citādi atšķirīgajām tautām.

SKITU ZEMĒ ATRASTA ZELTA ROTA AR DZINTARA
INKRUSTĀCIJĀM (6. GADSIMTENĪ PR. KRISTUS)

Kur skitu zeme atradās, redzams kartē 16.lappusē. Tas, ka tur izrakumos atrasts dzintars, liecina par sakariem ar Baltiju.

BALTU TAUTĀM UZBRŪK SLAVU TAUTAS 6-8. GADSIMTENĪ

Ja neskaita somugru tautu uzmākšanos, baltu tautas dzīvoja mierīgi savās zemēs 2500 gadus. Piektajā gadsimtenī (pēc Kristus) Eiropā no Āzijas iebruka hunni. Pirmā tauta, ko viņi savā kaņagājienā sastapa, bija baltu neuri. Hunni viņus lielā skaitā iznīcināja.

Kad vēlākajos gadsimtos pa to pašu ceļu, kā bija nākuši hunni, no Āzijas iebruka vēl citas tautas, tad slavi, kas daļēji bija ieņēmuši neuru zemi, mācās virsū arī pārējām baltu tautām. Slavu uzbrukuma virzienus 6-8. gadsimtenī rāda augšējā karte. Šai laikā kā baltiem, tā slaviem jau bija dzelzs ieroči. Tas bija dzelzslaikmets.

BALTU TAUTU ZEMES (BALTĀ KRĀSĀ) UN SOMUGRU ZEMES (MELNĀ KRĀSĀ) 10-12. GADSIMTENĪ. SLAVU ZEMES (RŪTOTAS)

Karte rāda, ka baltu tautas no 10. līdz 12. gadsimtenim vienkopus dzīvo tikai vairs Baltijas jūras piekrastē („Dzintarzemē”). Austrumos baltu apgabalus ieņēmuši slavi, kuņus latvieši sauca par krieviem. Tikai atsevišķas baltu apdzīvotas „salas” krievu zemē vēl ir baltiskas.

Uz austrumiem no Lietuvas dzīvoja pārkrievoti balti, kuņus latvieši sauca par baltkrieviem. Uz dienvidiem no Lietuvas un Prūsijas dzīvoja slavi, kuņus sauca par poļiem.

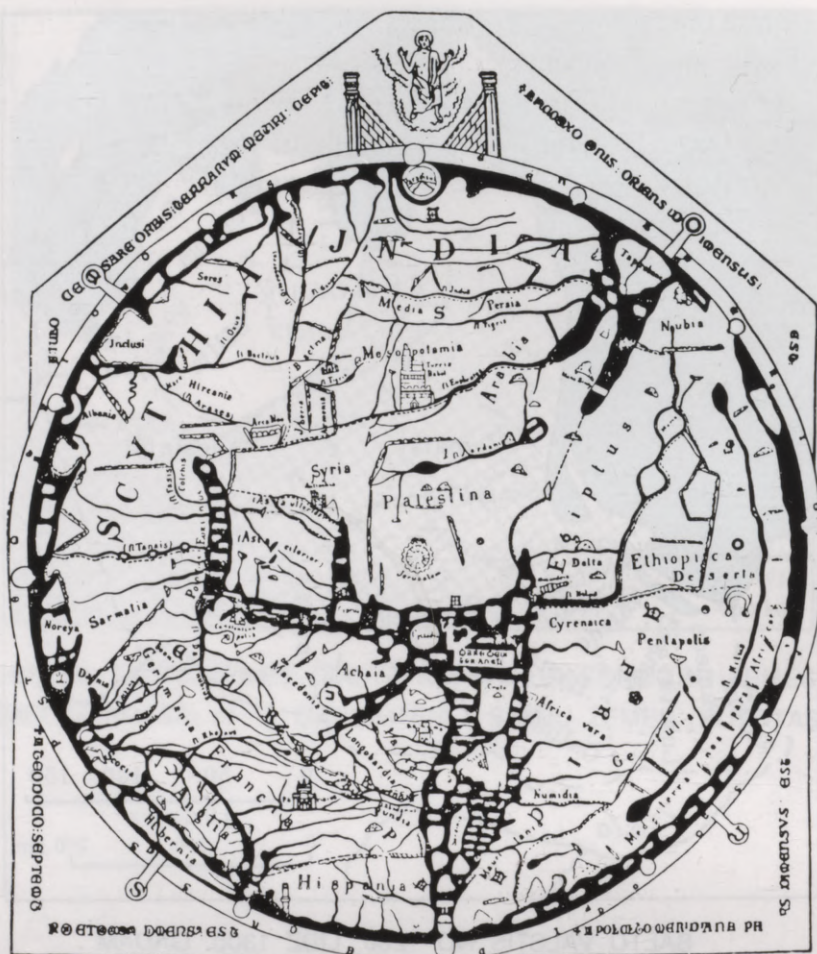

BALTU VALSTIS NO 1200. LĪDZ 1300. GADAM

Latvieši, lietuvieši un prūši ir tikai kopvārds tautām, kas dzīvoja atsevišķās valstīs. Latviešu valstis bija: Kursas, Zemgale, Jersika, Koknese, Tālava, Adzele un Nerova. Tās dalījās vēl sīkākās valstīs – reizēm patstāvīgās, reizēm apvienotās.

Lietuviešiem bija divi lieli nozarojumi: žemaiši un augstaiši. Prūšiem bija daudz valstu, kas redzamas augšējā kartē.

Kartē Latvijā parādīta arī Lībija. Lībieši nebija baltu tauta, bet gan somugri.

PASAULES KARTE (MAPPA MUNDIS), KAS ATTIECAS UZ
1283–1313. GADU

Laikā, kad vācieši iekaroja Latviju, pasauli iedomājās tādu, kā rāda augšējā karte. Tās centrā ir svētā zeme Palestīna ar svēto pilsētu Jeruzālemi. Ziemeļi kartē ir labajā pusē, kamēr modernajās kartēs ziemeļi ir kartes augšā.

Karti man atsūtīja nelaiķis profesors Arnolds Speke ar norādījumu par laiku, uz kuģu tā attiecas. Spekes publicētajos darbos tomēr šo karti nevarēju atrast, bet, paļaujoties uz viņa autoritāti, karti ievietoju arī šai *Latvijas vēstures atlanta* izdevumā kā vecāko piesniedzamo pasaules karti.

Kartē minētie vietvārdi, kam zināms modernais nosaukums vai atrašanās vieta, alfabēta kārtībā ir šādi:

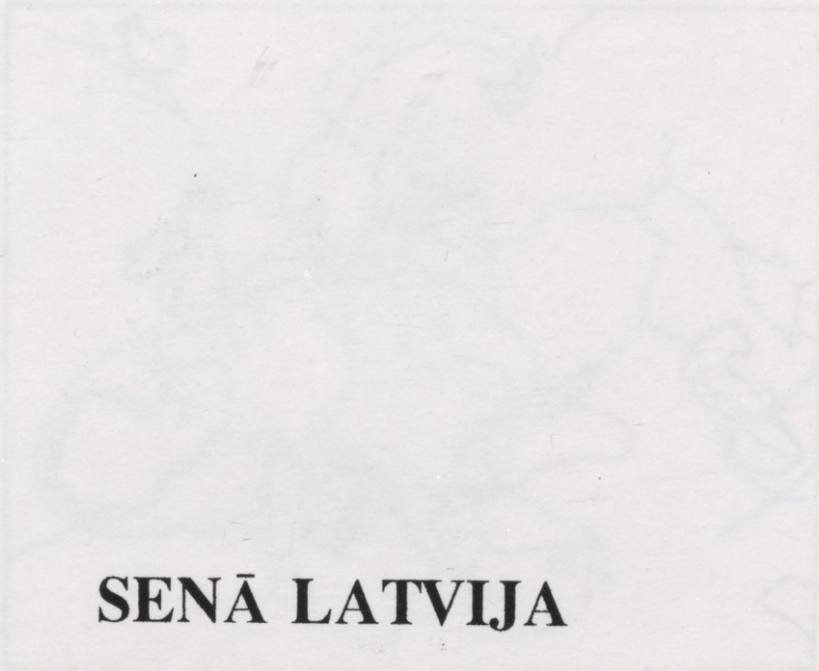
Achaia (senajā Grieķijā). *Africa* (Afrika). *Albania* (Albānija). *Anglia* (Anglija). *Arabia* (Arabija). *Cyrenaica* (Lībijā). *Dacia* (Rumānijā). *Dalmatia* (Jugoslāvijā). *Dania* (Dānija?). *Egiptus* (Ēģipte). *Ethiopica* (Ziemeļafrikā). *Francia* (Francija). *Germania* (Vācija). *Hibernia* (Īrija). *Hircania* (senās Persijas province pie Kaspijas jūras). *Hispania* (Spānija). *Jerusalem* (Jeruzāleme). *India* (Indija). *Italia* (Itālija). *Longobardia* (Itālijā). *Macedonia* (Maķedonija, Balkānos). *Mauritania* (Afrikā). *Mesopotamia* (Mezopotāmija, starp Eifratas un Tigras upi). *Noreya* (Norvēģija?). *Nubia* (Afrikā). *Numidia* (tagad Alžīrā). *Palestina* (Palestīna). *Persia* (Persija). *Sarmatia* (Austrumeiropā, starp Vislu un Volgu). *Scythia* (Skitija, ziemeļos no Melnās jūras). *Syria* (Sīrija).

Literatūra un avoti (9–22. lpp.)

Literatūras sarakstā ne vienmēr ietilpst pēc 1976. gada publicētie darbi. Nav arī norādīts uz parastajām Latvijas vēstures mācību grāmatām.

- 9.lpp.: „Apgabals, kur balti dzīvoja ap 2000. gadu priekš Kristus”
– Edgars Dunsdorfs, *Mūžīgais latviešu karavīrs* (Melburnā 1967), 1–8. lpp.
– Marija Gimbutas, *The Balts* (New York 1963).
- 10.lpp.: „Akmens cirvis, māla trauki ar auklas ornamentu, dzīvojamā ēka (2000 g. priekš Kristus)”
– Francis Balodis, *Senā Latvija* (Čikāgā 1956).
Klusie liecinieki ([Linkolnā] 1964), 1. un 2. tabula.
– Eduards Šturms, „Die erste schnurkeramische Siedlung in Lettland”, *Contributions of Baltic University* 17 (1946).
- 11.: lpp.: „Sārnates purvā atrastie koka priekšmeti”
– Aleksis Dreimanis, „Pollenanalytische Datierung archäologischer Funde von Sarnate, Lettland”, *ibid.* 23 (1947).
12. lpp.: „Akmenslaikmeta dzintara tēls”
– Arnolds Spekke, *Senie dzintara ceļi un Austrumbaltijas ģeogrāfiskā atklāšana* (Stokholmā 1956 un paplašināts izdevums 1962).
– *The ancient amber routes and the geographical discovery of the Eastern Baltic* (Stockholm 1957).

13. lpp.: „Dzintara ceļi no 1600. līdz 1200. g. priekš Kristus”
 – Arnolds Spekke, *op.cit.*
 – Eduards Šturms, „Der ostbaltische Bernsteinhandel in der vorchristlichen Zeit”, *Commentationes Balticae I* (Bonn 1954).
14. lpp.: „Bronzas laikmeta (1500–400. g. pr. Kristus) ieroči un rotaslietas”
Klusie liecinieki, 3. tabula.
 – Edgars Dunsdorfs, *Saktu stāsti* (Melburnā 1967), 8. un sek. lpp.
 — *Senie stāsti* (Melburnā 1955), 12–15. lpp.
15. lpp.: „Apgabals, kur balti dzīvoja ap 1100. g. priekš Kristus”
 Sk. literātūru par 9. lappusi.
16. lpp.: „Baltu tautas ap 600–400. g. priekš Kristus”
 – Edgars Dunsdorfs, *Senie stāsti*, 11–12. lpp.
17. lpp.: „Grieķu vāze ar skitu kaņavīru attēliem”
 – Edgars Dunsdorfs, *Mūžīgais latviešu kaņavīrs*, 1–8. lpp.
18. lpp.: „Skitu zemē atrastā zelta rota ar dzintara inkrustācijām (6. gadsimtenī priekš Kristus)”
 – Arnolds Spekke, *op.cit.*
 – M. Rostovtzeff, *Iranians and Greeks in South Russia* (Oxford 1922).
19. lpp.: „Baltu tautām uzbrūk slavu tautas (6–8. gadsimtenī)”
 – Arnolds Spekke, *Latvijas vēsture* (Stokholmā 1948, 42. un sek. lpp.
 — *History of Latvia* (Stockholm 1951, 1957), 29. un sek. lpp.
 – Vilis Biļķins, „Aistu vārdu problēma”, *Ceļa zīmes* 35 (1958).
 — „Vulfstāna vēstījums par aistiem”, *ibid.* 36 (1958).
 — „Kasiadora Jordāna un Einharda ziņas par aistiem”, *ibid.* 38 (1959).
 — „Tacita aistu etnografija”, *ibid.* 41 (1963).
20. lpp.: „Baltu tautu zemes, somugru zemes un slavu zemes 10–12. gadsimtenī”
 Literātūra kā iepriekš.
21. lpp.: „Baltu valstis no 1200. līdz 1300. gadam”
 Sk. literātūru par 9. lappusi.
 – Hermann Schall, „Preussische Namen längs der Weichsel”, *Donum Balticum* (Uppsala 1970), 448–464. lpp.
22. lpp.: „Pasaules karte, kas attiecas uz 1283–1313. gadu”
Reader's Digest Universal Dictionary (London etc. 1988).

SENĀ LATVIJA

Senā Latvijā dzīvoja cilvēki, kas piederēja pie dažādām tautām. Viņi runāja dažādām valodām un ticēja skaidri atšķirīgiem dievībām. Latvijā nodibināja Kristietības cietis. Vispirms tie kolonizācija tieši Latvijā un arī Amerikā. Pēc tam tie pārcēlās uz citām Latvijas vietām, kur viņi nodibināja kolonijas, kas bija atsevišķas valstis.

12. Die ... 1970 bis 1971 ...

13. Die ... 1972 bis 1973 ...

14. Die ... 1974 bis 1975 ...

SENA LATVIA

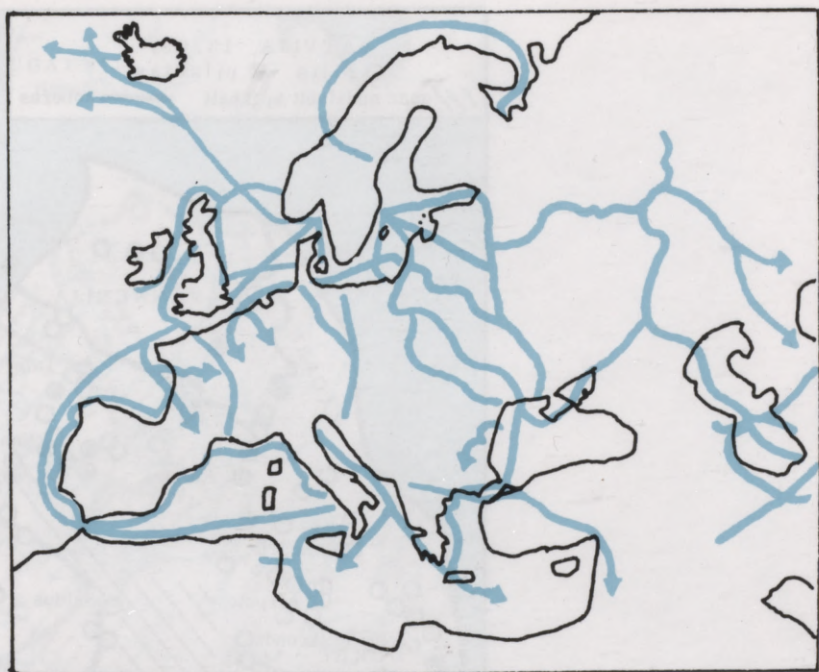
15. Die ... 1976 bis 1977 ...

16. Die ... 1978 bis 1979 ...

17. Die ... 1980 bis 1981 ...

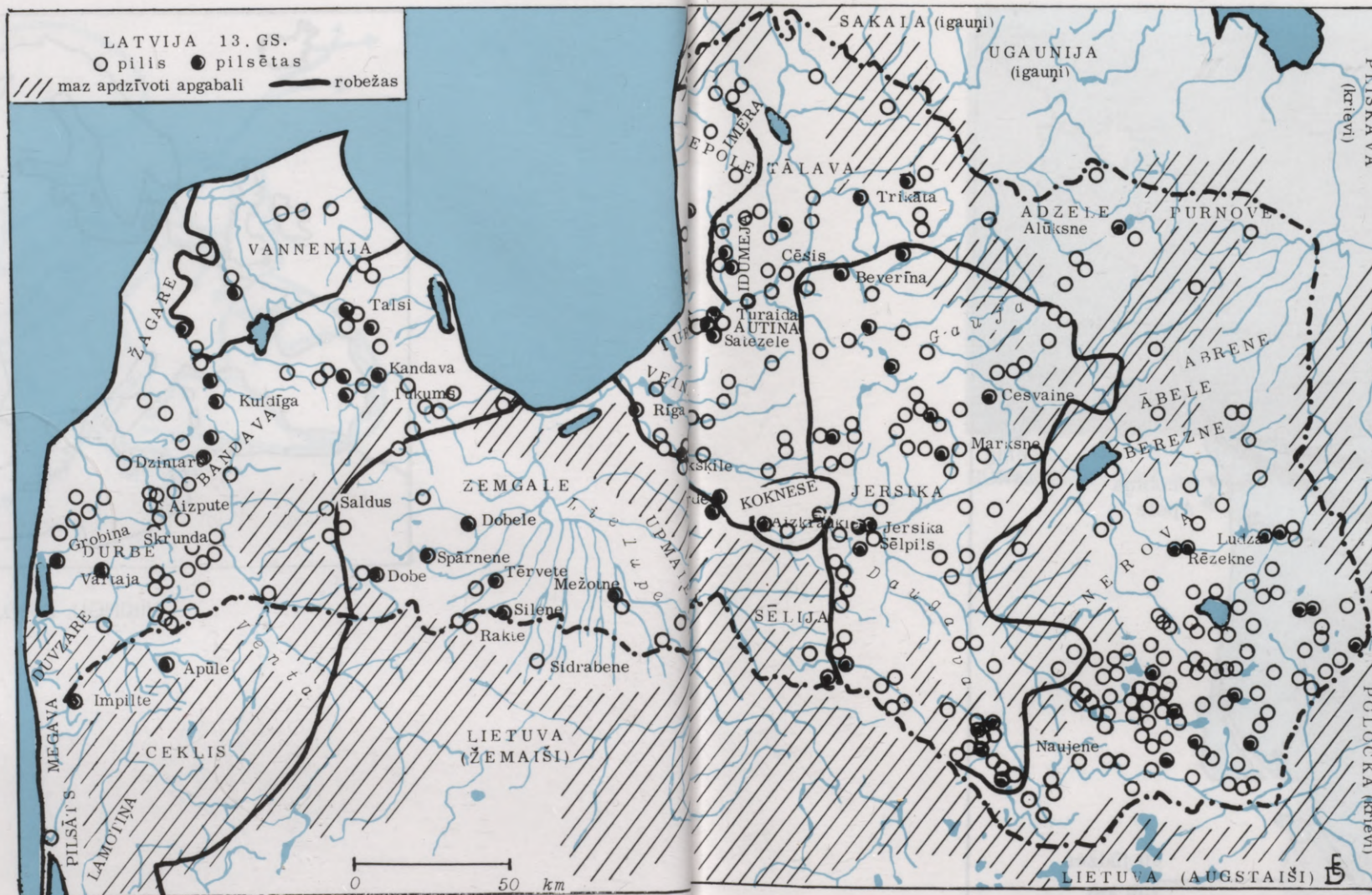
18. Die ... 1982 bis 1983 ...

19. Die ... 1984 bis 1985 ...

VÍKINGU SIROJUMI

Ap 475. gadu Gotlandes vikingi sāka doties pāri jūrai uz Latviju. Šī ieceļošanas kustība tomēr ātri vien apsika. Ar 9. gadsimteni sākās vikingu sirojumi uz visām pusēm: pāri Baltijas jūrai un pa upēm dziļi krievu zemē un tālāk uz Konstantinopoli. Uz rietumiem dodoties, vikingu ceļš veda uz Angliju, Skotiju un Īriju, un vēl tālāk uz Franciju, Spāniju un Vidusjūru. Pāri Atlantikam viņi devās uz Īslandi, Grēnlandi un Ameriku. Vikingu virsaiši nodibināja Novgorodas un Ķijevas valsti Krievijā. Francijā nodibināja Normandijas valsti. Vikingiem bija kolonija Īslandē, Grēnlandē un arī Amerikā. Pēdējo nosauca par Vīnlandi. Latvijā vikingi nodibināja koloniju pie Grobiņas, ko nosauca par Jūrpili.

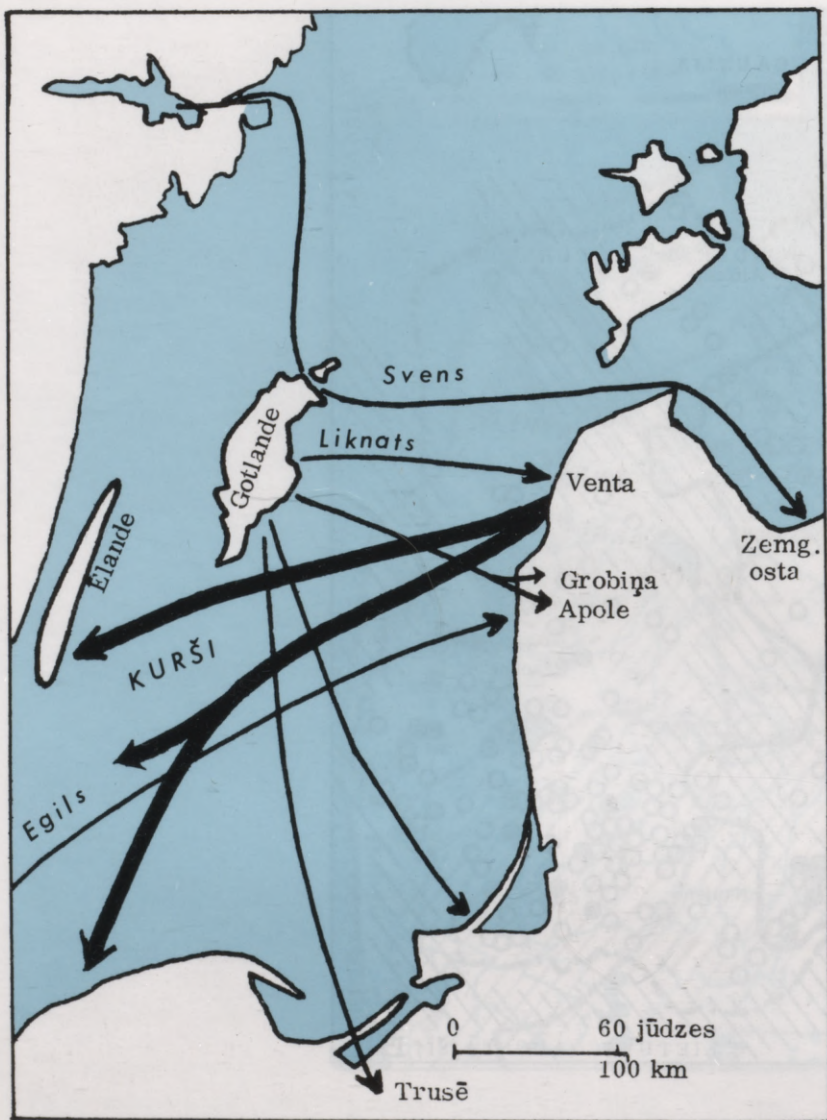

Mūsu karte rāda Latvijas valstis 13. gadsimtenī. Vanneniija, Veinala, Turaida un Metsepole bija libiešu valstis, bet visas pārējās – latviešu.

Senraksti apliecina, ka latviešiem šai laikā bija valsts satversme un ka viņi nedzīvoja cilts iekārtā. Valsts valdnieks parasti valdīja, apspriežoties ar vecajiem. Kara laikā viņš vadīja kara spēku, kur piedalījās tiesiski brīvie vīrieši. Kara gūstekņi kļuva par drelljiem (vergiem).

Ar aplocītēm ir apzīmētas nocietinātās pils. Līdz pat mūsu dienām ir saglabājušies pilskalni, bet pašas pils ir sen nopostītas. Tomēr pēc izrakumiem var spriest par pils izskatu. Pie daudzām pilīm bija plašākas apdzīvotas vietas – pilsētas. Tās kartē apzīmētas ar pildītām aplocītēm.

Maz apdzīvotie rajoni kartē parādīti ar diagonālu svītrojumu. Tās bija valstu robežjoslas.

VĪKINGU UN KURŠU SIROJUMI BALTIJAS JŪRĀ

Zviedru vīķingi uz Latviju devās gan kā tirgotāji, gan kā kaŗotāji, gan kā kolōnisti. Pretuzbrukumā pret tiem devās kurši.

Svens bija vīķingu tirgotājs. Rūnakmens Melāra ezera salā ir celts ap 1040. gadu. Uz tā rakstīts: „Sigrīda šo akmeni lika celt par piemiņu savam vīram Svenam. Viņš burāja bieži uz Zemgali ar dārgu krāvu ap Kolkasragu.”

Liknata rūnakmens atrodas Gotlandē. Tajā ir iekalts uzraksts: „Šis akmens ir celts par piemiņu Liknatam. Viņš mira pie Ventspils. . .”

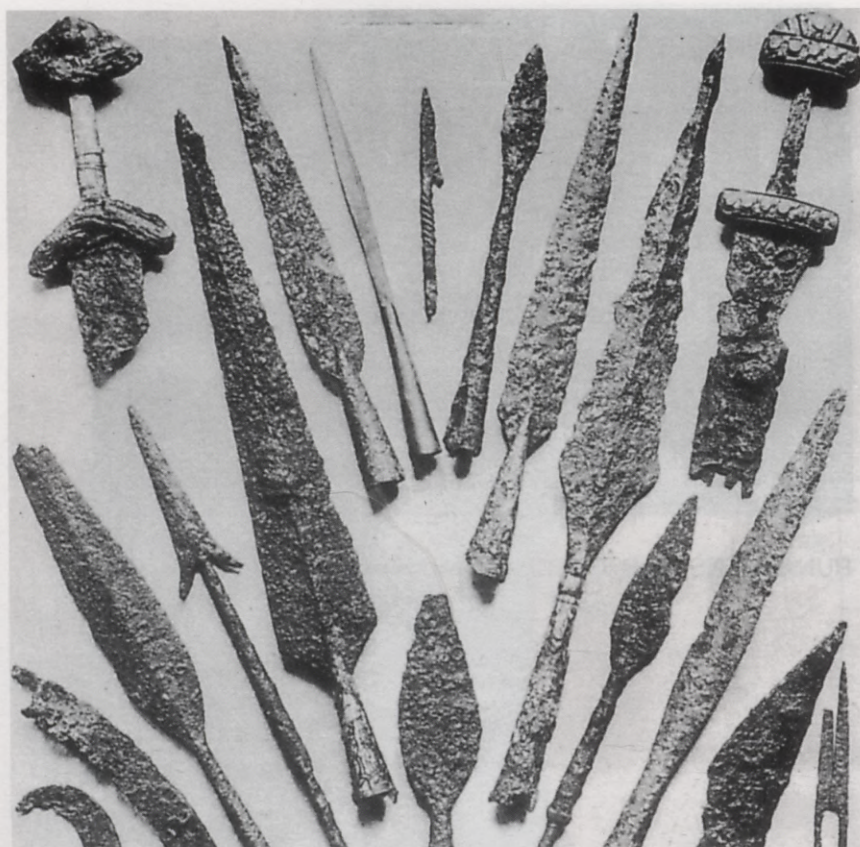

RŪNAKMENS PAR GODU SVENAM

RŪNAKMENS PAR GODU LIKNATAM

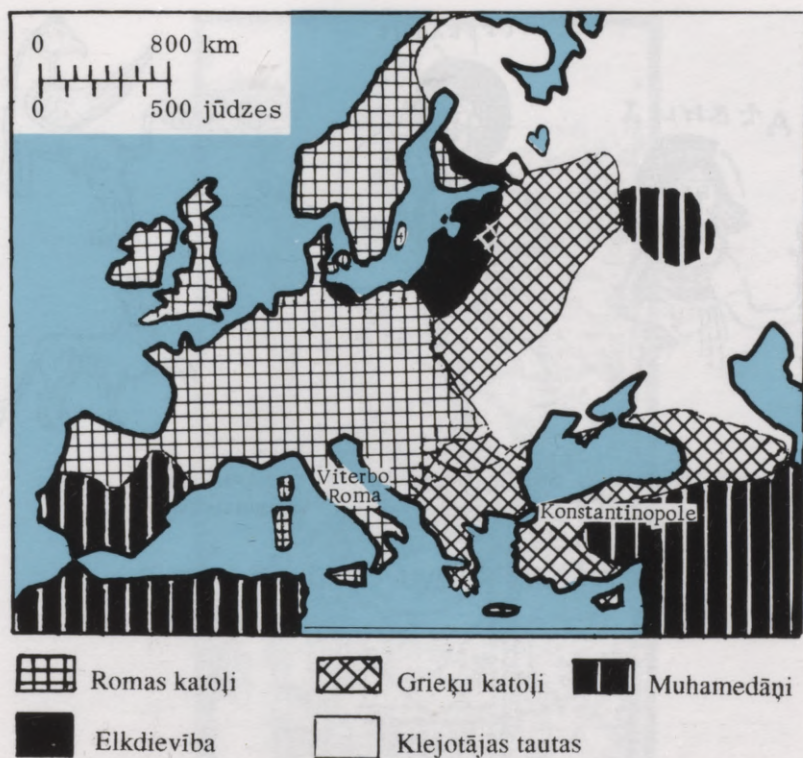
Bez Svena un Liknata ceļojuma kartē parādīts arī Egila uzbrukums Kurzemei, par ko eksistē tikai teikas. Tas noticis ap 920. gadu. Kuršu pretuzbrukumi bijuši 12. gadsimtenī.

LATVIEŠU IEROČI 800 – 1200. G.

Šķēpu smailes, zobenu spali, bultu smailes, kaujasnāži un darbarīki –
atrasti Aizkrauklē, Koknesē, Salaspilī un citur

Senos laikos karš bija ikdienišķa parādība visā Eiropā. Savā starpā cīnījās vācu hercogi, franču dižciltīgie, angļu lordi, skotu klanu vecākie, krievu kņazi. Tādēļ nav nekas neparasts, ka arī latviešu valdnieki cīnījās savā starpā. Tikai tad, kad uzbruka ārējais ienaidnieks, latviešu valstis savā starpā vienojās ienaidnieku atvairīt. Bet kad ārējās briesmas bija gaŗām, atkal sākās savstarpējās cīņas latviešu valstu starpā.

EIROPAS IEDZĪVOTĀJU RELIĢIJA 12. GADSIMTENĪ

Augšējā karte rāda, ka 12. gadsimtenī kristīgā ticība Eiropā bija valdošā. Ja neskaita klejotājās tautas un muhamedāņus, tad nekristīta tai laikā bija vairs tikai kāda maza slavu tautiņa Baltijas jūras piekrastē un tālāk austrumu virzienā prūši, lietuvieši, latvieši, libieši, igauņi un daļa somu.

Kristīgajiem bija divas konfesijas. Romas katoļi par baznīcas galvu atzina Romas pāvestu, grieķu katoļi kopš 11.gadsimteņa vidus – Konstantinopoles patriarhu.

Par latviešu un viņu kaimiņu ticējumiem šai laikā ir maz ziņu, Viņi esot pielūguši visu radību – sauli, mēnesi, pārkonu, svētos kokus un avotus. Dabas parādības viņi personificēja kā mātes (piemēram, zemesmāte, vējamāte) godināja veļus (mirušo dvēseles) un par cilvēka mūža lēmēju uzskatīja Laimu.

ZĪMĒJUMI KRIEVU CHRONIKĀ 1073. G.

Sākot ar 12.gadsimteni, Latvijai no austrumiem sāka uzmākties krievi. 1107. gadā zemgaļi krievus smagi sakāva. Tomēr krievi turpināja uzbrukumus Vidzemē. Ap 1180. gadu viņi nodibināja meslu (nodevu) kundzību Nerovā (Latgalē), Adzelē, Tālavā un vēl tālāk uz rietumiem – lībiešu zemēs. Krievijas pierobežas zemēs sāka ierasties krievu misionāri, pēc kam grieķu katoļticību pieņēma Nerovas, Jersikas, Kokneses un vēlāk arī Tālavas iedzīvotāji. Lībieši turpretim palika pagāni.

Tai pašā (1180.) gadā vācu tirgotājiem līdz atbrauca mūks Meinhardus un, dabūjis no krieviem atļauju, sāka kristīt lībiešus. Meinhardam izdevās viņus pierunāt kristīties tikai, apsolut viņiem celt stipras akmens pilis. Kad pils bija uzcelta, lībieši no kristības atteicās.

BĪSKAPA MEINHARDA KAPAPLĀKSNE

1184. gadā Meinhards uzcēla Romas katoļu baznīcu Ikšķilē, un 1186. gadā Brēmenes archibīskaps viņu iesvētīja par Ikšķiles bīskapu. 1196. gadā Meinhards nomira. Viņa pēcnācējs bīskapa amatā bija Bertolds. Bertoldu kaujā nodūra kāds lībietis, vārdā Imauts. 1199. gadā par bīskapu iesvētīja Brēmenes domkungu Albertu. Bīskaps Alberts panāca, ka pāvests izsludināja krusta-kaŗu viņa bīskapijā. 1201. gadā Alberts blakus lībiešu Rīgas ciemam nodibināja Rīgas pilsētu.

Kāroto archibīskapa titulu bīskaps Alberts tomēr neieguva, jo viņa darbība vācu krustnešu labā nesaskanēja ar pāvesta nodomiem dibināt Kursā autonomu, tikai pāvestam pakļautu valsti.

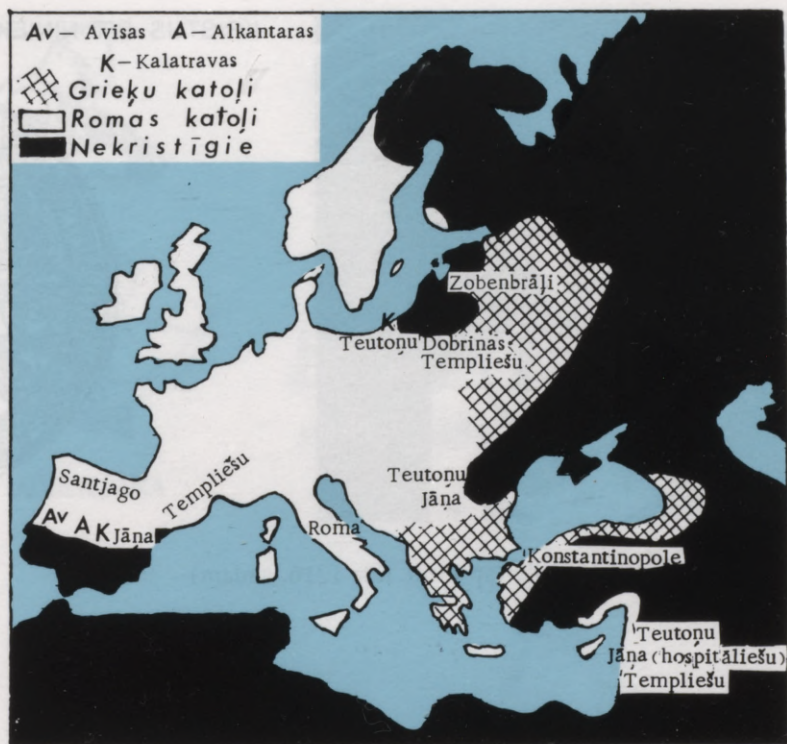

RĪGAS TIRDZNICĪBAS RAJONS 13. GADSIMTENĪ

Rīgas tirgotāju ceļi kartē parādīti ar melnu līniju. Vācu tirgotāji 13. gadsimtenī brauca uz Rīgu no Zēstes, Minsteres, Lībēkas un Dortmundas. Vispār Rīgas tirdzniecības rajons rietumos aptvēra kartē rūtoto apgabalu no Ķelnes līdz Greifswaldei un Groningenas novadu.

Austrumos Rīgas tirdzniecības apgabals (parādīts ar diagonālu svītrojumu) bija gar Daugavas ūdensceļu un tālāk līdz Smoļenskai. Tajā ietilpa arī Zemgale, Kurzeme un daļa Lietuvas, uz ziemeļiem – Vidzeme, Latgale un daļa Igaunijas. No krievu zemes Rīgas tirdzniecības rajonā ietilpa Pliskava, un tirgotāji devās tālāk uz Novgorodu. Pa ceļam uz rietumiem Rīgas tirdzniecība skāra Visbiju Gotlandē un Stokholmu.

Vācu tirgotāji bija nodibinājuši savienību, ko sauca par Hanzu. Novgoroda un Smoļenska (austrumos), Bergena un Londona (rietumos) iezīmē Hanzas tirdzniecības rajonu. Arī Rīgas tirgotāji piederēja pie Hanzas.

EIROPAS BRUŅINIEKU ORDENĪ AP 1200. G.

Ap 1200. gadu kristīgās ticības izplatīšanā darbojās bruņinieku ordeņi. Grieķu katoļiem (kartē rūtotā platība) gan šādu ordeņu nebija, tie bija tikai Romas katoļiem (kartē baltā platība). Bruņinieku ordeņi darbojās šādās nekristīgo zemju (kartē apzīmētas melnā krāsā) robežjoslās: krustakaņos pret muhamedāņiem ieņemtajā Palestīnā un Spānijā, Transilvanijā un Baltijā pret elkadievu pielūdzējiem.

Kartē ir parādīts šādu ordeņu darbības rajons: Avisas, Alcantaras, Dobrināš, Jāņa, Santjago, Kalatravas (šis ordenis cīnījās arī ar prūšiem), Templiešu un Teutoņu (Vācu). Šo ordeņu brāļi bija reizē mūki un kaņavīri. Viņi apkaņoja nekristīgos, saudzējot, kas kļuva kristieši, iznīcinot, kas pretojās.

KRISTUS BRUŅINIEKU BRĀLĪBAS ZĪMOGS

PĀVESTS INOCENTS III (ap 1160. līdz 1216. gadam)

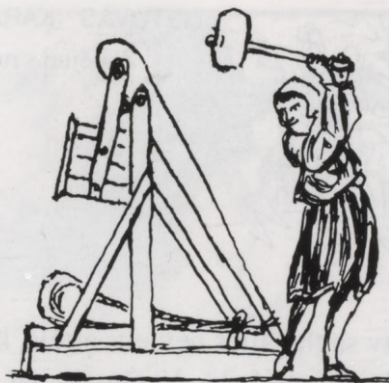

VĀCU KRUSTNEŠI

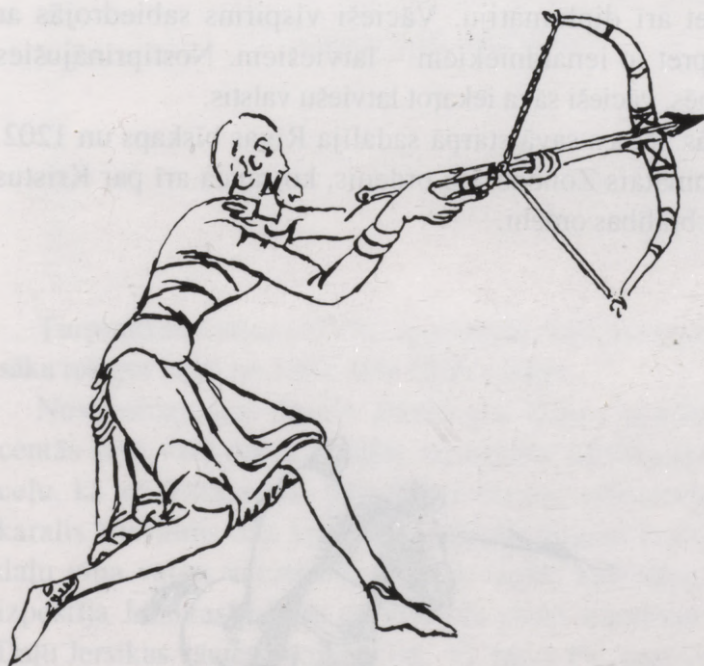
Kad latviešu un lībiešu ķēniņi saprata, ka vācieši grib Latviju iekarot, viņi atteicās pieņemt no vāciešiem kristīgo ticību. Pāvests Inocents III tad 1199. gadā izsludināja krustakaņu, un Latvijā ieradās krustneši. Viņu izskatu rāda attēls.

STOPA UZVILKŠANA

AKMEŅU METAMĀ MAŠĪNA

STRĒLNIEKS AR STOPU

Pēc 12. gadsimteņa portugāļu miniatūras

VĀCU MODERNIE IEROČI

LIETUVAS KAŖAVĪRS VED GŪSTEKNI

Zīmējums ruteņu lūgšanu grāmatā

Mums nav saglabājies neviens attēls, kas rādītu latviešu kaŗavīru vācu iekaŗojumu laikā. Varētu domāt, ka mūsu kaŗavīri izskatījās tādi paši kā mūsu brāļutautas – lietuviešu – kaŗavīri tai laikā. Augšējais attēls ir zīmējums lūgšanu grāmatā un rāda lietuviešus ar sagūstītu krievu.

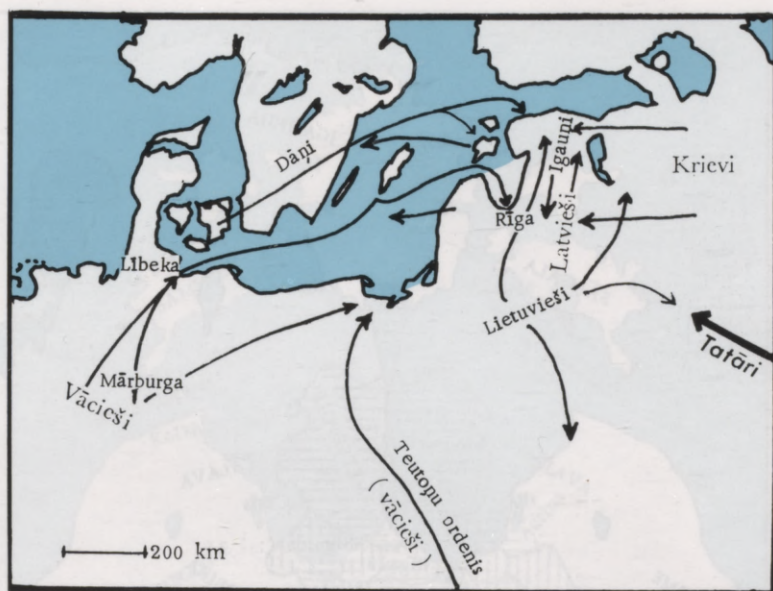
Vāciešiem, kas iekaŗoja Latviju, bija labāki ieroči (sk. 39.lpp.) un stiprākas bruņas. Kaŗojot pret latviešiem, viņi lietoja ne vien ieročus, bet arī diplomātiju. Vācieši vispirms sabiedrojās ar lībiešiem pret to ienaidniekiem – latviešiem. Nostiprinājušies lībiešu zemēs, vācieši sāka iekaŗot latviešu valstis.

Iekaŗotās zemes savā starpā sadalīja Rīgas bīskaps un 1202. gadā nodibinātais Zobenbrāļu ordenis, ko sauca arī par Kristus bruņinieku brālības ordeni.

JĀTNIEKŠ AR VAIROGU

Kavalerista vairogs bija, kā rādīts zīmējumā, bet kājnieka vairogs bija apaļš.

CĪŅAS PAR BALTIJU

Turpmākās kartes (42–51. lpp.) rāda, kā Latviju un Igauniju sāka iekarot laikā no 1207. līdz 1236. gadam.

Nostiprinājušies libiešu zemēs pie Rīgas jūraslīča, vācieši centās savā varā dabūt Jersiku, lai valdītu pār Daugavas ūdensceļu, kā arī Tālavu, lai pārvaldītu Gaujas ūdensceļu. Jersikas karalis Visvaldis bija kristīgs valdnieks (grieķu katoļticībā), un daļu viņa valsts vāciešiem izdevās iegūt, kad vācu kaŗaspēks izpostīja Jersikas pilsētu un aizveda gūstā karalieni (1211.g.). Daļu Jersikas vācieši okupēja (sk. 43. lpp.). Pēc tam viņi okupēja Tālavu (sk. 44. lpp.). Tālākie vācu iekarojumi gāja Igaunijas virzienā, bet arī dāņi sāka iekarot Igauniju no savas bāzes Tallinas (kas latviski nozīmē „Dāņupils”) – sk. 45. lpp.

Lai izšķirtu ordeņa un Rīgas bīskapa strīdu par to, kā sadalīt iekarojumus savā starpā, pāvests atsūtīja savu pārstāvi Modenas bīskapu. Pēdējais 1225–1226. gadā apceļoja iekarotās zemes un tās sadalīja, pārņemot savā valdīšanā daļu Igaunijas.

Ordenis

Rīgas bīskaps

Nepakļauta zeme

LATVIJAS IEKAROŠANA 1207–1208. G.

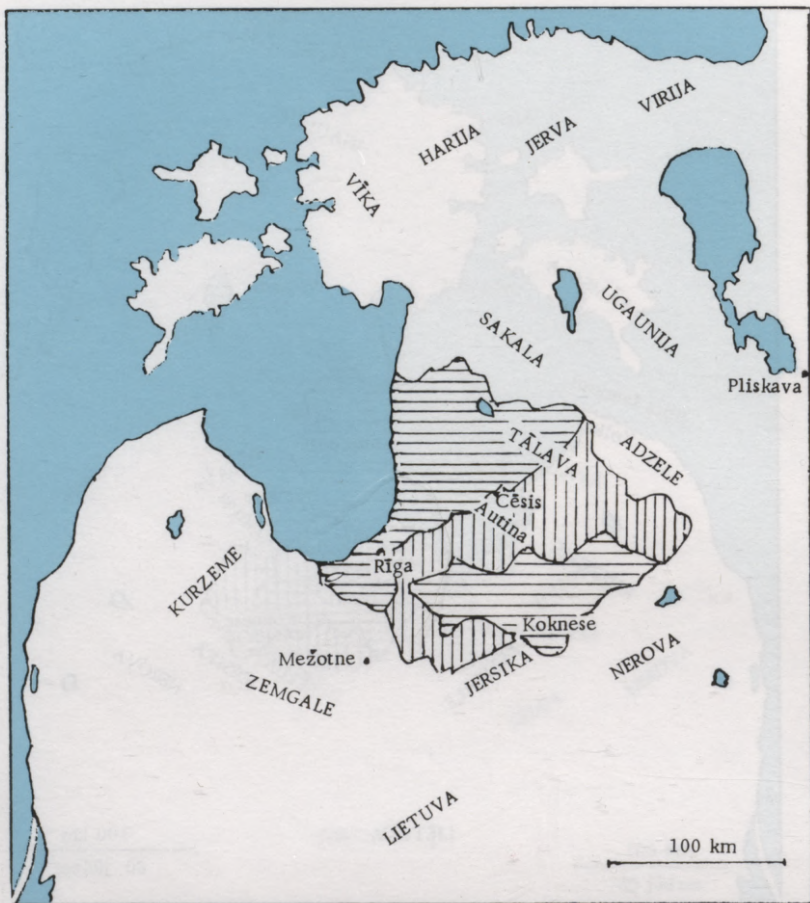
1207. gadā zobenbrāļi ceļ Cēsu pili. Rīgas bīskaps pakļauj sev Koknesi. Ieņem Sēlpili. Vācieši sadala iekārotās zemes, kā rādīts kartē.

Ordenis Rīgas bīskaps Kopvaldījums Nepakļauta zeme

LATVIJAS IEKAROŠANA 1211. GADĀ

1209. gadā vācieši izposta Jersikas pilsētu. 1210. gadā kurši sakauj vāciešus Irbes šaurumā un aplenc Rīgu.

Ordenis

Rīgas bīskaps

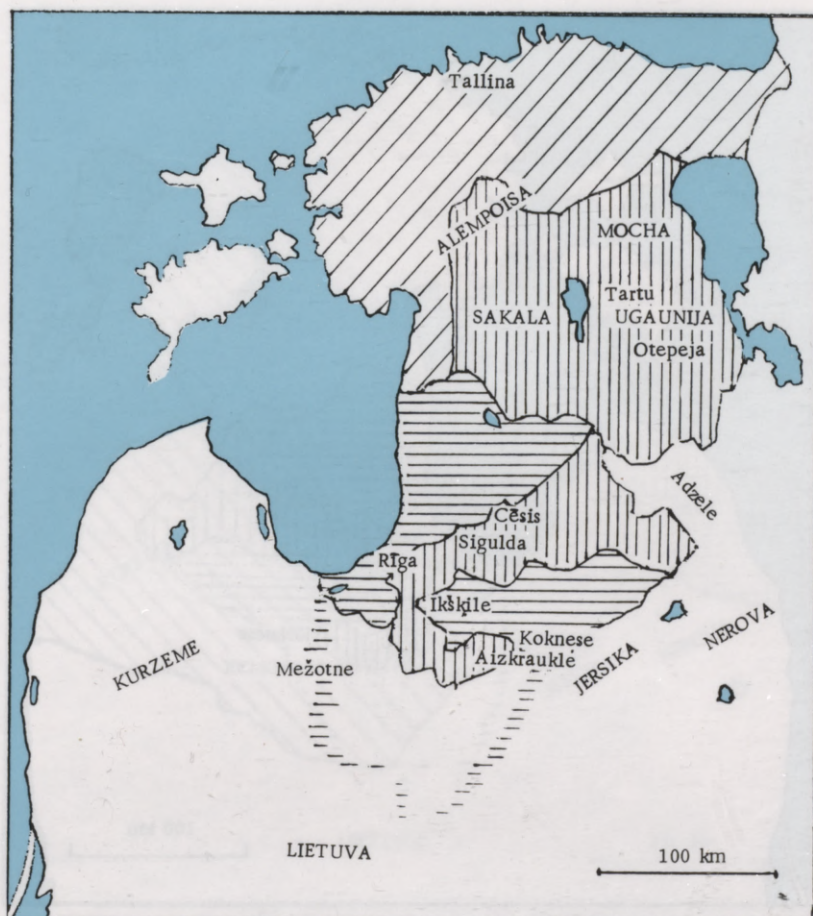

Nepakļauta zeme

LATVIJAS IEKĀRŠANA 1213–1214. G.

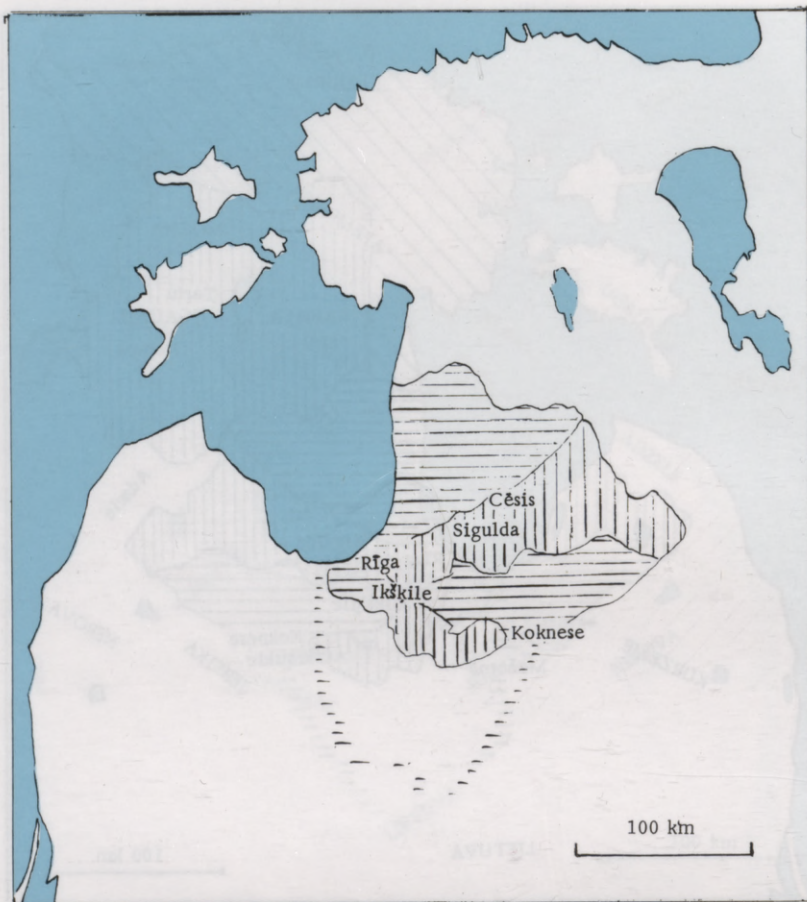
1212. gadā saceļas Autinas lībieši un latvieši. 1214. gadā Tālavas valdnieka dēli pāriet no grieķu katoļticības Romas katoļticībā un kļūst Rīgas bīskapa vasaļi. Tālavu galīgi sadala 1224. gadā.

Ordenis	Rīgas bīskaps	Zemgales bīskapija	Dāņi
			

LIVONIJA 1222. GADĀ

1212. gadā Dānijas karalis Valdemārs II izceļ karaspēku Igaunijā un noīdina Tallinu igauņu Lindanisas vietā. 1223. gadā Mežotnes zemgaļi pieņem kristīgo ticību.

Ordenis

Rīgas bīskaps

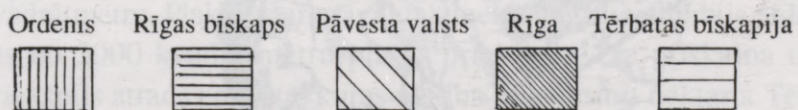
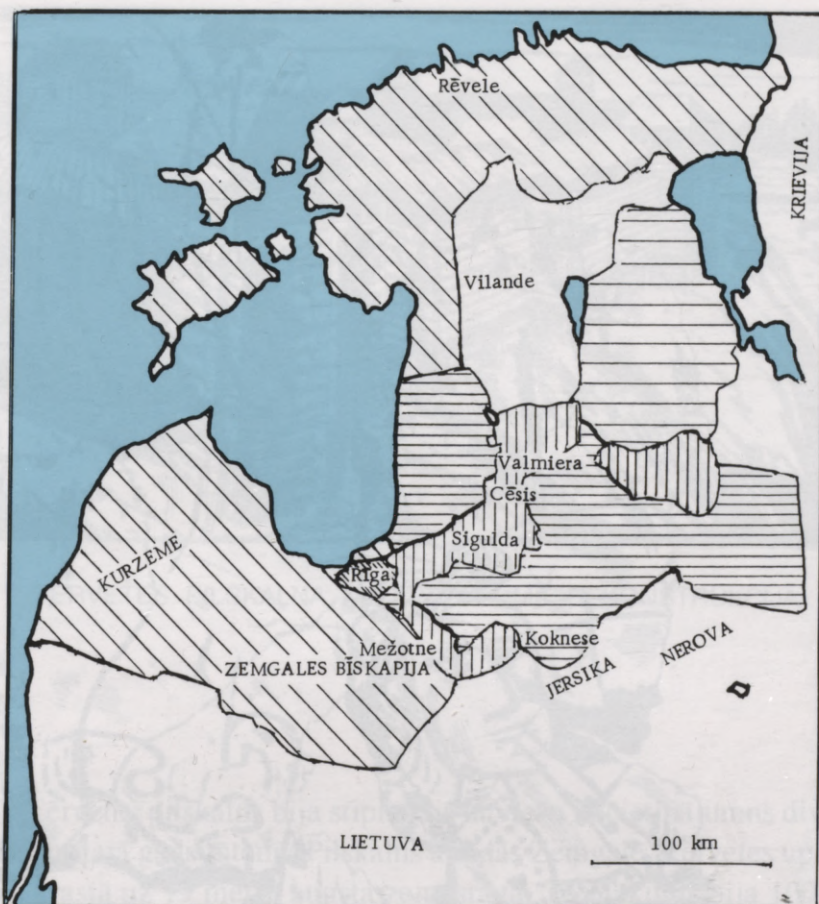

Nepakļauta zeme

LIVONIJA PĒC IGAUŅU SACELŠANĀS 1223. GADĀ

1223. g. janvārī visi Igaunijas novadi sacēlās pret dāņiem un ordeni. Tomēr igauņu brīvība ilga tikai līdz nākošam gadam, kad Igauniju atkal iekaroja vācieši, atvairot arī krievu iebrukumu.

ALNAS BALDUĪNA BAZNĪCAS VALSTS PROJEKTS 1232. G.

Pēc Alberta nāves (1229. g.) ievēlēja divus bīskapus. Domstarpības novērst pāvests atsūtīja Alnas Balduīnu. Viņa projektu rāda karte.

STABULĒTĀJS (13. GADSIMTENĪ)

Attēls atrasts Tērvetes pilskalnā māla apmetuma fragmentos

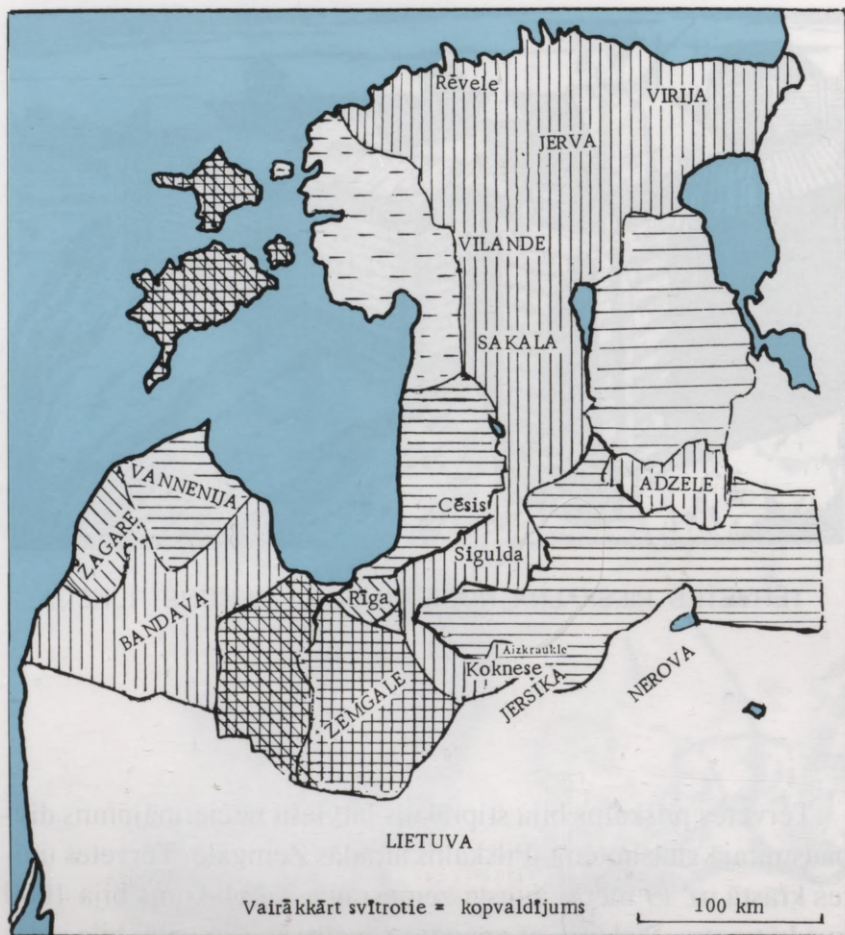

TĒRVETES PILSKALNA NOCIETINĀJUMA REKONSTRUKCIJA

Tērvetes pilskalns bija stiprākais latviešu nocietinājums divpadsmitajā gadsimtenī. Pilskalns atradās Zemgalē, Tērvetes upītes krastā uz 19 metru augsta zemesraga. Tā plakums bija 1000 kvadrātmetru. Plakums ar grāvi un 8 metru augstu valni bija atdalīts no 3000 kvadrātmetru plašās priekšpils. Pie pilskalna un priekšpils atradās pilsēta, kuņas platība bija desmit hektaru. Tērvetes pilskalnā 13. gs. sākumā dzīvoja 52. lappusē minētais Viesurs un gadsimteņa beigās karalis Namejs.

Pēc izrakumos atrastajām atliekām arhαιoloģe Emīlija Brīvkalne ir devusi skici, kāds varētu izskatīties Tērvetes pilskalna nocietinājums.

Latvijā bija daudz pilskalnu, gan ne tik stipri nocietināti kā Tērvete. Pilskalnu atrašanās vietas redzamas kartē (28–29. lpp.). Nocietinātas apmetnes Latvijā konstatētas jau pirmajā gadatūkstoši priekš Kristus. Rosīgs pilskalnu celšanas laiks bija 5–9. gadsimtenis (pēc Kristus), kad arī ierīkoja ezerpilis. Līdz 13. gadsimtenim pilskalnu nocietināšanas prasme sasniedza augstu līmeni. Tomēr jāievēro, ka visi mūsu kartē parādītie pilskalni nebija visu laiku apdzīvoti.

Ordenis Rīgas bīskaps Rīga Vikas bīskapija Tērbatsa bīskapija

LIVONIJA 1232. GADĀ

Kaut Balduīnam bija pāvesta pilnvaras, ordenis pretojās ar bruņotu varu un uzvarēja Balduīna atbalstītājus kaujā Tallinā. Karte rāda faktisko teritorijas sadalījumu. Vairākkārt svītrotie laukumi – kopvaldījumi.

Ordenis	Rīgas bīskaps	Rīga	Vikas bīskaps	Tērbata	Dāņi	Brīvi

LIVONIJA PĒC SAULES KAUVAS (1236. G.)

Atbildot uz ordeņa iebrukumu Lietuvā, lietuvieši ar kuršu palīdzību 1236. gadā pie Saules (tagad: Šauļi) iznīcināja pusi no vācu spēkiem. Pēc tam sacēlās zemgaļi. Zobenbrāļu ordeņa atliekas apvienojās ar Teutoņu ordeni, kas darbojās Prūsijā.

KURŠU BRUŅAS

Senrakstos minēti latviešu valdnieku un karavadoņu vārdi: Trikātā Tālvāldis ar dēliem Drivinaldi (Druvvaldi?), Rameķi un Varibuli, Beverinā Dote un Paiķis, Aizkrauklē Vivaldis, Sateklā Rūsiņš, Autinā Varidots. Tērvetes Viestarts (Viesturs) bija Zemgales valdnieks. Vāciešiem ierodoties Latvijā, viņš sabiedrojās ar tiem pret lietuviešiem, bet vērsās pret vāciešiem, redzot, ka viņi grib zemi iekarot. Laikā no 1219. līdz 1230. gadam viņš izcīnīja ar vāciešiem smagas kaujas.

Visvaldis (sk. 41. lpp.) bija Jersikas valsts karalis. Jersiku galīgi nopostīja 1239. gadā. Rietumkursas valdnieks bija Lameķis, kas bada laikā 1230. gadā nolīga ar Alnas Balduīnu par Kursas iekļaušanu pāvesta valstī. Kad ordenis sakāva Balduīnu, arī šis līgums zaudēja nozīmi. Kuršu un zemgaļu karaspēkam bija lieli nopelni Saules kaujā (1236. gadā), palīdzot lietuviešiem, kurus vadīja Lietuvas karaļa Mindauga tēvocis Vikinis. Pēc šīs kaujas Kurzeme un Zemgale kļuva brīva, kaut Mindaugs pakļāva sev Sēliju. Tikai 1242. gadā vācieši sāka atkal iekarot Rietumkursu, uzceļot Kuldīgā pili. Durbes kaujā (1260. gadā) lietuvieši, kurši un zemgaļi uzvarēja vāciešus, pēc kam sākās septiņus gadus ilgs karš par Kursu. Zemgaļus no apmēram 1270. līdz 1281. gadam cīnās pret vāciešiem vadīja karalis Nameiķis (Namejs). Lietuvas valdnieks Treidens bija viņa sabiedrotais. Kad cīnās un ar viltu vācieši tomēr guva uzvaru, atlikušais zemgaļu karaspēks ar piederīgiem devās uz Lietuvu. Izpostītajā Zemgalē vācieši varēja sākt celt pili tikai 30 gadus vēlāk – Mežotnē 1321., Dobelē 1335. un Tērvetē 1339. gadā. Latgalē Daugavpili cēla 1272., bet Ludzas pili tikai 1399. gadā. Noapaļojot Livonijas robežas, Vācu ordenis 1346. gadā nopirka no Dānijas karaļa Ziemeļigauniju.

Literatūra un avoti (27–52. lpp.)

27. lpp.: „Vīkingu sirojumi”
– Arnolds Spekke, kā par 19. lpp.
- 28–29. lpp.: „Latvija 13. gadsimtenī”
– Edgars Dunsdorfs, *Mūžīgais latviešu karavīrs*, 37–47. lpp.
– „Did Latvians live in tribal societies?”, *Donum Balticum*, 96–106. lpp.
– „Pirmā grāmata par mums, Problēma par latviešu ciltīm”, *Archivs X*, 215–230. lpp.
30. lpp.: „Vīkingu un kuršu sirojumi Baltijas jūrā”
– Arnolds Kursis, „Latvijas vietvārdi Zviedrijas rūnakmeņos”, *Archivs 8*, 79–96. lpp.
– Vilis Biļķins, „Kuršu uzvara pār dāņiem”, *Ceļa zīmes 14* (1953).
– „Brēmenes Ādama ziņas par kuršiem”, *ibid.* 28 (1955).
– *Kursa un kuršu ciņas* (1967).
– Arveds Švābe, „Senā Kursa”, *Straumes un avoti I* (1962), 45–65. lpp.
31. lpp.: „Rūnakmens par godu Svenam un Liknatam”
– Arnolds Kursis, „Latvijas vietvārdi Zviedrijas rūnakmeņos”.
– Vilis Biļķins, „Daugavas un Lielupes tirdzniecības ceļi”, *Akadēmiskā dzīve 15* (1973).
32. lpp.: „Seno latviešu ieroči”
– *Klusie liecinieki*, 22–24. tabula.
– Edgars Dunsdorfs, *Mūžīgais latviešu karavīrs*, 1–47. lpp.
33. lpp.: „Eiropas iedzīvotāju reliģija 12. gadsimtenī”
– Arnold Toynbee and Edward D. Myers, *Historical Atlas* (London etc. 1959), 39. karte.
– Wilhelm Mannhardt, *Letto-Preussische Götterlehre* (Riga 1936, pārspiedums Hanoverā 1971).
Pēc 19. gadsimtenī uzrakstītajām dainām nav iespējams spriest par seno latviešu reliģiju.
34. lpp.: „Krievu zīmējumi 1073. gadā”
– Edgars Dunsdorfs, *Senie stāsti* (Melburnā 1955), 24. lpp.
– Arnolds Spekke, *Balts and Slavs* (Washington 1965, 1966).
35. lpp.: „Bīskapa Meinharda kapaplāksne”
– Arnolds Spekke, *Latvijas vēsture*, 106–126. lpp.
– Reinhard Wittram, *Baltische Geschichte* (München 1954), 16. un sek. lpp.
36. lpp.: „Rīgas tirdzniecības rajons 13. gadsimtenī”
– Friedrich Benninghoven, *Rigas Entstehung und der frühhansische Kaufmann* (Hamburg 1961).

37. lpp.: „Eiropas bruņinieku ordeņi ap 1200. gadu”
– Friedrich Benninghoven, *Der Orden der Schwertbrüder* (Köln 1965).
38. lpp.: „Pāvesta Innocenta III un vācu krustnešu attēls”
– Edgars Dunsdorfs, *Mūžīgais latviešu karavīrs*, 48. un sek. lpp.
– Benno Åbers, „Zur päpstlichen Missionspolitik in Lettland und Estland zur Zeit Innozenz' III”, *Commentationes Balticae* IV-V (Bonn 1958).
39. lpp.: „Vācu modernie ieroči (stops un akmeņu metamā mašīna”
– Edgars Dunsdorfs, *Mūžīgais latviešu karavīrs*, 82. un sek. lpp.
40. lpp.: „Lietuvas karavīrs ved gūstekni. Jātnieks ar vairogu.”
– *Ibid.*, 32. un sek. lpp.
41. lpp.: „Cīņas par Baltiju”
– Arnolds Spekke, *Latvijas vēsture* (6.nodaļa).
– L.Arbusow et A.Bauer (eds), *Heinrici, Chronicon Livoniae* (Würzburg 1959) – [Indriķa kronikas latīņu teksts ar vācu tulkojumu].
– Henry of Livonia, *The Chronicle of Henry of Livonia* (Madison 1961).
– *Indriķa Livonijas kronika* (ASV 1973).
– Leo Meyer (ed.), *Livländische Reimchronik* (Hildesheim 1963).
– *Atskaņu kronika*. Atdzejojis Jēkabs Saiva (1960).
42. lpp.: „Latvijas iekarošana 1207–1208. gadā”
– Arveds Švābe, „Krievu mesli”, *Straumes un avoti* 2 (1963).
– Friedrich Benninghoven, *Der Orden der Schwertbrüder* – arī tālākajām lappusēm (43–52).
43. lpp.: „Latvijas iekarošana 1211. gadā”
– Arveds Švābe, „Jersikas karaļvalsts”, *Straumes un avoti* 3 (1965).
– „Senā Kursā”, *ibid.* 1 (1962).
– Eduards Šturms, „Jersikas topografijas problēmas”, *Latviešu vēsturnieku pirmā konference trimdā* (1948); vāciski: „Die Lage von Gercike . . .”, *Contributions of Baltic University* 48 (Pinneberg 1947).
– Vilis Biļķins, *Kursa un kuršu cīņas* (1967).
44. lpp.: „Latvijas iekarošana 1213–1214. gadā”
– Arveds Švābe, „Tālava”, *Straumes un avoti* 3.
45. lpp.: „Livonija 1222. gadā”
– Vilis Biļķins, *Viestarts kā zemgaliešu valstsvīrs* (1953).
– *Zemgaliešu brīvības cīņas* (1960, 1973).
46. lpp.: „Livonija pēc igauņu sacelšanās 1223. gadā”
– Friedrich Benninghoven, *Der Orden der Schwertbrüder*.
47. lpp.: „Alnas Balduīna baznīcas valsts projekts 1232. gadā”
– Vilis Biļķins, *Kursa un kuršu cīņas*.
– „Kuršu 1230.gada 28.decembrā un 1231.gada 17.janvāra topografija”, *Ceļa zīmes* 55 (1974).

48. lpp.: „Stabulētājs (13. gadsimtenī)”

Par 13. gs. mūziku pētījumu trūkst. Par latviešu mūzikas instrumentiem pagājušā gadsimtenī sk. Augusta Bīlenšteina darbu: A. Bielenstein, *Die Holzbauten und Holzgeräte der Letten* (St. Petersburg 1907–1918), pārspiedums Hanoverā 1969, 718–737. lpp.

49. lpp.: „Tērvetes pilskalna nocietinājuma rekonstrukcija”

– Edgars Dunsdorfs, *Mūžīgais latviešu karavīrs*, 74–77., 84–92. lpp.

– Vilis Biļķins, *Zemgaliešu brīvības cīņas* (10. nodaļa).

50. lpp.: „Livonija 1232. gadā”

– Vilis Biļķins, *Kursa un kuršu cīņas*.

– Arveds Švābe, „Senā Kursā”, *Straumes un avoti I*, (65–86. lpp.).

51. lpp.: „Livonija pēc Saules kaujas (1236. g.)”

– Friedrich Benninghoven, *Der Orden der Schwertbrüder*.

– Vilis Biļķins, „Šauļu teritorijas senie iedzīvotāji”, *Ceļa zīmes 27* (1955).

– *Zemgaliešu brīvības cīņas*.

– Edgars Dunsdorfs, *Mūžīgais latviešu karavīrs*, 72–73. lpp.

52. lpp.: „Kuršu bruņas”

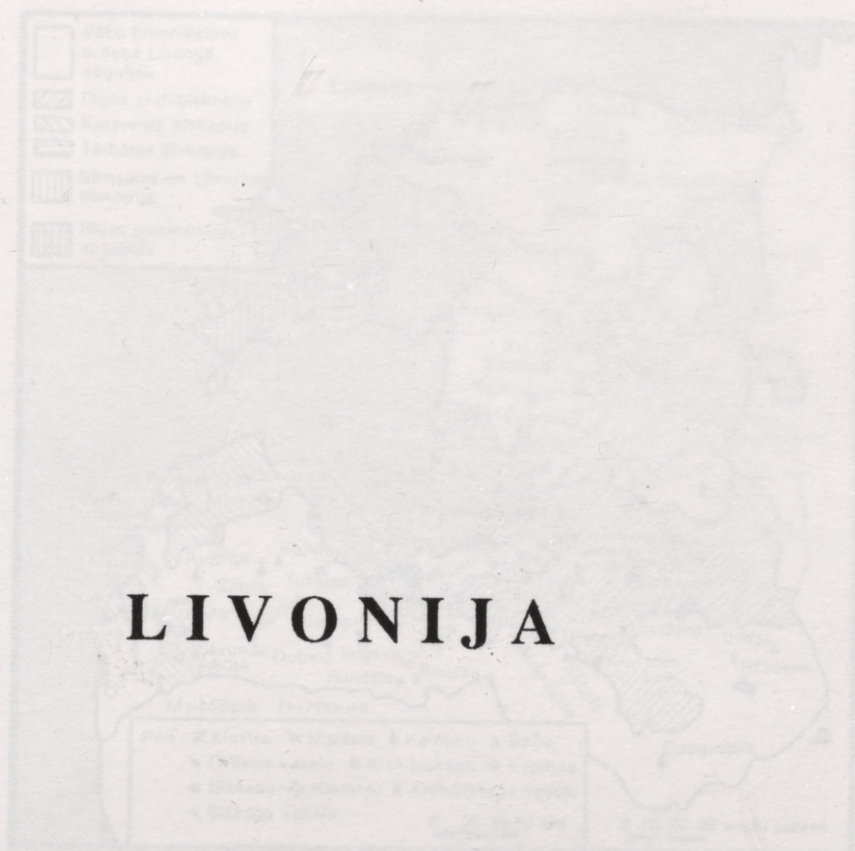
Latviešu valstu valdnieku un karavadoņu vārdi tekstā minēti pēc *Indriķa un Atskaņu chronikas*.

– Edgars Dunsdorfs, „Viesturs”, *Deviņviru spēks* (Stokholmā 1956).

Latviešu sarkanbaltsarkanais karogs minēts 1280. gadā *Atskaņu chronikā* (sk. Saivas tulkojuma 230. lpp.).

– Valdemārs Ģinters, *Karogi senajā Latvijā* (Stokholmā 1968).

– Vilis Biļķins, „Kursas karavīri Livonijas ordeņa kara gaitās”, *Ceļa zīmes 45* (1970).

LIVONIJA

Iekārto Latvijas un Igaunijas...
 uzskaiti par Romas...
 Livonijā ietilpa...
 ordena valsts...
 archiepiškopa...
 valsts...

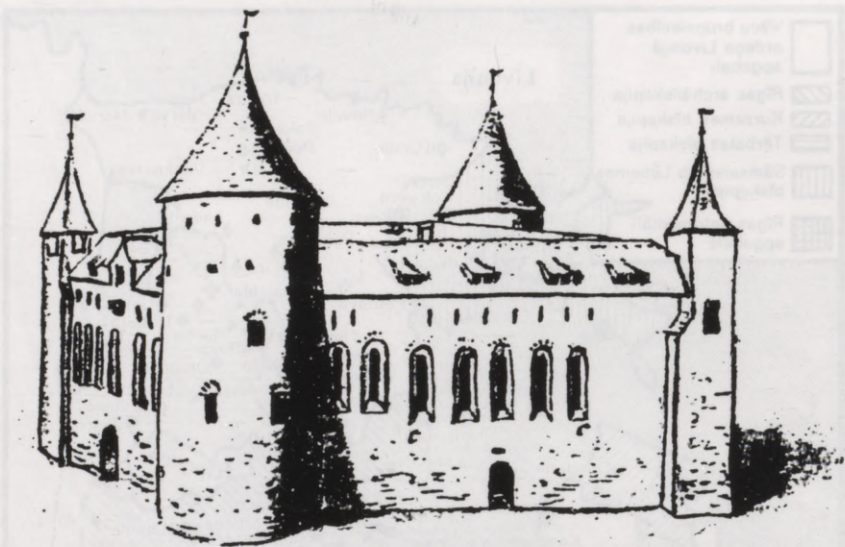
Ka Rīgas...
 lita valsts...
 igauņu...
 teritori...
 ventijā...
 patstāv...

LIVONIA

Iekāroto Latviju un Igauniju vācieši nosauca par Livoniju. To uzskatīja par Romas pāvesta un Vācijas ķeizara kopēju valsti. Livonijā ietilpa vairākas patstāvīgas valstis. Lielākā bija Vācu ordeņa valsts ar teritoriju Igaunijā un Latvijā. Vidzemē bija Rīgas archibīskapa valsts, bet Kurzemē – Kurzemes jeb Piltenes bīskapa valsts.

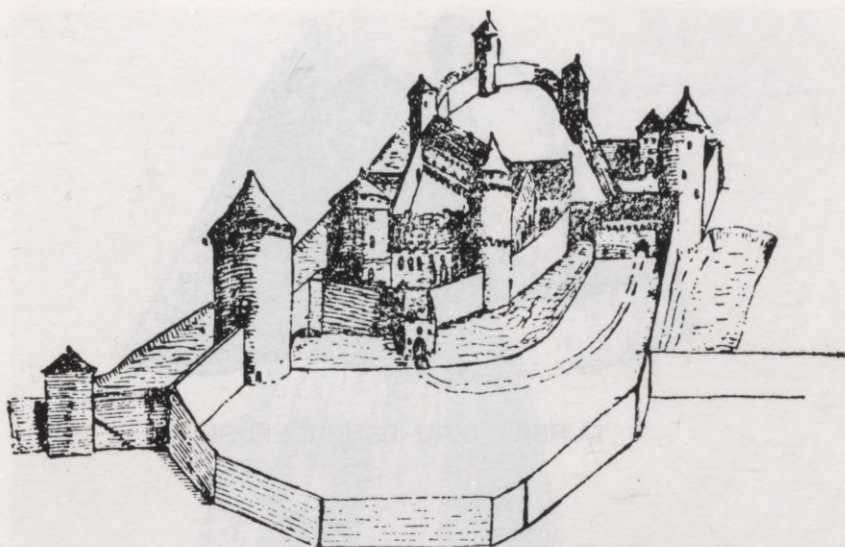
Kā Rīgas archibīskapa, tā Kurzemes bīskapa valsts bija sadalīta vairākās daļās, jo starpā atradās ordeņa valsts teritorija. Arī Igaunijā Sāmsalas un Lēnemas bīskapijai nebija viengabalainas teritorijas. Tāda bija tikai Tērbatas bīskapijai. Mazākā valsts Livonijā bija Rīga, kas tādēļ ne vienmēr varēja nosargāt savu patstāvību.

ORDEŅA MESTRA RĪGAS PILS (1515. G.)

Ordeņa valsts galvenais kungs bija ordeņa mestrs. Ordeņa kaņaministrs saucās par maršalu. Atsevišķo apgabalu komandierus sauca gan par komturiem, gan par soģiem. Šie ordeņa kungi ar savu kaņaspēku dzīvoja pilīs. Viņi bija devuši mūka un bruņinieka zvērestu. Kā bruņinieki viņi bija solījuši cīnīties pret neticīgajiem, bet kā mūki viņi bija devuši nabadzības zvērestu un nedrīkstēja precēties. Arī archibīskaps un bīskapi dzīvoja pilīs, un arī viņi nedrīkstēja precēties. Viņu kaņaspēkā bija bruņinieki, kas no archibīskapa vai bīskapa bija saņēmuši pārvaldīšanā pili un zemes novadu un kas drīkstēja precēties. Tos sauca par vasaļiem. Arī ordenim bija vasaļi, bet tiem bija piešķirta mazāka zemes platība nekā archibīskapa un bīskapu vasaļiem.

1251. gadā pāvests bija paaugstinājis Rīgas bīskapu par archibīskapu. Pārējie bīskapi Livonijā bija: Kurzemes jeb Piltenes bīskaps, Sāmsalas Vikas bīskaps un Tērbatas bīskaps. Tie bija ne vien garīgi, bet arī laicīgi valdnieki, kamēr Rēveles (Tallinas) bīskapam nebija laicīgas varas.

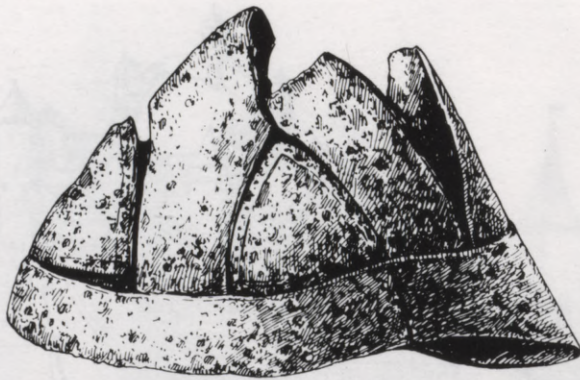
ORDEŅA MESTRA CĒSU PILS
(REKONSTRUKCIJA)

Ordeņa bruņinieki un vairums archibīskapa un bīskapu vasaļi bija vācieši. Starp viņiem un tāpat ordeņa vasaļiem bija arī agrākie latviešu kungi un to pēcteči. No latviešu kungiem ievērojamākie bija, tā saucami, kuršu ķoniņi, kas laikam bija ķēniņa Lameķa pēcteči. Kuršu ķoniņi ir ievērojami ar to, ka viņi nepārvācojās, kamēr citi latviešu kungu pēcteči apprecējās ar vācietēm un pamazām pārvācojās.

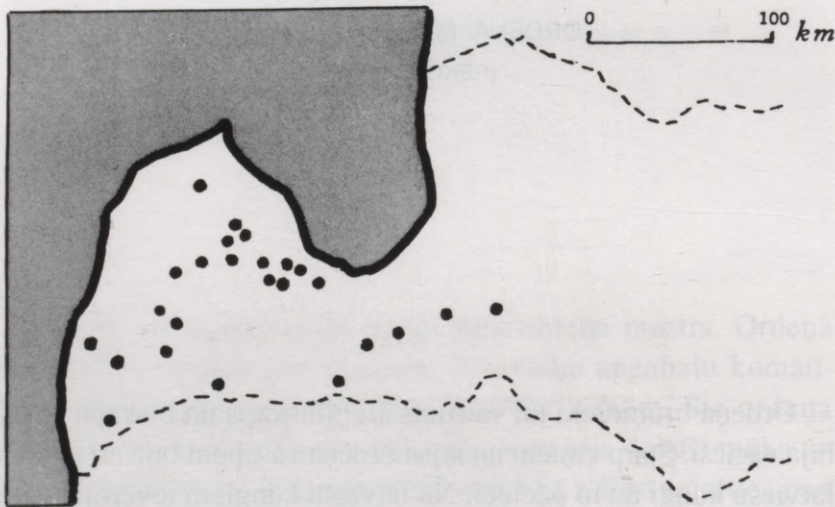
Pretstatā kungiem zemnieki bija gan latvieši (Livonijas latviešu daļā), gan igauņi (tās igauņu daļā).

Rīgas iedzīvotāji bija gan lībieši, gan latvieši, gan arī vācieši. Arī pārējās pilsētās, kas pakāpeniski izauga ap pilīm, bija jaukts tautību sastāvs.

Kamēr kungu uzdevums bija pārvaldīt un sargāt zemi, tikmēr zemniekiem bija jāmaksā kungiem nodevas, jāceļ pilis un jāuztur kārtībā ceļi. Pilsētu iedzīvotāji bija tirgotāji un amatnieki.

DURBES DĪRU BRUŅUCEPURE

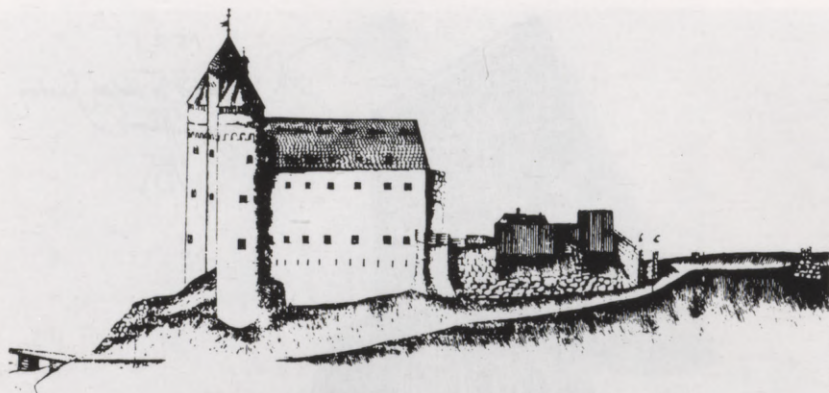
LAUKSARGI

Ordeņbrāļu un bīskapu vasaļu bija pārāk maz, lai tie varētu aizsargāt Latvijas zemi. Tādēļ turpināja pastāvēt latviešu pašu kaŗaspēks. Lai atvairītu lietuviešus, ordenis bija vienojies ar lielāku skaitu latviešu lauku māju saimnieku, ka viņi būs vienmēr trauksmes stāvoklī un uzmanīs ceļus, ziņojot par lietuviešu iebrukumiem. Šos latviešu kaŗavīrus sauca par lauksargiem jeb laukmaņiem. Dažas mājas ar šādu nosaukumu ir saglabājušās līdz mūsu dienām, Durbes Dīrās ir atrasta lauksarga bruņucepure, kas parādīta augšējā attēlā.

Albrecht Dürer's drawing of a woman in a crown and long cape. The drawing is a detailed engraving showing a woman from the waist up, wearing a tall, ornate crown and a long, dark, fur-lined cape. The woman is looking slightly to the left. The drawing is signed 'AD' in the bottom right corner.

ALBRECHTA DİRERA (DÜRER) ZĪMĒTAIS LIVONIJAS DĀMAS
ATTĒLS (1521. GADĀ)
BAGĀTĀ DĀMA. (ORIĢINĀLS ATRODAS LUVRĀ, PARĪZE)

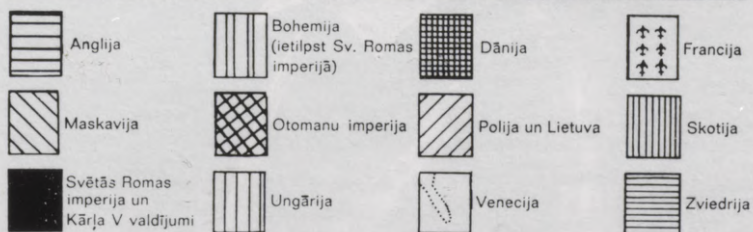
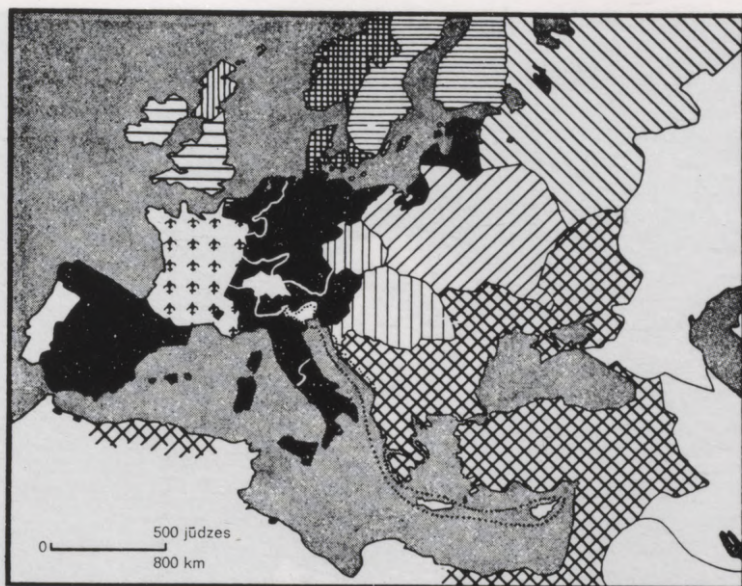

RĪGAS ARCHIBĪSKAPA KOKNESES PILS

Gluži tāpat kā priekš vācu iekarošanas laika savā starpā bija cīnījušās latviešu valstis, pēc Latvijas zemes iekarošanas cīņās savā starpā Livonijas valstis. Lielākās domstarpības bija starp abiem galvenajiem zemes kungiem: ordeņa mestru un Rīgas archibīskapu – piemēram, par to, kam valdīt pār Rīgu. Šīs domstarpības bieži izšķīra ar kaŗu. Šais kaŗos piedalījās arī latvieši – kā mestra, tā archibīskapa pusē. Tikai ārējam ienaidniekam uzbrūkot, Livonijas valstis apvienojās, lai stātos pretī uzbrucējam.

Kā iekšējās cīņas, tā arī kaŗi ar ārējiem ienaidniekiem risinājās ap pilīm. Kam bija pils, tas valdīja pār apkārtējo novadu. Šī iemesla dēļ visa Livonija bija pārklāta ar piļu tīklu, kā redzams 59.lappusē. Arī klosteri bieži vien bija nocietināti, un šai ziņā klosteris izpildīja pils vietu zemes nocietinājumu tīklā.

Livonijas valstis bija patstāvīgas un neatkarīgas. Tikai atsevišķos gadījumos, kad tas likās izdevīgi politiskā ziņā, Livonijas valstu valdnieki norādīja, ka tās ir pāvestam pakļautas baznīcas valstis (sk. 68. lpp.), vai arī, ka tās pieder pie Vācijas. Tāds politisks gājiens, piemēram, bija Rīgas archibīskapa ricība 1521. gadā, kad viņš atsaucās uz kādu 1360. gada dokumentu (sk. 69. lpp.).

EIROPA 1525. GADĀ

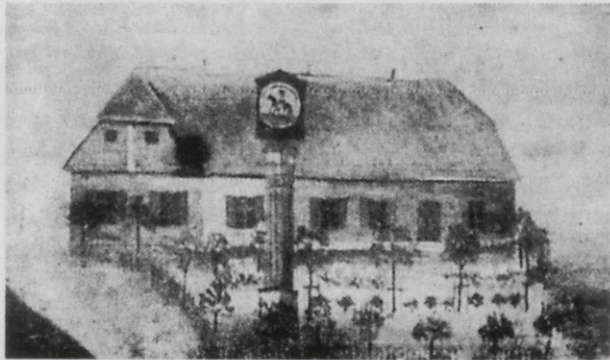
Augšējā Eiropas karte rāda, kas šai laikā bija Livonijas ārējie ienaidnieki. Livonijas dienvidos tā bija stiprā Lietuvas un Polijas kopvalsts un austrumos Maskavas vadībā apvienotās krievu valstis.

VOLTERS FON PLETENBERGS
(ap 1450–1535), ordeņa mestrs no 1494. g.

Sākot ar 15. gadsimteni, par Livonijas galveno ienaidnieku bija kļuvuši krievi, kamēr agrāk tie bija lietuvieši. No krievu valstīm spēcīgākā bija kļuvusi Maskavija, kas sev pakļāva krievu valstis Livonijas kaimiņos – Novgorodu un Pliskavu.

KURŠU ĶONIŅU ĢERBONIS

PENIĶA STABS AR ĢERBONI

Maskavijai kļūstot par spēcīgāko krievu valsti, sākās krievu iebrukumi Livonijā. 1502. gadā ordeņa mestra Pletenberga vadībā krievus sakāva Livonijas apvienotais karaspēks, kurā piedalījās arī latvieši. Pēc tam no krieviem bija miers vienas paaudzes mūžu ilgi.

Pletenberga spēkos latviešu daļas komandēja kuršu ķoniņš Andrejs Peniķis. Ķoniņciema atrašanās vieta redzama kartē 74. lappusē.

BAZNĪCAS VALSTIS 1500. GADĀ

Ar melniem plankumiem parādītas baznīcas valstis: Itālijā un Francijā – pāvesta valsts; Vācijā – dažādu archibīskapu un bīskapu valstis un Vācu ordeņa teritorija; Prūsijā, Latvijā un Igaunijā ordeņa valsts, archibīskapa un bīskapu valstis

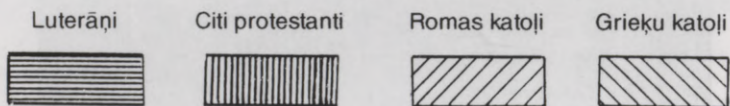
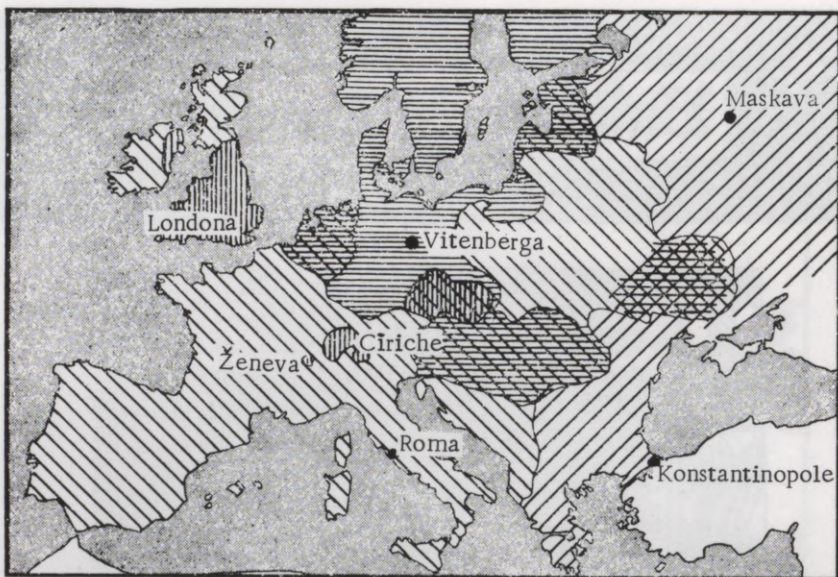
Livonija bija nodibināta un pastāvēja vairāk nekā 350 gadu kā katoliska baznīcas valsts. Starp Eiropas baznīcas valstīm Livonija bija lielākā. Kā svētās Māras valsts Livonija bija tieši pakļauta pāvestam. Kā laicīga valsts tā ietilpa vācu nācijas svētās Romas imperijā. Tomēr kā pāvests, tā imperijas ķeizars dzīvoja tālu, un ne viens, ne otrs nevarēja Livonijai sniegt palīdzību, kad uzbruka ārējie ienaidnieki. Viņi nespēja arī samierināt atsevišķo Livonijas valstu valdniekus, kad tie ķīldojās un kaņģoja savā starpā.

Bulla aurea Caroli iii.

KĀRĻA IV ZELTA BULLA (GRĀMATA)

Lai pierādītu Rīgas archibīskapijas un pārējo bīskapiju piederību pie Vācijas, archibīskaps lika iespiest un izdalīt 1521. gada Vormsas reichstāga dalībniekiem Vācijas ķeizara Kārļa IV 1360. gada privilēģiju Rīgas archibīskapijai. Attēls rāda kokgriezuma iespaidumu tās pirmajā lappusē. Privilēģijas teksts bija pārlocītas loksnes otrā un trešajā lappusē. Attēlā ir Livonijas patronese jaunava Marija ar Jēzusbērnu klēpī, zem tā uzraksts: „Ak Dieva māte, atceries mani”. Viens iespaiduma eksemplārs glabājas Getingenā, Šverinas valsts archīvā.

KONFESIJAS AP 1550. GADU

Svītrojumi rāda valdošās konfesijas. Ar vairākkārtēju svītrojumu apzīmēta teritorija, kur bija vairākas konfesijas

Sešpadsmitā gadsimtā Romas katoļu baznīcā notika šķelšanās. Baznīcas reformatori neatzina pāvesta varu un par galveno autoritāti uzskatīja biblii. Vitenbergā (Vācijā) 1517. gadā par reformācijas vadītāju kļuva katoļu mūks un teoloģijas profesors Mārtiņš Luters. Pirmā zeme, kur Lutera mācība izplatījās ārpus pašas Vācijas, bija Livonija. Rīgā Lutera mācību sāka sludināt jau 1522. gadā. Ar lielu sajūsmu to pieņēma arī Rīgas latvieši. Kad jauno mācību sāka pieņemt Livonijas kungi, tad bija sagrauts Livonijas garīgais pamats, un varēja paredzēt, ka svētās Māras valsts aizies bojā.

Anno 1561
 1 Jan stengis ar souwe
 souwe gaspasche ar war-
 de Kattrina.
 2 Jan trilikums.
 3 Jan dumpis ar souwe gas-
 pasche ar warde Ilse.
 4 Peter pauris ar souwe
 gaspasche ar warde Mar-
 greta.

Anno 1561
 gir
 Marten Kaia older-
 mans buis,
 Andres sarninge bysit-
 ters,
 Jan stengis arri-
 czan bysitters.
 Tan laikan gir
 sche brale sow epirku-
 sche unn jaune brale
 tappusch, pirnekarth:
 1 Jan stengis ar souwe
 souwe gaspasche ar war-
 de Kattrina.
 2 Jan trilikums.
 3 Jan dumpis ar souwe gas-
 pasche ar warde Ilse.
 4 Peter pauris ar souwe
 gaspasche ar warde Mar-
 greta.

RĪGAS ALUSNESĒJU BRĀLĪBAS BIEDRUGRĀMATAS LAPPUSE

(gir = ir; oldermans = ģildes vecākais; bysitters = piesēdētājs; gaspasche = laulene; brale = ģildes loceklis)

Kopš pilsētas dibināšanas Rīgā darbojās ģildes – baznīcu, aizsardzības un saviesīgas organizācijas, atsevišķas iebraukušajiem vācu tirgotājiem, atsevišķas namniekiem. Ap 14. gadsimteni amatnieki sāka dibināt amatus jeb cunftes, kuŗās bija arī latvieši. Latviešiem tirdzniecības palīgamatos bija īpašas biedrības, līdzīgas ģildēm. Lai izceltu savu arodniecisko raksturu, šīs biedrības mainīja nosaukumu – Jāņa Kristītāja ģilde kļuva liģeru (noliktavu darbinieku) brālība, Svētās miesas ģilde – nesēju brālība. Atsevišķi darbojās Rīgas alusnesēju brālība. Visu šo latviešu brālību biedri bija uzņēmēji ar algotu darbaspēku un vairākiem pajūgiem. Rīgas latviešu brālības biedriem bija arī kaŗavīru un ugunsdzēsēju pienākumi.

CATECHISMVS.
Catholicorum

Istige pammacischen / no themens
Papretsche Galwe gabblems
Christites macibes. Prexskan
themens nemacigems vnd iounems
bernems.

Cour
Kungam Petrum Canisium /
thaes Schwetes rakstes
Doctor.

Ehsprestes Vilne Pille / Littourre
Semmen, pt Danielem Lansictensem
expan tho gadde.

1555.

Tas Istige pammacischen / no themens
Ta papretsche Galwe gabblems
To Christites macibes. Prexskan
themens nemacigems vnd iounems
bernems.

to S
to ip
meo
pans
fanz
puk
hyn
ant
m
x
5

PĒTERA KANIZIJA 1585. G. KATOĻU KATECHISMA TITULLAPA

Teksts titullapā: Istige pammacišen no themens paprekše galve gabblems christites macibes prexskan themens nemacigems vnd iounems bernems. Cour kungam Petrum Canisium, thaes Schwetes rakstes Doctor. Ehsprestes Vilne Pille, Littourre Semmen, pt Danielem Lansictensem expan tho gadde 1585

Modernizējums: Ista pamācība par kristīgās mācības posmiem, kas nemācītiem un jauniem bērniem jāiemācās no galvas. Sastādījis Svēto rakstu doktors Pēteris Kanizijs. Iespiedis Daniels Lansiktens Viļņā, Lietuvā 1585. gadā

Vecākā atrastā grāmata latviešu valodā ir šis katoļu katechisms (tajā kāds priesteris ar roku pierakstījis savus paskaidrojumus). Katechisma valoda liecina, ka tas norakstīts no kāda vecāka teksta.

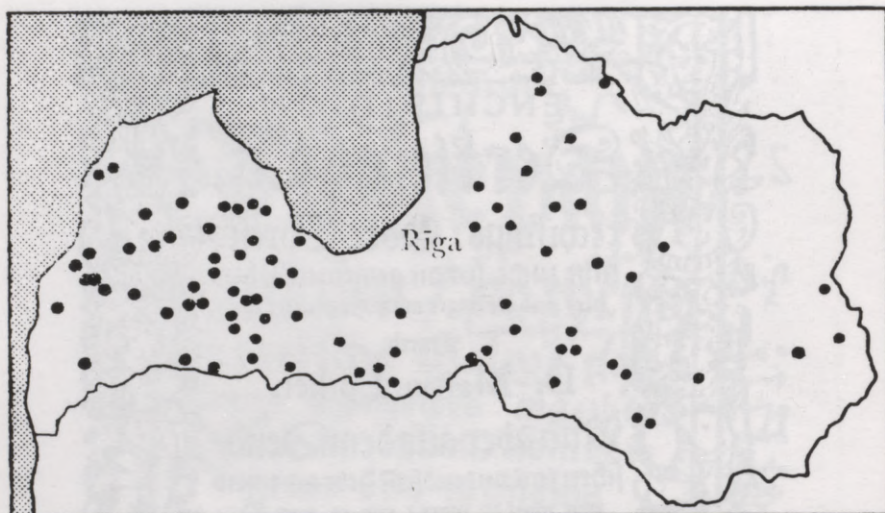

LUTERĀNU 1586. G. KATECHISMA TITULLAPA

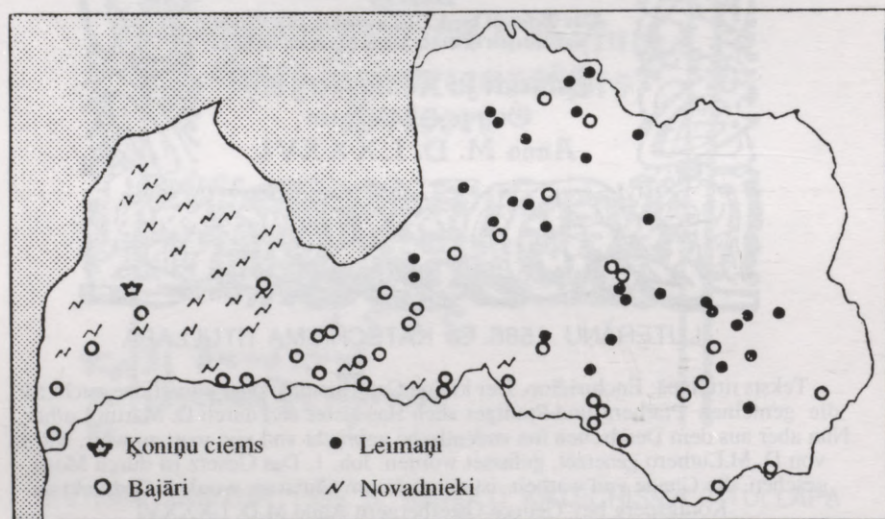
Teksts titullapā: Enchiridion. Der kleine Catechismus: oder christliche zucht für die gemeinen Pfarherr und Prediger auch Hausueter etc. durch D. Martin Luther. Nun aber aus dem Deutschen ins vndeutsche gebracht vnd von wort zu wort, wie es von D. M. Luthero gesetzet, gefasset worden. Joh. 1. Das Gesetz ist durch Mosu geschen, die Gnade vnd warheit ist durch Jesum Christum worden. Gedruckt zu Königsperg bey George Osterbergern Anno M.D. LXXXVI

Modernizējums: Enchiridijs. Mazais katechisms jeb kristīgā mācība parastam svētniekam arī namamātei uc. Dr. Mārtiņa Lutera sarakstīts tagad no vācu valodas tulkots latviski vārdū pa vārdam, kā to sarakstījis Mārtiņš Luters. Jāņa 1. Baušļus ir devis Mozus, žēlastību un patiesību Jēzus Kristus. Iespīests Karaļaučos Georga Osterbergerna spiestuvē 1586. gadā

Luteriskā reformācija latviešu tautai nāca par labu – radās atsevišķas latviešu draudzes. Radās arī pirmie iespīestie garīgie raksti latviešu valodā. Diemžēl, šīs pirmās grāmatas ir pazudušas un vēl nav atrastas, bet zināms, ka tās iespīestas vēlākais 1525. gadā. Arī katoļi sāka izdot garīgos rakstus latviski. Ar garīgiem rakstiem bija likti pamati latviešu literātūrai.

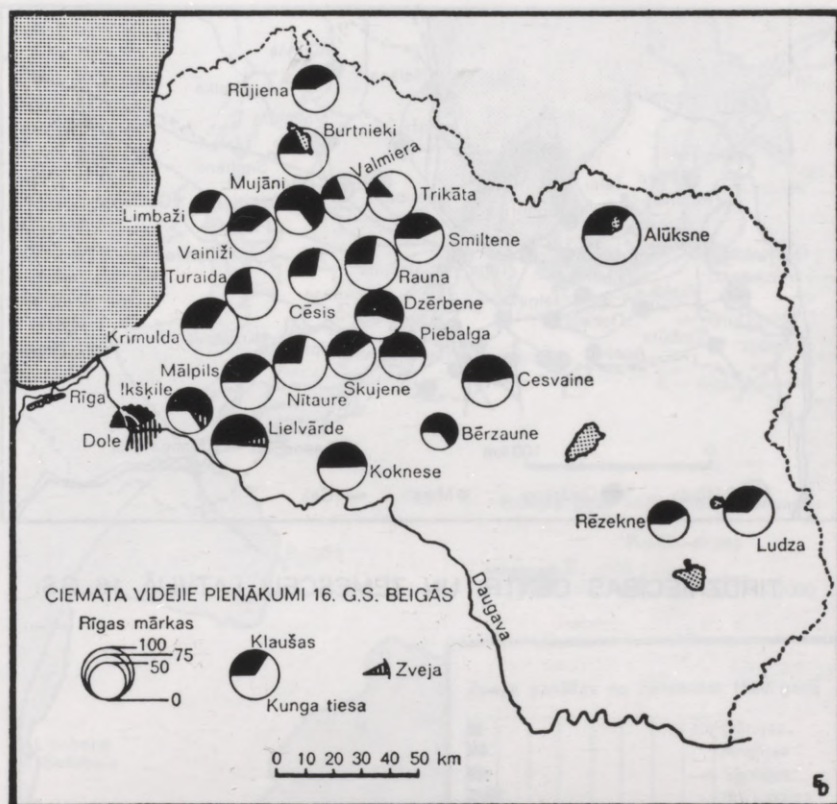
KARĀTAVU KALNI LATVIJĀ

BRĪVNIEMI UN BRĪVZEMNIEMI TAGADĒJOS MĀJVĀRDOS

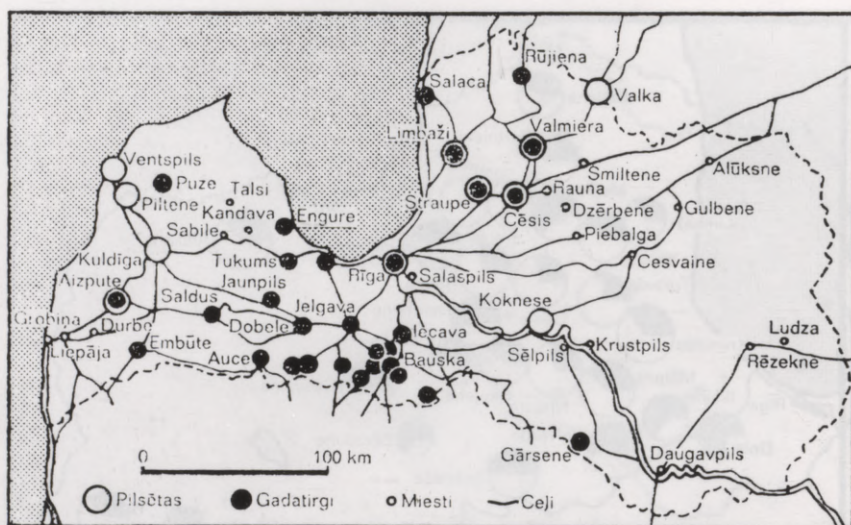
Karte rāda Bajāru, Leimaņu un Novadnieku māju atrašanās vietu, pirms šo māju iznīcināšanas, dibinot kolchozus. Avots: J.Endzelīns, *Latvijas PSR vietvārdi* (Rīgā 1956–1961)

Sākot ar 15. gadsimteni, Latvijā pakāpeniski izveidojās dzimtbūšana – saimnieki bez kunga atļaujas nedrīkstēja atstāt savas lauku mājas. 16. gadsimtenī kungi iedrīkstējās sodīt savus dzimtcilvēkus ar nāvi. Tomēr Latvijā bija vēl daudz brīvnieku un brīvzemnieku, kas reizē bija arī karavīri.

Dzimtbūšana nozīmēja ne vien to, ka saimnieki nedrīkstēja atstāt savas mājas, bet arī to, ka viņiem bija jādod kungiem daļa no savu lauku ražas un lopkopības ražojumiem. Kur bija zvejas ūdeņi, zvejniekiem bija jādod zivis. Šīs nodevas sauca par kunga tiesu. Vēlāk kungi iekārtoja paši savas saimniecības. Tās sauca par muižām. Saimniekiem bija jādod kļaušinieki šo muižu lauku apstrādāšanai – tie bija saimnieka gājēji, kam ar saimnieka zirgiem, darbarīkiem un ar saimnieka uzturu bija jāierodas muižā un tur jānostrādā katru nedēļu vairākas dienas.

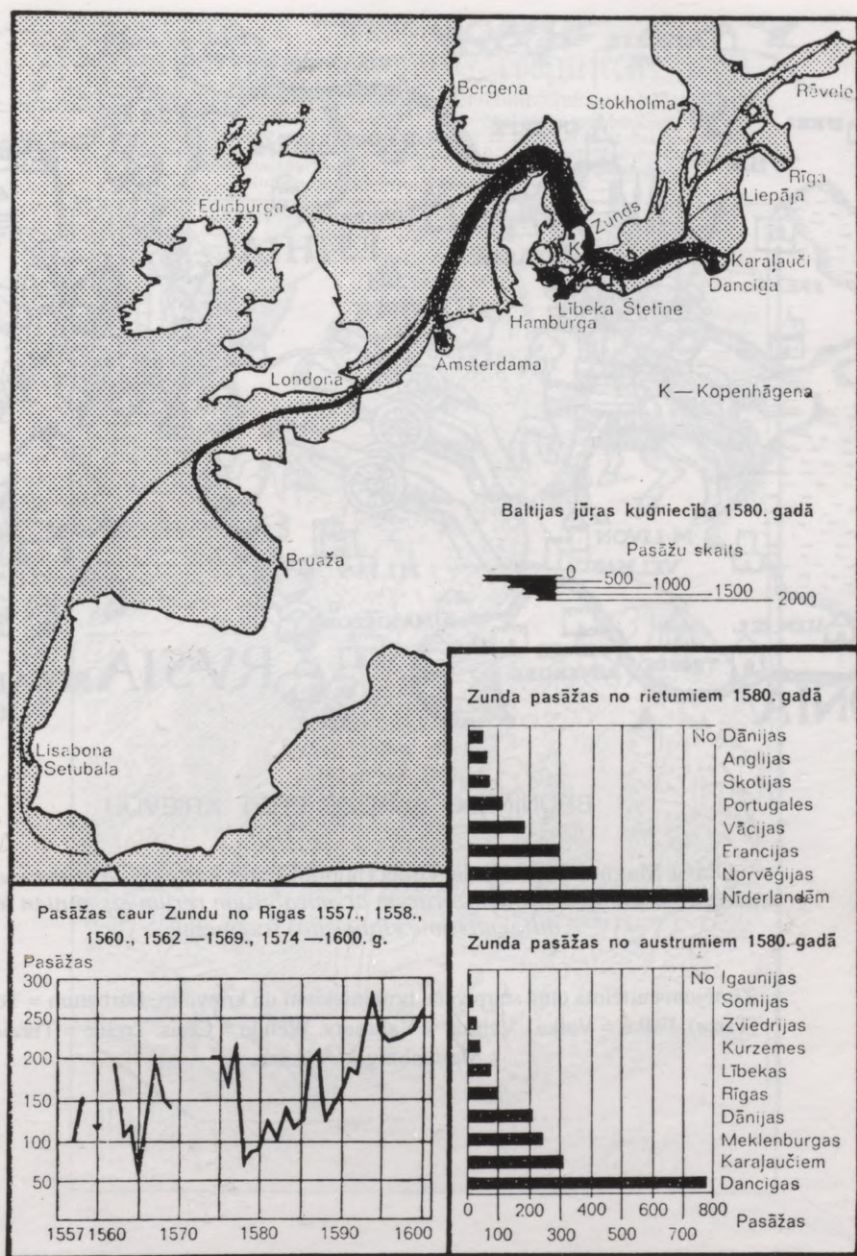
Kartogramma rāda samēru starp kļaušām, kunga tiesu un zvejnieku nodevām 16. gadsimteņa beigās Vidzemē un Latgalē (līdzīgs stāvoklis bija arī Kurzemē un Zemgalē). Aplū mērogs Rīgas mērkās rāda šo pienākumu un nodevu vērtību, aplēšot naudā uz katru saimnieku.

TIRDZNIECĪBAS CENTRI UN ZEMESCEĻI LATVIJĀ 16. GS.

Kad Latvijā nodibinājās muižas, muižnieki nespēja patērēt visus muižas ražojumus un no zemniekiem saņemto kunga tiesu. Pārpalikumu viņi lika kļaušiniekiem vest uz ostas pilsētām – Rīgu, Ventspili un Liepāju. Tur ražojumus pārdeva tirgotājiem. Tā kā saimniekiem daļa kunga tiesas bija jāmaksā skaidrā naudā un pašiem jāpērk sāls uzturam, dzelzs darbarīkiem un sudrabs rotām, tad uz ostas pilsētām zemnieki veda arī paši savus ražojumus. Tos pārdeva arī gadatirgos.

Latvijas ostas pilsētās savāktos ražojumus eksportēja uz ārzemēm, un savukārt importēja no turienes vajadzīgās preces. Kartogramma 77. lappusē rāda šīs tirdzniecības apmērus un virzienu. 1580. gadā gan kara dēļ Latvijas aizjūras tirdzniecība bija cietusi, kā to attēlo līkne diagrammā (apakšējā kreisajā stūrī).

BALTIJAS KUĢNIECĪBA 1580. GADĀ

Dānijas karalis Zundā (jūrasšaurumā starp tagadējo Zviedriju un Dāniju) iekasēja maitu no visiem kuģiem, kas izbrauca no Baltijas jūras vai tajā iebruca. Pēc saglabātiem maitas sarakstiem iespējams spriest par Baltijas jūras kuģniecību un tirdzniecību.

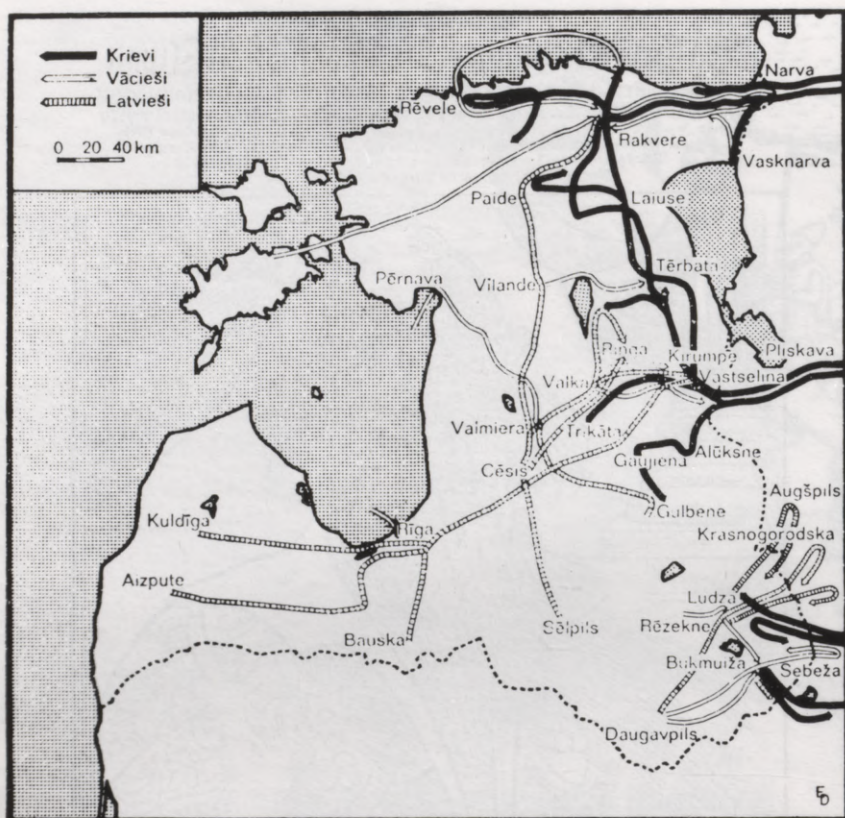

BRUŅINIEKI SARDZĒ PRET KRIEVIJU

Olava Magnus 1539. gadā Venecijā publicētās kartes (*Carta marina et descriptio septentrionalium terrarum ac mirabilium rerum eis conten tarum diligentissime elaborata*) fragments

Zīmējumā attēlota cīņa starp vācu bruņiniekiem un krieviem. Darbatum = Tērbata (Tartu). Falke = Valka. Velmār = Valmiera. Wende = Cēsis. Treide = Turaida. Marienborg = Alūksne.

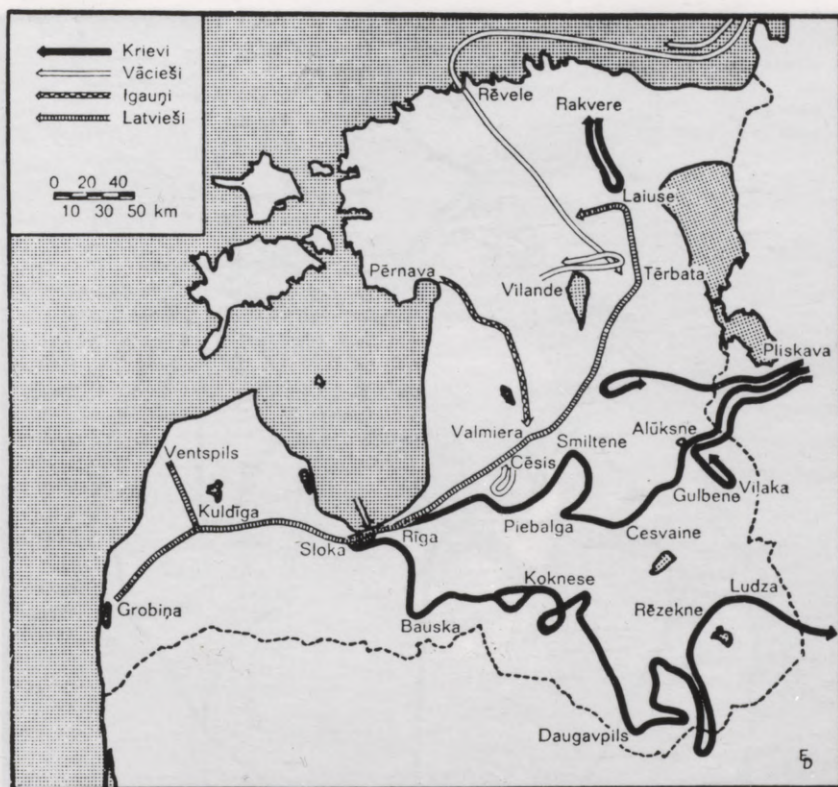
1557. gadā Krievijas cars Ivans Briesmīgais pieteica karu Livonijai. Karš ar krieviem sākās 1558. gadā un ilga līdz 1582. gadam. Livonija karā aizgāja bojā, bet krievi to neieguva. Livoniju savā starpā sadalīja Polijas un Lietuvas kopvalsts un Zviedrija. Vispirms Zviedrija ieguva tagadējo Ziemeļigauniju. Polijas un Lietuvas kopvalsts dabūja pārējo Livoniju. Daļēju neatkarību ieguva Kurzemes un Zemgales hercogīste un Piltenes valsts Kurzēmē.

KARĀGĀJIENI 1558. GADĀ

Kartē parādīti latviešu karagājieni, kas notika kopā ar vācu karaspēka kustību, bet kuņģos dominēja latviešu spēki

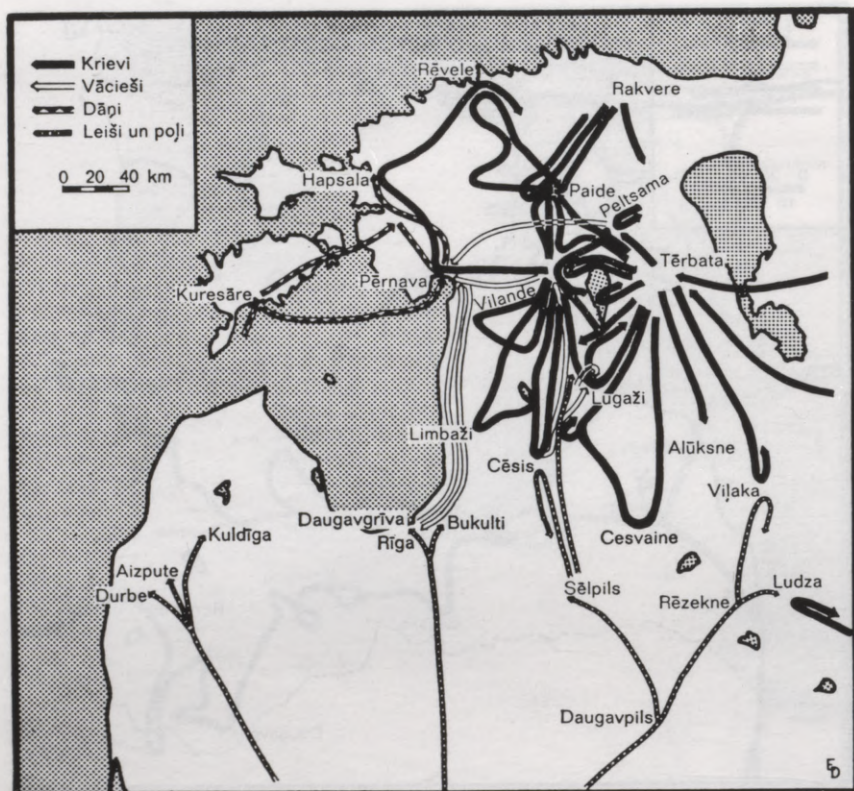
Krievi guva panākumus Igaunijā. Turpretim Latvijā viņus sekmiņi atvairīja apvienotais Livonijas karaspēks. Tajā piedalījās arī 10 000 latviešu karavīru. Latviešu karavīri devās arī karagājienā pret krieviem uz Igauniju, gūstot ievērojamas sekmes. Tomēr latviešu zaudējumi bija ļoti smagi, jo pretinieku – krievu un tatāru – skaitliskais pārsvars bija ļoti liels.

KARĀGĀJIENI 1559. GADĀ

Latviešu karavīri bija organizēti parobos. Par parobu 16. gadsimtenī sauca apmēram 30 lauku māju saimnieku kopu, kuŗai bija jāuztur viens no saimniekiem – karavīrs. Senākajos laikos parobā no ik deviņiem saimniekiem viens bija karavīrs, kā to liecina daina: „Man deviņi bāleliņu, devīt's bija karavīrs”. Latviešu karavīri bija jātnieki, un viņi devās kaujā vieglā bruņojumā.

Tā kā 1558. gadā galvenais atvaires spēks pret krieviem nāca no Latvijas, 1559. gadā Ivans Briesmīgais iebruka Latvijā. Viņa sirotāji pārstaigāja Vidzemi un Zemgali. Abas puses tomēr ciņās bija pagurušas un tādēļ nolīga pamieru. Kad pamiers beidzās, krievi iebruka Igaunijā. Šeit atvaires kaujās atkal iesaistīja latviešus.

KARĀGĀJIENI 1560. GADĀ

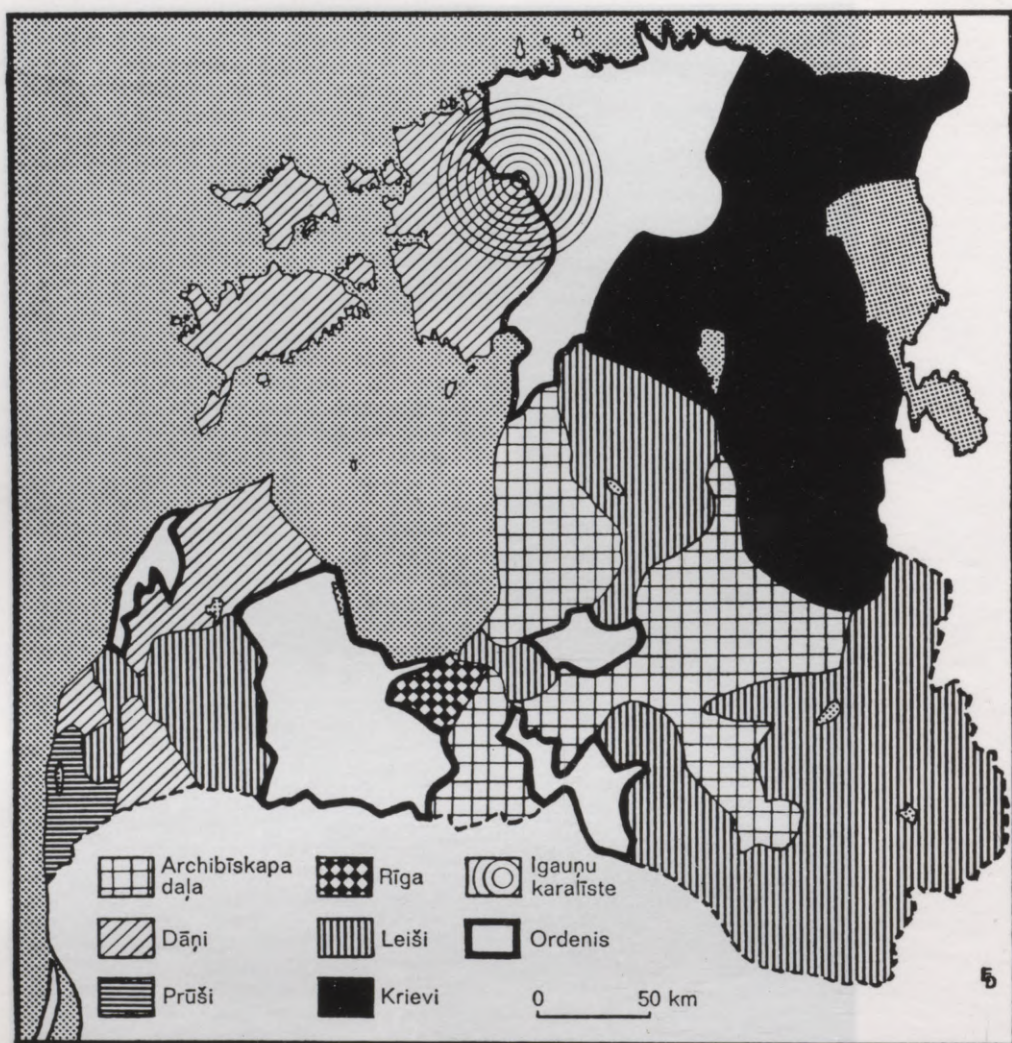
Krievi bija nostiprinājušies Tērbatas bīskapijā. 1560. gadā viņi no šejienes siroja pa Igauniju un Ziemeļlatviju, postīdami laukus un mājas. Karu lielā mērā izšķīra tas, ka kaujā pie Lugažiem (tā saucamā, Ērģemes kaujā) krita viss Livonijas karaspēka komandējošais sastāvs. Pēc tam krievi ieņēma stipro Vilandes pili, un Livonijas varai bija beigas.

Livonija aicināja palīgā lietuviešus un poļus. Kad viņu karaspēks ieradās Latvijā, sākās Livonijas sadalīšana.

ZIGMUNDS II AUGUSTS (1520–1572)

Polijas karalis un Lietuvas lielkungs Zigmunds II Augusts valdīja no 1548. līdz 1572. gadam

LIVONIJAS SADALĪŠANA 1560. GADĀ

Kartē iezīmētās robežas ir tikai aptuvenas, jo stāvoklis strauji mainījās. Ar koncentriskiem apļiem apzīmēta igauņu nacionālā karalvalsts

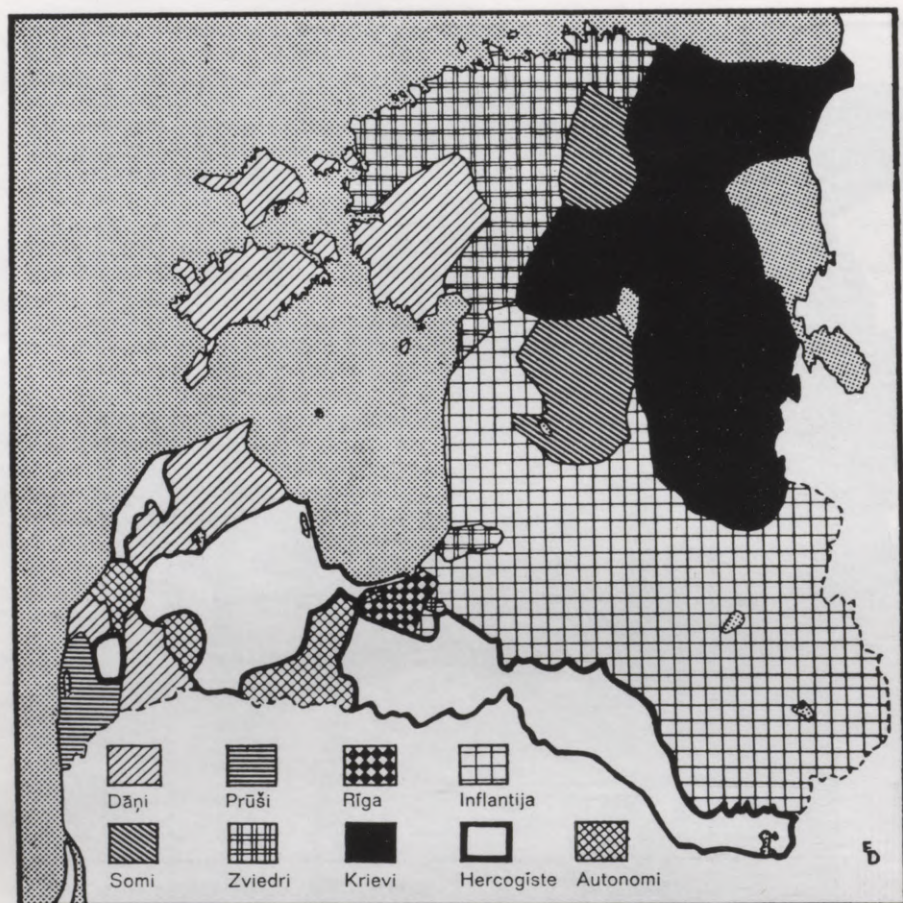
1560. gadā Vidzeme, Latgale un Zemgale bija sadalīta starp lietuviešiem, ordeni, archibīskapu un atsevišķo Rīgas valsti. Kurzemi savā starpā sadalīja Dānija, Prūsija un Lietuva. Dāņi nostiprinājās arī Igaunijā, bet tur kādu laiku savu valsti nodibināja Igaunijas zemnieki. Krievi valdīja Austrumigaunijā.

PĒDĒJĀ RĪGAS ARCHIBĪSKAPA VILHELMA KAPAPLĀKSNE

(zīmēta ap 1830. gadu)

Brandenburgas markgrāfs Vilhelms (1498–1563) bija Rīgas archibiskaps
no 1539. līdz 1563.gadam

LIVONIJAS SADALĪŠANA 1562. GADĀ

Karte rāda pārejas stāvokli, tomēr tajā jau redzami nākošo vēsturisko notikumu pamatvilcieni. Zviedrija, Polijas un Lietuvas ūnija un Kurzemes un Zemgales hercogīste kļuva par Livonijas mantiniecēm.

1560. gadā izdarītais Livonijas sadalījums nebija ilgstošs. Stāvoklis bija noskaidrojies 1562. gadā. Pēdējais ordeņa mestrs Gothards Ketlers no Polijas karaļa un Lietuvas lielkunga Zigmunda II (Augusta) saņēma kā lēni Kurzemes un Zemgales hercogīsti. Tomēr daži bijušie ordeņa pavēlnieki viņam nepakļāvās. Piltenes bīskapiju pakļāva Dānija. Grobiņas apgabalu ieguva prūši. Vidzeme un Latgale kļuva par Polijas un Lietuvas provinci ar Inflantijas nosaukumu. Igaunijā valdīja krievi, dāņi un zviedri. Rīga bija atsevišķa valsts.

POLIJA UN LIETUVA 16. GADSIMTĒNĪ

Polijas un Lietuvas ūnija kļuva par spēcīgāko Eiropas valsti, sniedzoties no Baltijas jūras gandrīz līdz Melnajai jūrai. Tā spēja atvairīt Āzijas (kā turku, tā krievu) ekspansiju uz rietumiem.

17. gadsimtā tomēr šai varenajai valstij radās nopietnas domstarpības ar Zviedriju. Sekojošie kari sagrāva Polijas un Lietuvas varenību, un 18. gadsimtā tā aizgāja bojā. Sava vaina tur bija arī tam, ka vienīgā politiski pilntiesīgā kārtā – muižnieki – neprata iegrožot savu patvaļu.

Warhafftige / Erb-
bermliche vnd Klegliche Zeitung vnd
Bericht / einer fürnemen Personen / von der
grewlichen Tyranney des Muscovi-
ters / aus Riga geschrieben /
den 30. Augusti / im
1577.
Jar.

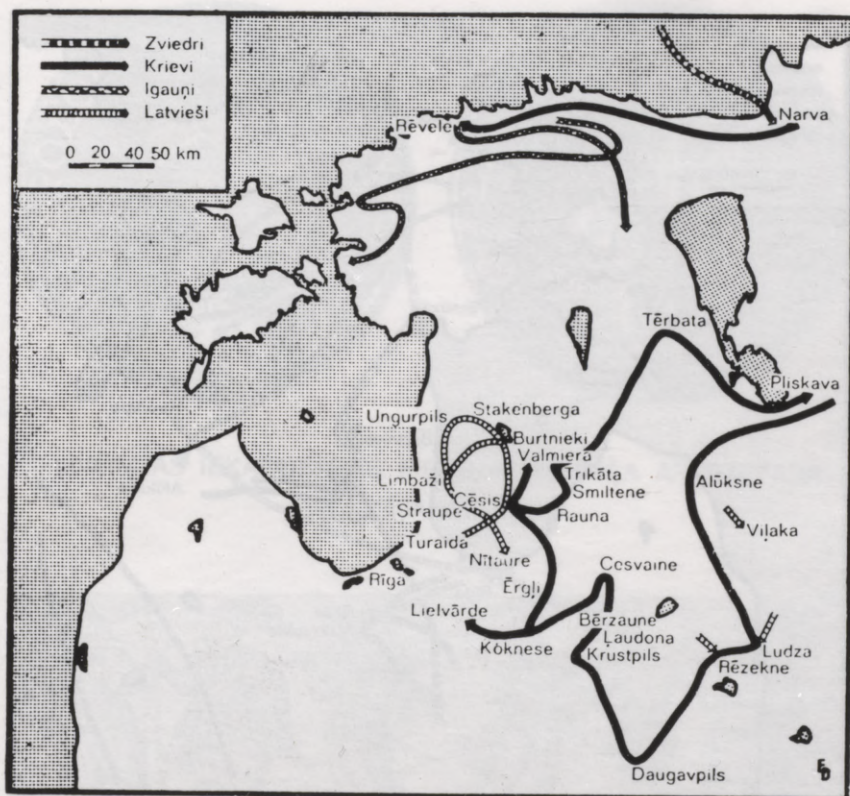

SKREJLAPA PAR 1577. GADA KRIEVU IEBRUKUMU LATVIJĀ

Skrejlapas teksts: Warhafftige, Erbbermliche vnd Klegliche Zeitung vnd Bericht, einer fürnemen Personen, von der gewlicher Tyranney des Muscoviters, aus Riga geschrieben, den 30. Augusti, im 1577. Jar.

Tulkojums: Patiess, nožēlojams un žēlabains kādas ievērojamas personas vēstījums par maskavieša [krievu cara] drausmīgo varmācību, rakstīts Rīgā 1577. gada 30. augustā

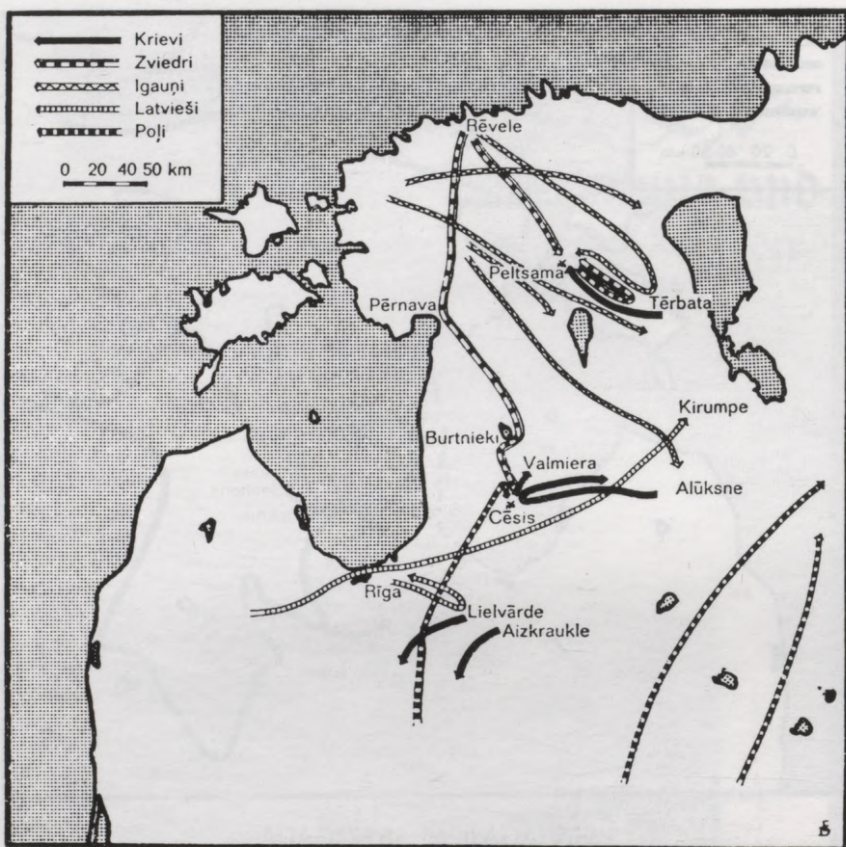
Skrejlapas autors domāja, ka krievus būtu varēts atvairīt ar latviešu zemnieku karaspēku.

KARĀGĀJIENI 1577. GADĀ

Jauns krievu iebrukums Igaunijā un Latvijā sākās 1577. gadā. Poļiem un lietuviešiem šis iebrukums nāca negaidīts, un krievi izsiroja Latgali un Vidzemi.

Vienīgie, kas 1577. gadā pretojās krievu iebrukumam, bija latviešu kaņavīri. Latviešiem izdevās krieviem atņemt kartē parādītās pilis Vidzemē un Latgalē.

KARĀGĀJIENI 1578. UN 1579. GADĀ

1578. gadā poļu un lietuviešu spēki sāka uzbrukumu pret krieviem ziemeļu virzienā. Dienvidu virzienā krieviem savukārt uzbruka zviedri. Šais kņablēs pie Cēsīm izšķirējā kaujā krievu spēkus iznīcināja. Uzbrukumā pret krieviem devās arī latvieši Rīgas un Kurzemes hercogistes karaspēkā.

1582. gada miera līgumā uzvarētājs bija Polijas karalis Stefans Batorijs.

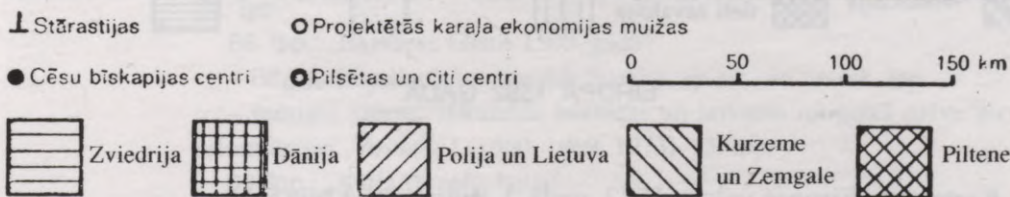
LIVONIJAS IEKAĻOŠABAS PIEMIŅAS MEDAĻA AR STEFANA
BATORIJA ATTĒLU

KARĀVĪRI 1580. GADĀ

Dažādu tautību karavīri šādos un līdzīgos tērpos bija parasts skats arī
Latvijā

Transilvānijas firsts Stefans Batorijs (Bathory 1522–1586) bija Polijas karalis no 1575. līdz 1586. gadam. Viņš iekļāva Polijas un Lietuvas kopvalstī teritoriju uz ziemeļiem no Daugavas (sk. 93. lpp.). Dānija 1585. gadā bija spiesta atteikties no Piltenes bīskapijas, ko ķīlas valdījumā uz laiku ieguva Prūsija. Iekļautajos apgabalos poļi centās nostiprināt katolicismu (pret reformāciju). Rīgā izcēlās kalendāra nemieri.

IGAUNIJA UN LATVIJA 16. GADSIMTEŅA BEIGĀS

Pēc divdesmit neatkarības gadiem Stefanam Batorijam pakļāvās arī Rīga. Attēls 92. lappusē rāda Stefana Batorija privilēģiju Rīgai.

	Anglija		Dānija		Maskavija		Francija		Otomanu imperija
	Krimas tatāri		Kazaki (pie Lietuvas un Polijas)		Polija un Lietuva		Spānijas Habsburgu monarchija		Spānijas hegemonijā
	Austrijas Habsburgu monarchija		Vācu imperija, ko Habsburgi tieši nevaldīja		Skotija		Venēcija		Zviedrija

EIROPA 1582. GADĀ

Karte rāda Eiropas valstis 1582. gadā. Latvija toreiz bija iekļauta Polijas un Lietuvas kopvalstī. Pēc Latvijas tīkoja visas kaimiņvalstis – Krievija, Zviedrija un Vācija. Lai to iegūtu, kaimiņi savā starpā bieži caņoja. Daudzi no šiem caņiem norisinājās Latvijas teritorijā. Beidzot kaimiņi Latviju savā starpā sadalīja.

Literatūra un avoti (59–94. lpp.)

59. lpp.: „Livonijas karte”
– Reinhard Wittram, *op.cit.*, 36. un sek. lpp.
– Arnolds Spekke, *Latvijas vēsture*, 127. un sek. lpp.
– Edgars Dunsdorfs un Arnolds Spekke, *Latvijas vēsture 1500–1600* (1.nodaļa „Livonijas valstu iekārta”).
60. lpp.: „Ordeņa mestra Rīgas pils (1515. g.)”
– Jānis Straubergs, *Rīgas vēsture* (1954).
61. lpp.: „Ordeņa mestra Cēsu pils”
Literatūra kā par 59. lpp.
62. lpp.: „Lauksargi”
– Edgars Dunsdorfs, *Mūžīgais latviešu kaņavīrs* 93–100. lpp.
– „Grebūns”, *Deviņviru spēks*, 47–72. lpp.
– Indriķis Šterns, „Latviešu aizsardzība un latviešu kaņavīri viduslaikos”, *Archīvs* III, 21–23. lpp.
63. lpp.: „Albrehta Dīrera zīmētais Livonijas dāmas attēls”
– Edgars Dunsdorfs un Arnolds Spekke, *op.cit.* (209. un sek. lpp.).
64. lpp.: „Rīgas archibīskapa Kokneses pils”
– *Ibid.*, 25. lpp.
65. lpp.: „Eiropa 1525. gadā”
– Arnolds Spekke, *Latvijas vēsture* (8. nodaļa).
66. lpp.: „Volters fon Pletenbergs”
– Edgars Dunsdorfs un Arnolds Spekke, *op.cit.*, 53. un sek. lpp.
– Vilis Biļķins, „Kursas kaņavīri Livonijas ordeņa kara gaitās”, *Ceļa zīmes* 47 (1971).
67. lpp.: „Kuršu ķoniņu ģerbonis. Peniķa stabs ar ģerboni”
– Edgars Dunsdorfs, „Peniķis”, *Deviņviru spēks*, 74. un sek. lpp.
– „Ķoniņu svētie meži”, *Archīvs* II 1971, 1975), 43–46. lpp.
– Arveds Švābe, „Kuršu ķoniņi un novadnieki”, *Straumes un avoti* 1.
– Indriķis Šterns, „Lēņa tiesības un nevācu vasaļi Latvijā”, *Archīvs* II, 76–79. lpp.
68. lpp.: „Baznīcas valstis 1500. gadā”
– Edgars Dunsdorfs un Arnolds Spekke, *op.cit.*, 76 un sek. lpp.
– Indriķis Šterns, „Draudžu baznīcas un latviešu reliģiskā dzīve pirms reformācijas”, *Archīvs* I (1960, 1969, 1973), 13. lpp.
69. lpp.: „Kārļa IV zelta bulla”
– Edgars Dunsdorfs un Arnolds Spekke, *op.cit.*, 76. un sek. lpp.
70. lpp.: „Konfesijas Eiropā ap 1550. gadu”
Ibid.
71. lpp.: „Rīgas alusnesēju brālības biedrgrāmatas lappuse”
– Teodors Zeiferts, *Latviešu rakstniecības vēsture* I (1957), 254. un sek. lpp.

72. lpp.: „Pēterā Kanizija 1585. gada katoļu katechisma titullapa”
– Ernests Blese, *Latviešu literatūras vēsture* (Hānavā 1947), 57. un sek.
lpp.

– Andrejs Johansons, *Latviešu literatūra* (Stokholmā 1953), 13. un sek.
lpp.

– Kārlis Draviņš, „Latviešu 16. gs. rakstu pieminēti attēlos”, *Archīvs III*
(1972, 1975), 147. un sek. lpp.

– Edgars Dunsdorfs un Arnolds Spekke, *op.cit.*, 602. lpp.

73. lpp.: „Luterāņu 1586. gada katechisma titullapa”

Iepriekšējās lappuses literatūra.

74. lpp.: „Karātavu kalni Latvijā. Brīvnieki un brīvzemnieki tagadējos
mājvārdos”

– Edgars Dunsdorfs un Arnolds Spekke, *op.cit.*, 230. un sek. lpp.

– Kārlis Draviņš, „Karātavu kalni”, *Akadēmiskā dzīve* 13 (1971).

75. lpp.: „Ciematu vidējie pienākumi: klausas un kunga tiesa”

– Edgars Dunsdorfs un Arnolds Spekke, *op.cit.*, 298. un sek. lpp.

76. lpp.: „Tirdzniecības centri un zemesceļi Latvijā 16. gadsimtenī”

Ibid., 474. un sek. lpp.

77. lpp.: „Baltijas kuģniecība 1580. gadā”

– *Ibid.*, 444. un sek. lpp.

78. lpp.: „Bruņinieki sardzē pret Krieviju” (Olava Magnus publicēts attēls)

Ibid., 109. un sek. lpp.

79. lpp.: „Krievu cars Ivans Briesmīgais”

– Arnolds Spekke, *Latvijas vēsture*, 8. nodaļa.

– Edgars Dunsdorfs un Arnolds Spekke, *Latvijas vēsture 1500–1600*,
(4.nodaļa),

80–82. lpp.: „Kaņģāji 1558., 1559. un 1560. gadā”

Ibid., 109. un sek. lpp.

– Johannes Renner, *Livländische Historien* (Lübeck 1953).

– Edgars Dunsdorfs, *Mūžīgais latviešu karavīrs*, 130. un sek. lpp.

– Vilis Biļķins, „Kursas karavīri Livonijas ordeņa kara gaitās”, *Ceļa
zīmes* 47 (1971). Biļķins atsaucas uz novecojušos interpolēto Rennera
chronikas 1876. gada izdevumu.

83. lpp.: „Polijas karalis un Lietuvas lielkungs Zigmunds II (Augusts)”

– Arveds Švābe, „Sigismunda Augusta Livonijas politika”, *Straumes un
avoti* 3.

84. lpp.: „Livonijas sadalīšana 1560. gadā”

– Edgars Dunsdorfs un Arnolds Spekke, *op.cit.*, 5. nodaļa.

85. lpp.: „Pēdējā Rīgas archibīskapa Vilhelma kapaplāksne”

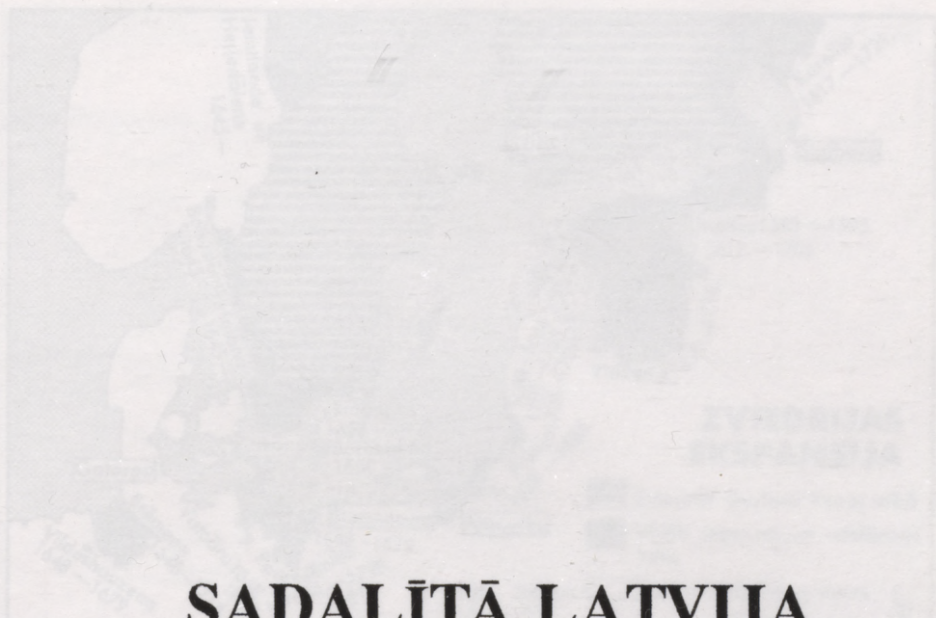
– Edgars Dunsdorfs un Arnolds Spekke, *op.cit.* (sk. šķirklī: „Vilhelms,
Brandenburgas markgrāfs un Rīgas archibīskaps”), 775, lpp.

86. lpp.: „Livonijas sadalīšana 1562. gadā”

Ibid., 148. un sek. lpp.

87. lpp.: „Lietuva un Polija 16. gadsimtenī”
– Walter Kirchner, „The rise of the Baltic question (Newark 1954).
– Edgars Dunsdorfs un Arnolds Spekke, *op.cit.*, 5. nodaļa.
88. lpp.: „Skrejlapa par krievu iebrukumu Latvijā 1577. gadā”
Ibid., 148. un sek. lpp.
89–90. lpp.: „Kaŗagājienu 1577., 1578. un 1579. gadā”
Ibid.
– Edgars Dunsdorfs, *Mūŗigais latvieŗu kaŗavīrs*, 130. un sek. lpp.
91. lpp.: „Stefans Batorijs (piemiņas medaļa Livonijas iekaŗoŗanai). Kaŗavīri 1580. gadā”
– Arnolds Spekke, *Kēniņa Stefana ienākŗana Rīgā un cīņas par Doma baznīcu* (1965).
– Edgars Dunsdorfs un Arnolds Spekke, *op. cit.* (sk. ŗķirkli „Stefans Batorijs” 773. lpp.).
92. lpp.: „Stefana Batorija privilēģija Rīgai (1581. g. 14. janvāri)”
Literātūra kā iepriekŗējai lappusei.
93. lpp.: „Igaunija un Latvija 16. gadsimteŗa beigās”
– Reinhard Wittram, *Baltische Geschichte*, 77. un sek. lpp.
– Basilijs Plīnijs, *Rīgas slavināŗana* (A. Spekkes tulkojums, Londonā 1972).
94. lpp.: „Eiropa 1582. gadā”
– Edgars Dunsdorfs un Arnolds Spekke, *op.cit.*, 190. un sek. lpp.

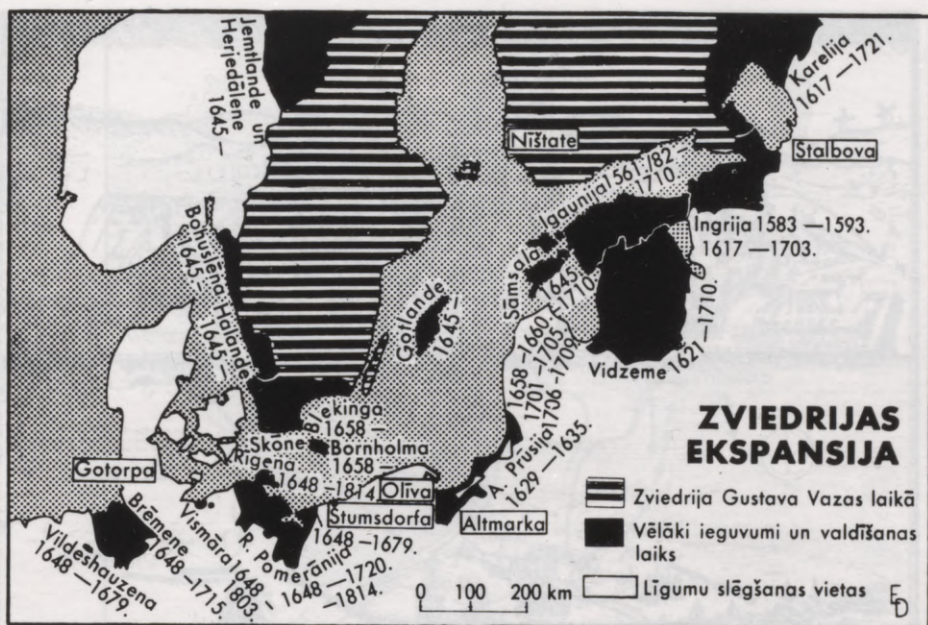
87. J. J. ...
 88. J. J. ...
 89. J. J. ...
 90. J. J. ...
 91. J. J. ...
 92. J. J. ...
 93. J. J. ...
 1977

SADALĪTĀ LATVIJA

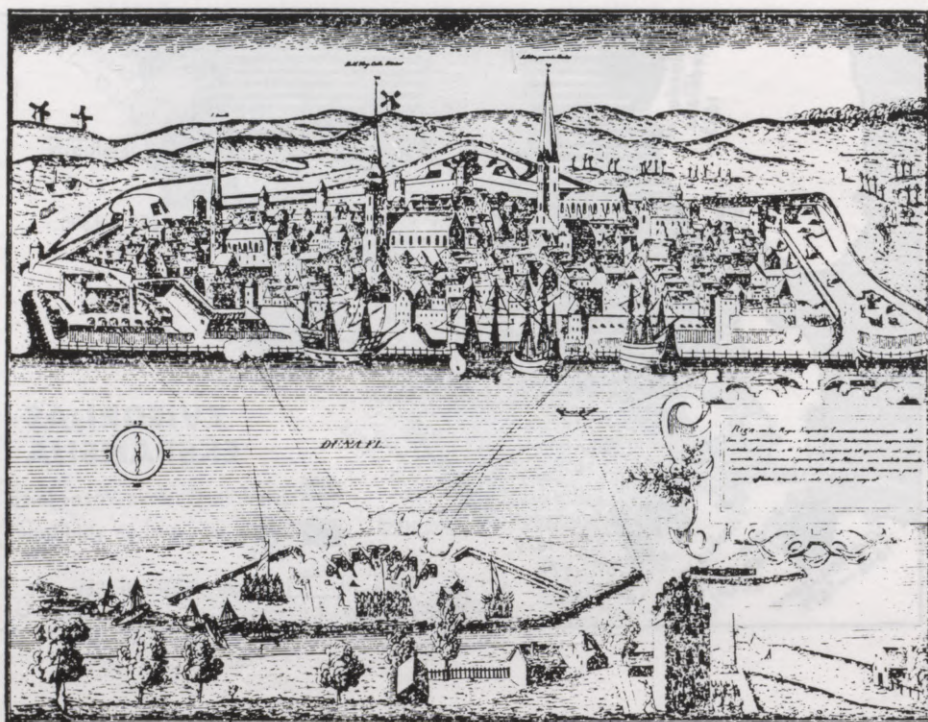
Latvija no 1587. gada
bija Zigmunda II
gastroti. Tāpat
Tomēr latvieši
liskām vārdi
Zviedrijā
latviešu
plānā
1648. g.
Latvijas
bet Tomēr
dienas

SADELITA LANTIVA

Laikā no 1587. līdz 1632. gadam Polijas un Lietuvas valdnieks bija Zigmunds III (Augusts). 1592. gadā viņš mantoja arī Zviedrijas troni. Likās, ka apvienotā karaliste kļūs lielākā valsts Eiropā. Tomēr luteriskie Zviedrijas iedzīvotāji negribēja pakļauties katoliskam valdniekam. Sakarā ar to izcēlās karš starp Poliju un Zviedriju. Šis karš vispirms norisinājās Latvijas teritorijā ar pārtraukumiem no 1600. līdz 1635. gadam. Zviedri piedalījās arī plašākā ticības karā, ko sauc par Trīsdesmit gadu karu (1618–1648). Tas norisinājās lielāko tiesu Vācijā.

Latvijas kara laikā zviedri ieguva Vidzemi un Dienvidigauniju, bet Trīsdesmit gadu kara rezultātā vēl citas zemes Baltijas jūras dienvidu krastā un citur.

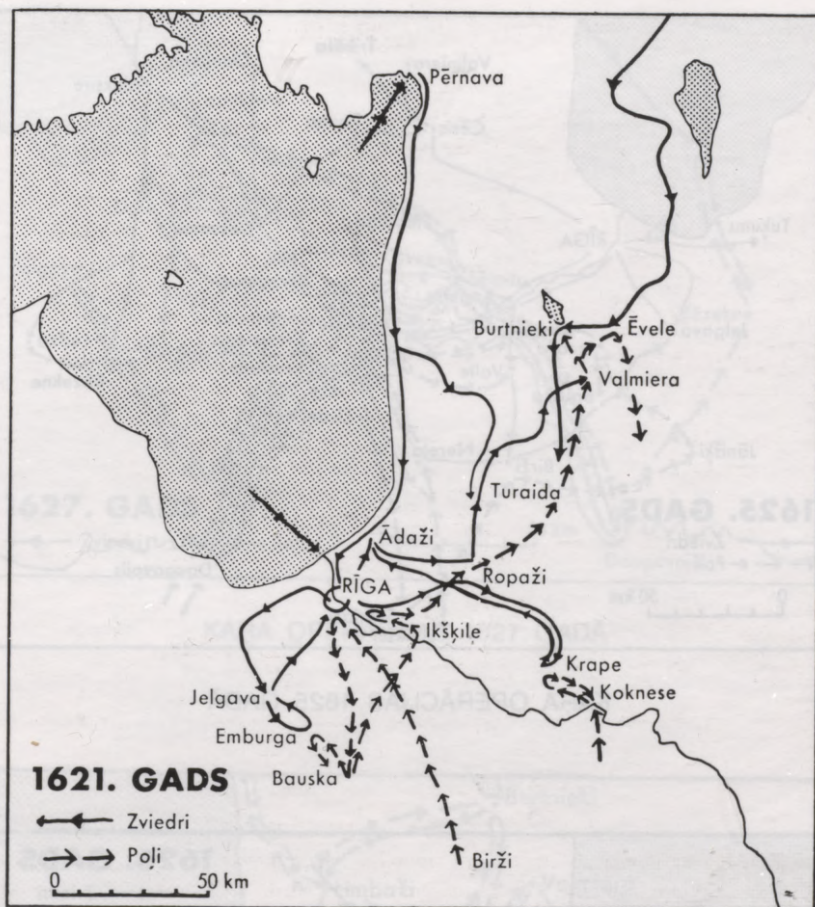

ZVIEDRU UZBRUKUMS RĪGAI 1601. GADĀ

(Collectanea Vitam Resque Gestas Ioannis Zamoyscii...)

Zviedru artilerija apšauda Rīgu no salas Pārdaugavas pusē laikā no 1601. g. 16. līdz 26. septembrim. Zīmējumā pierakstīti vārdi Rīgas baznīcām (no kreisās): Jēkaba, Māras, Pēterā baznīca. Zīmējuma uzraksts: Riga civitas Regia, Emporium Linoniae [sic!] celeberrimum, situ loci et arte munitissima, a Carolo Duce Sudermaniae oppugnatione tentata Anno 1601, a 16 Septembris, usque ad 26. ejusdem, sed superveniente Serenissimo Sigismundo Rege Poloniae cum valido exercitu, Carolus relictis gravioribus impedimentis et multis suorum gravi morbo afflictis, trepide se inde in fugam conjecit. Apakšā: Romae, Jacobus Laurus sculpsit. Cum Privilegio Summi Pontificis ac superiorum permissu 1603. Cura Stanislai Comitis, ordinati. Zamoyski, presidis senatus regni Poloniae.

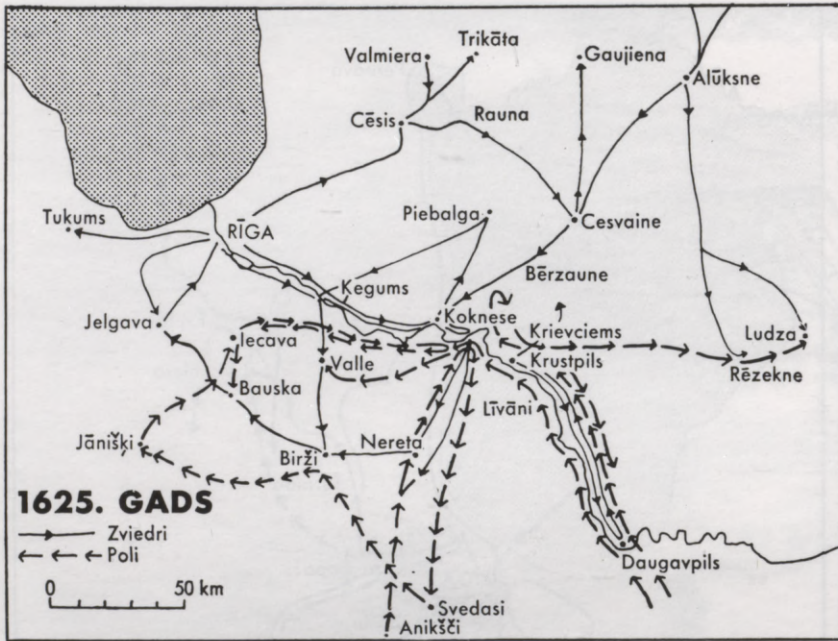
Zviedri 1601. gadā ieņēma daļu Vidzemes, bet nevarēdami ieņemt Rīgu, bija spiesti Vidzemi atstāt.

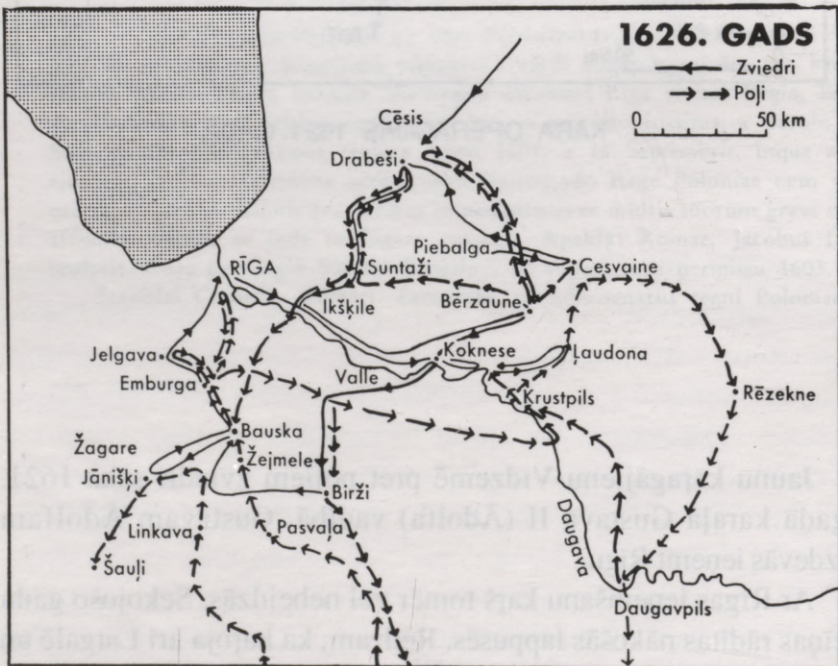
KARĀ OPERĀCIJAS 1621. GADĀ

Jaunu karagājieni Vidzemē pret poļiem zviedri sāka 1621. gadā karaļa Gustava II (Ādolfā) vadībā. Gustavam Ādolfam izdevās ieņemt Rīgu.

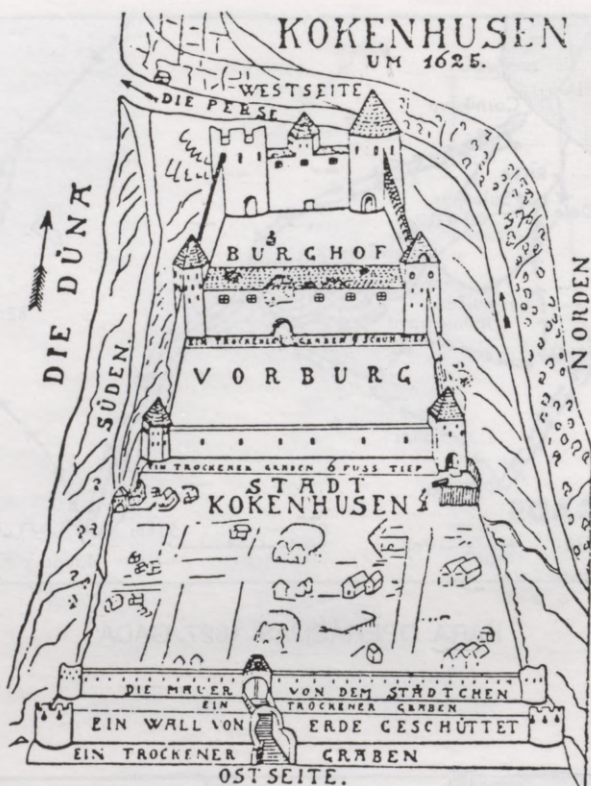
Ar Rīgas ieņemšanu karš tomēr vēl nebeidzās. Sekojošo gadu cīņas rādītas nākošās lappusēs. Redzam, ka karoja arī Latgalē un Zemgalē. Tomēr, kād 1635. gadā nolīga pamieru (mieru nolīga tikai 1660. gadā), zviedri ieguva tikai Vidzemi.

KARĀ OPERĀCIJAS 1625. GADĀ

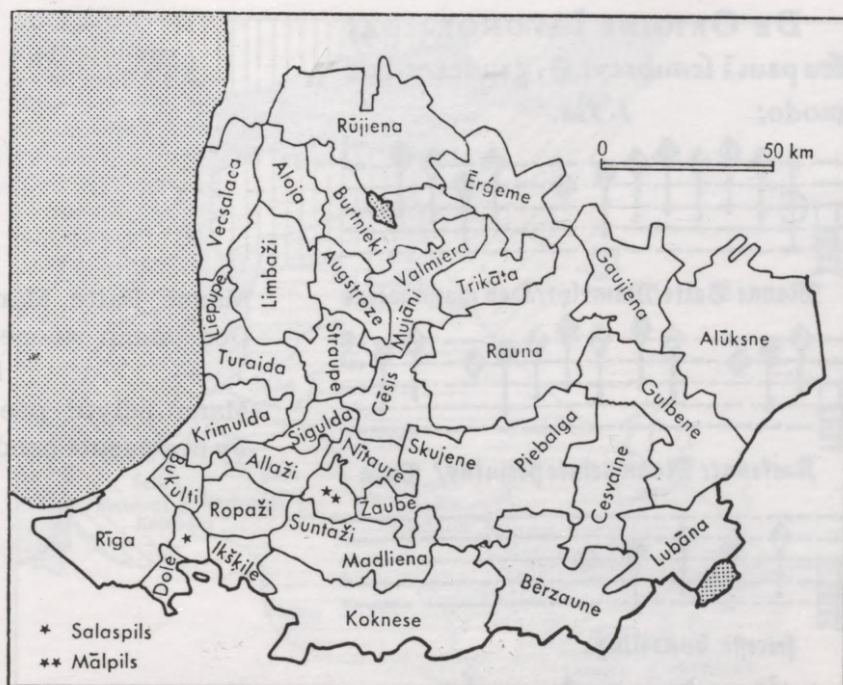
KARĀ OPERĀCIJAS 1626. GADĀ

NOCIETINĀTĀ KOKNESES PILS UN PILSĒTA DAUGAVAS
LABAJĀ KRASTĀ PIE PĒRSES IETEKAS.

Vācisko uzrakstu tulkojums: *Kokenhusen um 1625* – Koknese ap 1625. *Westseite* – Rietumu puse. *Die Pērse* – Pērses upe. *Burghof* – Pils sēta. *Die Düna* – Daugava. *Norden* – Ziemeļi. *Ein trockener Graben 9 Schuh tief* – Deviņu pēdu dziļš sauss grāvis. *Vorburg* – Priekšpils. *Ein trockener Graben 6 Fuss tief* – Sešu pēdu dziļš sauss grāvis. *Stadt Kokenhusen* – Kokneses pilsēta. *Die Mauer von dem Städtchen* – Pilsētiņas mūris. *Ein trockener Graben* – Sauss grāvis. *Ein Wall von Erde geschüttet* – Uzbērts zemesvalnis. *Ostseite* – Austrumu puse.

Latvijas kara laikā ciņas norisinājās ap pilīm. Zīmējumā parādītā Kokneses pils un pilsēta vairākkārt gāja no vienām rokām otrās un katreiz stipri cieta.

PILSNOVADI 16. UN 17. GADSIMTENĪ VIDZEMĒ

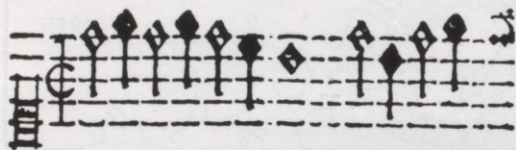
(Autora zīmējums pēc arklu revīziju datiem)

Pēc Vidzemes iekarošanas zviedri noorganizēja zemes pārvaldi un kārtējas tiesas. Viņi arī rūpējās par skolu nodibināšanu un jaunu baznīcu celšanu. Tērbatā Gustavs Ādolfs lika nodibināt universitāti. To dibinot, pasludināja, ka arī latvieši tur varēs studēt. Universitātē mācīja arī latviešu valodu, jo tā bija nepieciešama nākošiem mācītājiem, strādājot Latvijā.

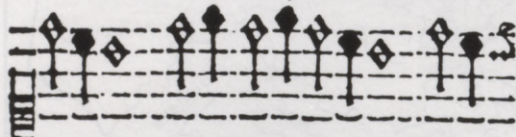
Saprotamā kārtā pārvalde, tiesas un skolas bija saistītas ar izdevumiem. Iekarotajās zemēs bija arī jātur prāvs kaŗaspēks. Visu šo izdevumu segšanai zviedri ņēma lielus nodokļus. Gustava Ādolfa laikā apmēram trešdaļu no visiem valsts ienākumiem Zviedrija ieguva no Vidzemes.

DE ORIGINE LIVONOR. 45

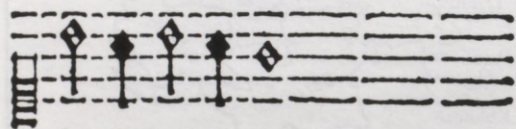
ſeu pauſā ſembrevi ◊, gaudcant, hoc modo: I. Vox.

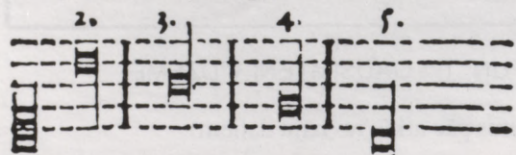
Manne Balte Mamelyt/ Dod mann weene

Katkenyt/ Mann pelyte peejukus/ Pyta

ſroceſte bundeling.

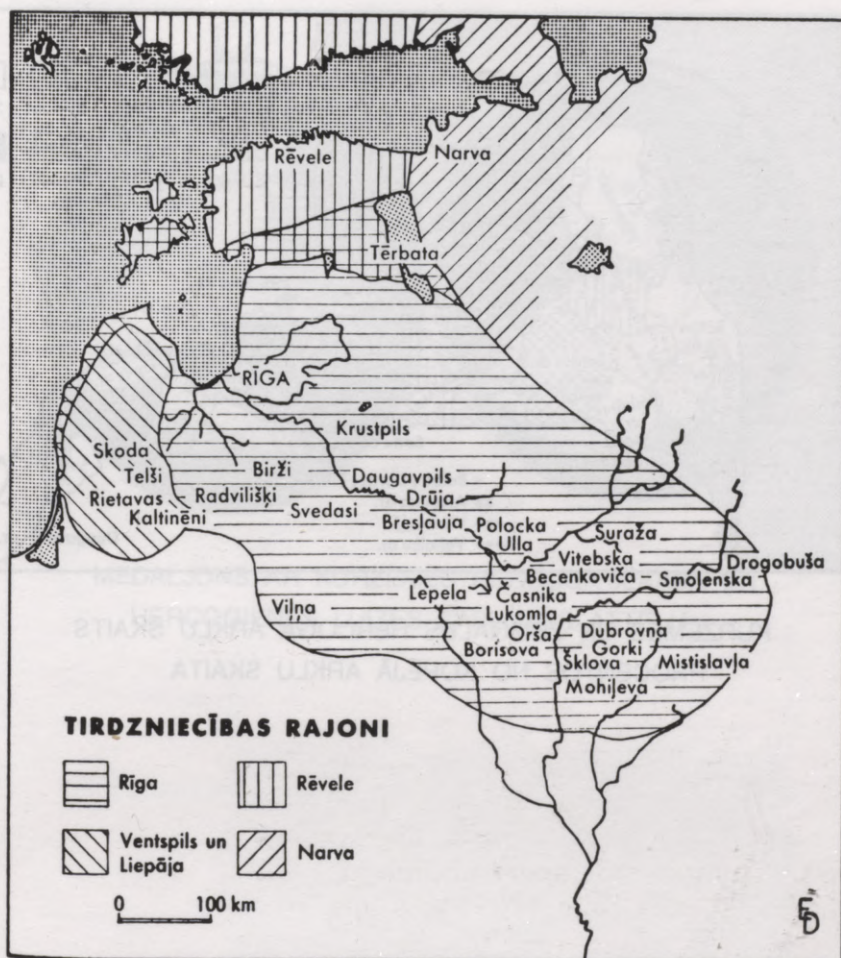
Hæc, quam dixi, Lettorum lingua est. Utuntur eodem canendi, modo in ſuo idiomate Eſthones. Frequentius tamen hæc ſequenti, quæ utriq; genti quaſi generalis fere eſt, non tantum prædictum textum, ſed quos vis etiam alios

Manne Balte Mamelyt,
Dod mann weene Kat-
kenyt,
Mann pelyte peejukus,
Py ta ſweeſte bundeling

PIRMĀ IESPIESTĀ LATVIEŠU DAINA

(Dainas teksts ir latviešu valodā)

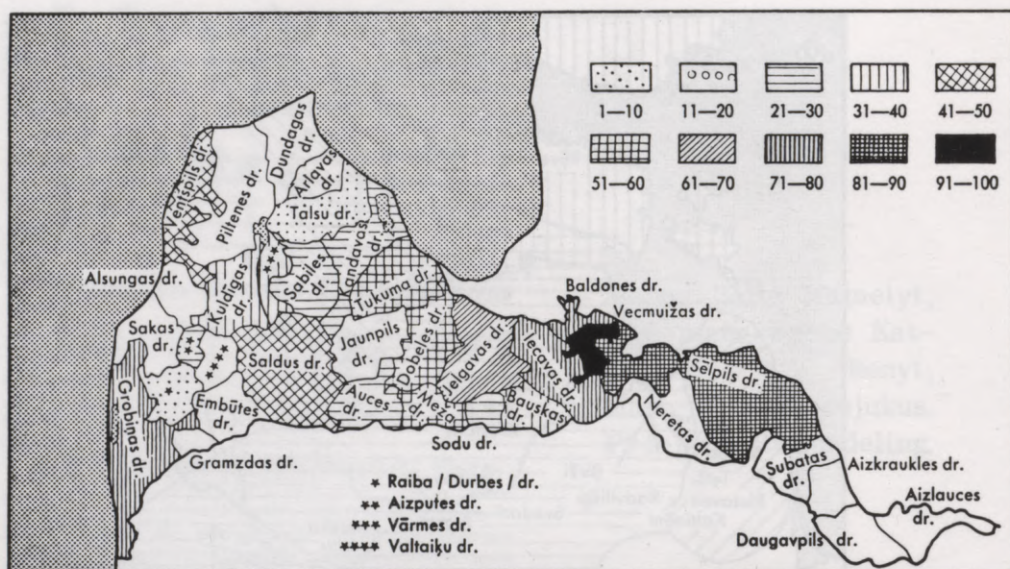
Septiņpadsmitā gadsimtenī sveštautiešiem sāka rasties interese par latviešu tautasdziesmām (dainām). Pirmo tautasdziesmu ar notīm uzrakstīja un publicēja Frīdrichs Meins (latinizētā uzvārdā: Menius) 1635. gadā grāmatā *Syntagma de origine Livonorum*.

RĪGAS UN KAIMIŅU PILSĒTU TIRDZNICĪBAS RAJONI
17.GADSIMTENĪ

Rīgas tirdzniecības rajons Latvijā un tālāk uz austrumiem šai laikā bija Lielupes, Gaujas un Daugavas baseins, sasniedzot Dņepras augšgala baseinu. Tirdzniecības rajons iesniedzās arī Igaunijā, kur tas krustojās ar Rēveles tirdzniecības rajonu. Dienvidos tas aptvēra daļu Lietuvas. Arī Kurzemes piekraste vēl ietilpa Rīgas rajonā – šeit tas krustojās ar Ventspils un Liepājas tirdzniecības rajonu.

Rīgas tirdzniecības rajons aizjūrā 17. gadsimtenī bija tas pats, kas 16. gadsimtenī (sk. karti 77. lappusē).

KURZEMES UN ZEMGALES HERCOGA ARKLU SKAITS PROCENTOS NO KOPĒJĀ ARKLU SKAITA

Kurzemes un Zemgales hercogīstes mazākās administratīvās vienības bija draudzes. Apmēram divi piektdaļas zemes bija hercogīstes domēne, no kā hercogs sedza valsts un galma izdevumus (karte rāda šīs domēnes procentu atsevišķās draudzēs).

Pārējā zeme piederēja muižniekiem. No katras draudzes viņi sūtīja deputātus Kurzemes un Zemgales hercogīstes landtāgā. Landtāgs bija likumdošanas iestāde. No muižnieku vidus nāca arī amatpersonas, kas palīdzēja hercogam valdīt. Kad muižniekiem radās nesaskaņas ar hercogu, viņi sūdzējās Polijas un Lietuvas valdniekam. Visumā muižnieki bija noteicēji ne vien par hercogīstes politiku, bet arī par saviem pavalstniekiem – latviešu zemniekiem.

MEDALJONS AR KURZEMES HERCOGA JĒKABA UN
HERCOGIENES LUIZES ŠARLOTES ATTĒLU

Ievērojamākais Kurzemes un Zemgales hercogs bija Jēkabs Ketlers (1610–1681), kas sāka piedalīties valdībā 1639. gadā, bet ar 1642. gadu valdīja viens pats. Hercogs Jēkabs izcēlās ar to, ka viņš lielu vērību veltīja hercogīstes saimnieciskajai attīstībai. Savās plašajās domēnes muižās viņš modernizēja laukkopību un lopkopību. Viņš arī lika paplašināt agrāko hercogu laikā iekārtoto kuģu būvētavu Ventspilī. Daudzus no uzbūvētajiem kuģiem viņš pārdeva karotājām valstīm, kaut gan ne vienmēr saņēma samaksu. Hercogs Jēkabs arī izveidoja tālāk hercogīstes rūpniecību, nodibinot daudz jaunu rūpniecisku uzņēmumu.

Visus šos darbus vadīja no ārzemēm ataicinātie meistari, bet darbaspēks bija hercoga domēnes zemnieki, kuģu kļaušas sprotamā kārtā pieauga.

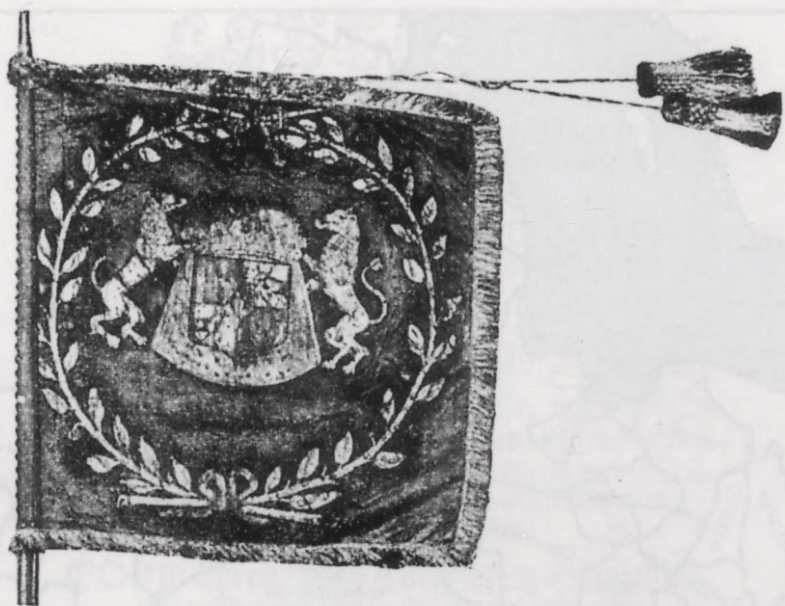

(Karte zīmēta, atdarinot 17. gs. atlantos redzamās pasaules kartes)

Kurzemes un Zemgales hercogs Jēkabs ieguva kolonijas – Afrikas piekrastē Gambiju, Rietumindijā Antillu salu Tobago un Norvēģijā Eidsvoldu.

Iegūstot abas tropiskās kolonijas, hercogs Jēkabs cerēja, ka Gambijā viņš varēs iegūt vergus, ko vest uz Tobago, lai nodarbinātu plantācijās un ražojumus eksportētu tālāk. Norvēģijas Eidsvoldā Jēkabs paredzēja iegūt dzelzs rūdu.

Šos lielos plānus hercogam Jēkabam izdevās realizēt ļoti mazā mērā, jo starp Poliju un Zviedriju izcēlās jauns kaņš. 1658. gadā zviedri ieņēma Jelgavu un Jēkabu aizveda gūstā. Kad viņš 1660. gadā atgriezās, hercogīste bija izpostīta un kolonijas pazaudētas. Ar lielu enerģiju Jēkabs ķērās pie atjaunošanas darbiem un koloniju atgūšanas. Tikai 1681. gadā, īsi pirms nāves, Jēkabam izdevās iegūt atpakaļ Tobago. Gambiju paņēma angļi.

KURZEMES HERCOGĪSTES PULKU KAROGI
(Karogi glabājas Zviedrijas mūzejā Stokholmā)

LIETUVAS UN POLIJAS VAIVADIJAS 17. GADSIMTĒNĪ

Lietuvas vaivadijas bija: Traki, Viļņa un Žemaitija. Polijas vaivadijas: Bratislava, Brestlitovska, Gņezno, Holma, Kališa, Krakova, Ķijevas, Ļubļina, Mazovija, Minska, Mistislava, Novogarda, Padlase, Plocka, Podolija, Polocka, Pomože, Poznaņa, Rava, Rusa, Sandomeža, Seradza, Vārma, Vitebska un Volinija.

Kurzemes hercogiste un Piltenes bīskapija bija Polijas karaļa un Lietuvas lielkunga lēņvalstis. Latgale bija kā Lietuvas, tā Polijas kopēja province (kondominija).

LETTISCHE

Lang-gewünschte

POSTILL /

Das ist:

Kurze und Einfältige / jedoch
Schriftmässige Erklärung Aller Sonntäglichen
und Vornehmsten Fest-Evangelien / die im Fürstenthum
Cuhrland und Semgallen / auch im überdünischen Lieff-
lande / so weit die Lettische Sprache sich erstrecket / durchs
ganze Jahr gelehren werden /

GOTT zu Ehren / allen Christlichen Hausz-Vä-
tern zu Nutz und sehliger Erbauung / gefertiget
Durch

GEORGIUM MANCELLIUM Semgallum, der H.
Schrift Licentiatum, und Fürstl. Cuhrl. Hoff-Prediger.

Erster Theil /

Von Advent bis zum Fest der hochheiligen Drey-Einigkeit.

Cum Grat. & Privileg. Ser. Reg. Majest. Svec.

Zu RIGA Gedruckt und verlegt durch Gerhard
Schröder / Im Jahr 1654.

399.9.44

MANČĻA SVĒTRUNU GRĀMATAS TITULLAPA

Teksts titullapā: LETTISCHE Lang-gewünschte POSTILL. Das ist: Kurze und Einfältige, jedoch Schriftmässige Erklärung Aller Sonntäglichen und Vornehmsten Fest-Evangelien, die im Fürstenthum Cuhrland und Semgallen, auch im überdünischen Liefflande, soweit die Lettische Sprache sich erstreckt, durchs ganze Jahr gelehren werden, GOTT zu Ehren, allen Christlichen Hausz-Vätern zu Nutz und sehliger Erbauung, gefertigt Durch Georgium Mancellium Semgallum, der H. Schrift Licentiatum, und Fürstl. Cuhrl. Hoff-Prediger. Erster Theil, Von Advent bis zum Fest der hochheiligen Drey-Einigkeit. Cum Grat. & Privileg. Ser. Reg. Majest. Svec. Zu RIGA Gedruckt und verlegt durch Gerhard Schröder, Im Jahr 1654.

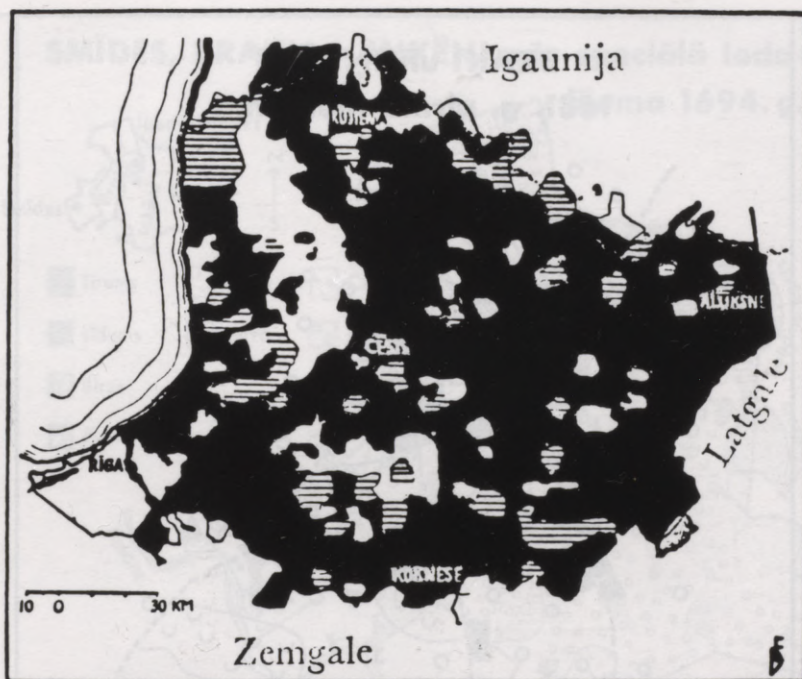
Tulkojums: Ilgi gaidītā Latviešu svētrunu grāmata. Tā ir īss un vienkāršs, tomēr saskaņā ar [Svētajiem] rakstiem svētdienās un galvenās svētku dienās visu gadu Kurzemes un Zemgales hercogistē un Pārdaugavas Vidzemē [Latgalē], cik vien tālu sniedzas latviešu valoda, lasāmo evaņģeliju izskaidrojums. Dieva slavai un visu kristīgo namatēvu lietošanai un pacilātībai sacerējis zemgālietis, Svēto rakstu licenciāts un Kurzemes hercoga galma mācītājs Georgs Mancelis. Pirmā daļa: no Adventes līdz Svētās Trīsvienības svētkiem [Vasarsvētkiem]. Ar Zviedrijas karaļa privilēģiju iespiedis un izdevis Gerhards Šrēders Rīgā 1654. gadā.

CARA ALEKSEJA MICHAILOVIČA KAĀSPĒKS RĪGAS APLENKUMĀ
1656. GADA AUGUSTĀ

(Attēla dibenplānā redzams, ka kaŗaspēks kaujā maršēja slēgtās kolonnās)

1654.gadā krievi iebruka Latgalē, ieņemot Ludzas un Rēzeknes stārstiju (apriņķi) un daļu Daugavpils stārstijas. Nākošā gadā izcēlās kaŗš starp Zviedriju un Poliju, un zviedri ieņēma atlikušo Latgales daļu. 1656. gadā krievi uzbruka zviedru spēkiem Latgalē, pēc kam 100 000 vīru liels kaŗaspēks cara Alekseja Michailoviča vadībā devās gar Daugavu uz Rīgu. Rīgu tomēr krieviem neizdevās ieņemt. Kad sāka plosīties mēris, viņi atkāpās. Latgali un Vidzemi pārmaiņus pārstaigāja krievu, poļu un zviedru kaŗaspēks. Zviedri šai kaŗā iebruka arī Kurzemes hercogistē. Kad 1660. gadā nolīga mieru, Vidzemi paturēja zviedri. Kurzemes hercogistē atjaunoja Polijas un Lietuvas protektorātu, bet Latgale palika Polijas un Lietuvas kondominija. Tā kaŗš nebija devis ieguvumus nevienai pusei. Tas bija Pirmais ziemeļu kaŗš. Zviedru pusē cīnījās arī latviešu kaŗavīri.

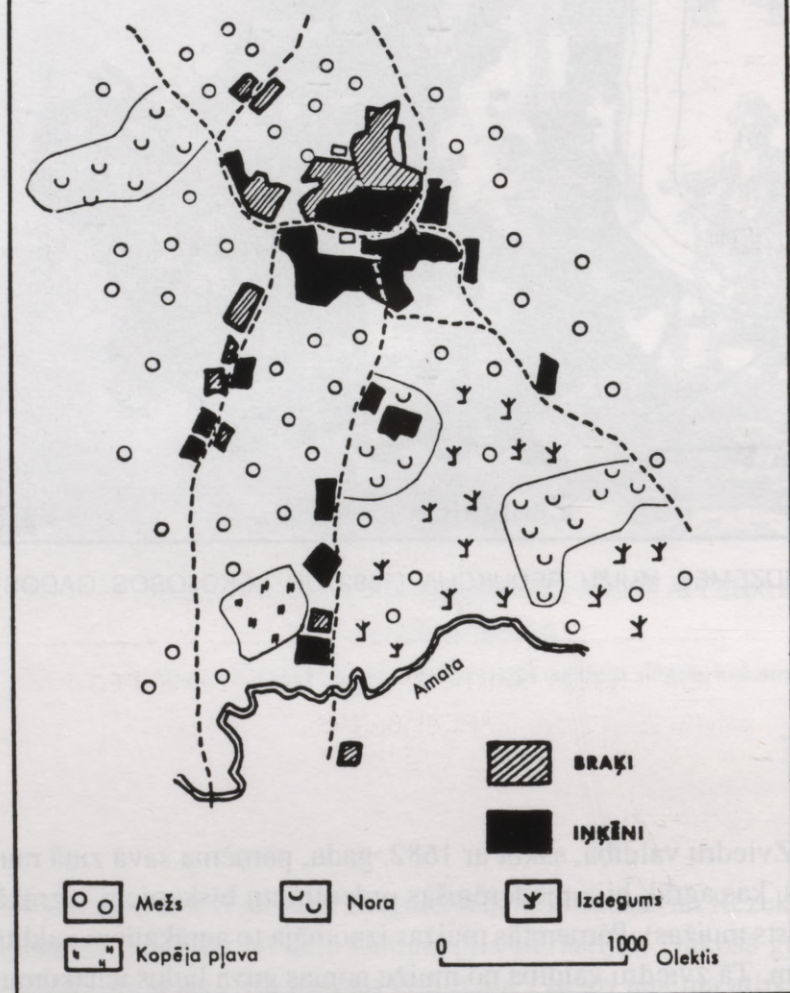

VIDZEMES MUIŽU REDUKCIJA (1682. UN SEKOJOŠOS GADOS)

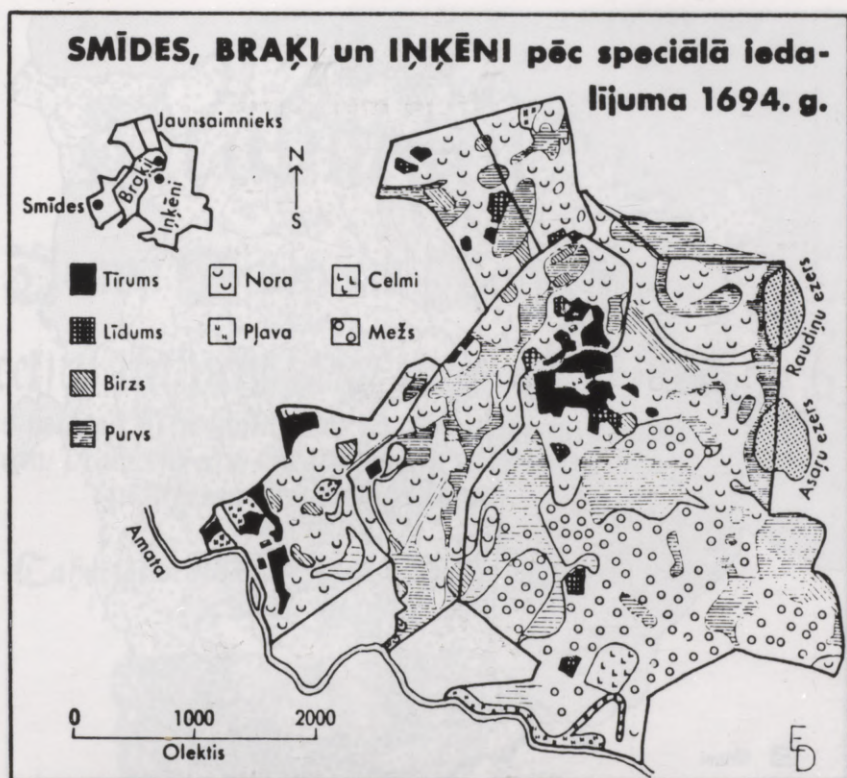
Zviedru valdība, sākot ar 1682. gadu, pārņēma savā ziņā muižas, kas agrāk bija piederējušas ordenim un bīskapiem (agrākās valsts muižas). Pārņemtās muižas iznomāja to agrākajiem valdītājiem. Tā zviedru valdība no muižu nomas guva lielus ienākumus. Šo agrāro reformu sauca par muižu redukciju. Reducēto muižu (un zemnieku) zemes platības kartē ir parādītas melnā krāsā. Dažos gadījumos redukcijai pakļautās zemes platības zviedru ķēniņš atstāja muižniekiem bezmaksas lietošanā uz 10 gadiem vai līdz mūža beigām (t.s., „žēlastības muižas”) – šīs platības kartē parādītas ar svītrojumu. Kartē baltas atstātas platības, ko nereducēja. Pēc lielāka mēroga Latvijas kartes var noskaidrot nereducētās muižas. Kad Pēteris I astonpadsmitā gadsimteņa sākumā iekaroja Vidzemi, krievi daļu reducēto muižu atdeva atpakaļ muižniekiem – to sauca par muižu restitūciju.

Reizē ar redukciju zviedri zemi mērīja (sk. nākošās lappusēs).

BRAĶI un IŅĶĒNI
1681. g. pirmā mērijumā

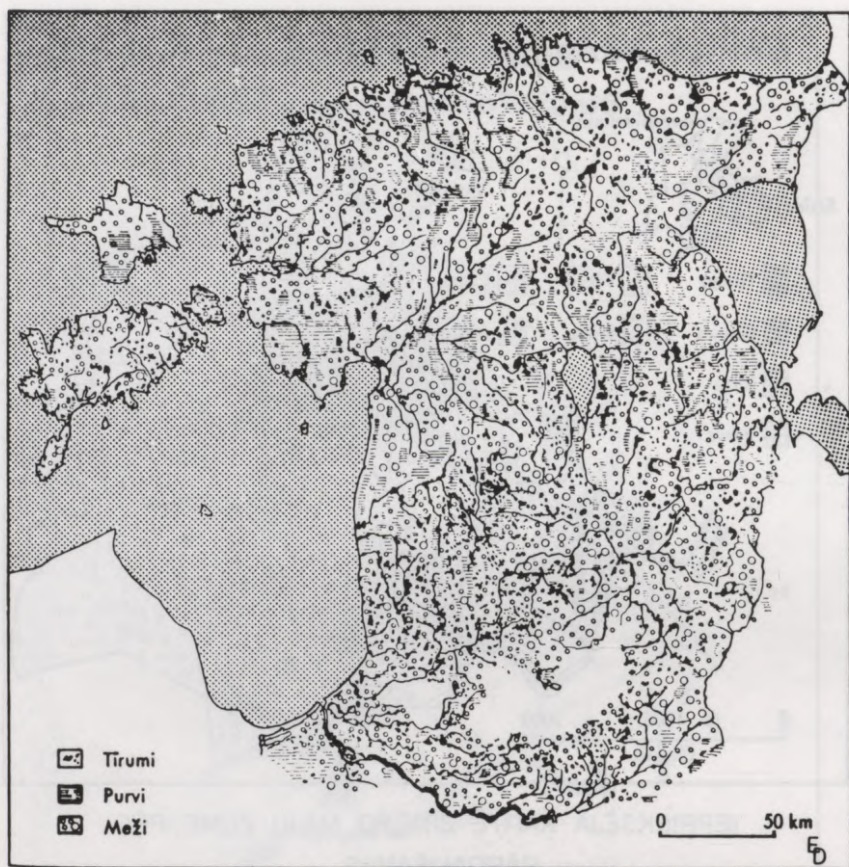
Karte rāda divu Cēsu pagasta māju – Braķu un Iņķēnu – laukus, mežus un pļavas. Kā redzams, lauki abām mājām bija juku jukām, un pļava bija kopēja. Vēlāk zemi iedalīja labāk (sk. nākošo lappusi).

IEPRIEKŠĒJĀ KARTĒ ZIMĒTO MĀJU ZEME PĒC
PĀRDALĪŠANAS

Zviedru laikos iesāka zemi iedalīt parocīgākos gabalos, bet šo darbu nepabeidza. Iepriekšējā kartē parādītas Braķu un Inķēnu mājas pirms iedalījuma, bet šai kartē – pēc iedalījuma. Lasītājam gan jāievēro, ka katrai kartei ir cits mērogs un atšķirīgi simboli. Tā iepriekšējā kartē ar melnu apzīmēti Inķēnu māju lauki, bet šai kartē ar melnu apzīmēti kā Inķēnu, tā Braķu un arī kaimiņu Smīžu tīrumi.

Inķēni un Smīdes pelnī sevišķu ievēribu ar to, ka šo māju saimnieki bija starp tiem, kas Kārlim XII aizdeva prāvu naudas summu (sk. 128. lappusē).

ARĀMZEME, PURVI UN MEŽI VIDZEMĒ UN IGAUNIJĀ
17. GS. BEIGĀS

(Par balto laukumu kartē datu trūkst)

Lai taisnīgi nokārtotu zemnieku nodokļus un citus pienākumus, zviedru valdība, sākot ar 1681. gadu, mērīja zemnieku un muižu zemi. Mērnieki zīmēja māju, lauku un apkārtnes plānus. Augšējā kartē ir zīmēta pēc šiem uzņēmumiem. Ar aplocītēm apzīmēti meži, ar svītriņām purvi, bet ar melniem plankumiņiem – arāzeme. Par dažiem apgabaliem uzņēmumu materiāli ir pazuduši, tur atstāts balts laukums.

☪(O)☪
Ta Swehta

Grahmata

Jeb .

Deewa Swehtais Wahrds/
Kas

Preeksch un pehz ta Kunga JEsus

Kristus swehtas Peedsimschanas no teem swehteem Deewa:
Zilwekeem/ Praweescheem/ Ewangelisteem jeb Preezas Mah-
zitajeem un Apustuleem usrak-
stihts/

Tahm latweeschahm Deewa Draudsibahm
par labbu istaisita.

RIGA/ Gedruckt bey Johann Georg Wilcken/
Königl. Buchdrucker/ M DC LXXXIX.

LATVIEŠU BĪBELES TITULLAPA

Titullapas teksts, pārrakstīts latīņu burtiem: Ta Swehta Grahmata Jeb Deewa Swehtais Wahrds, Kas Preeksch un pehz ta Kunga JEsus Kristus swehtas Peedsimschanas no teem swehteem Deewa Zilwekeem, Praweescheem, Ewangelisteem jeb Preezas Mahzitajeem un Apustuleem usrakstihts. Tahm latweeschahm Deewa Draudsibahm par labbu istaisita. RIGA, Gedruckt bey Johann Georg Wilcken, Königl. Buchdrucker, MDCLXXXIX.

Ievērojams notikums latviešu kultūras vēsturē bija latviešu bībeles izdošana. Tas ir paliekams piemineklis zviedru laikiem Latvijā.

GLIKA STĀDĪTIE OZOLI ALŪKSNĒ

Bībeli latviski pārtulkoja Alūksnes mācītājs Ernsts Gliks. 1685. gadā iespieda Jauno derību, bet visa bībele datēta ar 1689. gadu, kaut to pabeidza iespiest tikai 1694. gadā. Par piemiņu bībeles tulkošanai Gliks Alūksnē iestādīja divus ozolus – pirmo 1685., otru 1689. gadā.

Bībeles tulkojumam Gliks izmantoja dažus jau agrāk tulkotus posmus. Tulkojuma rediģēšanā piedalījās arī Kurzemes hercogīstes mācītāji.

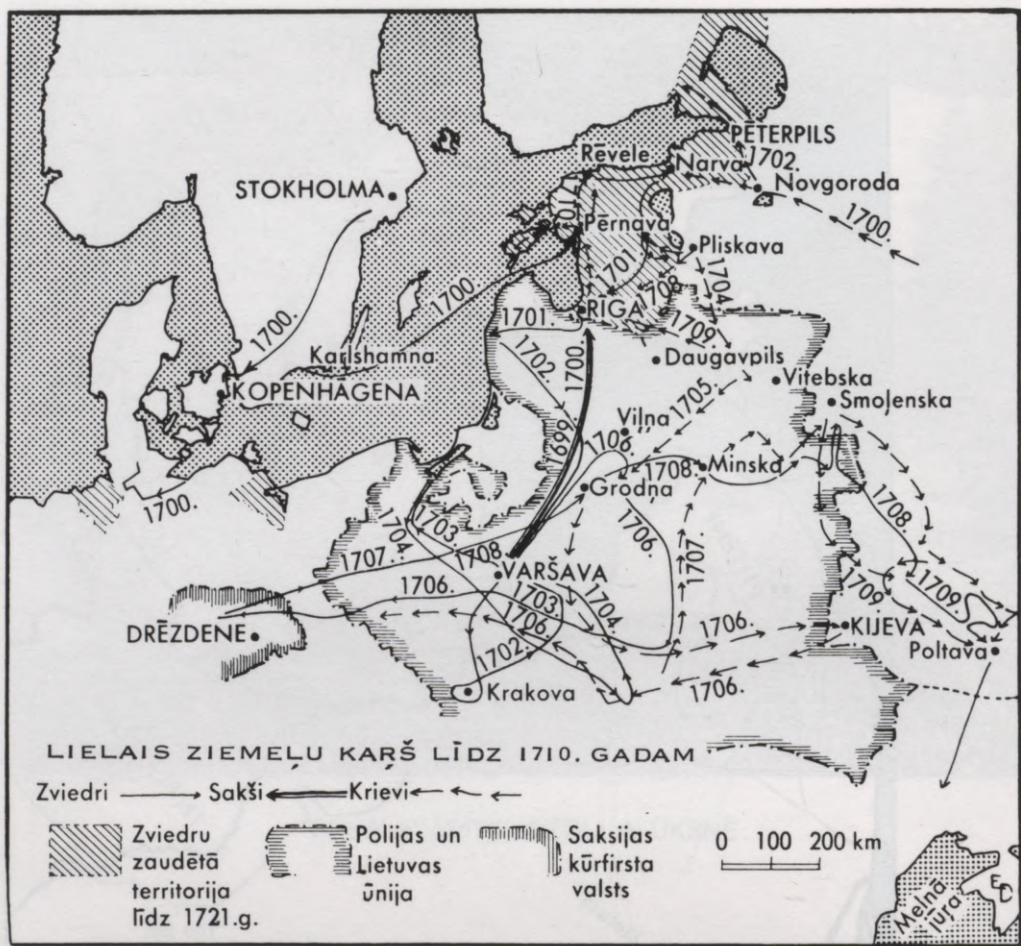
Bībeles titullapas teksts: „Tā svētā grāmata jeb Dieva svētais vārds, kas priekš un pēc tā Kunga Jēzus Kristus svētās piedzimšanas no tiem svētiem Dieva cilvēkiem, praviešiem, evaņģelistiem jeb priecās mācītājiem un apustuļiem uzrakstīts, tām latviešām Dieva draudzībām par labu iztaisīta.

Rīgā, iespiedis Johans Georgs Vilkens, karaliskais grāmatu iespiedējs 1689.”

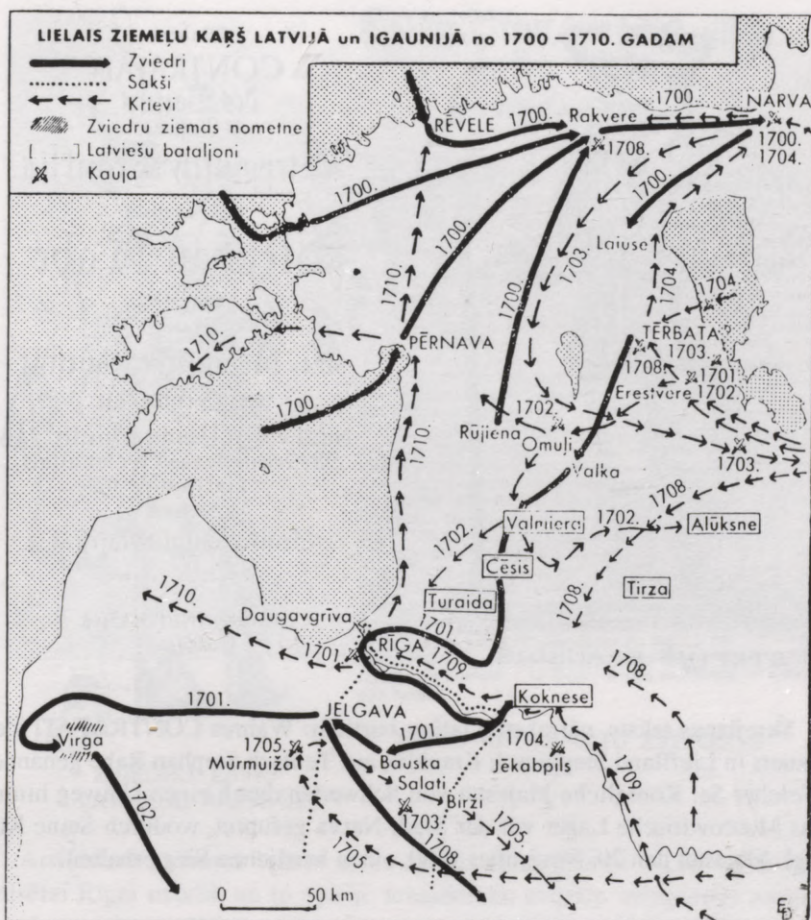
LATVIJAS UN IGAUNIJAS ADMINISTRĀTĪVAIS IEDALĪJUMS
1700. GADĀ

Latvija bija sadalīta starp Polijas un Lietuvas ūniju un Zviedriju. Austrumu kaimiņš bija Krievija. Kad izcēlās karš starp šīm trim valstīm, Latvija kļuva par kaņālauku.

LIELAIS ZIEMEĻU KAŠĻ LĪDZ 1710. GADAM

1700. gadā sākās Lielais ziemeļu karš. Pret Zviedriju sabiedrojās Dānija, Krievija un Saksija. Tā kā Saksijas valdnieks Augusts Stiprais bija reizē arī Polijas un Lietuvas valdnieks, tad karā ierāva arī Poliju un Lietuvu. Zviedrijas karalis bija gados jaunais Kārlis XII. Kašam sākoties, viņš vispirms vērsās pret Dāniju. Sakāvis dāņus, Kārlis XII pārcēlās pār Baltijas jūru, lai dotos pret krieviem. Krievi bija sapulcinājuši kašaspēku, lai cara Pēterā vadībā uzbruktu Narvai Igaunijā. Karte rāda kaša norisi līdz pat 1709. gadam, kad krievi sakāva zviedrus pie Poltavas Ukrainā. Ar šo kauju Zviedrija pazaudēja savu lielvalsts stāvokli.

LIELAIS ZIEMEĻU KARŠ LATVIJĀ UN IGAUNIJĀ
NO 1700. LĪDZ 1710. GADAM

Narvas kaujā Kārlim XII izdevās spoži uzvarēt krievus. Pēc tam zviedru karaspēks apmetās ziemas nometnē Igaunijā. 1701. gadā Kārlis XII turpināja kaņģājienu pret sakšiem, kas apdraudēja Rīgu. Arī sakšus izdevās uzvarēt un padzīt no Kurzemes hercogistes. Nākošā ziemā Kārlis XII apmetās nometnē Virgā, Kurzemē. No turienes viņš devās uz Lietuvu un tālāk uz Saksiju. Pēc lielajām uzvarām nāca smagā neveiksme pie Poltavas.

STEPINŠ KRAUKLIS

Wahres
CONTRAFAIT
 des Bauers
 in Lieffland/
 Steppinsch Krauklis
 auf Teutsch
Stephan Rabe
 genannnd /
 Wähler
 Se. Königl. Majestät
 von Schweden
 durch einen Umweg hinter das
 Moscowitische Lager vor der Stadt
 Narva geführet /
 wodurch
 Seine Königl. Majestät
 den 20. November
 1700.
 einen herrlichen Sieg
 erhalten.

Skrejlapas teksts, pārrakstīts latīņu burtiem: Wahres CONTRAFAIT des Bauers in Lieffland Steppinsch Krauklis, auf Teutsch Stephan Rabe genannnd, Welcher Se. Königl. Majestät von Schweden durch einen Umweg hinter das Moscowitische Lager vor der Stadt Narva geführet, wodurch Seine Königl. Majestät den 20. November 1700, einen herrlichen Sieg erhalten.

Uzvaru pie Narvas Kārlis XII esot izcīnījis ar latvieša Stepina Kraukļa palīdzību. Ir saglabājusies kāda skrejlapa vācu valodā, kuŗas teksta tulkojums ir šāds: „Vidzemes zemnieka Stepina Kraukļa patiess attēls. Vāciski viņu sauc par Stefanu Rābi. Viņš Zviedrijas karalisko majestāti aizvedis pa apkārtceļiem aiz maskaviešu nometnes pie Narvas. Ar to viņa karaliskā majestāte 1700. gada 20. novembrī guva lielisku uzvaru.”

Latvieši Lielajā ziemeļu karā piedalījās ne vien kā ceļveži. Latviešu laivinieki dūmu aizsegā pārcēla zviedru spēkus pār Daugavu 1701. gadā un tā palīdzēja Kārlim XII sakaut sakšus. Kad zviedru karaspēks 1702. gadā aizgāja uz dienvidiem, tad Latvijas galvenais aizsardzības spēks pret krieviem kļuva latviešu bataljoni.

ZVIEDRU LAIKU
LATVIEŠU KAĶAVĪRS

Ēid der Greue/vor die Lettische Artillerie- Bediente/

In Lettische Sprache überfetzt.

Ald schts Rehniga Pils. sahts/
Riga/ pabr wissu Dobnu/ no tūschtem
Genadnecem usbrūhts un arschchts tap-
pis/ to pašu furdig gelbert mums no wissu
Sychta fawa Ammaha und Doncllas pch/
peclahjabs/ tad mchs Under- Dpjerces/
Cuntapels/ Vcht. Cuntapetes. Under- Jūr-
warters/ Vcht. Fūr warters. Ander- Winer-
wers/ Winerers- Selli. Ammatnec/ Anblan-
gers/ hochram ar scho. pabr Appratu Ap-
stipornaham/ ta mchs schinni Raitā ar ween prahngas Sirds
tebra- turchees/ pch wissu mūsho Sychtu to Pretifaušam/
par to mchs noliti un pawehleht esini/ paitahdabt/ mūshos ce-
htos Wetos faw mohdriq/ wūhtschti/ furdig un tūskū tur-
chees/ mūshcem pcehtsch zeltem/ Wūnecem un Under- Dp-
jercem cēsch wissahm notifikamāhm Pawehlešanam pceder-
riqū Patlaufsicham parahdht/ tem nenceta preti- runahctes/
wissu masati/ ne fawas Pahrgahmības/ preti wrecctes/ nei labdu
Gruhtumu neds Bchdas bichcs/ bet fawu Wessu un Wism
lab- prah/ par mūshu zemga Rehniga Labhym/ nedeb/ un
ihds reddigu Assin/ Labshim fawas celhtas Wetas awalab
qribam wisa pch wissas Zefas un labda Prahta. Bette tas
mūsho fawpa/ ta preti- turrag/ ne- ueti- zas/ un fawa Ammata ne-
ardohmāq cēsch wissu masalahm Letahm parahdabs/ ce pašu
qribam mchs/ ta buht labds kuhdams/ ne ween v. Wiltnehtu
turche/ bet arriesan/ tam/ tik pchsi/ ta tas samannibcs tebe/
pašū mūshas Kchbas peclht/ ta tas rec pcederriqū Zebdu wān
wewcehts taw. Eho wissu būs mūms turche/ un pch tahm
daribt/ tik teclham/ ta Decus mūms rec Kchfas un Dweh-
wels waihds.

RĪGAS ARTILERISTU ZVĒRESTS

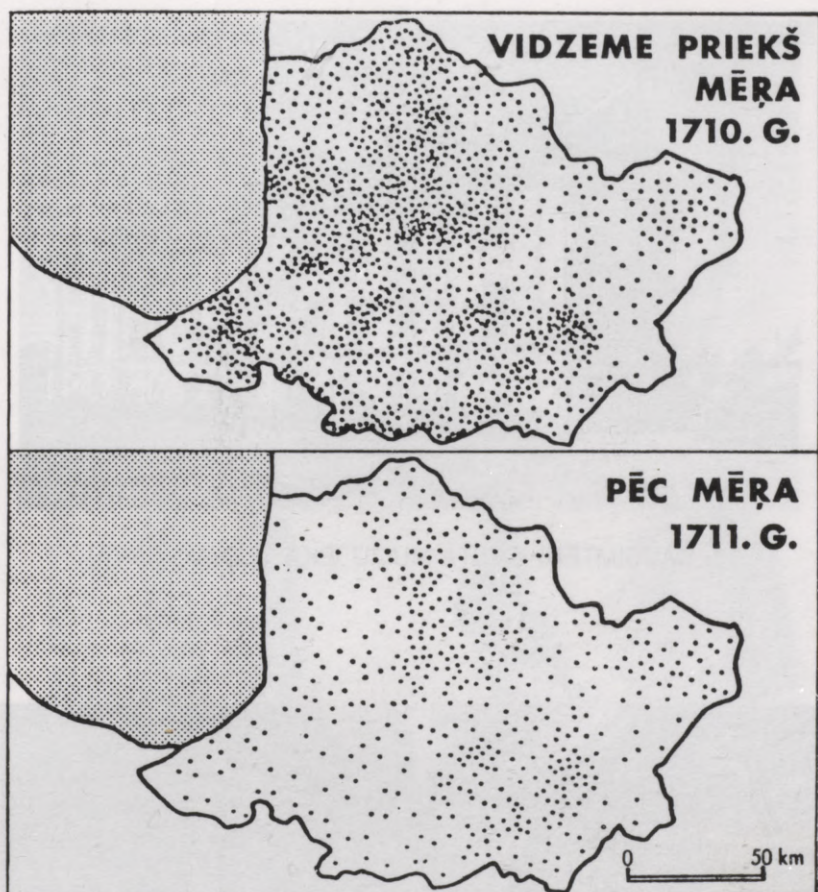
Artileristu zvēresta teksta brīvs satura atstāstījums: Kad šai ķēniņa pilsētai Rīgai uzbrūk un to aplenc ienaidnieki, zvēram vienprātīgi turēties kopā un visiem spēkiem cīnīties, saviem priekšniekiem paklausīt un nerunāt pretī, nebīties bēdu un grūtību, bet savu miesu un asinis labprātīgi atdot mūsu cienīgā ķēniņa labā un līdz pēdējai asinslāsei palikt savā vietā. Bet ja pamanām, ka kāds mūsu starpā kaut mazākajās lietās kļūst neuzticams, uzskatīt viņu par viltnieku un pašiem savas rokas pielikt, lai viņš saņemtu sodu. To visu darīt, lai Dievs mums palīdz.

Lielā ziemeļu kara laikā Latviju pret krieviem aizstāvēja šādas pašu latviešu kaŗaspēka vienības: Cēsu bataljons ar Cēsu, Rubenes, Trikātas, Siguldas, Āraišu un Raunas rotu. Kokneses bataljonā ietilpa Nītaures, Cesvaines, Bērzaunes, Liezēres, Ērgļu un Piebalgas rota. Turaidas bataljonā bija Straupes, Turaidas, Limbažu, Umurgas, Liepupes un Salacas rota. Tīrzas bataljona rotas bija: Tīrzas, Smiltenes, Jaunāsmuižas, Kokneses, Aizkraukles un Suntažu, Valmieras bataljonā ietilpa Valmieras, Ēveles, Burtnieku, Dikļu, Valtenbērga un Rūjienas rota, bet Alūksnes bataljonā – Alūksnes, Gulbenes un Zeltiņu rota. Bez tam latviešu formācijā bija sevišķu uzdevumu daļa.

ZVIEDRU LAIKA NAUDA

Kad sākās karš ar krieviem, latviešu zemnieki aizdeva naudu Zviedrijas karalim Kārlim XII – Cēsu Smīdis 430 dāldeņu, Cēsu Iņķis 615 dāldeņus, Jaunburtnieku Zēmelis 650 dāldeņu, Spāres Juris Voitiņš 225 dāldeņus un arī Amatas krodzinieks lielāku summu. Tais laikos tā bija ļoti liela nauda, un Kārlis XII visiem šiem zemniekiem piešķīra brīvzemnieku tiesības.

LIELAIS MĒRIS VIDZEMĒ

Lielā ziemeļu kara laikā 1710. gadā Latvijā plosījās mēris. Priekš mēra Vidzemē bija 136 000 iedzīvotāju, bet pēc mēra tikai 52 000.

Augšējās kartogrammas rāda lauku iedzīvotāju skaitu pirms un pēc mēra. Katrs punkts kartogrammā reprezentē simt iedzīvotāju.

Kad krievi iekaroja Vidzemi 1710. gadā pēc mēra, tur bija tikai apmēram trešā daļa no agrākā iedzīvotāju skaita.

18. GADSIMTENĪ CELTA MUIŽU ĒKA (LIELVIRCAVĀ)

LATVIEŠU ZEMNIEKU ISTABA 18. GADSIMTENĪ

Attēli rāda lielo starpību starp kungu un zemnieku dzīvi astoņpadsmitā gadsimtenī Latvijā.

Par laiku, kad vēl nebija reportieru, kas dokumentētu notikumus un vietas, svarīga nozīme ir saglabātajiem zīmējumiem. Mākslinieks Broce (Brotze) ir atstājis tūkstošiem zīmējumu par Latviju 18. gadsimtenī – laikā, kad vēl nebija nedz fotografijas, nedz filmas.

RĪGAS ZĒNI 18. GADSIMTENI

(Zīmējis Joachims Broce)

Vēsturnieks, Rīgas liceja konrektors Joachims Broce (dzimis 1742. gadā Silēzijā, miris 1823. gadā Rīgā) Latvijā ieradās jaunībā. Viņa zīmējumi uzskatāmā veidā papildina vēstures avotu liecības un savā ziņā kļuvuši paši par vēstures avotiem.

Broce mēdza parakstīties, savu priekšvārdu saīsinot par „Joh.“, un tā daži vēsturnieki viņa priekšvārdu lasījuši par „Johans“, bet Johans Broce bija viņa tēvs.

LATVIEŠU ZEMNIEKŪ ZĒNS 18. GADSIMTENĪ
(Zīmējis Joachims Broce)

Latvijas zinātņu akadēmija bija paredzējusi publicēt visu Broces zīmējumu krājumu piecos sējumos. 1992. gadā iznāca pirmais sējums. To izdeva Latvijas zinātņu akadēmijas Latvijas vēstures institūts un Fundamentālā bibliotēka Rīgā, bet darbu pārtrauca faktiskā redaktora Teodora Zeida nāve. Teodors Zeids (1912–1994) bija vēsturnieks, Latvijas universitātes mācībspēks un Latvijas zinātņu akadēmijas nodaļas vadītājs. – Tagad publicēts arī Broces zīmējumu 2. sējums.

Salīdzinot abus Broces zīmējumus (iepriekšējā un šai lappusē), redzam lielo sociālo plaisu Latvijā 18. gadsimtenī. To rāda arī divi attēli 130. lappusē.

131. lappuses zīmējumā attēlots Rīgas namnieku zēnu apgērbs 1775. gadā – augšā vasarā, apakšā ziemā. Zīmējums šai lappusē turpretim rāda latviešu lauku zēna apgērbu, kas bija tāds pats kā vasarā, tā ziemā.

Kungu kārtā 18. gadsimtenī Latvijā dzīvoja grezni, bet viņus uzturēja zemnieki, kas tādēļ bija spiesti dzīvot nabadzībā. Ar zemnieku sagādātiem līdzekļiem un, izmantojot viņu darbaspēku, kungi būvēja lepnas muižu ēkas. Lai sagādātu iztiku sev un kungiem, zemniekiem bija jāstrādā sūrā darbā dienu un nakti. Salīdzinot ar iepriekšējiem gadsimteņiem, latviešu tautai 18. gadsimtenis bija visgrūtākais laiks.

Literatūra un avoti (101–132. lpp.)

101. lpp.: „Zviedrijas ekspansija”
– Edgars Dunsdorfs, *Latvijas vēsture 1600–1710* (Stokholmā 1962), 20. lpp.
102. lpp.: „Zviedru uzbrukums Rīgai 1601. gadā”
Ibid., 25. lpp.
- 103–105. lpp.: „Kaŗa operācijas 1621., 1625., 1626., 1627. un 1628. gadā”
Ibid., 28–52. lpp.
106. lpp.: „Koknese 1625. gadā”
Ibid. (sk. šķirkli „Koknese” 554. lpp.)
107. lpp.: „Pilsnovadi 16. un 17. gadsimtenī”
Ibid., 69–73. lpp. *Vidzemes arķlu revīzijas 1601–1638* (Rīgā 1938).
108. lpp.: „Pirmā iespiestā latviešu tautasdziesma (1635)”
– Ernests Māršaus, „Pirmā iespiestā latviešu tautasdziesma”, *Archivs IV* (Melburnā 1973).
– Kārlis Draviņš, „Mūsu pirmā iespiestā tautas dziesma”, *Ceļa zīmes* 18 (1954).
109. lpp.: „Rīgas un kaimiņu pilsētu tirdzniecības rajoni 17. gadsimtenī”
– Edgars Dunsdorfs, *Latvijas vēsture 1600 – 1710*, (297. un sek. lpp.).
110. lpp.: „Kurzemes un Zemgales hercoga arķlu skaits procentos no kopējā arķlu skaita”
– Edgars Dunsdorfs, „A Swedish cadastral attempt in Kurzeme (Courland)”, *Contributions of Baltic University* 8 (Hamburg 1946).
– *Latvijas vēsture 1600–1710*, 272. lpp.
111. lpp.: „Kurzemes hercogs Jēkabs un hercogiene Luīze Šarlote (medaljons)”
– Reinhard Wittram, *op.cit.*, 113. un sek. lpp.
– Aleksandrs Berķis, *The reign of Duke James in Courland 1638–1682* (Lincoln 1960).
– *The history of the Duchy of Courland* (USA 1960).
– Verners Tēpfers, „Ketķeru cilts Kurzemes hercogu portreti”, *Senatnei un mākslai* (Stokholmā 1963), 27–52. lpp.
– Christoph Georg von Ziegenhorn, *Staats Recht der Herzogthümer Cur-land und Semgallen* (1772, jauniespiedums Hanoverā 1973).
112. lpp.: „Kurzemes un Zemgales hercogīstes kolōnijas”
– Edgars Andersons, *Senie kurzemieķi Amerikā un Tobago kolōnizācija* (Stokholmā 1970).
– *Tur plivoja Kurzemes karogi* (1970).
113. lpp.: „Kurzemes hercogīstes pulķu karogi”
– Edgars Dunsdorfs, *Mūķīgais latviešu karavīrs*, 158. un sek. lpp.
– Verners Tēpfers, „Kurzemes trofejas Zviedrijā”. *Senatnei un mākslai*.

114. lpp.: „Lietuvas un Polijas vaivadijas”
Sk. literātūru 87. lappusei.
– Edgars Dunsdorfs, *Latvijas vēsture 1710–1800* (6.nodaļa).
115. lpp.: „Manceļa svētrunu (sprediķu) grāmatas titullapa (1654.g.)”
– Benjamiņš Jēgers, „Par Manceļa Postillas 1. izdevumu”, *Latviešu humānitāro zinātņu asociācijas rakstu krājums II* (Ņujorkā 1963).
– Arveds Švābe, *Manceļa sprediķu izlase* (Kopenhāgenā 1954).
116. lpp.: „Cara Alekseja Michailoviča kaŗaspēks Rīgas aplenkumā 1656. gada augustā”
– Edgars Dunsdorfs, *Latvijas vēsture 1600–1710* (89. un sek. lpp.).
— *Mūžiġais latviešu kaŗavīrs*, 151. un sek. lpp.
117. lpp.: „Vidzemes muižu redukcija 1682. un sekojošajos gados”
– Edgars Dunsdorfs, *Latvijas vēsture 1600–1710* (5.nodaļa).
— *Latvijas vēsture 1710–1800* (316–318. lpp.).
118. lpp.: „Braķi un Iņķēni 1681. gada mērijumā”
– Edgars Dunsdorfs, *Der groβe schwedische Kataster in Livland 1681–1710* (Stockholm 1950).
Ibid. Kartenband (Melbourne 1974).
119. lpp.: „Smīdes, Braķi un Iņķēni pēc speciālā iedalījuma 1694.gadā”
Literātūra kā iepriekšējai lappusei.
120. lpp.: „Aŗamzeme, purvi un meži Vidzemē un Igaunijā 17.gs. beigās”
Literātūra kā iepriekš.
121. lpp.: „Pirmās latviešu bībeles titullapa”
– Edgars Dunsdorfs, *Pirmās latviešu bībeles vēsture* (ASV 1979).
122. lpp.: „Glika stādītie ozoli”
Ibid.
– Andrejs Johansons, *Latviešu literātūra*, 26. lpp.
123. lpp.: „Latvijas un Igaunijas administrātīvais iedalījums 1700. gadā”
– Edgars Dunsdorfs, *Latvijas vēsture 1710–1800* (50–52., 132–134., 191–192. lpp.).
124. lpp.: „Lielais ziemeļu kaŗš 1700–1710”
– Edgars Dunsdorfs, *Latvijas vēsture 1600–1710* (139. un sek. lpp.).
— *Latvijas vēsture 1710–1800* (1. nodaļa).
125. lpp.: „Lielais ziemeļu kaŗš Latvijā un Igaunijā 1700–1710”
Literātūra kā iepriekšējai lappusei.
126. lpp.: „Stepiņš Krauklis”
– Edgars Dunsdorfs, *Saktu stāsti*, 106. un sek. lpp.
127. lpp.: „Rīgas artileristu zvērests/latviešu valodā”
– Edgars Dunsdorfs, *Mūžiġais latviešu kaŗavīrs*, 164. un sek. lpp.
128. lpp.: „Zviedru laika nauda”
– Edgars Dunsdorfs, *Deviņviru spēks*, 160–161. lpp.
— *Turība un brīvība*, 19. un sek. lpp.

129. lpp.: „Lielais mēris Vidzemē 1710. gadā”
– Edgars Dunsdorfs, *Latvijas vēsture 1600–1710*, 176. un sek. lpp.
— *Latvijas vēsture 1710–1800*, (652. lpp.).
130. lpp.: „Astoņpadsmitā gadsimtenī celta muižas ēka un latviešu zemnieku istabas iekšskats”
– Edgars Dunsdorfs, *Latvijas vēsture 1710–1800*, (315–385. lpp.).
131. lpp.: „Rīgas zēni 18. gadsimtenī (Broces zīmējums)”
Ibid., 288–290., 292., 298–302. lpp.
132. lpp.: „Latviešu zemnieku zēns 18. gadsimtenī (Broces zīmējums)”
Ibid., 386–439. lpp.
– Joh. Chstph. Brotze, *Zīmējumi un apraksti I*, red. T. Zeids (Rīgā 1992),
113. lpp.

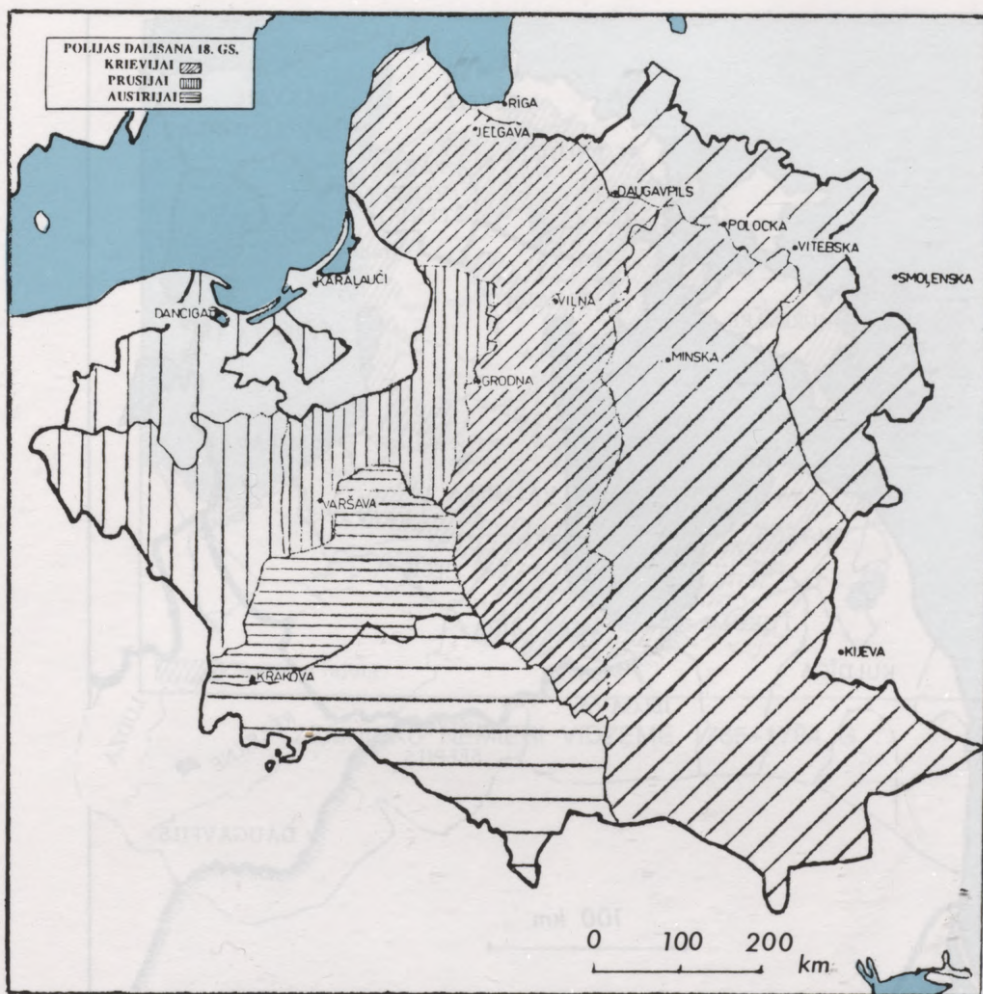
159 pp.: L. v. d. ...
 - Edgar ...
 - ...
 130 pp.: ...
 - Edgar ...
 131 pp.: ...
 132 pp.: ...
 - Job ...
 113 pp.: ...

POLIJAS UN LIETUVAS DALIJIMAS XVIII ŠIMTO METŲ PRAJŪSE

Lietuva un Polija tika sadalīta trīs daļās: krievu, prusiju un austriešu daļās. Augšējā daļā ir diagonālo svītrojumu parādīta Polijas teritorija, ko paņēma Krievija, ar līmenisko Austrija, ar svītrojumu Prūsija. Retais svītrojums apzīmē 1772. gada, bet biežais – 1795. gada dalīšanu.

KRIEVU JOGY

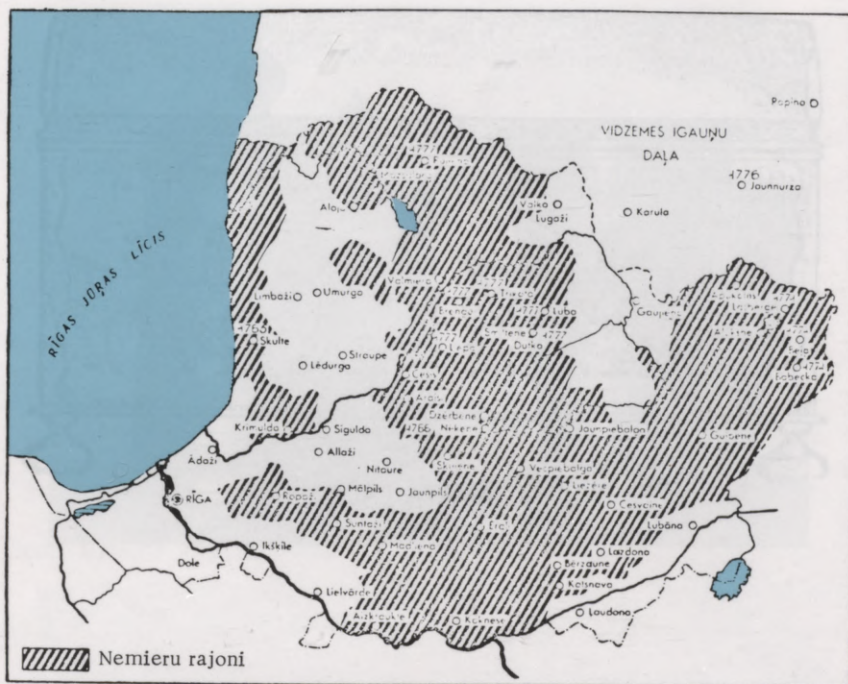
POLIJAS UN LIETUVAS DALĪŠANA 18. GADSIMTENĪ

Lielākais starptautiskais noziegums 18. gadsimtenī bija Lietuvas un Polijas sadalīšana. Augšējā kartē ar diagonālo svītrojumu parādīta Polijas teritorija, ko paņēma Krievija, ar līmenisko – Austrija, ar svērtēnisko – Prūsija. Retais svītrojums apzīmē 1772. gada, bet biežais – 1795. gada dalīšanu.

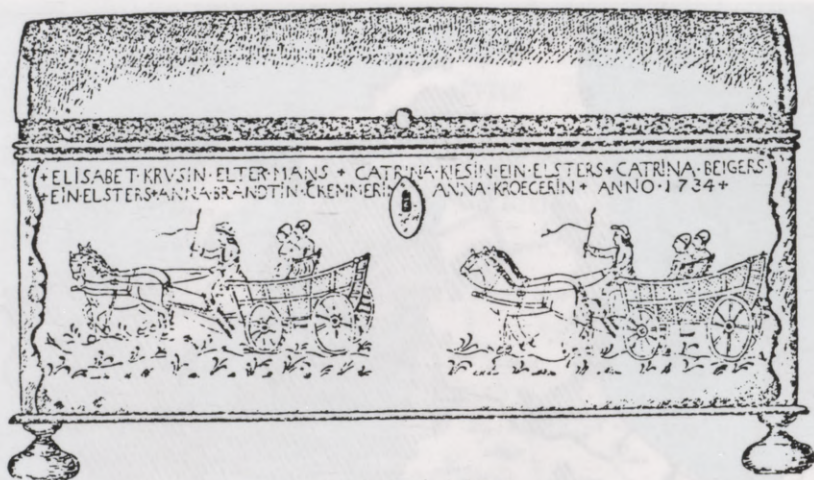
LATVIJAS UN IGAUNIJAS ADMINISTRĀTĪVAIS IEDALĪJUMS
1783. GADĀ.

Kurzemes un Zemgales hercogīsti 1783. gadā vēl skaitīja par Polijas un Lietuvas lēņvalsti. Turpretim Vidzeme un Latgale bija pie Krievijas. Krievijas robeža parādīta ar diagonālu svītrojumu.

ZEMNIEKU NEMIERI VIDZEMĒ 1765-1784. G.

Pēc Vidzemes iekarošanas krievu valdība atļāva muižniekiem patvaļu. Sekas bija lielā sociālā nevienlīdzība (sk. 132. lappusē). Astoņpadsmitā gadsimteņa otrā pusē muižnieku un valdības spaidi pret zemniekiem Vidzemē kļuva neciešami, tādēļ zemnieki sacēlās. Šie nemieri bija jāapspiež ar karaspēka palīdzību. Sevišķi plaši bija 1771., 1777. un 1784. gada nemieri. Pēdējie radās sakarā ar krievu valdības noteikumu, ka zemniekiem jāmaksā galvasnauda. Zemnieki to labprāt maksāja, jo uzskatīja, ka, maksājot nodokli valdībai, viņi kļūs brīvi un viņiem vairs nebūs jādod muižniekiem nedz kunga tiesa, nedz kļaušas. Kad muižnieki tomēr kļaušas un nodevas prasīja, izcēlās plaši nemieri Vidzemē un arī ziemeļos – Igaunijā.

AMATA LĀDE

Kamēr 18. gadsimtenī latviešu zemnieki nesa smago dzimtbūšanas nastu un pat kuršu ķoniņi un citi brīvnieki bija apdraudēti, tikmēr Rīgas latvieši bija un palika brīvi ļaudis. Latviešu amatu locekļi Rīgā kļuva turīgi, un daži pat iepirka Rīgas apkārtnes muižiņas.

Attēli 143. lappusē rāda Rīgas latviešu amatu kausus: augšējie divi ir Rīgas pārcēlāju amata kausi, apakšējie – zvejnieku un sālsnesēju brālības kausi.

Šai lappusē redzams zīmējums uz Rīgas ormaņu amata brālības lādes. Šo lādi 1734. gadā amatam bija dāvājušas piecu amatu locekļu sievas. Amata locekļus parasti sauca par amata brāļiem, bet viņu sievas par amata māsām.

RĪGAS LATVIEŠU AMATA BRĀLĪBU KAUSI

RĒZEKNE 18. GADSIMTENĪ

Latvijas kultūras vēsture godam piemin vairākus cittautesus, kas 18. gadsimtenī darbojās atsevišķos Latvijas novados.

Latgalē lietuviešu vai poļu cilmes jezuīts Johans Lukaševics (1699–1779) tulkoja vai rediģēja evaņģēliju – pirmo grāmatu latgaliešu dialektā, izdotu 1753. gadā.

Grāfs Nikolajs Ludvigs fon Cincendorfs (1700–1760) ierosināja Valmierā nodibināt brāļu draudzi. No turienes šī reliģiskās atmodas kustība (saukta arī par hernhūtismu) izplatījās citos Vidzemes novados: Smiltēnē, Trikātā, Raunā un Druvienā.

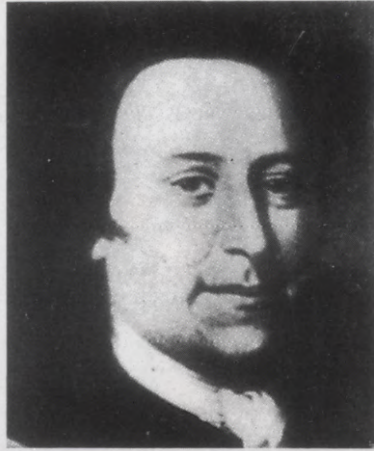
Gothards Frīdrihs Stenders (1714–1796) bija mācītājs Zemgalē. Viņš nodibināja latviešu laicīgo rakstniecību, izdodot *Augustas gudribas grāmatu* (1774. g.). Viņam ir nopelni arī kā latviešu valodas pētniekam.

Literāts Johans Gotfrīds Herders (1744–1803) bija skolotājs un mācītājs Rīgā. Viņš pirmais vērsa pasaules uzmanību uz mūsu dainām.

Par mākslinieku Joachimū Broci sk. 131. lappusē.

Johans Gotfrīds Zeime (Seume. 1763–1810) bija vācu rakstnieks, pedagogs, filozofs, ceļotājs, karavīrs un diplomāts. Savos rakstos un personīgi viņš vērsās pret zemnieku dzimtbūšanu Latvijā un Igaunijā ar lielākiem panākumiem nekā Merķelis, bet vēsturnieki vēl līdz jaunākajam laikam nebija viņu pamanījuši.

Garlībs Merķelis (1769–1850) tāpat kā Herders, Cincendorfs un Stenders bija vācu tautības. 1796. gadā izdotajā grāmatā *Die Letten* (Latvieši) viņš dedzīgi vērsās pret dzimtbūšanu un prasīja dzimcilvēku brīvlaišanu.

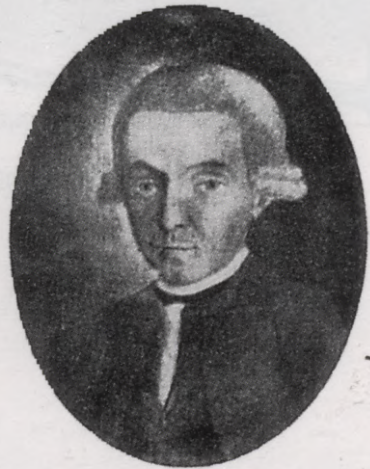
NIKOLAJS LUDVIGS CINCENDORFS

GOTHARDS FRĪDRICHS STENDERS

JOHANS GOTFRĪDS HERDERS

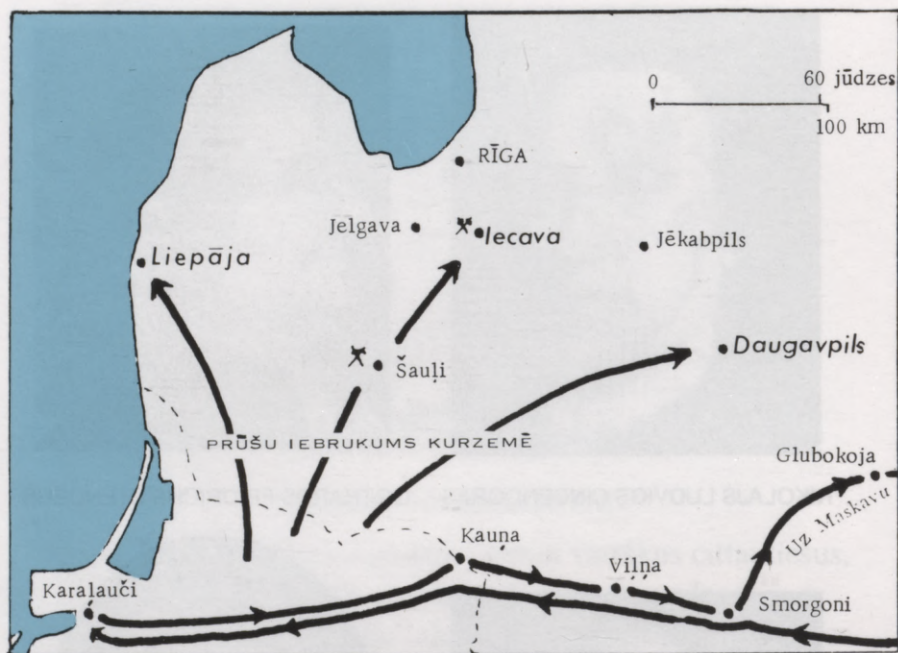
JOACHIMS KRISTOFS BROCE

JOHANS GOTFRĪDS ZEIME

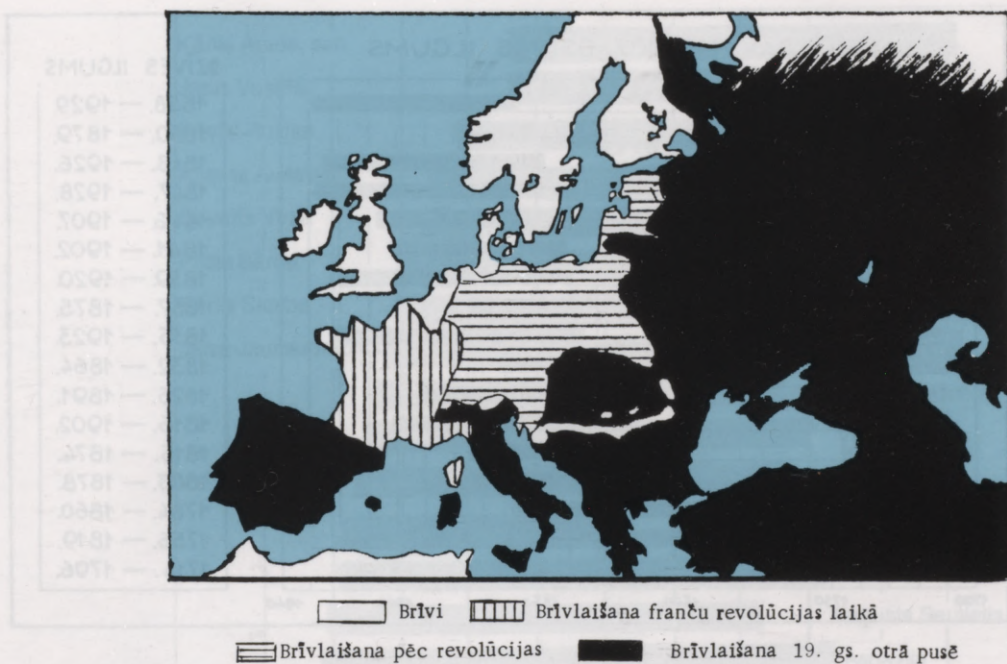
GARLĪBS MERĶELIS

NAPOLEONA KAĢĀĢIENS UZ MASKAVU 1812. GADĀ

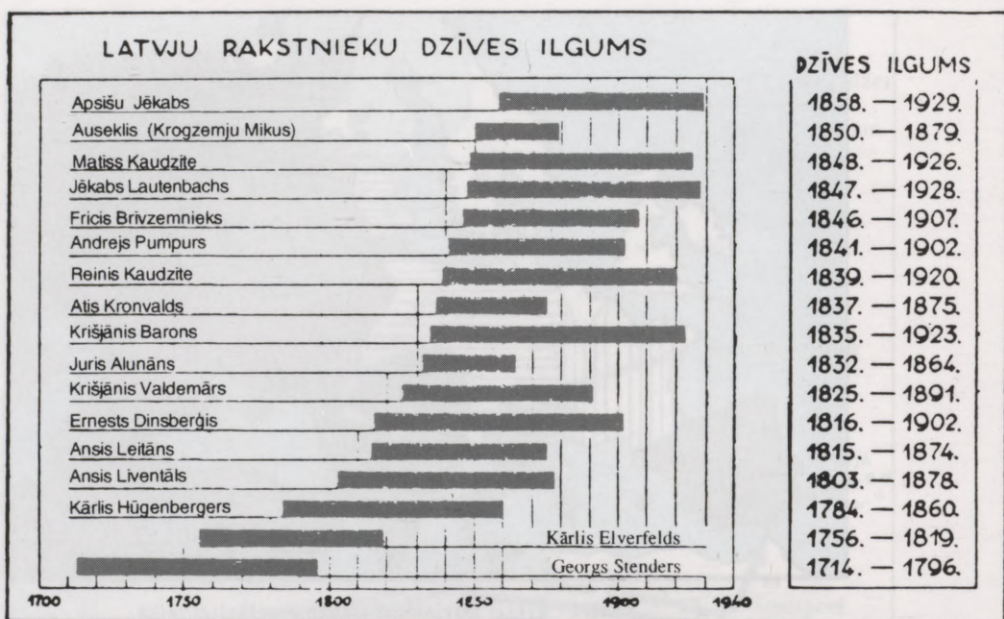
Napoleons Bonaparts 1804. gadā kronējās par Francijas karali. Nākošā gadā sākās viņa karš ar Austriju, kas beidzās ar Napoleona uzvaru. Pēc tam viņš uzbruka Prūsijai, arī gūstot uzvaru, un turpināja karagājienu Polijā. Krievu uzbrukumu 1807. gadā Napoleons sekmīgi atvairīja. Austrija savukārt uzbruka Napoleonam 1809. gadā, bet nesekmīgi. Valdot pār visu Eiropu, Napoleons nolēma 1812. gadā pakļaut sev arī Krieviju. Karagājiens sākās Karaļaučos. Karte rāda franču un divdesmit sabiedroto tautu armijas galvenā karagājiena sākumu un tā beigas, kad aukstums un bads bija piespiedis frančus atstāt ieņemto Maskavu.

Franču sabiedrotie – prūši iebruka arī Kurzemē, aizvirzoties līdz Daugavai. Kad Napoleons atkāpās, prūši atstāja Latviju.

ZEMNIEKU BRIVLAIŠANA EIROPĀ

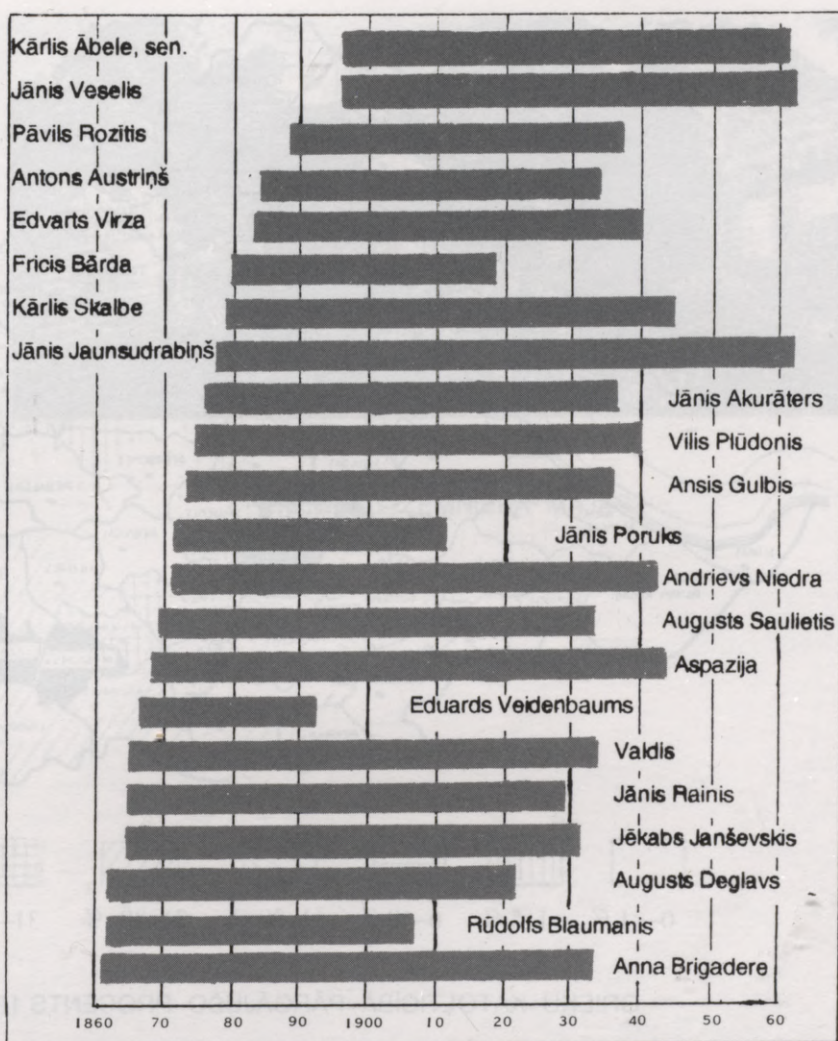
18. gadsimteņa beigās franču revolūcijas laikā Francijas zemnieki ieguva brīvību. Pēc tam personisku brīvību ieguva vācu zemnieki un Napoleona karagājiena iznākumā arī poļu zemnieki. Pēc Napoleona kariem brīvlaišanu pasludināja Ziemeļigaunijā 1816., Kurzemē 1817. un Vidzemē un Dienvidigaunijā 1819. gadā. Šais Krievijas provincēs Baltijā zemnieki ieguva, tā saukto, putna brīvību – viņus atbrīvoja bez zemes. Par spīti personiskai brīvībai, līdz ar to palika daudz nastu, kas bija jānes muižnieku labā. Latgalē zemnieku brīvlaišana notika 1861. gadā, kad atbrīvoja zemniekus Krievijā.

AGRĀKĀ POSMA LATVIEŠU RAKSTNIEKU DZĪVES ILGUMS

Latviešu tautības garīgie rakstnieki ir zināmi, sākot ar 16. gadsimteni (Krišjānis Miks), bet latviešu laicīgā rakstniecība radās tikai 18. gadsimteni. Vecais Stenders, Kārlis Elverfelds un Kārlis Hūgenberģers ir vācu tautības latviešu rakstnieki. Laikā no 1783. līdz 1828. gadam dzīvoja latviešu dzejnieks Neredzīgais Indriķis (īstā vārdā: Indriķis Hartmanis). Ar viņa grāmatu 1806. gadā sākas 19. gadsimtena latviešu rakstniecība, ko turpināja pārējie latviešu tautības laicīgie rakstnieki.

Starp šiem rakstniekiem ir latviešu literatūras klasiķi. Piemēram, brāļi Kaudzītes sarakstīja *Mērnieku laikus*, Andrejs Pumpurs — *Lāčplēsi*. Krišjānis Barons savu gaŗo mūŗu ziedoja latvju dainu vākŗanai, kārŗoŗanai un izdoŗanai. Arī Fricis Brīvzemnieks darbojās folkloras vākŗanā. Kriŗjānis Valdemārs bija tautsaimnieks, kas publicēŗa rakstus, mudinot latvieŗus kļūt saimnieciski neatkarīgiem.

LATVIEŠU RAKSTNIEKU DZĪVES ILGUMS 19–20. GADSIMTENĪ

Diagramma rāda redzamāko latviešu rakstnieku dzīves ilgumu simt gados – līdz mūsu gadsimta sešdesmitajiem gadiem.

Papildus vēl var minēt jaunākā laika rakstniekus, bet saraksts neaptver visus: Kārlis Krūza (1884–1960), Osvalds Lācis (1901–1981), Aleksandrs Čaks (1902–1950), Mārtiņš Zīverts (1903–1990), Anšlavs Eglītis (1906–1993), Leonīds Breikšs (1908–1942), Mintauts Eglītis (1911–1990), Veronika Strēlerte (1912–1995), Andrejs Johansons (1922–1983), Ārija Elksne (1928–1984), Ojārs Vācietis (1933–1983).

GRIEĻU KATOĻTICĪBĀ PĀRGĀJUŠO PROCENTS 19. GS. VIDŪ

Kā redzams kartogrammā, grieķu katoļticībā pārgājušo procentu daļos Vidzemes novados pārsniedza piecdesmit procentus. Tie bija apvidi, kur agitācija par izceļošanu „uz siltām zemēm” (Dienvidkrieviju), kur apstākļi labāki, guva sevišķas sekmes. Izplatījās baumas, ka konvertītiem grieķu katoļticībā būs izceļošanā sevišķas priekšrocības.

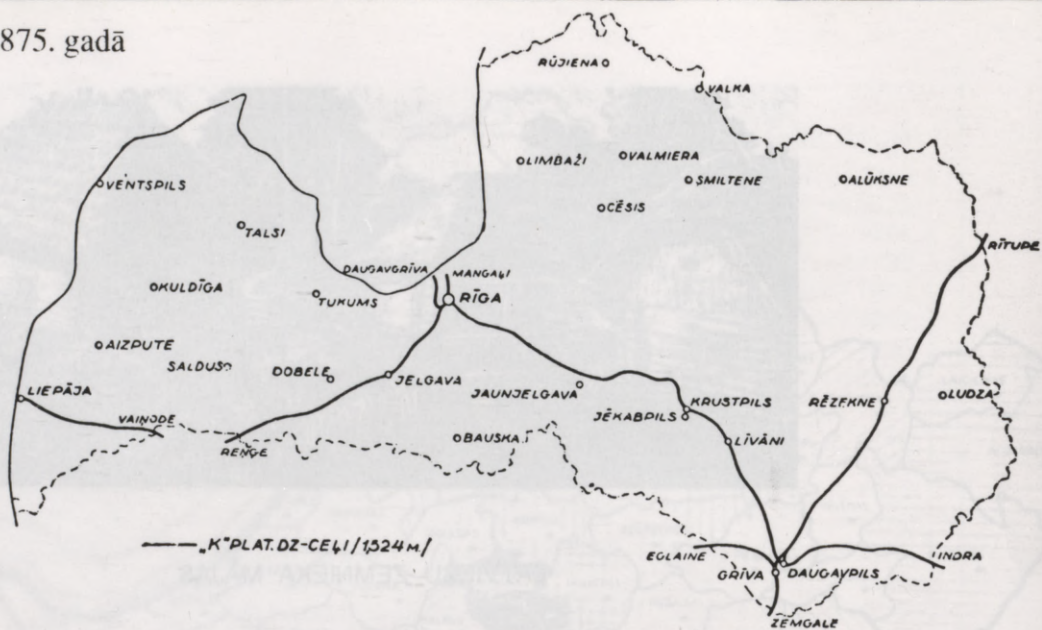

LATVIEŠU ZEMNIEKA MĀJAS

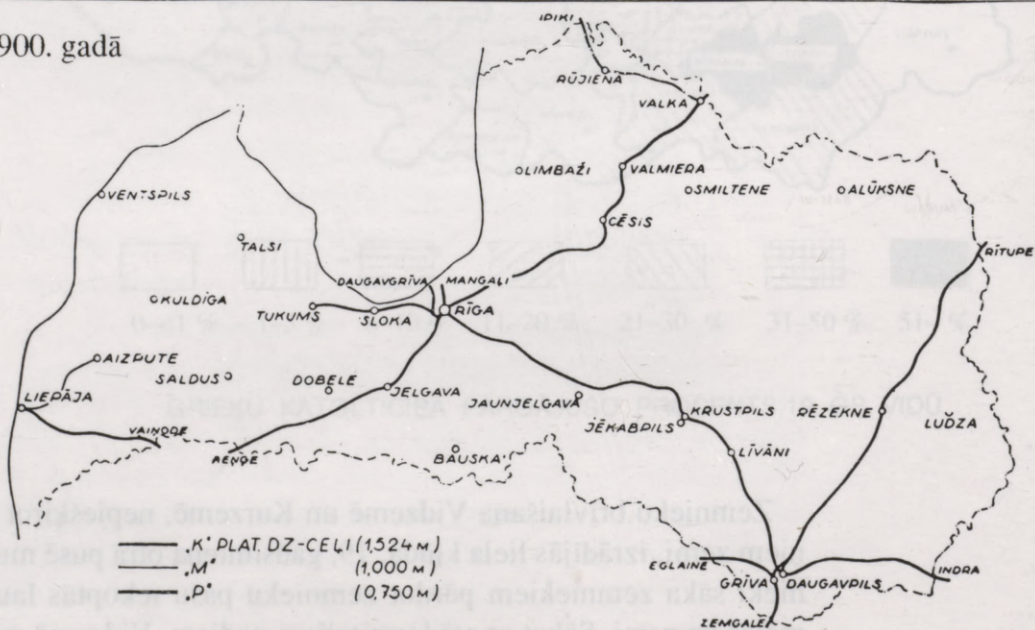
Zemnieku brīvlaišana Vidzemē un Kurzemē, nepiešķirot viņiem zemi, izrādījās liela kļūda. 19. gadsimteņa otrā pusē muižnieki sāka zemniekiem pārdot zemnieku pašu iekoptās lauku mājas un zemi. Sākot ar sešdesmitajiem gadiem, Vidzemē māju iepirkšanas kustība strauji pieauga, un vienā pašā (1873.) gadā zemnieki iepirka mājas par vairāk nekā 5 miljoni rubļu kopvērtībā. Pēc tam māju iepirkšanas vilnis mazinājās. Kurzemē un Zemgalē mājas sāka iepirkt tai pašā laikā kā Vidzemē, bet te augstākā pirkumu kopsumma (tuvu pie 5 miljoniem rubļu) bija sasniegta 1882. gadā.

Latgalē zemnieku brīvlaišana notika 1861. gadā, un zemniekiem bija obligāti jāiepērk mājas.

1875. gadā

1900. gadā

DZELZCEĻI LATVIJĀ

Latvijas teritoriju pirmais dzelzceļš šķērsoja 1860. gadā (Pēterpils–Varšavas dzelzceļa posms no Rītupe uz Daugavpili). Rīgas–Daugavpils līniju atklāja 1861. gadā, Rīgas–Jelgavas līniju – 1868. gadā. Liepāju varēja sasniegt pa dzelzceļu 1873., Valku – 1889. un Ventspili – 1901. gadā.

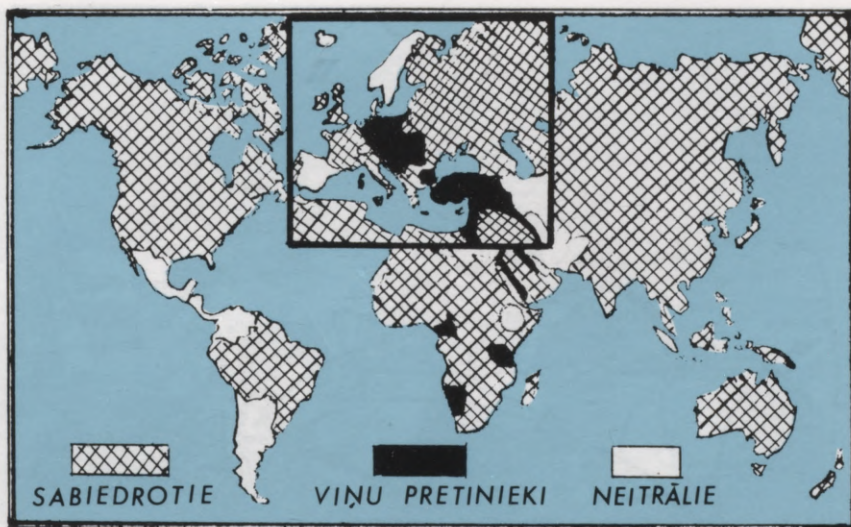

1905. G. REVOLŪCIJA LATVIJĀ – BRŪNOTO SADURSMJU VIETAS

1905. gada revolūciju ievadīja strādnieku streiki Rīgā, pēc tam Liepājā, Jelgavā, Ventspilī un Daugavpilī. Krievijā šai laikā sākās plaši zemnieku nemieri, vērsties pret cara patvaldību. Latvijā nemieri izpletās vispirms Rīgas, Cēsu, Aizputes un Dobeles apriņķī. Zemnieki vērsās pret krievu administrācijas atbalstītajām netaisnajām muižnieku privilēģijām, prasīja demokratisks pašvaldību vēlēšanas un rusifikācijas izbeigšanu, skolās un iestādēs nosakot par obligātu latviešu valodu uzspiestās krievu valodas vietā.

Organizētos gājienos zemnieki devās uz muižām un atbruņoja muižniekus, lai piespiestu viņus izpildīt zemnieku prasības. Muižnieku aizsardzībai valdība iepludināja Baltijā prāvas kaŗaspēka daļas. Kur muižās bija novietoti dragūni vai kazaki, vai kur muižnieki atteicās atdot ieročus, notika asiņainas sadursmes.

Revolūcijas apspiešanai valdība izsludināja kaŗastāvokli, ko atcēla tikai 1908. gadā. 1905. gadā atjaunoja 1885. gadā atcelto lauku kaŗatiesu darbību. To locekļi bija krievu virsnieki, kas piesprieda gandrīz tikai nāvessodus. Šai laikā darbojās sodekspedīcijas, kas reizēm nošāva apcietinātos veselām grupām bez kāda tiesas sprieduma. Vērtē, ka nogalināto revolūcijas upuru skaits bijis 2596.

PIRMAJĀ PASAULES KAĶĀ (1914–1918. G.) IERAUTĀS VALSTIS

1914. gada 1. augustā sākās kaŗš, kuŗā ierāva 27 valstis. Galvenie pretinieki bija – vienā pusē Vācija, Austrija ar Ungāriju un Turcija. Otrā pusē galvenie kaŗotāji bija: Krievija, Francija, Anglija un Itālija. Šo kaŗu pamatoti sauc par Pirmo pasaules kaŗu. Vienīgās neitrālās valstis šai kaŗā bija: Eiropā – Skandināvijas valstis, Spānija, Holande, Šveice un Albānija; Afrikā – Abesīnija; Amerikas kontinentā – Meksika, Kolumbija, Venecuēla, Čīle un Arģentīna. Citur pasaulē kaŗā nepiedalījās neitrālo Eiropas valstu kolōnijas.

Kaŗš ilga līdz 1918. gada 11. novembrim. Kaŗu zaudēja Vācija un tās sabiedrotie. Tomēr zaudētāja bija arī Vācijas pretiniece Krievija, jo tur izcēlās revolūcija. Šai kaŗā kritušo un sakropļoto skaits pārsniedza 15 miljonus.

Kaŗa laikā kļuva populāra doma par tautu pašnoteikšanos, un pēc kaŗa beigām Eiropā radās daudz neatkarīgu valstu bijušās Austroungārijas teritorijā un arī agrākā Krievijas teritorijā.

Arī Latvija pasludināja savu neatkarību, bet tā vēl bija jāieģūst sīvās neatkarības cīņās.

LATVIEŠU BĒĢĻU NOMETNE PIRMĀ PASAULES KARĀ LAIKĀ

Kad 1915. gadā vācieši ielauzās Kurzemē, krievu armija pānikā bēga. Armijas komandieris pavēlēja visiem cīnīties spējīgiem vīriešiem atstāt Kurzemi. Tāpat pavēlēja nopostīt laukus. Prese izplatīja šausmu ziņas par vāciešu mežonībām. Patiesībā tās pastrādāja krievi, dedzinot lauku mājas. Līdz ar to sākās latviešu bēgļu kustība. No Kurzemes ap 400 000 bēgļu devās nezināmā ceļā. Skaitot kopā ar Polijas un Lietuvas bēgļiem, dzimteni bija atstājušas ap trīs miljoni personu. Vēlāk, kad vācieši ieņēma visu Latviju, kurzemniekiem pievienojās arī rīdzinieki, vidzemnieki un latgalieši.

Bēgļu posts bija neaprostāms, jo iestādes par tiem negādāja, bet krievu tauta izturējās pret viņiem naidīgi, uzskatot visus, kas neprata krieviski, par vāciešiem. Latviešus paglāba viņu izcilās organizātoriskās spējas. Viņi nodibināja bēgļu apgādi un atvēra skolas bērniem. Radās ap 260 organizāciju, kuŗu darbu saskaņoja Latviešu bēgļu centrālkomiteja Viļa Olava, Jāņa Čakstes un Arveda Berga vadībā.

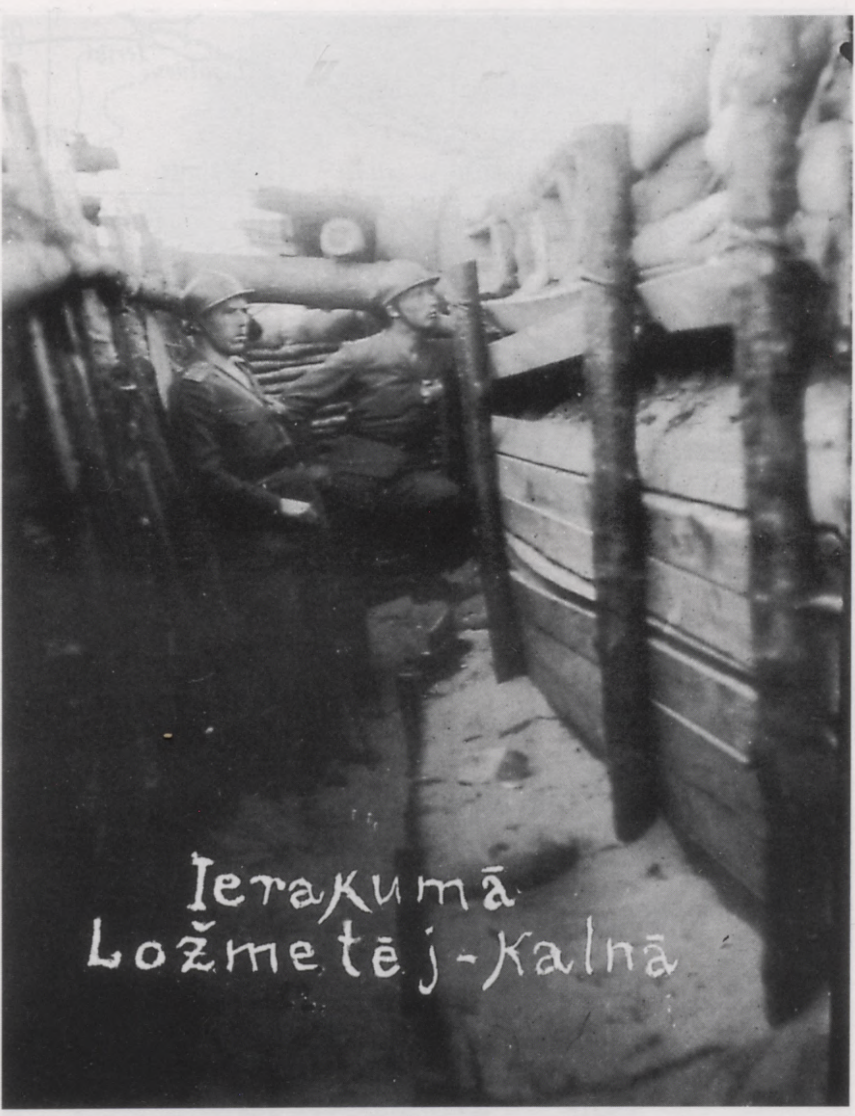
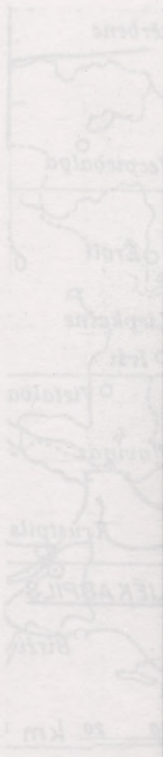

STRĒLNIEKU PULKU DIBINĀTĀJI

Pirmais no kreisās – Jānis Goldmanis (1875–1955), otrais – Frīdrihs Briedis (1888–1918)

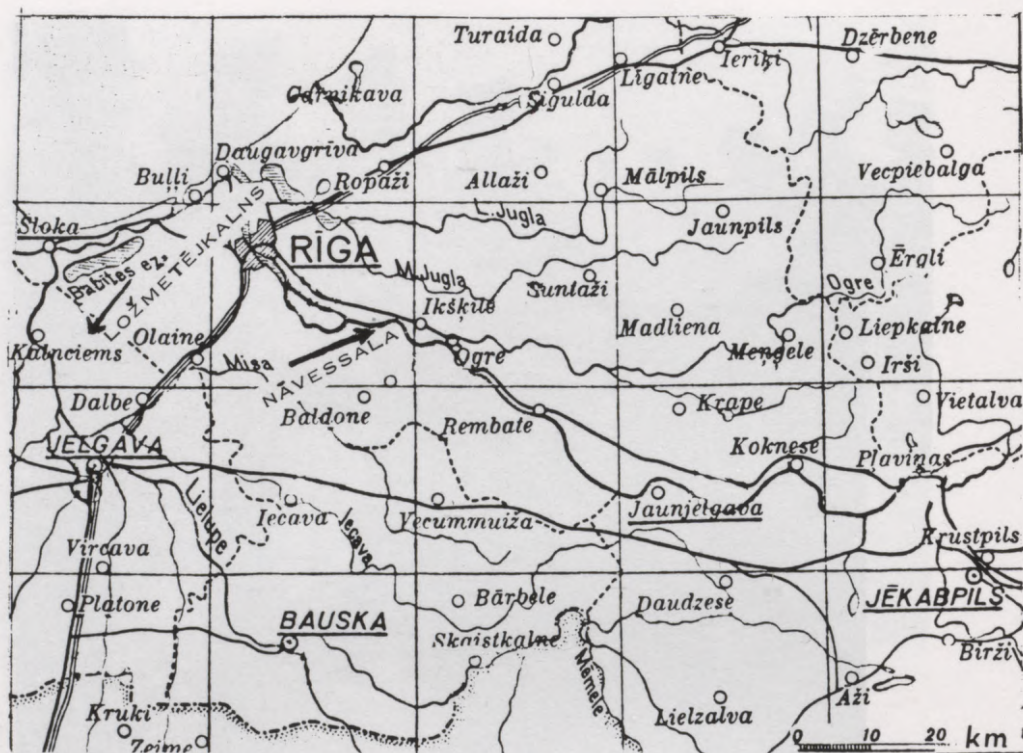
Kad vācieši okupēja Kurzemi, latviešu sabiedriskie darbinieki un latviešu deputāti Krievijas valsts domē ierosināja dibināt latviešu strēlnieku bataljonus. 1915. gada 1. augustā oficiāli atļāva šos bataljonus nodibināt. Tajos bija paredzēts pulcināt brīvprātīgos. Jau oktobrī pirmos bataljonus, nepilnīgi apmācītus, sūtīja kaujās. Pirmos trīs kritušos karavīrus apglabāja Rīgā Meža kapos, tā liekot pamatus vēlākajiem Brāļu kapiem. Gadu vēlāk – 1916. g. oktobrī bataljonus pārformēja par pulkiem. Ik četrus pulkus apvienoja brigādē. Pirmās brigādes komandieris bija ģenerālis Augusts Misiņš (1863–1940), otrās brigādes – pulkvedis Andrejs Auzāns (1871–1953). Apvienojot abas brigādes divīzijā, to 16 000 vīrus iesaistīja slavenajās 1916. gada Ziemsvētku un janvāra kaujās. Krievu rezervēm laikā neierodoties, iecerētais liela vēriena uzbrukums neizdevās.

Tāpat kā pirms tam, arī šīs cīņas prasīja daudzu kaŗotāju dzīvības. Latvieši zaudēja 8000 vīru – pusi no visa sastāva. Tas sarūtināja dzīvus palikušos un sekmēja aģitatoru darbu.

Ierakumā
Ložmetējkalnā

Šai 1915. gadā uzņemtajā fotoattēlā redzams ierakums Ložmetējkalnā un divi latviešu strēlnieku virsnieki franču bruņuceturēs. Ložmetējkalna atrašanās vieta parādīta kartē 160. lapusē.

NĀVESSALAS UN LOŽMETĒJKALNA ATRAŠANĀS VIETA

Divu kilometru attālumā uz dienvidiem no Babītes ezera Gaņajā kāpā vācieši 1915. gadā izbūvēja nocietinājumu, ko latvieši nosauca par Ložmetējkalnu. Puskilometru no šī nocietinājuma latviešu strēlniekiem bija savs Ložmetējkalns. Ziemsvētku kaujās ap vācu Ložmetējkalnu notika asiņainas cīņas.

Nāvēssala bija ievērojams kaujaslauks Pirmajā pasaules karā. Tā nebija sala, bet gan pussala Daugavas kreisajā krastā. Oficiāli to sauca par Ikšķiles tiltagala nocietinājumu. Nāvēssalu 1915. gada rudenī aizstāvēja krievi, bet, sākot ar 1916. gada martu – latvieši. Tikai, kad sākās vācu uzbrukums Rīgai, 1917. gada 27. jūlijā kaŗaspēku no Nāvēssalas evakuēja.

KRIEVI 1917. GADA 3. SEPTEMBRI SPRIDZINA RĪGAS NOLIKTAVAS

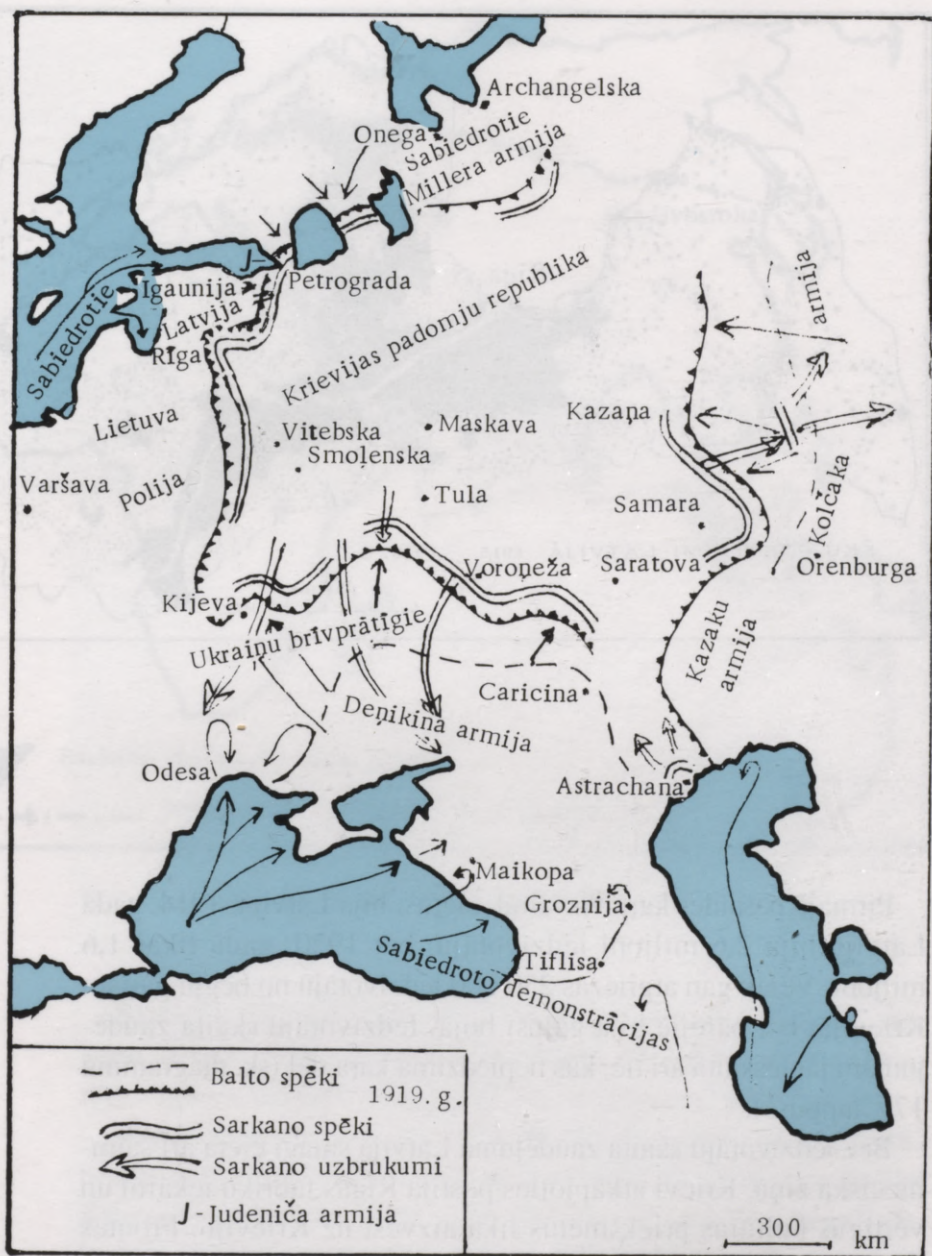
VĀCU KARASPĒKS 1917. GADA 4. SEPTEMBRI IENĀK RĪGĀ

Kad 1917. gada martā Krievijā izcēlās revolūcija, sabruka arī pēdējā pretestība frontē. Vienīgi latviešu strēlnieki bija cīnītāji, bet septembrī krita Rīga, un vācieši, pārvarējuši Daugavu, strauji virzījās uz priekšu.

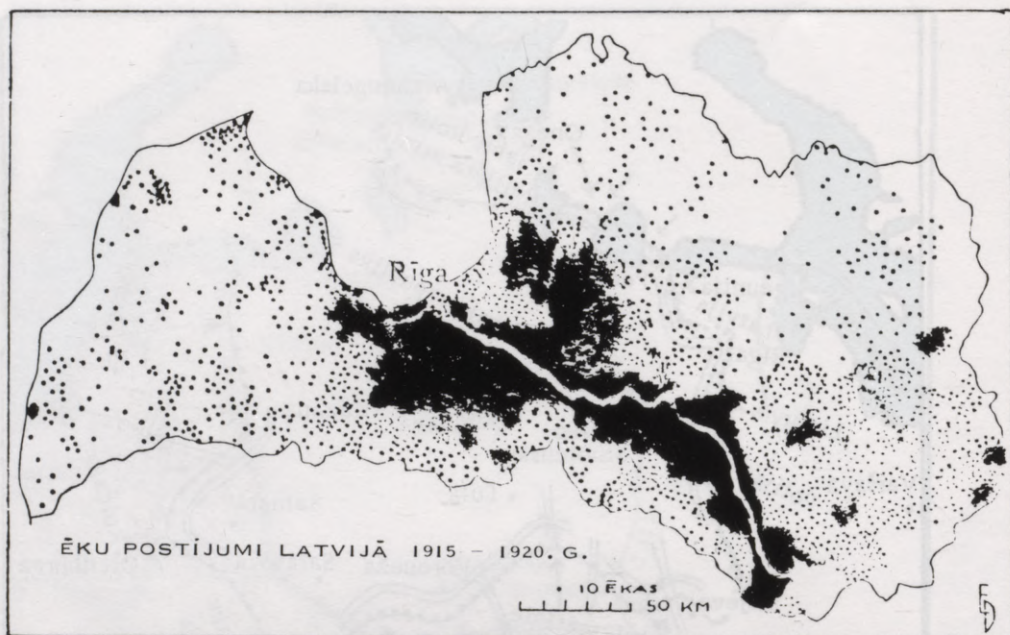
KARĀ OPERĀCIJAS KRIEVIJĀ

Vācija un tās sabiedrotie 1918. gada 3. martā Brestļitovskā salīga mieru ar Padomju Krieviju. Pēdējā atteicās no Somijas, Baltijas un Ukrainas, bet reizē guva rīcības brīvību citās frontēs.

PILSONU KARŠ KRIEVIJĀ

Vācijai zaudējot karu rietumos, sabiedrotie un Padomju Krievija anulēja Brestļitovskas līgumu. Padomju spēki uzbruka balto spēkiem, sabiedrotajiem un jaundibinātajām valstīm.

Pirmajā pasaules karā visvairāk cietusi bija Latvija. 1914. gadā Latvijā bija 2,6 miljoni iedzīvotāju, bet 1920. gadā tikai 1,6 miljoni. Vēlāk gan atgriezās 250 000 iedzīvotāju no bēgļu gaitām Krievijā, bet pārējie bija gājuši bojā. Iedzīvotāju skaita zaudējumam jāpieskaita arī tie, kas nepiedzima kara dēļ (sk. diagrammu 179. lappusē).

Bez iedzīvotāju skaita zaudējuma Latvija smagi cieta arī saimnieciskā ziņā. Krievi atkāpjoties postīja Rīgas fabriku iekārtu un vērtīgus kultūras priekšmetus lika aizvest uz Krieviju. Frontes rajonā aizgāja bojā daudz ēku – gan ienaidnieka ugunī, gan krievu pašu nodedzinātas. 1920. gada lauksaimniecības skaitīšanā konstatēja 78 000 pilnīgi nopostītas un 105 000 daļēji nopostītas ēkas. Vairākus gadus pēc kara latviešu zemnieki bija spiesti dzīvot zemniecās un citos pagaidu mitekļos.

Tomēr brīvajā zemē latvieši ar lielu enerģiju sāka Latvijas atjaunošanas darbu, un pēc dažiem gadiem tā bija sasniegusi lielāku labklājību nekā kaimiņi, kas karā bija cietuši daudz mazāk.

LATVJU STRĒLNIKI ATGRIEŽAS

Krievijas pilsoņu karā (1917–1920. g.) latvieši cīnījās kā sarkano, tā balto pusē. Krieviem ir teiciens, ka boļševiki esot uzvarējuši krievu muļķības, židu gudrības un latviešu varonības dēļ.

Kad pilsoņu karš beidzās, daudzi sarkanie latviešu strēlnieki tomēr atgriezās brīvajā Latvijā. Daudzus no tiem, kas palika Krievijā, divdesmit gadus vēlāk diktators Staļins lika nogalināt. Strēlnieki, kas cīnījās balto pusē, bija atšķelti no Latvijas un nolēma kopā ar čehoslovakiem atgriezties Latvijā, dodoties cauri Sibīrijai un apkārt Āzijai un Eiropai.

Starp tiem, kas atgriezās, bija arī vēlākais Latvijas skautu organizācijas prezidents ģenerālis Kārlis Gopers (1876–1941). Šo Imantas un Troickas pulka odiseju rāda karte.

Nākošā lappusē attēlā redzami šie latviešu strēlnieki Vladivostokā.

ĢENERĀLIS KĀRLIS GOPERS

IMANTAS PULKA KARAVĪRI NOMETNĒ VLADIVOSTOKĀ

Literatūra un avoti (139–166. lpp.)

139. lpp.: „Polijas dališana 18. gadsimtenī”
– Edgars Dunsdorfs, *Latvijas vēsture 1710–1800* (7. nodaļa).
140. lpp.: „Latvijas un Igaunijas administratīvais iedalījums 1783.gadā”
Ibid. (8. nodaļa).
141. lpp.: „Zemnieku nemieri Vidzemē 1765–1784”
Ibid., 69. un sek., 85–95. lpp.
– Arveds Švābe, *Latvijas vēsture 1800–1914* (Stokholmā 1958), 52. un sek. lpp.
142. lpp.: „Amatu lāde”
– Edgars Dunsdorfs, *Latvijas vēsture 1710–1800*, (13.nodaļa).
– *Latvijas vēsture 1500–1600*, 494–509. lpp.
– *Latvijas vēsture 1600–1710*, 319–329. lpp.
143. lpp.: „Rīgas latviešu amata brālību kausi”
Literatūra kā iepriekšējai lappusei.
144. lpp.: „Rēzekne 18. gadsimtenī”
– Edgars Dunsdorfs, *Latvijas vēsture 1710–1800* (sk. šķirkli: „Rēzekne” 656. lpp.).
145. lpp.: „N.L.Cincendorfs, G.F.Stenders, J.G.Herders, J.K.Broce, J.G.Zeime, Garlībs Merķelis”
– Ludvigs Adamovičs, *Vidzemes baznīca un latviešu zemnieks* (Mineapolisā 1963).
– Edgars Dunsdorfs, „Latviešu kultūras atblāzma 18. gs. Vācijā”, *Archīvs* II (1961, 1971, 1975), 93. lpp.
– „Johans Gotfrīds Zeume”, *Archīvs* VI (1966), 101–122. lpp.
146. lpp.: „Napoleona kaŗagājiens uz Maskavu 1812. gadā”
– Arveds Švābe, *Latvijas vēsture 1800–1914*, 95. un sek. lpp.
– Verners Tepfers, „Vidzemes zemessargi 1812. gadā”, *Senatnei un mākslai*, 13–26. lpp.
– Kārlis Kangeris, „Napoleona kaŗaspēks Latvijā”, *Archīvs* XXV, 67–88. lpp.
147. lpp.: „Zemnieku brīvlaišana Eiropā”
– Arveds Švābe, *Latvijas vēsture 1800–1914*, 114. un sek. lpp.
148. lpp.: „Agrākā posma latviešu rakstnieku dzīves ilgums”
– Andrejs Johansons, *op.cit.*
149. lpp.: „Latviešu rakstnieku dzīves ilgums 19–20. gadsimtenī”
– Andrejs Johansons, *op.cit.*
150. lpp.: „Grieķu katoļticībā pārgājušo procents 19. gs. vidū” (Vidzemes draudžu karte)
– Arveds Švābe, *Latvijas vēsture 1800–1914*, 204. un sek. lpp.

151. lpp.: „Latviešu zemnieka mājas”
 – Pauls Kundziņš, *Latvju sēta* (Stokholmā 1974).
 – Jānis Sarma, „Zemgales lauku sēta un tās gadskārtas”, *Archivs II*.
152. lpp.: „Dzelzceļu tīkls Latvijā 1875. un 1900. gadā”
 – Jānis Rutkis, *Latvijas ģeografija*, 634. un sek. lpp.
153. lpp.: „Baltijas pilsētu saimnieciskā telpa 1900. gadā”
 Karte zīmēta pēc autora vērtējuma.
154. lpp.: „1905. gada revolūcija Latvijā”
 – Arveds Švābe, *Latvijas vēsture 1800–1914*, 591. un sek. lpp.
 – Alfrēds Bilmanis, *A history of Latvia* (Princeton 1951), 258. lpp.
 – Brūno Kalniņš, *De baltiske staternas frihetskamp* (Stockholm 1950).
 – Fēlikss Cielēns, „Piektā gada revolūcijas nacionālā īpatnība un vēsturiskā nozīme”. *Ceļa zīmes* 27 (1955).
155. lpp.: „Pirmā pasaules karā ierautās valstis (1914–1918)”
 – Edgars Andersons, *Latvijas vēsture 1914–1920* (Stokholmā 1967), 15. un sek. lpp.
156. lpp.: „Vācu iebrukums Latvijā”
Ibid., 45. un sek. lpp.
157. lpp.: „Latviešu bēgļu nometne Pirmajā pasaules karā”
Ibid., 63. un sek. lpp.
158. lpp.: „Strēlnieku pulku dibinātāji”
Ibid., 78. un sek. lpp.
 – Jānis Goldmanis un Edvīns Mednis, *Latviešu strēlnieki mūžības gais-
 mā* (Ņujorkā 1953).
 – Jānis Porietis, *Strēlnieku leģendārās gaitas* (Linkolnā 1968).
159. lpp.: „Ierakumā Ložmetējkalnā”
 Literātūra kā iepriekš.
 – Rūdolfs Bangerskis, *Mana mūža atmiņas I* (1958), 265. un sek. lpp.
160. lpp.: „Nāvessalas un Ložmetējkalna atrašanās vieta”
 Literātūra kā iepriekš.
 – Edgars Dunsdorfs, *Mūžīgais latviešu karavīrs*, 193. un sek. lpp.
 – Edgars Andersons, *Latvijas vēsture 1914–1920*, 113. un sek. lpp.
161. lpp.: „Krievi 1917. g. 3. septembrī spridzina Rīgas noliktavas. Vācu
 karaspēks ienāk Rīgā 1917. g. 4. septembrī”
 – Edgars Andersons, *Latvijas vēsture 1914–1920*, 215. un sek. lpp.
 – Andrievs Ezergailis, *The 1917 revolution in Latvia* (London 1974).
162. lpp.: „Kaŗa operācijas Krievijā (Pirmā pasaules kaŗa fronte līdz
 1918. gada novembrim)”
 – Edgars Andersons, *Latvijas vēsture 1914–1920*, 233. un sek. lpp.

163. lpp.: „Pilsoņu karš Krievijā (1919.gadā)”

Ibid., 244 un sek. lpp.

– Raitis Ābelnieks, *Latvija divdesmitajā gadsimtā* (Rīgā 1997).

164. lpp.: „Ēku postījumi Latvijā 1915–1920”

– Arnolds Aizsilnieks, *Latvijas saimniecības vēsture 1914–1945* (Stokholmā 1968), 246. lpp.

165. lpp.: „Latvju strēlnieki atgriežas”

– Edgars Andersons, *Latvijas vēsture 1914–1920*, 298. un sek. lpp.

– Kārlis Upītis, *Pulkvedis Fr.Briedis Golgātas gaitā* (1963).

– Uldis Ģērmanis, *Oberst Vācietis und die lettischen Schützen im Weltkrieg und in der Oktoberrevolution* (Stockholm 1974).

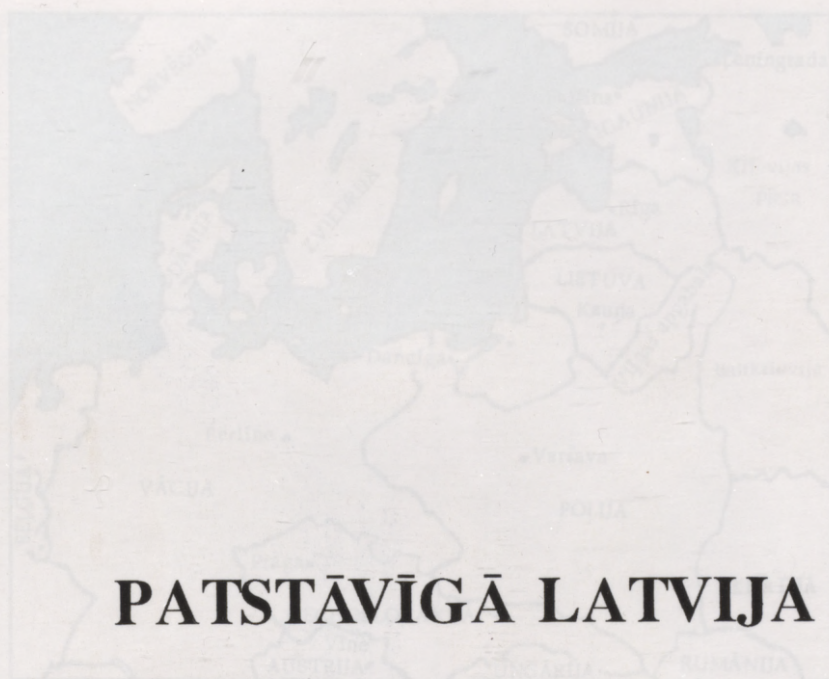
166. lpp.: „Imantas pulks Vladivostokā”

– Pēteris Dardzāns, „Ar Latvijas karogu pāri Sibīrijai un trim okeaniem”, *Ceļa zīmes* 38 (1959).

Juris Soikans (1920–1996)

SAULES MEITA

PATSTĀVĪGĀ LATVIJA

1918. PĒC PIRMA PASAULES KARA

Pirmais pasaules karš beidzās 1918. gadā. Krievijā plosījās pilsoņu karš. Tācēlābūs no jūkam, vairākas ātrāk Krievijai pakļautās tautas pastudināja savu neatkarību. Pirmo karš uzvarēja komunisti un sāka iekarot šīs jaunās valstis. Vīnioni izdevās ieņemt Baltkrieviju un Ukrainu, bet citas valstis – to skaitā arī Latvija un tās kaimiņi – Igaunija, Lietuva un Polija – komunistu uzbrukumu atsita, paliekot neatkarīgas.

Komunisti savu valsti nosauca par Padomju socialistisko republiku savienību, stīsinājuma: PSRS. Valstis, kas bija atvarījusas komunistu uzbrukumū, atzina, ka jānodibina savienība. Tūmēr, kād Polija ieņēma Viļņas apgabalu, ko Lietuva uzskatīja par savu, starp abām šīm valstīm radās ilgš konflikts, un savienība nevarēja nodibināties. Tikai Latvija un Igaunija nolēma par savstarpēju palīdzību.

ALVTAL QIVATTA

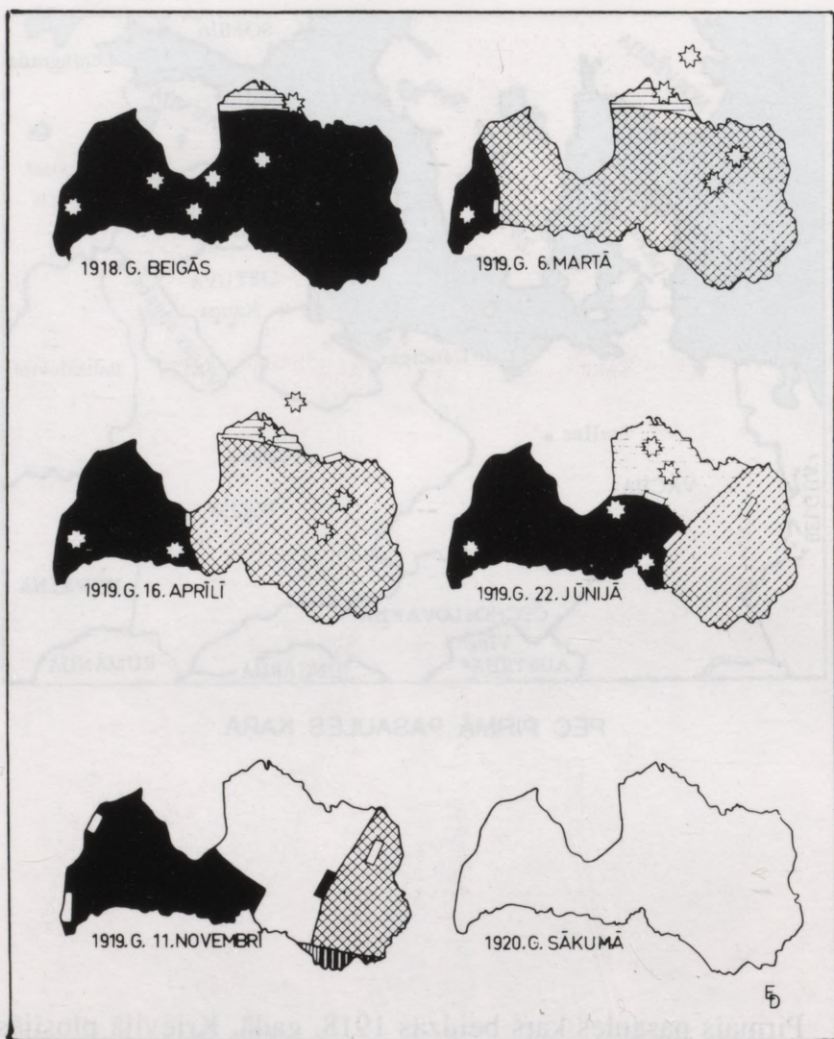
SALES META

PĒC PIRMĀ PASAULES KAĀRA

Pirmais pasaules kaŗš beidzās 1918. gadā. Krievijā plosījās pilsoņu kaŗš. Lai glābtos no jukām, vairākas agrāk Krievijai pakļautās tautas pasludināja savu neatkarību. Pilsoņu kaŗā uzvarēja komūnisti un sāka iekārot šīs jaunās valstis. Viņiem izdevās ieņemt Baltkrieviju un Ukrainu, bet citas valstis – to skaitā arī Latvija un tās kaimiņi – Igaunija, Lietuva un Polija – komūnistu uzbrukumu atsita, paliekot neatkarīgas.

Komūnisti savu valsti nosauca par Padomju sociālistisko republiku savienību, saīsinājumā: PSRS. Valstis, kas bija atvairījušas komūnistu uzbrukumu, atzina, ka jānodibina savienība. Tomēr, kad Polija ieņēma Viļņas apgabalu, ko Lietuva uzskatīja par savu, starp abām šīm valstīm radās ilgs konflikts, un savienība nevarēja nodibināties. Tikai Latvija un Igaunija nolīga par savstarpēju palīdzību.

■ VĀCIEŠI

▣ BOĻŠEVIKI

□ LATVIEŠI

▬ IGAUŅI

▮ LIETUVIEŠI

▧ POĻI

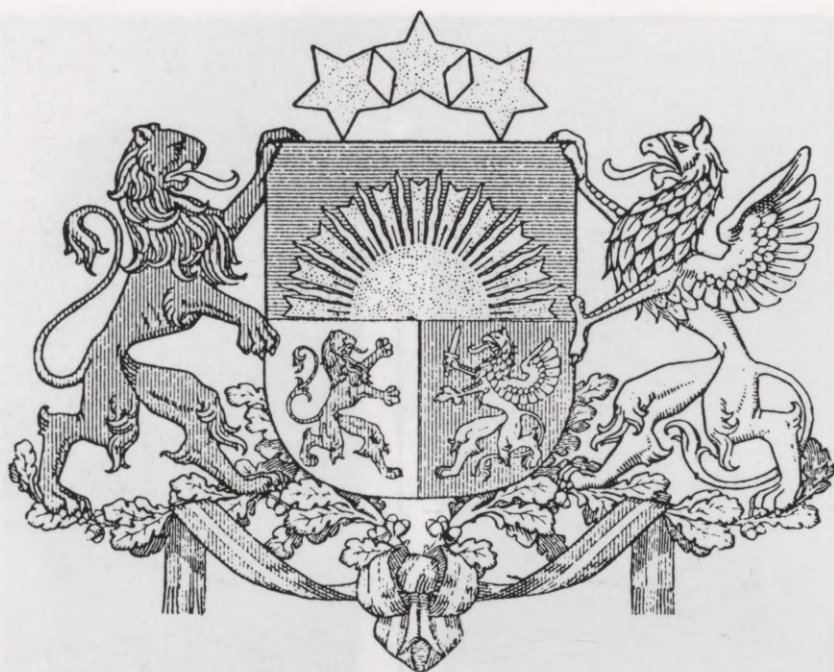
LATVIEŠU BRUŅOTO SPĒKU VEIDOŠANĀS CENTRI

☆ LATVIJAS ATBRĪVOŠANAS CĪŅAS 1918–1920. G.

1918. gadā 18. novembrī pasludinātā neatkarība Latvijai bija jāizcīna ar ieročiem rokās. Augšējās sešas kartes rāda, kādas varas valdīja Latvijā un kā pakāpeniski Latviju no tām atbrīvoja.

BRĪVĪBAS PIEMINEKLIS RĪGĀ

LATVIJAS VALSTS ĢERBONIS

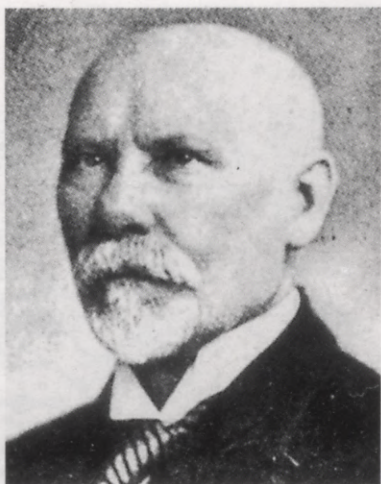
Latvijas valsts ģerbonis ir vairoga veidā. Tā augšējā daļā zilā laukumā iezīmēta zelta saules puse, kuņas staru skaits atbilst Latvijas apriņķu skaitam. Atbrīvošanas cīņās saules simbolu lietoja kaņavīru cepuru zīmotnēs un dažādos variantos arī latviešu strēlnieku bataljonu karogos un krūšzīmēs.

Latvijas valsts ģerbonī vairoga apakšējā daļā kreisajā pusē ir sarkans lauva sudraba laukā, labajā pusē sudraba grīfs sarkanā laukā, kas labajā ķetnā tur zobenu. Lauva simbolizē Kurzemi un Zemgali, grīfs Vidzemi un Latgali. Virs vairoga ir trīs piecstaru zelta zvaigznes.

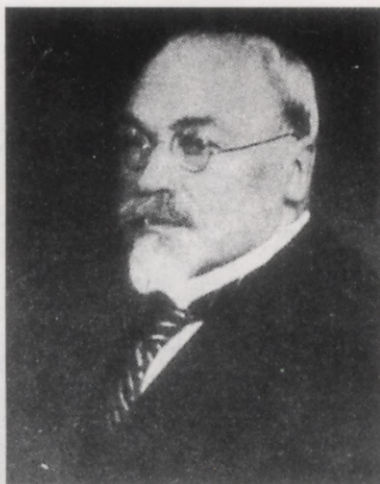
Lielais valsts ģerbonis papildināts ar vairoga turētājiem – kreisajā pusē ir sarkans lauva, labajā pusē sudraba grīfs. Zem vairoga: ozola zari, sasiesti ar lentu sarkanbaltsarkanā krāsā.

Latvijas valsts ģerboni pieņēma Satversmes sapulce 1921. gadā ar īpašu likumu.

Patstāvības laikā Latvijas armijas kaņavīru cepures zīmotne (kokarde) bija Latvijas valsts lielais ģerbonis.

JĀNIS ČAKSTE

GUSTAVS ZEMGALS

ALBERTS KVIESIS

KĀRLIS ULMANIS

LATVIJAS VALSTS PREZIDENTI

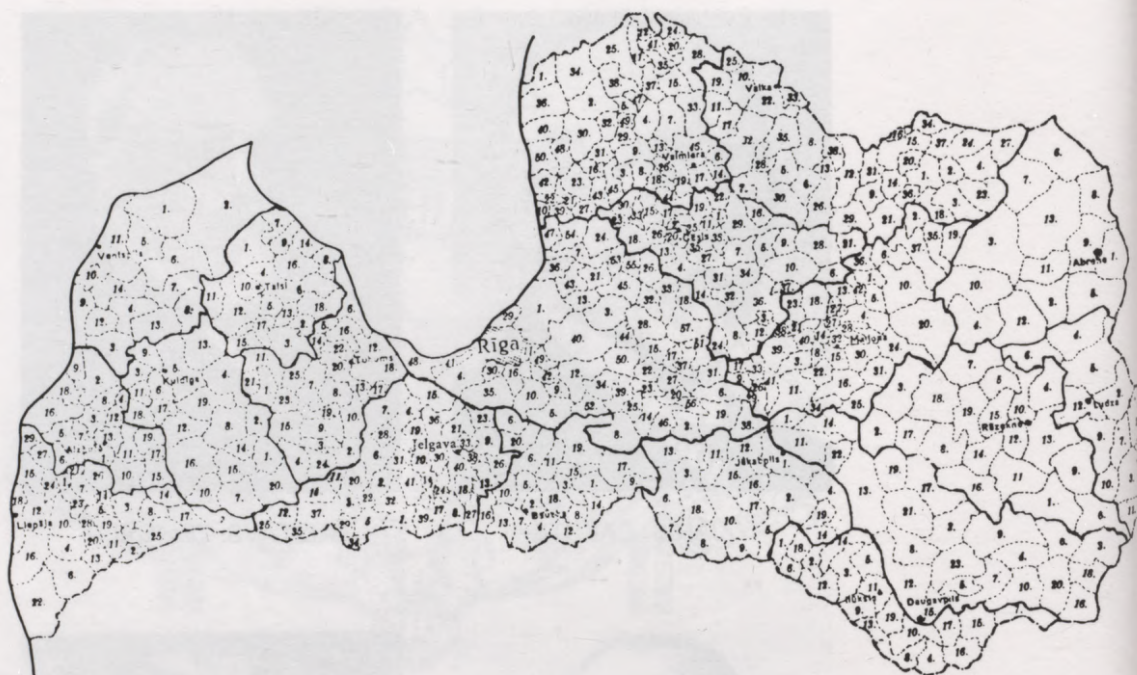
PIRMAJĀ VALSTS PATSTĀVĪBAS POSMĀ (1920–1940)

Jānis Čakste (1859–1927); Tautas padomes priekšsēdis 1918 – 1920, Satversmes sapulces prezidents 1920–1922, valsts prezidents 1922–1927.

Gustavs Zemgals (1871–1939); valsts prezidents 1927–1930.

Alberts Kviesis (1881–1944); valsts prezidents 1930–1936.

Kārlis Ulmanis (1877–1942); valsts prezidents 1936–1940.

LATVIJAS ADMINISTRĀTĪVAIS IEDALĪJUMS APRIŅĶOS

(ar apriņķu pilsētām) un pagastos 1935. gadā. Katrā apriņķī pagasti numerēti alfabētiskā kārtībā. Nākošās lappuses tabulā atrodams pagasta numuram atbilstošais pagasta nosaukums pēc pagastu pārdēvēšanas 1938. gadā.

Pārdēvētie pagasti bija šādi – Bauskas apriņķī: Vecmuižas (tagad Vecumnieku). Daugavpils apriņķī: Jāsmuižas (Aizkalnes), Ungurmuižas (Medņū). Jelgavas apriņķī: Bērmuižas (Bēzres), Mežmuižas (Augstkalnes). Rēzeknes apriņķī: Bukmuižas (Ezernieku), Ozolmuižas (Ozolaines). Vidsmuižas (Galēnu). Talsu apriņķī: Nurmuižas (Laucienes). Valkas apriņķī: apvienotie Mēža un Rauzas (Birzuļu). Valmieras apriņķī: Kokmuižas (Kocēnu). Ventspils apriņķī: Sarkanmuižas (Ventas).

LATVIJAS APRIŅĶI UN PAGASTI 1938. GADĀ

KURZEME

Aizputes apr.

1. Aizputes
2. Alsungas
3. Apriķu
4. Basu
5. Cīravas
6. Dunalkas
7. Dzērves
8. Gudenieku
9. Jūrkalnes
10. Kalvenes
11. Kazdangas
12. Klosteres
13. Lažas
14. Nīkrāces
15. Rudbāržu
16. Sakas
17. Sieksātes
18. Ulmales
19. Valtaiķu

Kuldīgas apr.

1. Cieceres
2. Gaīķu
3. Ivandes
4. Kables
5. Kuldīgas
6. Kurmāles
7. Kursiņu
8. Lutriņu
9. Padures
10. Pampāju
11. Planīcas
12. Raņķu
13. Rendas
14. Saldus
15. Sātiņu
16. Skrundas
17. Snēpeles
18. Turlavas
19. Vārmes
20. Zvārdes

Liepājas apr.

1. Aisteres
2. Aizviķu
3. Asītes
4. Bārtas
5. Bunkas
6. Dunikas
7. Durbes
8. Embūtes
9. Ezeres
10. Gaviezdes
11. Gramzdas
12. Grobiņas
13. Kalētu
14. Krotas
15. Krotas
16. Nīcas
17. Nīgrandas
18. Pērkones
19. Priekules
20. Purmsātu
21. Rāvas
22. Rucavas
23. Tadaikņu
24. Tāšu
25. Vaiņodes
26. Vecpils
27. Vērgales
28. Virgas
29. Ziemupes

Talsu apr.

1. Arlavas
2. Cēres
3. Kandavas

4. Laidzes
5. Lībagu
6. Laučienes
7. Lubezeres
8. Mērsraga
9. Nogales
10. Pastendes
11. Spāres
12. Stendes
13. Strazdes
14. Upešgrīvas
15. Valgales
16. Vandzenes
17. Virbu
18. Zentenes

Ventspils apr.

1. Ances
2. Dundagas
3. Edoles
4. Piltenes
5. Popes
6. Puzes
7. Ugāles
8. Usmas
9. Uzavas
10. Vārves
11. Ventas
12. Zīras
13. Zlēku
14. Zūru

ZEMGALE

Bauskas apr.

1. Bārbeles
2. Bauskas
3. Bruknas
4. Ceraukstes
5. Codes
6. Iecavas
7. Islices
8. Jaunsaules
9. Kurmenes
10. Mežotnes
11. Misas
12. Panemunes
13. Rundāles
14. Skaistkalnes
15. Stelpes
16. Stītenes
17. Taurkalnes
18. Vecsaules
19. Vecumnieku
20. Zālītes

Ilūkstes apr.

1. Aknīstes
2. Asares
3. Bebreņes
4. Demenes
5. Dvietes
6. Gārsenes
7. Kaplavas
8. Kurcuma
9. Lašu
10. Laucesas
11. Pilskalnes
12. Prodes
13. Raudas
14. Rubenes
15. Saliēnas
16. Silēnas
17. Skrudalienas
18. Susējas
19. Sventas

Jēkabpils apr.

1. Ābeļu
2. Biržu

3. Daudzēses
4. Dignājas
5. Elkšņu
6. Mazzalves
7. Mēmeles
8. Neretas
9. Rītes
10. Saukas
11. Seces
12. Sēlpils
13. Sērenes
14. Slatas
15. Sunākstes
16. Vārnavas
17. Viesītes
18. Zalves
19. Zasas

Jelgavas apr.

1. Augstkalnes
2. Auru
3. Bēnes
4. Bērzes
5. Bukaišu
6. Dobeles
7. Džūkstes
8. Elejas
9. Garozes
10. Glūdas
11. Illes
12. Jaunauces
13. Jaunsvirlaukas
14. Jēkabnieku
15. Kalnciema
16. Lielauces
17. Lielplatonas
18. Lielvircavas
19. Līvberzes
20. Naudītes
21. Ozolnieku
22. Penkules
23. Pīternieku
24. Platones
25. Rubas
26. Salgales
27. Sesavas
28. Sīpeles
29. Sņīķeres
30. Svētes
31. Šķībes
32. Tērvetes
33. Teteles
34. Ukru
35. Vadakstes
36. Valgundes
37. Vecauces
38. Vecsvirlaukas
39. Vilces
40. Vircavas
41. Zālenieku

Tukuma apr.

1. Aizupes
2. Annenieku
3. Bikstu
4. Blīdiēnas
5. Dzirčiema
6. Engures
7. Grenču
8. Irlavas
9. Jaunpils
10. Lestenes
11. Matkules
12. Milzkalnes
13. Praviņu
14. Pūres
15. Remtes
16. Sāmes
17. Slampes
18. Smārdes

19. Struteles
20. Tumes
21. Vānes
22. Vecmoku
23. Zantes
24. Zebrēnes
25. Zemītes

VIDZEME

Cēsu apr.

1. Baižkalna
2. Cēsu
3. Cirstu
4. Drabešu
5. Drustu
6. Druvienas
7. Dzērbēnes
8. Ergļu
9. Gatartas
10. Jaunpiebalgas
11. Jaunraunas
12. Jumurdas
13. Kārļu
14. Kosas
15. Kūduma
16. Launkalnes
17. Lenču
18. Lielstraupes
19. Liepas
20. Līvu
21. Lizuma
22. Mārsnēnu
23. Mazstraupes
24. Ogres
25. Priekulu
26. Raiskuma
27. Rāmuļu
28. Rankas
29. Raunas
30. Rozulas
31. Sērmūkšu
32. Skujenes
33. Stalbes
34. Taurenas
35. Vaives
36. Vecpiebalgas
37. Veļķu
38. Veselavas

Madonas apr.

1. Adulienas
2. Beļavas
3. Bērzaunes
4. Cesvainas
5. Dzelzavas
6. Galgauskas
7. Grašu
8. Grostonas
9. Iršu
10. Jaungulbenes
11. Kalsnavas
12. Kārzdabas
13. Kraukļu
14. Kusas
15. Lazdonas
16. Laudonas
17. Liepkalnes
18. Liezēres
19. Litenes
20. Lubānas
21. Lubejas
22. Mārciēnas
23. Mēdzūlas
24. Meirānu
25. Mētrienas
26. Odzīenas
27. Oļu
28. Parkules
29. Pērses
30. Praulienas

31. Saikavas
32. Sarkaņu
33. Sausnējas
34. Sāvienas
35. Stāmeriēnas
36. Tirzas
37. Vecgulbenes
38. Veļavas
39. Vestienas
40. Viesienas
41. Vietalvas
42. Virānes

Rīgas apr.

1. Ādažu
2. Aizkraukles
3. Allažu
4. Babītes
5. Baldones
6. Bebru
7. Bīriņu
8. Bīrzgales
9. Daugmales
10. Doles
11. Dreļiņu
12. Ikšķīļu
13. Inčukalna
14. Jumpravas
15. Kastrānes
16. Katlakalna
17. Ķeipenes
18. Ķēču
19. Kokneses
20. Krapes
21. Krimuldas
22. Lauberes
23. Lēdmanes
24. Lēdurgas
25. Lielvārdes
26. Līgatnes
27. Madliēnas
28. Mālpils
29. Mangaļu
30. Mārupes
31. Meņģeles
32. Mores
33. Nītaures
34. Ogresgala
35. Olaines
36. Pabažu
37. Plāteres
38. Pļaviņu
39. Rembates
40. Ropažu
41. Salas
42. Salaspils
43. Sējas
44. Sidgundas
45. Siguldas
46. Skrīveru
47. Skultes
48. Slokas
49. Stopiņu
50. Suntažu
51. Taurupes
52. Tomes
53. Turaidas
54. Vidrižu
55. Vildogas
56. Viskaju
57. Zaubes

Valmieras apr.

1. Ainažu
2. Alojas
3. Augstrozēs
4. Bauņu
5. Braslavas
6. Brenguļu
7. Burtnieku
8. Daugulu
9. Dikļu
10. Dunties
11. Idus
12. Ipiķu
13. Jaunburtieku
14. Jaunvāles
15. Jeru
16. Katvaru
17. Kauguru
18. Ķieģeļu
19. Kocēnu
20. Koņu
21. Līdes
22. Lāpupes
23. Limbažu
24. Lodes
25. Mazsalacas
26. Mujānu
27. Nabes
28. Naukšēnu
29. Ozolu
30. Pāles
31. Pociema
32. Puikules
33. Rencēnu
34. Rozēnu
35. Rūjiēnas
36. Salacas
37. Seļu
38. Skaņkalnes
39. Stienes
40. Svētcīema
41. Ternejas
42. Tūjas
43. Umurgas
44. Vaidavas
45. Vainižu
46. Valmieras
47. Vecates

Valkas apr.

1. Alsviķa
2. Alūksnes
3. Annas
4. Bejas
5. Bilskas
6. Biržuļu
7. Blomes

8. Cīrgaļu
9. Dūres
10. Ergemes
11. Eveles
12. Gaujiēnas
13. Grundzāles
14. Ilzenes
15. Jaunlaicēnas
16. Jaunrozēs
17. Jērcēnu
18. Kalncempju
19. Kārķu
20. Karvas
21. Lejasciema
22. Lugažu
23. Mālpales
24. Mārkalnes
25. Omuļu
26. Palsmanes
27. Pededzes
28. Plāņu
29. Sīnolēs
30. Smiltēnas
31. Šarpenes
32. Trikātās
33. Valkas
34. Veclaicēnas
35. Vijciema
36. Zeltiņu
37. Ziemeņa
38. Zvārtavas

Valmieras apr.

1. Ainažu
2. Alojas
3. Augstrozēs
4. Bauņu
5. Braslavas
6. Brenguļu
7. Burtnieku
8. Daugulu
9. Dikļu
10. Dunties
11. Idus
12. Ipiķu
13. Jaunburtieku
14. Jaunvāles
15. Jeru
16. Katvaru
17. Kauguru
18. Ķieģeļu
19. Kocēnu
20. Koņu
21. Līdes
22. Lāpupes
23. Limbažu
24. Lodes
25. Mazsalacas
26. Mujānu
27. Nabes
28. Naukšēnu
29. Ozolu
30. Pāles
31. Pociema
32. Puikules
33. Rencēnu
34. Rozēnu
35. Rūjiēnas
36. Salacas
37. Seļu
38. Skaņkalnes
39. Stienes
40. Svētcīema
41. Ternejas
42. Tūjas
43. Umurgas
44. Vaidavas
45. Vainižu
46. Valmieras
47. Vecates

48. Viļķēnas
49. Vilzēnu
50. Vitrupes

LATGALE

Abrenes apr.

1. Augšpils
2. Baltinavas
3. Balvu
4. Bērzpils
5. Gauru
6. Kacēnu
7. Liepnas
8. Linavas
9. Purvmalas
10. Rugāju
11. Šķilbēnu
12. Tilžas
13. Viļakas

Daugavpils apr.

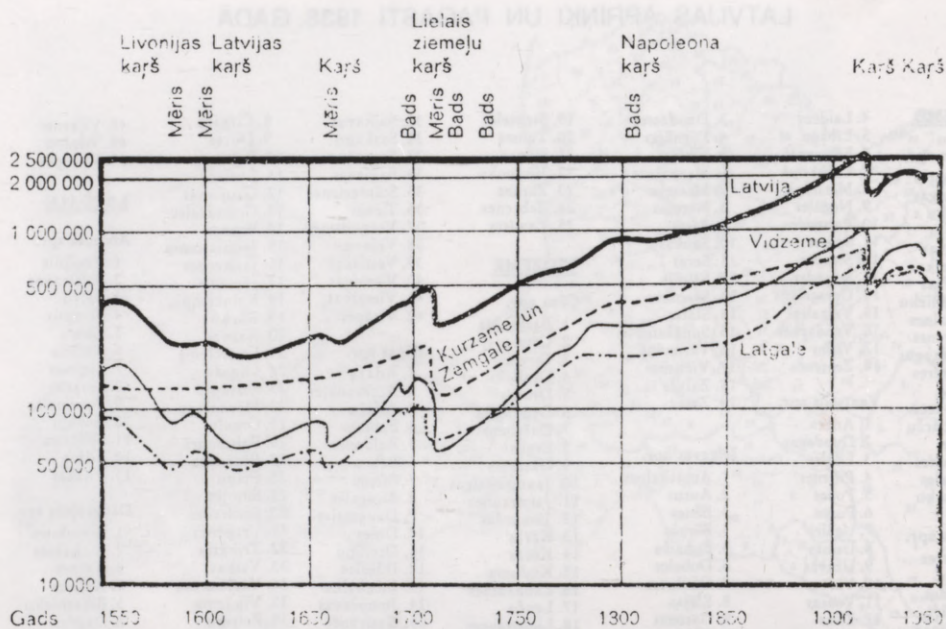
1. Aiviekstes
2. Aizkalnes
3. Asīnes
4. Aulejas
5. Bīķernieku
6. Dagdas
7. Izvaltas
8. Kalupes
9. Kapīņu
10. Krāslavas
11. Krustpils
12. Liksnas
13. Līvānu
14. Medņu
15. Naujenes
16. Piedrujas
17. Preiļu
18. Pustīņas
19. Rudzētu
20. Skaistas
21. Vārkavas
22. Vīpes
23. Višķu

Ludzas apr.

1. Briģu
2. Ciblas
3. Istras
4. Kārsavas
5. Mērdzenes
6. Nautrēnu
7. Nirzas
8. Pasiēnas
9. Pildas
10. Rundēnu
11. Šķaunes
12. Zvirgzdenes

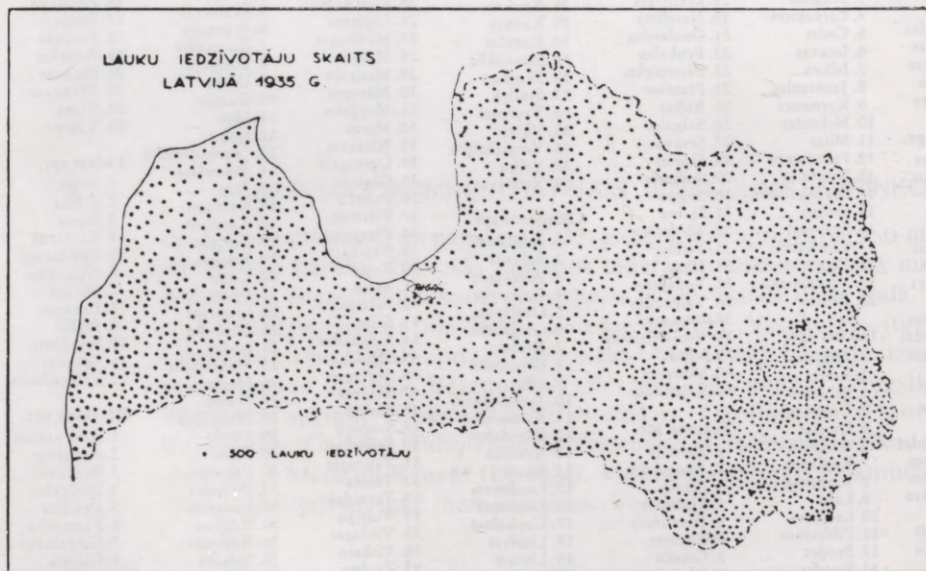
Rēzeknes apr.

1. Andrupenes
2. Atašienes
3. Barkavas
4. Bērzgales
5. Dricēnu
6. Ezernieku
7. Gaigalavas
8. Galēnu
9. Kaunatas
10. Makašēnu
11. Maltas
12. Ozolaines
13. Rēznas
14. Ružinas
15. Sakstagala
16. Silajānu
17. Stirniēnas
18. Varrakļānu
19. Viļēnu

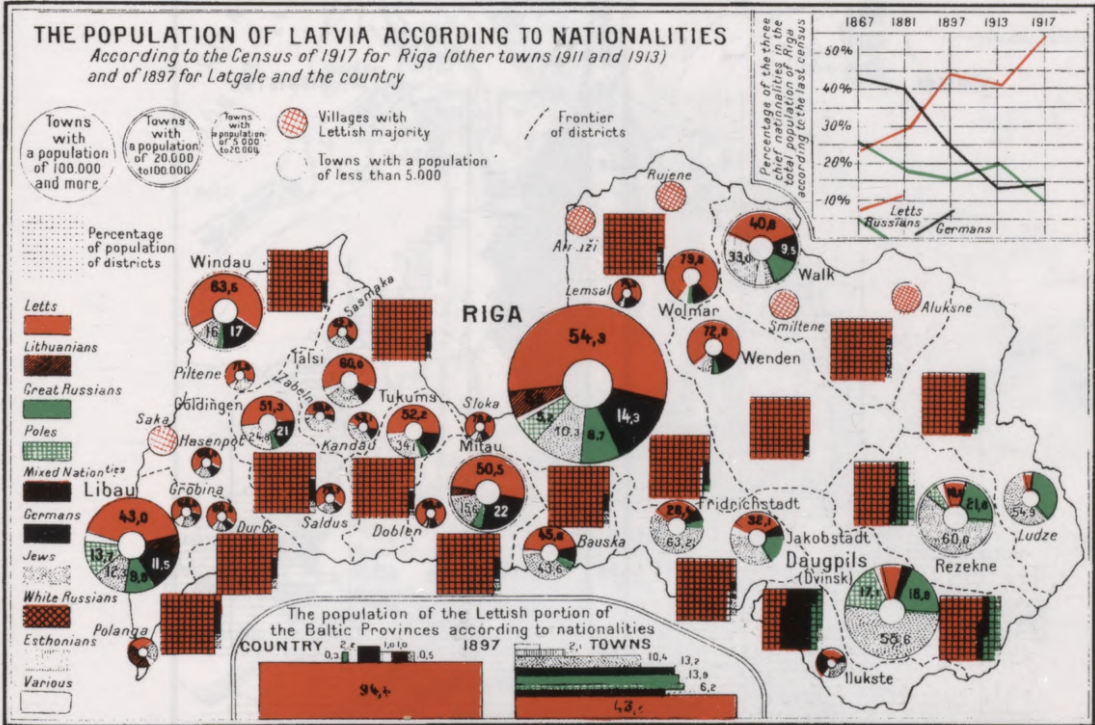
LATVIJAS IEDZĪVOTĀJU SKAITS 1550–1943. G.

Semilogaritmisks attēlojums: vienādi attālumi uz ordinātes rāda vienādu pieaugumu

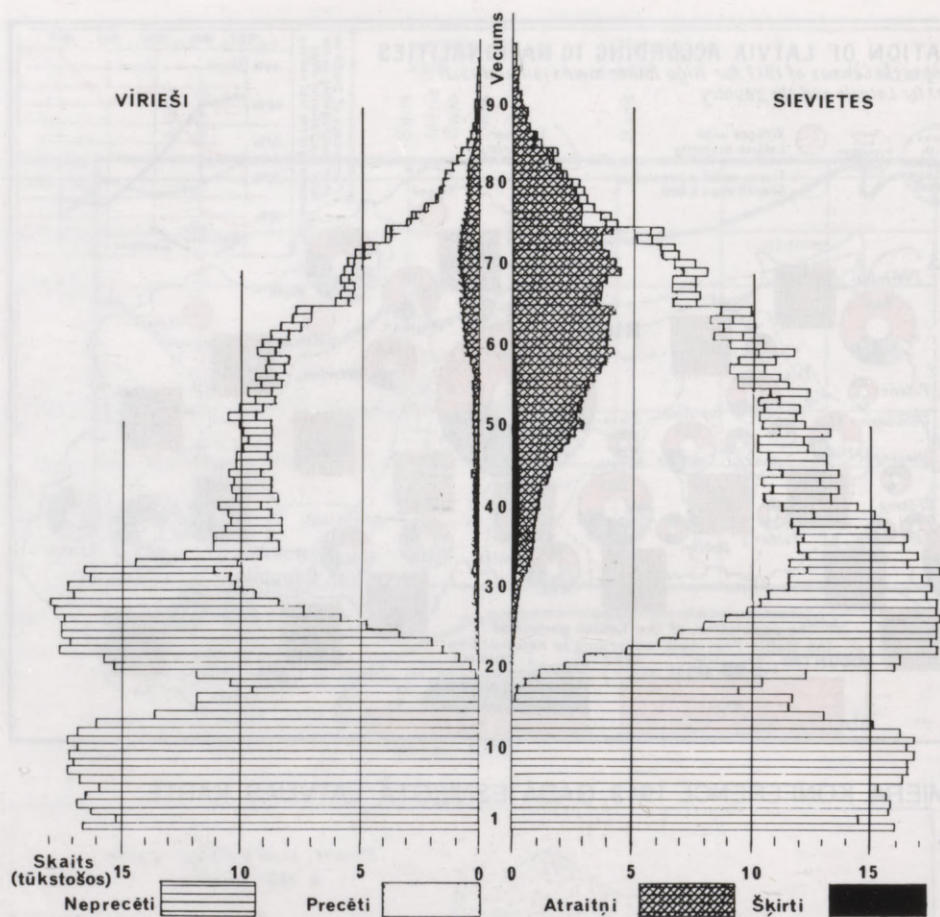
Latvijas iedzīvotāju skaita pieaugumu visos gadsimtenos ir kavējuši kari, bet senākajos gadsimtenos arī mēris un neražas gadi.

RIGA

MIERA KONFERENCĒ 1919. GADĀ IESNIEGTĀ LATVIJAS KARTE

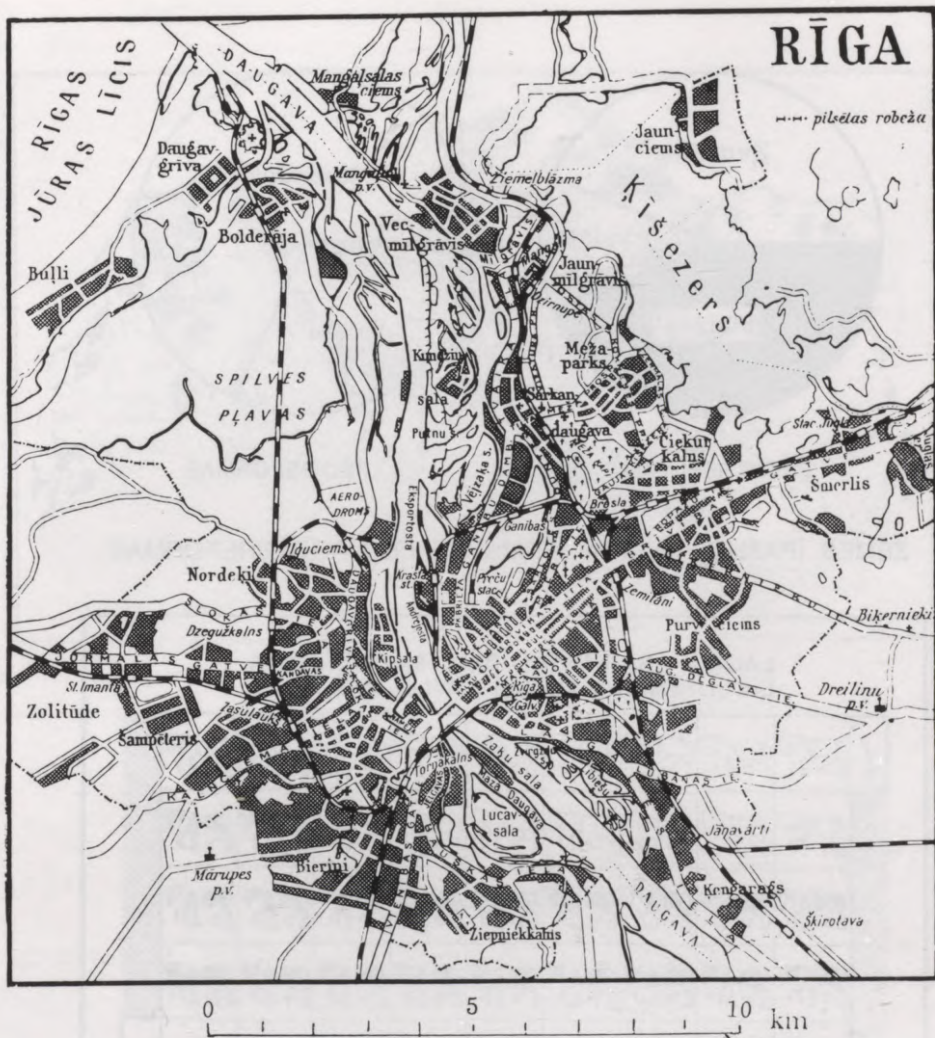
Augšējā kartē parādītais Latvijas iedzīvotāju skaits Rīgā ņemts pēc 1917. gada tautas skaitīšanas datiem, citās pilsētās pēc 1911. un 1913. gada un Latgalē un laukos pēc 1897. gada tautas skaitīšanas datiem. Ar sarkanu krāsu diagrammā parādīts latviešu procents.

LATVIJAS IEDZĪVOTĀJU VECUMS UN ĢIMENES STĀVOKLIS
1935. GADĀ

Šai iedzīvotāju piramidā atspoguļojas toreiz dzīvojošās paudzes vēsture. Vīriešu pusē ir redzams robs 33–57 gadu vecumā. Šo vecuma piramidas robu veido Pirmajā pasaules karā (1914–1918) un Latvijas atbrīvošanas cīņās (1918–1920) kritušie. Augstāk piramidā ir robs 65–68 gadu vecuma grupā kā vīriešu, tā sieviešu pusē – tur trūkst 1905. gada revolūcijas upuri. Liels atraitņu skaits šai piramidā arī ir karu un revolūcijas sekas.

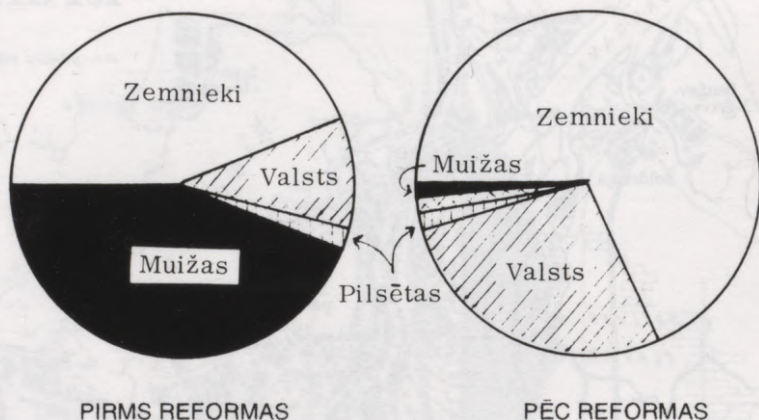
Piramidas apakšējā daļā ir robs 13–21 gada veco iedzīvotāju skaitā – to veido tie, kas nepiedzima Pirmā pasaules kara dēļ. Traģiski bija tas, ka Otrais pasaules karš sita jaunu robu tai grupā, kur jau bija deficīts Pirmā pasaules kara seku dēļ.

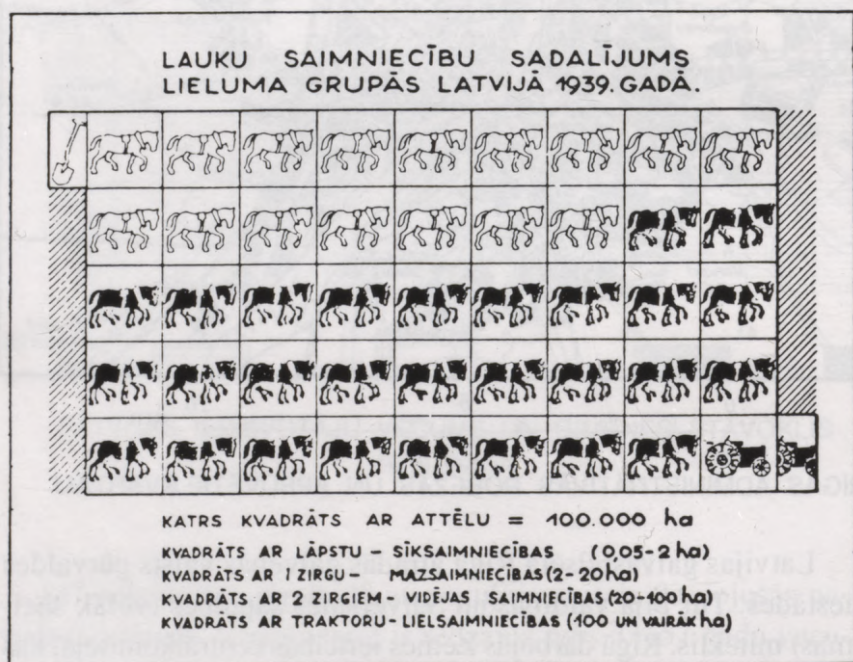
RĪGAS ADMINISTRĀTĪVĀS ROBEŽAS UN APBŪVĒTIE KVARTĀLI

Latvijas galvaspilsētā Rīgā atradās galvenās valsts pārvaldes iestādes. Tur bija valdības un Satversmes sapulces (vēlāk saeimas) mitekļi. Rīgā darbojās Zemes ierīcības centrālkomiteja, kas izdarīja agrāro reformu. Šeit atradās dzelzeļu virsvalde, kas izveidoja Latvijā priekšzīmīgu dzelzeļu tīklu (sk. turpmākajās lappusēs).

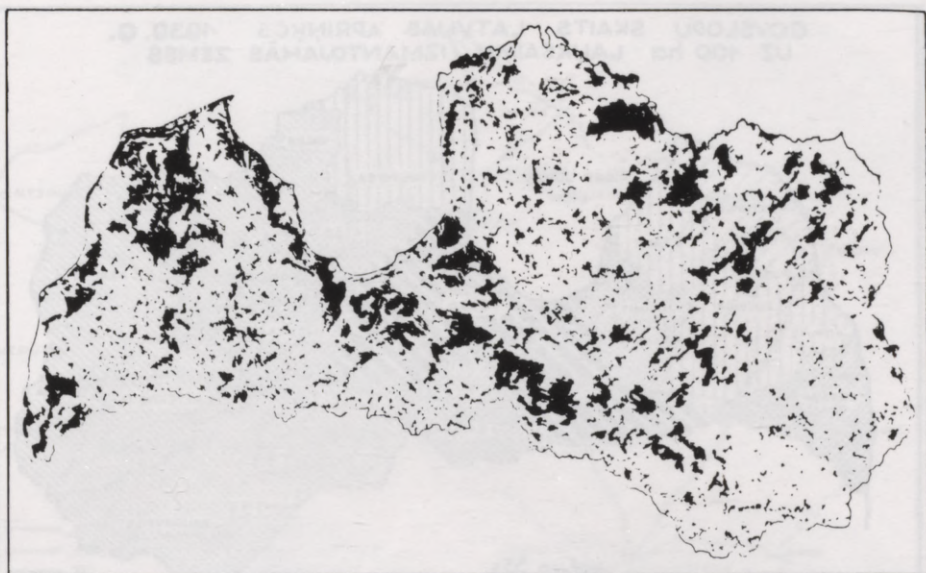
Rīga bija arī Latvijas augstākās izglītības un mākslas centrs. Te darbojās Latvijas universitāte, konservatorija, mākslas akadēmija, opera, mūzeji, bibliotēkas. Brīvdabas mūzejā krājās senatnes liecinieki – senās lauku sētas ēkas un to iekārta, zemnieku dzīves un darba piederumi. 1935. gadā Latvijas skautu vadītāji, veicot savu labo darbu, dāvināja Brīvdabas mūzejam vēsturisko Usmas baznīcu, pašu rokām to nojaucot un atkal uzceļot.

ZEMES ĪPAŠUMI LATVIJĀ PIRMS UN PĒC AGRĀRREFORMAS

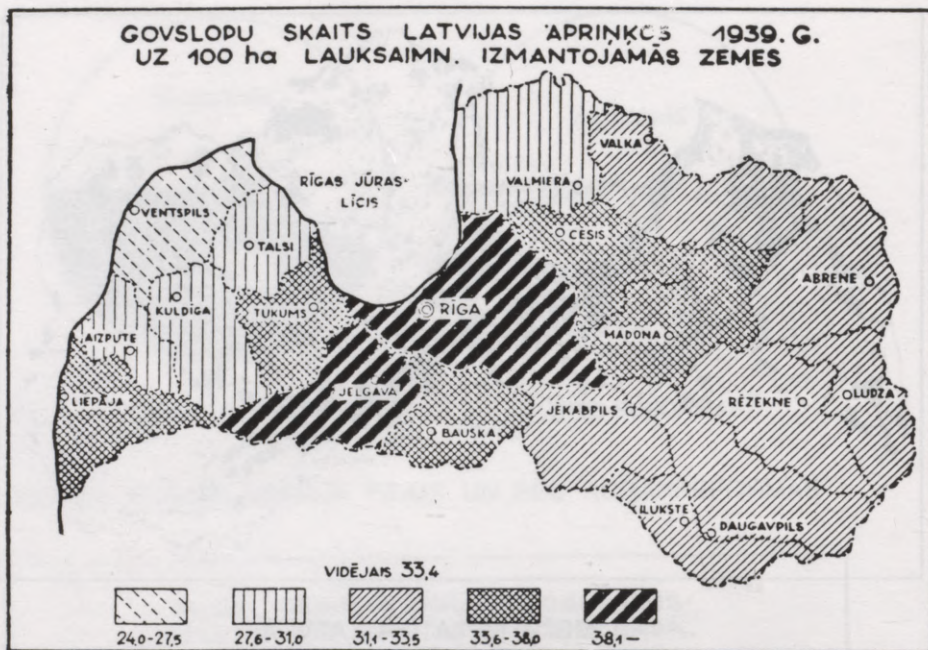
Laikā no 1920. līdz 1937. gadam Latvijā izdarīja agrārreformu. Agrākās muižas pārņēma valsts, nodibinot valsts zemes fondu (52 % no Latvijas platības). Lauksaimniecībai derīgo muižu zemi sadalīja jaunsaimniecībās. Latgalē bez tam likvidēja ciemus, sadalot zemi viensētās. Valsts zemes fondā ieskaitītos mežus (sk. karti 185. lappusē) pārņēma valsts.

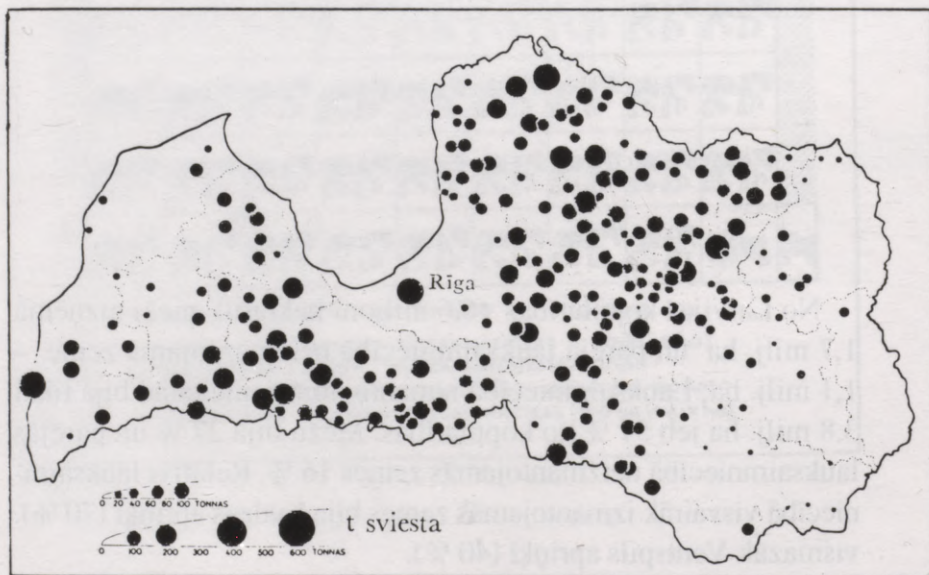
MEŽU IZPLATĪBA LATVIJĀ

No Latvijas kopplatības (6,6 miljoni hektaru) meži aizņēma 1,7 milj. ha un pārējā lauksaimniecībā neizmantojamā zeme – 1,1 milj. ha. Lauksaimniecībā izmantojamā zeme tātad bija tikai 3,8 milj. ha jeb 57 % no kopplatības. Mežu bija 27 % un pārējās lauksaimniecībā neizmantojamās zemes 16 %. Relatīvi lauksaimniecībā visvairāk izmantojamās zemes bija Ludzas apriņķī (70 %), vismazāk Ventspils apriņķī (40 %).

Lai pareizi izprastu tālāk ievietotās kartogrammas, jāņem vērā, ka visa Latvija nebija vienādi apdzīvota. Visbiezāk bija apdzīvots Daugavpils apriņķis (44 iedzīvotāji uz kvadrātkilometra), kam sekoja Ludzas apriņķis (40 iedzīvotāji), bet visretāk bija apdzīvots Ventspils apriņķis (15 iedzīvotāji). Vidēji Latvijā bija 30 iedzīvotāji uz kvadrātkilometra.

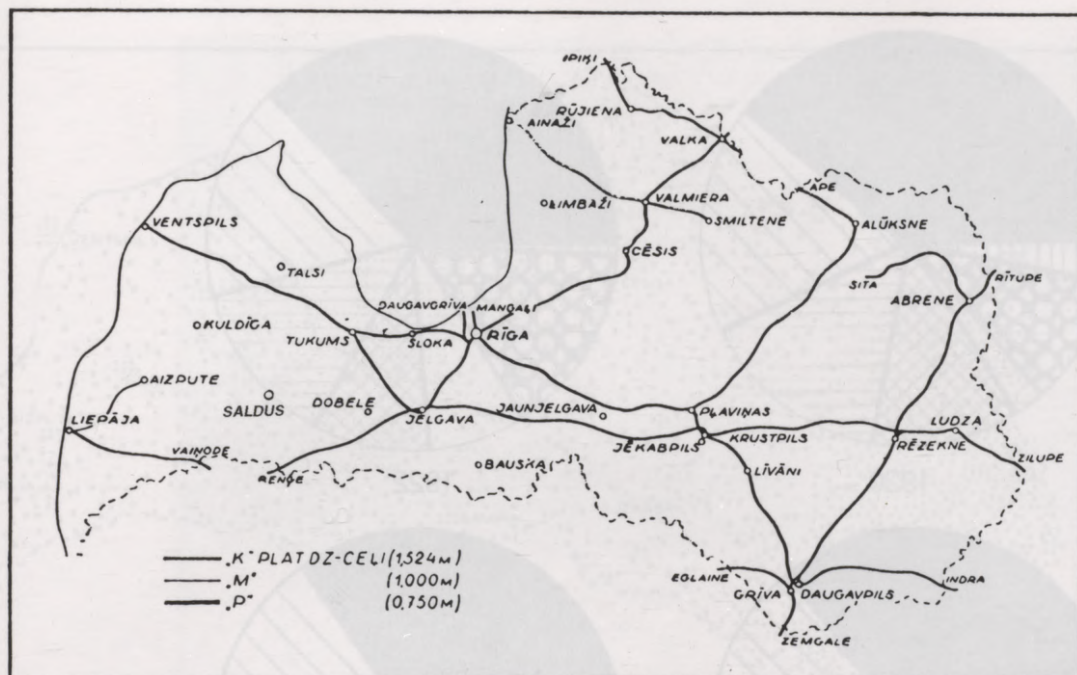
GOVSLOPU SKAITS LATVIJAS APRIŅĶOS

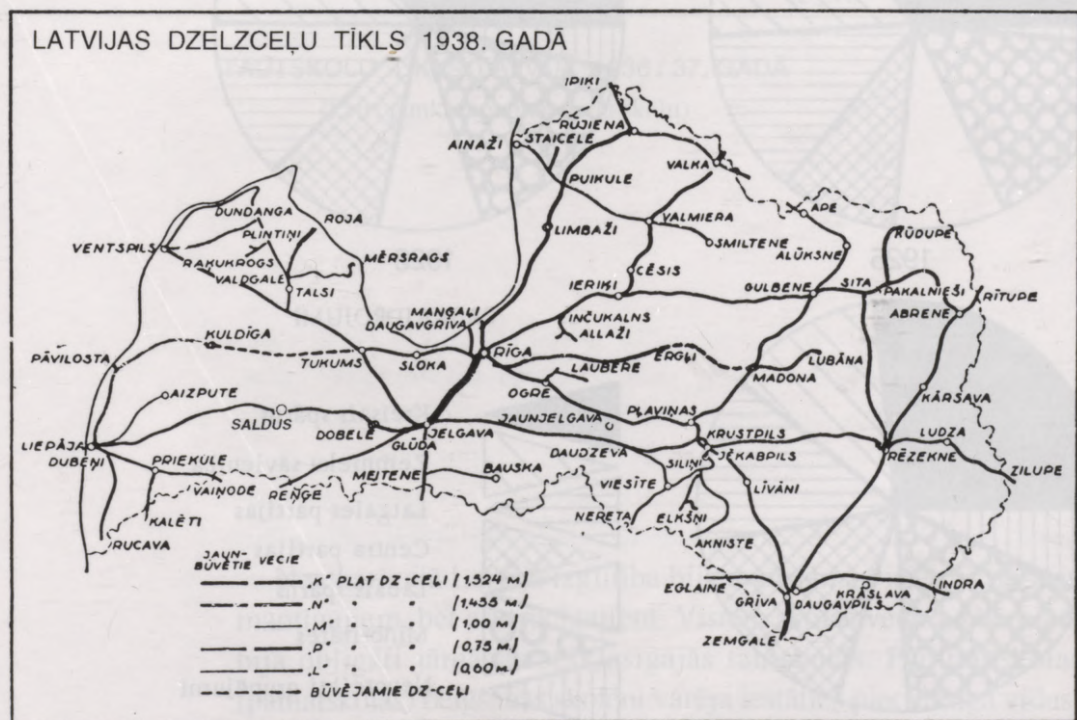
PIENOTAVĀS RAŽOTAIS SVIESTS 1939. GADĀ

Par svarīgu Latvijas lauksaimniecības nozari izveidojās lopkopība – sviestu un bēkonu lielos daudzumos eksportēja uz Angliju un Vāciju.

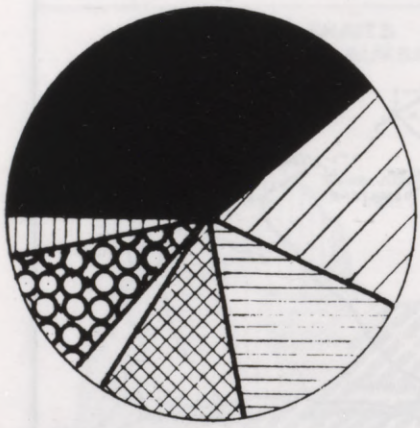
LATVIJAS DZELZCEĻU TĪKLS 1914. GADĀ

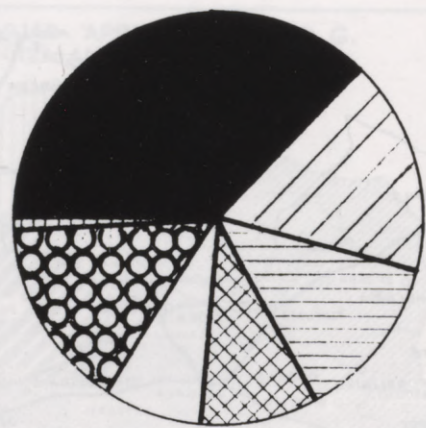
LATVIJAS DZELZCEĻU TĪKLS 1938. GADĀ

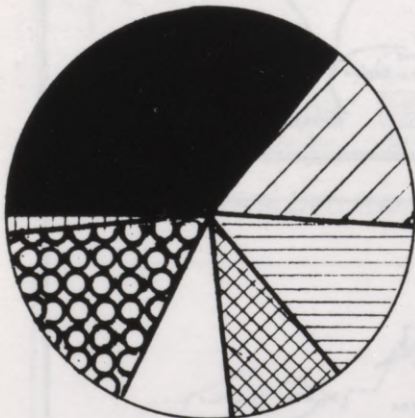
Starp daudzajiem patstāvīgās Latvijas sasniegumiem jāmin ievērojamie satiksmes uzlabojumi: izbūvētais dzelzceļu tīkls, paplašinātais un modernizētais šoseju tīkls, paplašinātā un uzlabotā telefona satiksme un jauniekārtotais radiofona un radio tīkls.

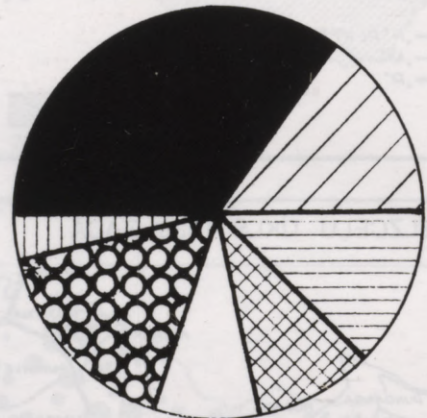
1920

1922

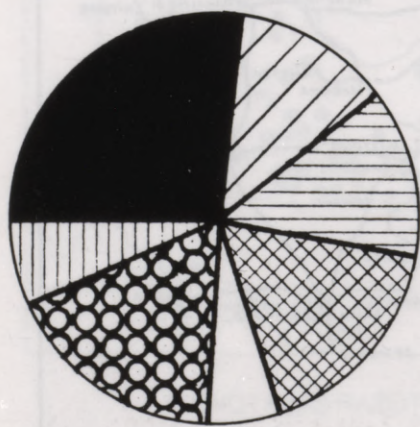

1925

1928

PASKAIDROJUMI

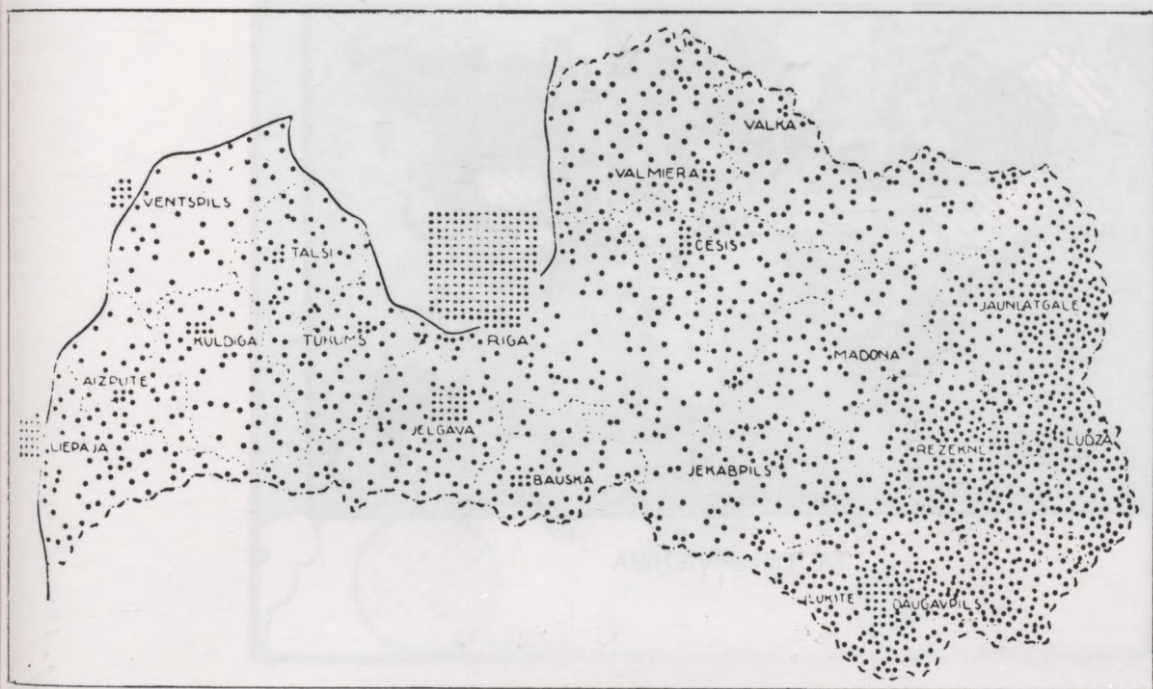
1931

- Kreisais spārns
- Zemnieku savienība
- Latgales partijas
- Centra partijas
- Labais spārns
- Minoritātes
- Nenoteikti grupējumi

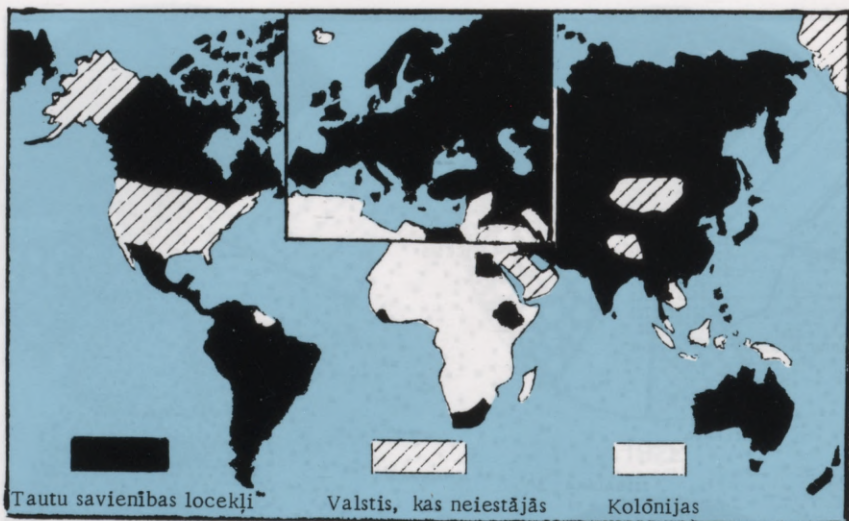
SATVERSNES SAPULCES UN SAEIMU VĒLĒŠANAS 1920-1931. G.

(procentuālais vēlētāju nodoto balsu skaits)

TAUTSKOLU TĪKLS LATVIJĀ 1936 / 37. GADĀ
(katrs punkts apzīmē vienu skolu)

Neatkarīgajā Latvijā izglītība bija iegūstama visiem – ne vien mantīgajiem, bet arī trūcīgajiem. Visiem skolas vecuma bērniem bija obligāti jā mācās sešklasīgajās tautskolās. Pēc tautskolas (pamatskolas) beigšanas skolēni varēja iestāties piecklasīgā vidusskolā vai arodskolā. To sekmīgi nobeidzot un izturot konkursa pārbaudījumu, varēja iestāties augstākās mācību iestādēs – universitātē, lauksaimniecības akadēmijā, konservātorijā, mākslas akadēmijā vai kaŗaskolā.

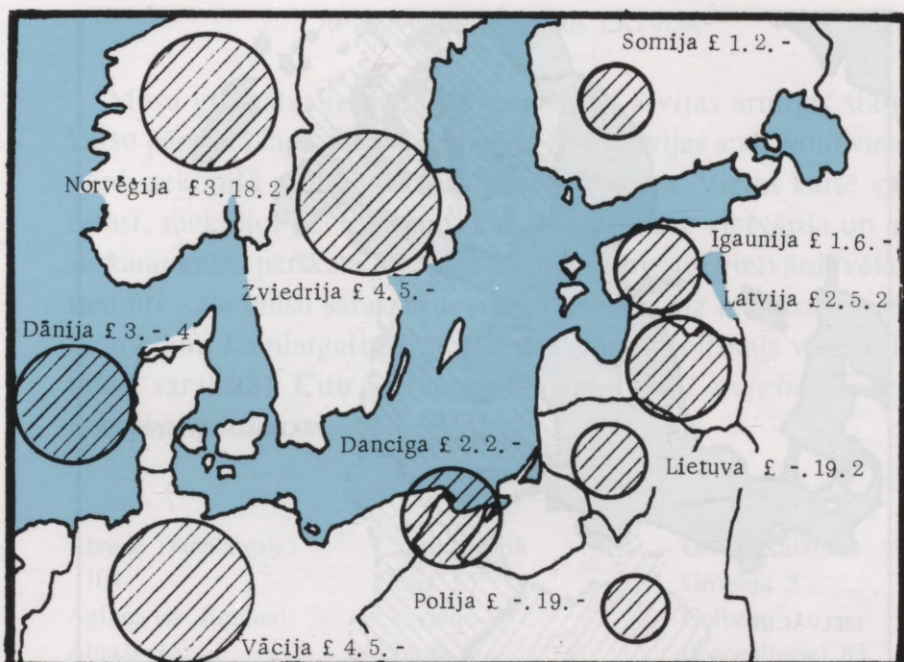

TAUTU SAVIENĪBA

Lai nodrošinātu mieru pēc Pirmā pasaules kara, valstis, kas karā bija uzvarējušas, 1919. gadā nodibināja Tautu savienību. Vienīgi Amerikas savienotās valstis tajā nepiedalījās. Ar laiku Tautu savienībā uzņēma arī valstis, kas karu bija zaudējušas, tāpat no jauna nodibinātās valstis. Latviju Tautu savienībā uzņēma 1922. gadā. 1936. gadā Latviju uzņēma par Tautu savienības augstākās pārvaldes locekli – Tautu savienības padomē. Latvijas ārlietu ministru Vilhelmu Munteru 1938. gadā ievēlēja par Tautu savienības 101. sesijas prezidentu.

Tautu savienība tomēr nespēja novērst Otro pasaules karu. Kad Padomju savienība 1939. gadā uzbruka Somijai, Tautu savienība uzbrucēju izslēdza, bet tas neko nelīdzēja.

Pēc Otrā pasaules kara Tautu savienības vietā nodibinājās Apvienoto nāciju organizācija.

NAUDAS APGROZĪJUMS UZ VIENU IEDZĪVOTĀJU 1935. GADĀ

No Skandināvijas un Baltijas jūras zemēm vislielākais naudas apgrozījums bija Vācijai un Zviedrijai (£ 4.5.0), tad Norvēģijai (£ 3.18.2) un Dānijai (£ 3.0.4). Šīm valstīm sekoja Latvija (£ 2.5.2), Dancigas brīvvalsts (£ 2.3.0), Igaunija (£ 1.6.0), Lietuva (£ 0.19.2) un beidzot Polija (£ 0.19.0).

Reālais tautas ienākums uz viena strādājošā stundu 1938. gadā vislielākais no šīm valstīm bija Vācijai, tai sekoja Zviedrija, Dānija, Norvēģija, Somija, Latvija, Polija un Igaunija (par Dancigu un Lietuvu trūkst ziņu).

HITLERS UN STAĻINS SADALA AUSTRUMEIROPU 1939. G.

Tāpat kā agrākajos gadsimteņos, arī tagad pēc plaukstošās un bagātās Latvijas tīkoja tās kaimiņi. 1939. gadā divi diktatori – Hitlers un Staļins – nolēma sadalīt savā starpā Baltijas valstis. Staļins vēlējās Baltijas jūras zemes no Somijas līdz Lietuvai. 1940. gada 17. jūnijā Latvijai okupēja un 5. augustā nelikumīgi iekļāva Padomju savienībā. Pēc tam to iekaroja Lielvācija.

APDZĪVOTĀS VIETAS LATVIJĀ

Mūsu grāmatas iekļājlapās iespiesta Latvijas armijas stāba karšu pārskata lapa. Šai lapā minētie 213 Latvijas apdzīvoto vietu vārdi sekojošā rādītājā sakārtoti pēc alfabēta. Vietas kartē var atrast, meklējot pēc numura, kas iespiests aiz vietvārda un ar sarkanu krāsu pārskata lapā. Daži kartē iespiestie vietvārdi vēlāk mainīti – tie mūsu sarakstā ievietoti iekavās aiz jaunākā vārda. Piemēram, Jaunlatgali pārdēvēja par Abreni (pirmais vietvārds mūsu sarakstā). Citu vietvārdu rakstība pēc *Latviešu pareizrakstības vārdnīcas*.

Abrene (Jaunlatgale)	Carnikava 38	Grīva (Kalkūne) 79
101	Cēsis 55	Grobiņa 5
Aglona (sk. Eglūna)	Cesvaine 75	Gulbene
Ainaži 35	Cīrava 5	(Vecgulbene) 83
Aizpute 12	Cīruļi 16	Ģipka 21
Aknīste 69	Dagda 105	Iecava 40
Aksanava 100	Dalbe 33	Ieriķi 56
Allaži 47	Daudzese 59	Iģene 22
Aloja 44	Daugavgrīva 38	Ikšķīle 48
Alūksne 91	Daugavpils 88	Īle 30
Antonopole 95	Demene 89	Ilūkste 79
Ape 81	Dignāja 77	Indra 106
Apikalns 81	Dikļi 54	Irši 66
Asūne 105	Dižirve 15	Jaungulbene 83
Baldone 40	Dobeles 30	Jaunjelgava 58
Baltinava 102	Dunava 78	Jaunpils 30
Balvi 92	Dundaga 15	Jēkabpils 68
Bārbele 50	Durbe 5	Jelgava 33
Barkava 85	Dzērbene 65	Kabile 18
Bārta 6	Džūkste 29	Kacēni (Kačanava)
Bauska 41	Ēdole 10	100
Bebrene 78	Eglūna 96	Kakarava 93
Bēne 31	Embūte 12	Kalnamuiža 31
Biržgalis 103	Engure 28	Kalnciems 32
Birži 68	Ērgļi 66	Kandava 23
Blīdiena 25	Ērgeme 62	Kārsava 102
Bukmuiža	Ēvele 63	Kaunata 104
(sk. Ezernieki)	Ezere 20	Koknese 58
Buļļi 32	Gaujiena 72	Kolkasrags 21
Burtņieki 34	Gricale 60	Krape 58

Krāslava 97	Pope 9	Stroženi 94
Krustpils 67	Preiļi 86	Strutele 24
Krūte 6	Priekule 13	Subata 69
Kuldīga 11	Puša 96	Suntaži 48
Ķemeri 29	Puze 16	Sveiciems 36
Lēdurga 46	Ragaciems 28	Sventaja 7
Lejasciems 82	Raipole 104	Šķaune
Lejasmuiža 4	Ranka 74	(sk.Poliščina)
Lībciems (Bruncas)	Rauna 64	Talsi 23
2	Rembate 49	Tirza 74
Lielauce 25	Remte 25	Tiskadi (Ciskada) 95
Lielzalva 59	Renda 17	Toce 76
Liepāja 5	Rēzekne 94	Trikāta 63
Liepkalne 66	Rīga 39	Tukums 29
Liezēre 74	Rikava 04	Turaida 47
Līgatne 56	Rinda 8	Ugāle 16
Lijograde 76	Rītupe 107	Umurga 45
Limbaži 45	Roja 21	Usma 17
Livāni 77	Ropaži 38	Užava 3
Lubāna 84	Rubene 55	Vaiņode 13
Ludza 103	Rucava 7	Valdemārpils 22
Lutriņi 18	Rūjiena 53	Valka 71
Madliena 57	Rušāni 87	Valmiera 54
Madona 75	Sabile 23	Varakļāni 85
Mālpils 47	Salacgrīva 35	Vecauce 26
Mazsalaca 53	Saldus 19	Veclaicene 90
Meņģele 57	Sārnate 3	Vecpiebalga 65
Mercendarbe 39	Sāti 24	Vecumnieki (Vecum-
Mērsrags 27	Saulkrasti (Neibāde)	muiža) 49
Nereta 60	37	Velēna 74
Nīca 6	Sigulda 47	Ventspils 9
Nīcgale 78	Sīta 92	Viesīte (Āži) 68
Ogre 48	Skaistkalne 50	Vietalva 67
Olaine 32	Skrudaliena 88	Viļaka 101
Oviši 8	Skrunda 19	Viļāni (Viļēni) 85
Palsmane 73	Slabadinči 109	Vircava 33
Pampāļi 19	Sloka 32	Višķi 87
Pāvilosta 4	Smiltene 64	Zaube (Jaunpils) 57
Pēterupe 37	Snēpele 11	Zeltiņi 82
Pieneņi 86	Stalbe 55	Zemīte 24
Piltene 10	Stāmeriene 85	Ziemupe 5
Plātere 52	Stende 23	Zilupe 110
Platone 34	Straupe 46	Zlēkas 10
Poliščina 111	Strenči 63	Zvārde 25

Literatūra un avoti (173–194. lpp.)

173. lpp.: „Pēc Pirmā pasaules kara”

– Jānis Seskis, *Latvijas valsts izcelšanās* (1961); Kārlis Zariņš, *Par Latvijas valsts tapšanu* (Melburnā 1962); H.A.Grant Watson, *The Latvian Republic* (London 1965); Arvīds Krīpens, *Kalpaka bataljons un Baloža brigāde* (Sidnejā 1963); Mārtiņš Peniķis uc. (red.), *Latvijas atbrīvošanas kara vēsture* (Linkolnā 1961–1962). Edgars Dunsdorfs, „Vai Latvijas robežas bija pareizi nospraustas”, *Zile* (Stokholmā 1965).

174. lpp.: „Latvijas atbrīvošanas cīņas 1918–1920”

– Edgars Andersons, *Latvijas vēsture 1914–1920* (252. un sek. lpp.); Fricis Virsaitis (red.), *Latvju varoņu gaitas* (1961); Hugo Rozenšteins (red.), *Latvijas armija 20 gadus* (pārspiedums 1974).

175. lpp.: „Brīvības piemineklis Rīgā”

Latvju enciklopēdija (Stokholmā 1950–1955), 343. un sek. lpp.

176. lpp.: „Latvijas valsts ģerbonis”

Ibid., 748 lpp.

177. lpp.: „Latvijas valsts prezidenti”

Biografijas sk. *ibid.* Irēne Karule, *Latvijas pirmais valsts prezidents Jānis Čakste* (ASV 1991); Irēne Karule, *Latvijas otrais valsts prezidents Gustavs Zemgals* (ASV 1993); Edgars Dunsdorfs, *Kārļa Ulmaņa dzīve* (Stokholmā 1978).

178. lpp.: „Latvijas administratīvais iedalījums apriņķos un pagastos 1935. gadā”

Ibid. – sk. šķirkļus pa atsevišķiem apriņķiem un pagastiem.

– Jānis Rutkis, *Latvijas ģeografija* (Stokholmā 1960); 270. lpp.

179. lpp.: „Latvijas apriņķu un pagastu nosaukumi 1938. gadā”

Literatūra kā 178. lappusei.

– Pauls Kundziņš, *Latvju sēta* (Stokholmā 1974), 10. lpp.

180. lpp.: „Latvijas iedzīvotāju skaits 1550–1943. g.” „Lauku iedzīvotāju skaits 1935. gadā”

– Jānis Āboliņš, „Latviešu dzimstība”, *Archīvs XIV*.

181. lpp.: „Miera konferencei 1919. gadā iesniegtā Latvijas karte”

Reproducēta no brošūras *Memorandum on Latvia addressed to the Peace Conference by the Lettish Delegation*.

Otru memoranda karti sk.: Jānis Seskis, *op. cit.*, starp 390. un 391. lpp.

182. lpp.: „Latvijas iedzīvotāju vecums un ģimenes stāvoklis 1935. gadā”

– Edgars Dunsdorfs, *Trešā Latvija* (Melburnā 1968), 111. un sek. lpp.

183. lpp.: „Rīgas administratīvās robežas un apbūvētie kvartāli”

– Jānis Rutkis, *op. cit.* – *Latvju enciklopēdija* (1950–1955): „Rīga”.

184. lpp.: „Zemes īpašumi Latvijā pirms un pēc agrārreformas”. „Lauku saimniecību sadalījums lieluma grupās 1939. gadā”
 – Arnolds Aizsilnieks, *op. cit.*, 23., 150., 233., 242. un 343. lpp.
 – Edgars Dunsdorfs, „Patiesība un leģendas vēsturē”, *Daugavas vanagu mēnešraksts* 123 (1969), 38. un sek. lpp.
185. lpp.: „Mežu izplatība Latvijā”
 – Jānis Rutkis, *op. cit.*, 556. un sek. lpp.
 – A. Aizsilnieks, *op. cit.*, 29., 69., 219., 364., 519., 747. un 922. lpp.
186. lpp.: „Govslopu skaits Latvijas apriņķos 1939. g. uz 100 ha lauksaimniecībā izmantojamās zemes”. „Pienotavās ražotais sviests 1939. gadā”
Latvijas lauksaimniecība 1939. gadā (Rīgā 1940), 166. lpp.
 – J. Rutkis, *op. cit.* 533. un sek. lpp. – Arnolds Aizsilnieks, *op. cit.*, 28., 58., 362., 505. un 741. lpp.
187. lpp.: „Dzelzceļu tīkls 1914. un 1938. gadā”,
 – Jānis Rutkis, *op. cit.*, šķirklis „Dzelzceļi”, 766. lpp.
 – Arnolds Aizsilnieks, *op. cit.*, 32., 134., 222., 386., 541., 779., 876. un 924. lpp.
188. lpp.: „Satversmes sapulces (1920.g.) un saeimas (1922., 1925., 1928. un 1931.g.) vēlēšanas (partiju samērs)”
 – Fēlikss Cielēns, *Laikmetu maiņā II* (Lidingē 1963).
 – Ādolfs Bļodnieks, *The Undefeated Nation* (New York 1960).
 – Bruno Kalniņš, *Latvijas sociāldemokrātijas 50 gadi* (Vesterosā 1956).
 – Jānis Lejiņš, *Mana dzimtene* (1971).
 – Osvalds Freivalds, *Latviešu politiskās partijas 60 gadus* (1961).
189. lpp.: „Tautskolu tīkls Latvijā 1936 / 37. gadā”
 – Jānis Rutkis, *op. cit.*, 469. un sek. lpp.
190. lpp.: „Tautu savienība”
 – Pēteris Lejiņš uc., *Jūlijs Feldmans* (1963).
 „Ārpolitika”, *Latvju enciklopēdija* (1951–1955).
191. lpp.: „Naudas aprozījums uz vienu iedzīvotāju 1935. gadā”
 – Edgars Dunsdorfs, „Latvju tautas ienākums starptautiskā salīdzinājumā”, *Zīle*, 141. un sek. lpp.
 – Arnolds Aizsilnieks, *op. cit.*, 834. un sek. lpp.
192. lpp.: „Hitlers un Staļins sadala Austrumeiropu 1939. gadā”
 – Rūdolfs Bangerskis, *op. cit.* II (Kopenhāgenā 1959), 123. un sek. lpp.
 – Alfrēds Bērziņš, *The Unpunished Crime* (New York 1963).
 – Fēlikss Cielēns, *Laikmetu maiņā III* (Lidingē 1964), 107. un sek. lpp.
 – Edgars Dunsdorfs, *The Baltic Dilemma* (New York 1975), 1. nodaļa.
 – Edgar Anderson, „The Pacts of Mutual Assistance between the USSR and the Baltic States”, Arvids Ziedonis et al. (eds), *Baltic History* (Columbus, OH 1974), 239. un sek. lpp.
- 193–194. lpp.: „Apdzīvotās vietas Latvijā” (alfabētisks vietvārdu saraksts iekļājlapu kartei).

REPEAL SOVIET-NAZI PACT I

The Secret 1939 Molotov Ribbentrop Pact licensed
the Russian Occupation of Estonia, Latvia, Lithuania

OTRAIS PASAULES KARŠ. LATVIJAS OKUPĀCIJA

Augstējais attēls simbolizē Hitleru un Staļinu draudzības līgumu 1939. gadā, kas deva iespēju Padomju savienībai okupēt Baltijas valstis. Tā vispirms piespieda šīs valstis parakstīt savstarpējas palīdzības līgumu ar Padomju savienību, pēc tam nepatīst apvainoja tās par līguma neizpildīšanu un ultimātīvi pieprasīja atļaut šīs valstis iekārt neaprobežotā vairumā padomju karaspēku.

Nespējot pretoties pārspēkam, Baltijas valstīm bija jāpadodas, un 1940. gadā Padomju savienība tās okupēja. Sarkanarmijas karaspēks ienāca Latvijā 1940. gada 17. jūnijā, līdz ar ko valsts neatkarība beidzās.

Padomju savienības komunistu partijas varagvīru iecelta valdība Latvijā rīkojās pēc šīs partijas pavēlēm, kuras centrs atradās Maskavā. Deportēja Jaunijas un Latvijas valsts prezidentus, apcietināja augstākās valsts ierēdņus un vīrsniekus. Par Latvijas valdības galvu iecēla mikrobioloģijas profesoru Augustu Kirchensteinu, kas bija Krievu un latviešu tēvmašīnas biedrības biedrs, bet pilnīgi nepiedzīvotājs politiķis. Nodibinātās padomju režīms, sākās vajāšanas, apspiešana, masu deportācijas.

194. pp. "Latvian people's struggle for independence", *Latvian People's Struggle for Independence* (1959), p. 48.

195. pp. "Latvian people's struggle for independence", *Latvian People's Struggle for Independence* (1959), pp. 150, 233, 242, and 243.

196. pp. "Latvian people's struggle for independence", *Latvian People's Struggle for Independence* (1959), pp. 150, 233, 242, and 243.

197. pp. "Latvian people's struggle for independence", *Latvian People's Struggle for Independence* (1959), pp. 150, 233, 242, and 243.

198. pp. "Latvian people's struggle for independence", *Latvian People's Struggle for Independence* (1959), pp. 150, 233, 242, and 243.

199. pp. "Latvian people's struggle for independence", *Latvian People's Struggle for Independence* (1959), pp. 150, 233, 242, and 243.

200. pp. "Latvian people's struggle for independence", *Latvian People's Struggle for Independence* (1959), pp. 150, 233, 242, and 243.

OTRAIS PASAULES KARŠ LATVIJAS OKUPĀCIJĀ

201. pp. "Latvian people's struggle for independence", *Latvian People's Struggle for Independence* (1959), pp. 150, 233, 242, and 243.

202. pp. "Latvian people's struggle for independence", *Latvian People's Struggle for Independence* (1959), pp. 150, 233, 242, and 243.

203. pp. "Latvian people's struggle for independence", *Latvian People's Struggle for Independence* (1959), pp. 150, 233, 242, and 243.

204. pp. "Latvian people's struggle for independence", *Latvian People's Struggle for Independence* (1959), pp. 150, 233, 242, and 243.

205. pp. "Latvian people's struggle for independence", *Latvian People's Struggle for Independence* (1959), pp. 150, 233, 242, and 243.

206. pp. "Latvian people's struggle for independence", *Latvian People's Struggle for Independence* (1959), pp. 150, 233, 242, and 243.

207. pp. "Latvian people's struggle for independence", *Latvian People's Struggle for Independence* (1959), pp. 150, 233, 242, and 243.

208. pp. "Latvian people's struggle for independence", *Latvian People's Struggle for Independence* (1959), pp. 150, 233, 242, and 243.

209. pp. "Latvian people's struggle for independence", *Latvian People's Struggle for Independence* (1959), pp. 150, 233, 242, and 243.

210. pp. "Latvian people's struggle for independence", *Latvian People's Struggle for Independence* (1959), pp. 150, 233, 242, and 243.

REPEAL SOVIET-NAZI PACT !

**The Secret 1939 Molotov Ribbentrop Pact Licensed
the Russian Occupation of Estonia, Latvia, Lithuania**

STAĻINA UN HITLERA DRAUDZĪBAS LĪGUMS 1939. GADĀ –
LATVIJAS OKUPĀCIJAS SĀKUMS

Attēla teksta tulkojums: Anullējiet komunistu-nācistu paktu! Slepenais Molotova un Ribentropa 1939. gada pakts ļāva krieviņiem okupēt Igauniju, Latviju un Lietuvu.

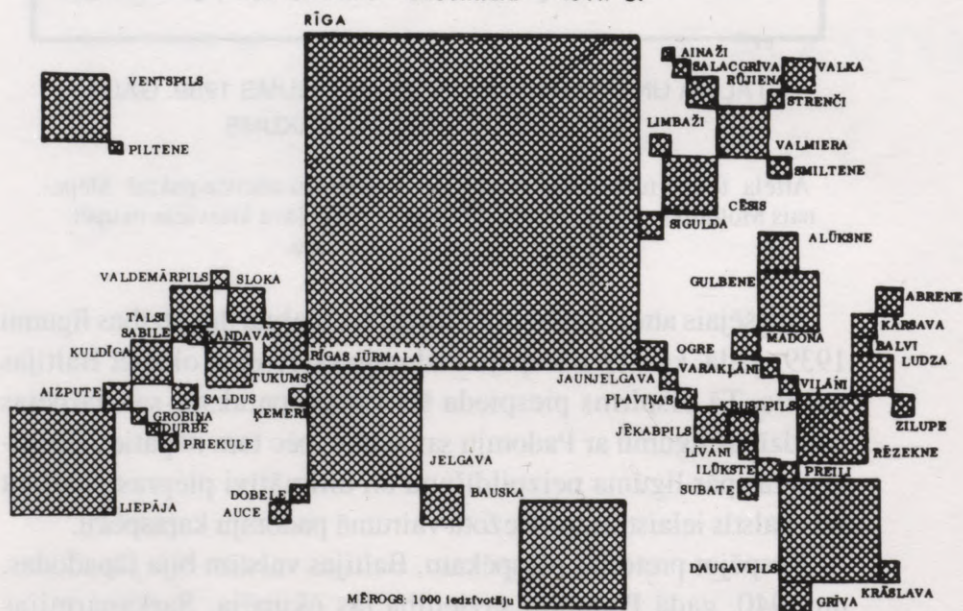
Augšējais attēls simbolizē Hitlera un Staļina draudzības līgumu 1939. gadā, kas deva iespēju Padomju savienībai okupēt Baltijas valstis. Tā vispirms piespieda šīs valstis parakstīt savstarpējas palīdzības līgumu ar Padomju savienību, pēc tam nepatiesi apvainoja tās par līguma neizpildīšanu un ultimātīvi pieprasīja atļaut šais valstis ielaist neaprobežotā vairumā padomju kaŗaspēku.

Nespējot pretoties pārspēkam, Baltijas valstīm bija jāpadodas, un 1940. gadā Padomju savienība tās okupēja. Sarkanarmijas kaŗaspēks ienāca Latvijā 1940. gada 17. jūnijā, līdz ar ko valsts neatkarība beidzās.

Padomju savienības komunistu partijas varasvīru ieceltā valdība Latvijā rīkojās pēc šīs partijas pavēlēm, kuŗas centrs atradās Maskavā. Deportēja Igaunijas un Latvijas valsts prezidentu, apcietināja augstākos valsts ierēdņus un virsniekus. Par Latvijas valdības galvu iecēla mikrobioloģijas profesoru Augustu Kirchenšteinu, kas bija Krievu un latviešu tuvināšanās biedrības biedrs, bet pilnīgi nepiedzīvojis politikā. Nodibinājās padomju režīms, sākās vajāšanas, apspiešana, masu deportācijas.

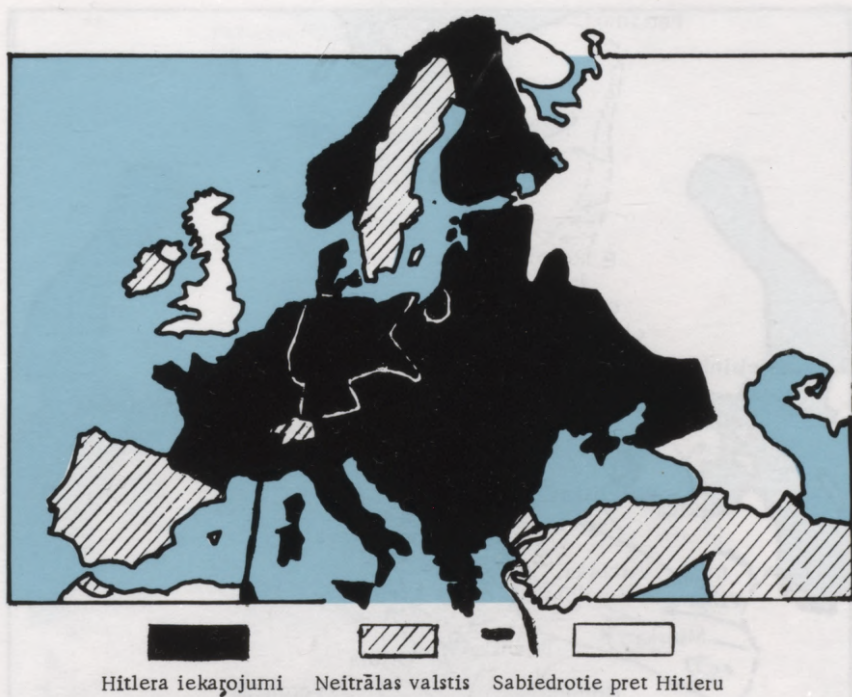
DEPORTĒTIE LAUCINIEKI 1941. G.

DEPORTĒTIE PILSĒTNIKI

DEPORTĀCIJAS LATVIJĀ 1941. G. 14. JŪNIJĀ

Latvijas iekļaušanas laikā Padomju savienībā latvieši smagi cieta. Vēlāk atrada noslepkavotas ap 1000 personu. 1941. gada 14. jūnijā ap 34 000 latviešu aizveda vergu darbos uz tālo Sibīriju un citām Padomju savienības zemēm. Arī ap 6000 no cietumos ievietotajiem latviešiem aizveda uz tālām Padomju savienības zemēm. Pēc Latvijas otrās okupācijas deportēts ne mazāk par 200 000 latviešu.

VĀCU IEKAROJUMI 1942. GADĀ

Hitlera un Staļina draudzības līgums (sk. 192. lappusē) deva Hitleram iespēju iesākt karu pret Poliju (1939. g. 1. septembrī). Karā ierāva arvien vairāk valstu, un no tā izauga Otrais pasaules karš. 1941. g. 22. jūnijā Hitlera Vācijas un tās sabiedroto kara-spēks uzbruka savam agrākajam sabiedrotajam – Padomju savienībai. Divi gadus Hitlers guva uzvaru pēc uzvaras. Mūsu karte rāda Hitlera un viņa sabiedroto pakļautās Eiropas zemes.

1943. gadā tomēr radās pagrieziena punkts, un 1945. gada maijā Hitlers karu bija zaudējis. Karte 202. lappusē rāda Hitlera armiju uzvaras Padomju savienībā, bet karte 203. lappusē – zaudējumus.

- Padomju savienība 1941. g. 22. jūn. —————> Vācijas karagājieni
- ⊖ Ieslēgtie padomju spēki ←———— Padomju uzbrukuma virzieni
- Fronte 1941 - 1942. g. ziemā - - - - - Fronte 1942. g. novembrī

VĀCIJAS UN TĀS SABIEDROTO PANĀKUMI AUSTRUMOS
1941/1942. GADĀ. KARĀ OPERĀCIJAS

Fronte:

1943. g. aprīlī

1944. g. oktobrī

1942. g. rudenī

1943. g. oktobrī

1945. g. janvārī

1944. g. maijā

1945. g. maijā

VĀCIJAS UN TĀS SABIEDROTO ZAUDĒJUMI AUSTRUMOS
NO 1943. LĪDZ 1945. GADAM

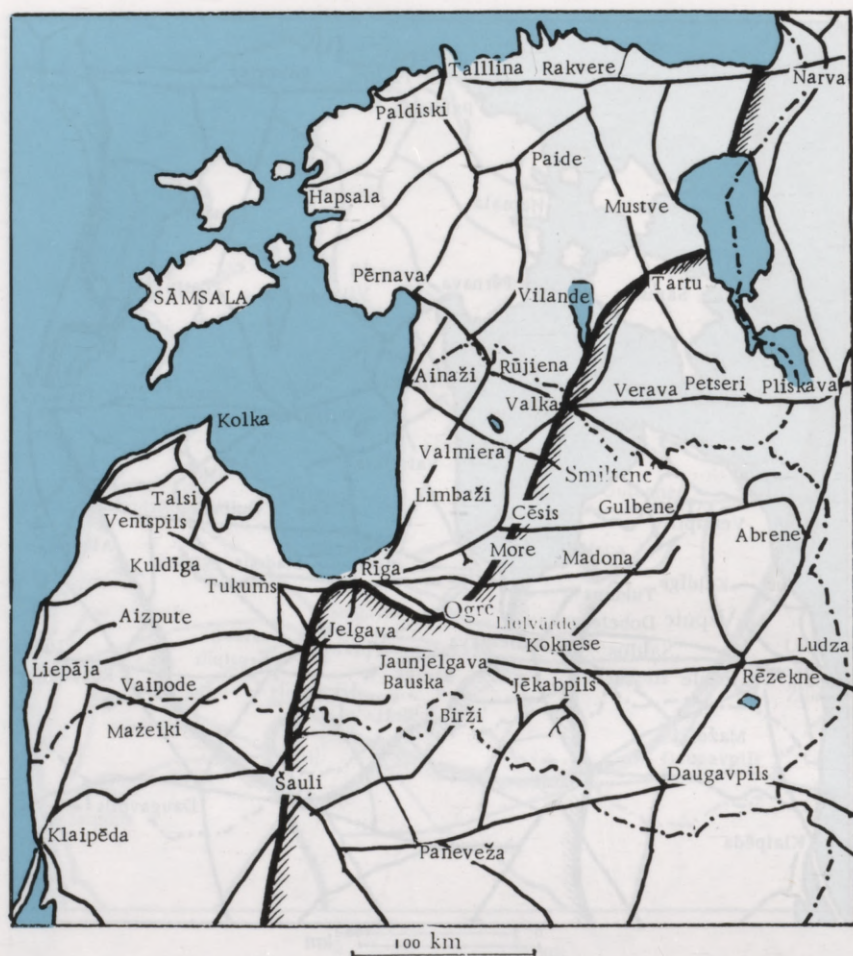
FRONTE TUVOJAS LATVIJAI (1944. G. 28. JŪLIJĀ)

Pēc vācu lielajiem zaudējumiem 1942 / 43. gada ziemā vācieši un viņu sabiedrotie bija spiesti no uzbrukuma pāriet uz aizstāvēšanos, bet pēc tam nāca atkāpšanās. 1944. g. 22. jūlijā fronte bija pienākusi pie Latvijas robežām. 23. jūlijā krita Ludza, 27. jūlijā Daugavpils un Rēzekne.

FRONTE 1944. GADA 3. AUGUSTĀ

Turpinot uzbrukumu caur Lietuvu, sarkanarmija tanku uzbrukumā 29. jūlijā ieņēma Jelgavu, 30. jūlijā Tukumu un Ķemerus. Vāciešu un sarkano gaisa uzbrukumos Jelgavu pilnīgi izpostīja, un tur aizgāja bojā daudz civiliedzīvotāju.

FRONTE 1944. GADA 6. SEPTEMBRĪ

Vācu spēkiem izdevās atspiest sarkanarmiju Tukuma frontē, bet neveicās Igaunijā, Latgalē un Vidzemē. Kaujās Latgalē un Vidzemē piedalījās arī Latviešu leģions. Abas leģiona divīzijas (19. un 15.) smagi cieta, sevišķi 15. divīzija.

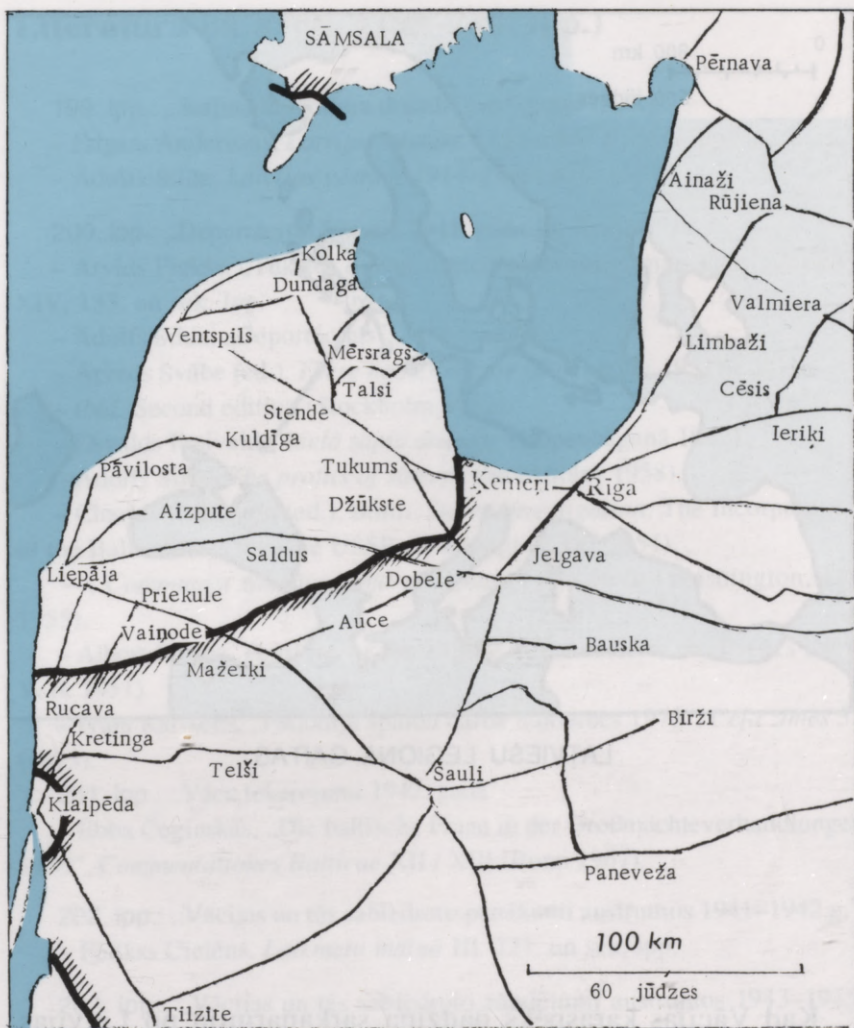
FRONTE 1944. GADA 27. SEPTEMBRĪ

1944. gada septembrī sākās uzlidojumi Rīgai. Rīgu atstāja liels skaits bēgļu. Vācu okupācijas vara veicināja bēgļu izceļošanu uz Kurzemi un Vāciju, bet kavēja bēgšanu uz Zviedriju.

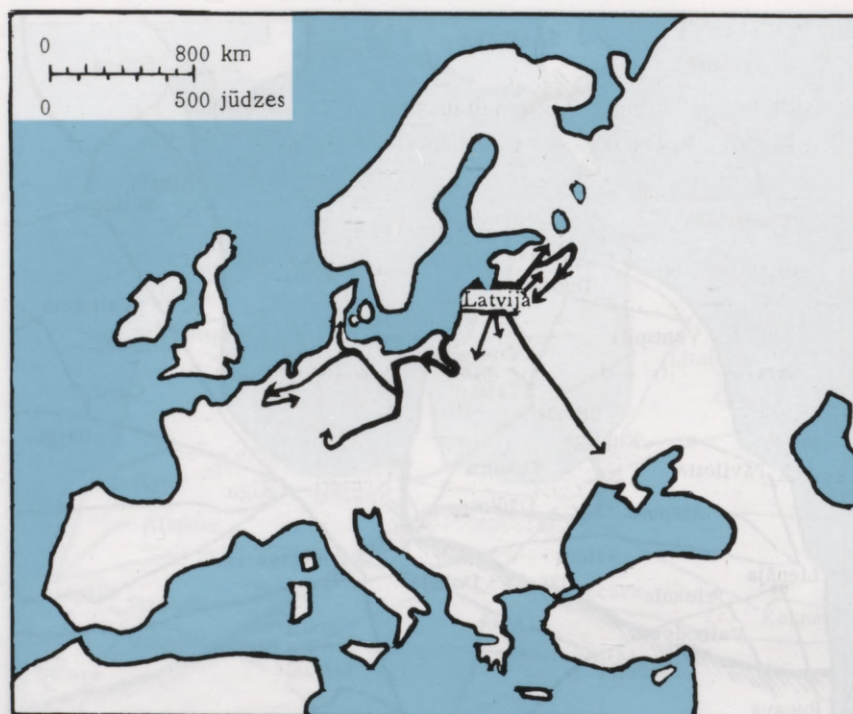
FRONTE 1944. GADA 11. OKTŌBRI

1944. gada 11. oktobrī sarkanarmijas artilērija apšaudīja Rīgu, pastiprinājās gaisa uzbrukumi, un 13. oktobrī degošā un sagrautā Rīga krita. Kaut sarkanarmija centās ieņemt arī Kurzemi, tas līdz kara beigām neizdevās. Sīvās cīņās par Kurzemi radās leģendārais „Kurzemes cietoksnis”.

FRONTE 1944. GADA 15. OKTŪBRĪ

Kurzemes cietoksni septiņus mēnešus aizstāvēja 32 vācu un viena latviešu divīzija pret ienaidnieka pārspēku. Sešos lieluzbrukumos noasiņoja 200 sarkanarmijas divīzijas. Kurzemes lielkaujās varonīgi cīnījās Latviešu leģiona karavīri. Tūkstošiem bēgļu tā guva iespēju glābties.

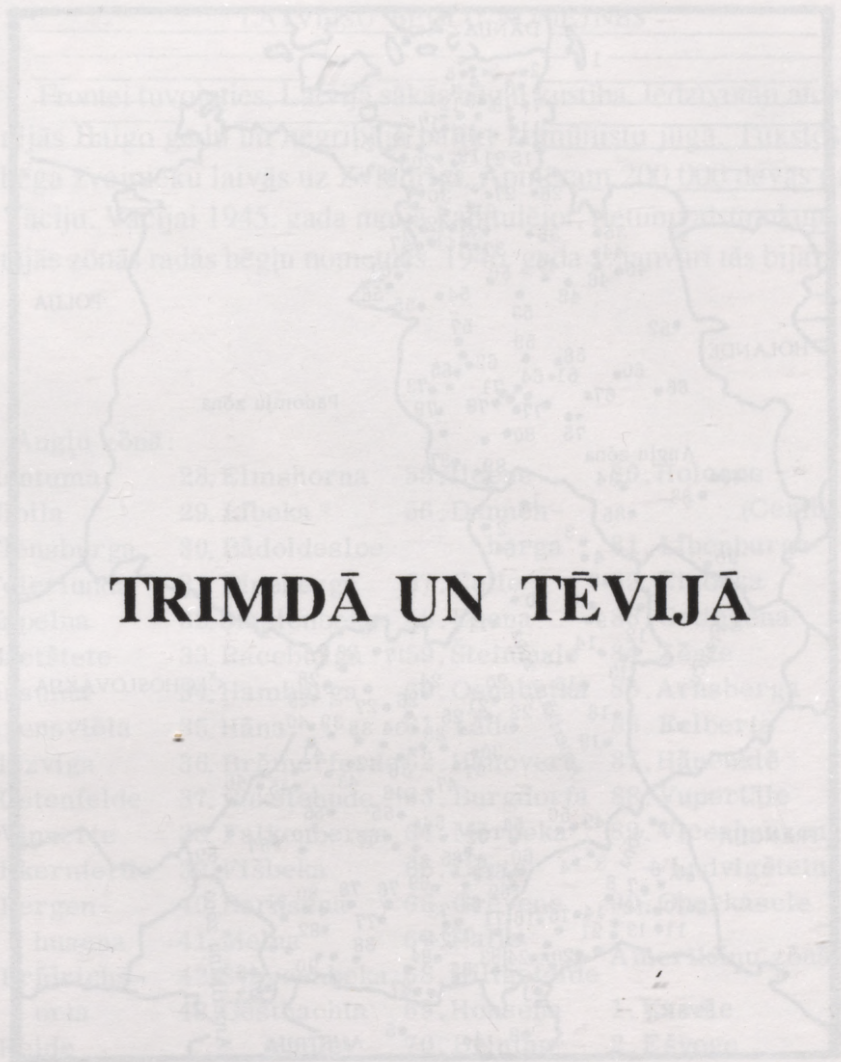
LATVIEŠU LEĢIONA GAITAS

Kad Vācijas karaspēks padzina sarkanarmiju no Latvijas, vāciešus atbalstīja latviešu partizāni. 1941. g. septembrī vācieši sāka organizēt latviešu brīvprātīgo palīgpolicijas bataljonus. Tos 1943. gadā iesaistīja cīņās Ļeņingradas frontē, pārdēvējot par Latviešu leģionu. Apsīkstot brīvprātīgo pieplūdumam, latviešus iesauca piespiedu kārtā. 1944. gadā leģionā bija divas divīzijas (15. un 19.), bez tam latvieši cīnījās pret boļševikiem piecos robežsargu pulkos, policijas pulkos, aizsargos un citās vienībās. 1944. gada vidū latviešu vienībās bija 87 550 vīru, vācu vienībās 22 744, kopā pāri par 110 000 vīru. Līdz kara beigām karā bija iesaistīti ap 146 000 jeb 8 % no Latvijas iedzīvotāju skaita.

Latvieši cīnījās visā austrumu frontē, pēc tās sabrukuma Kurzemes cietoksnī un Vācijā. Vācijai kapitulējot, latvieši padevās angļu un amerikāņu gūstā.

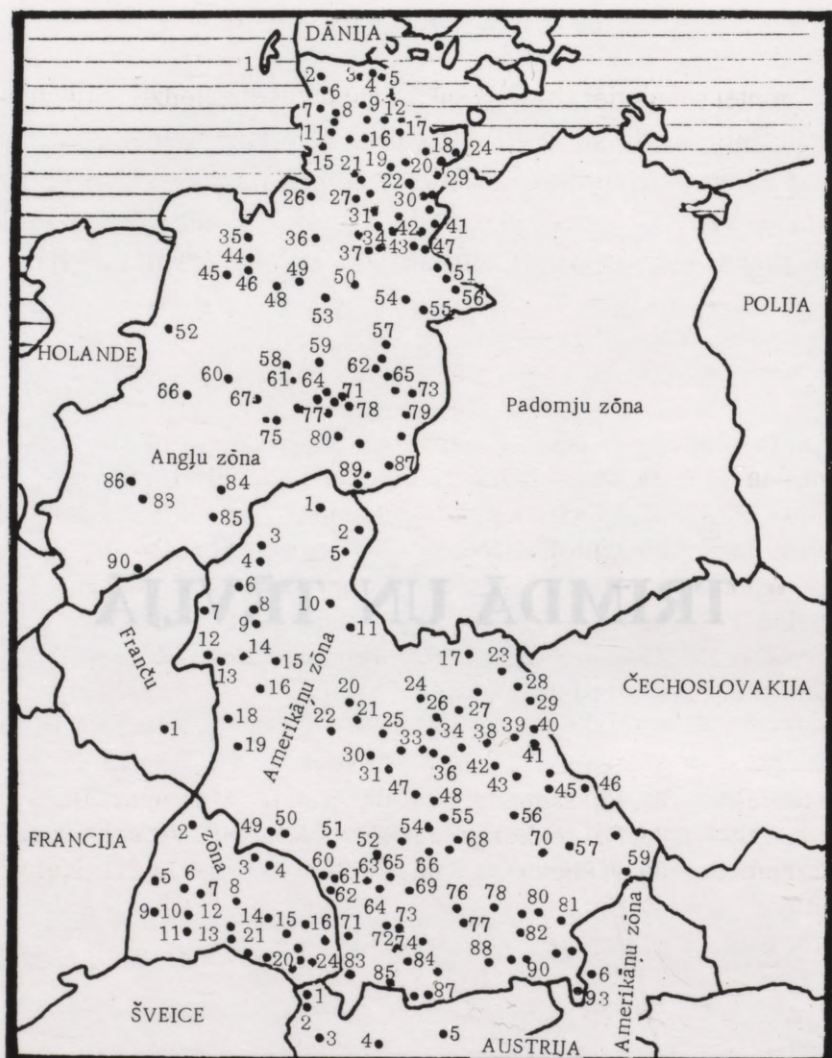
Literatūra un avoti (199–210. lpp.)

199. lpp.: „Staļina un Hitlera draudzības līgums 1939.g.”
– Edgars Andersons, *Latvijas vēsture 1920–1940* II, 556. lpp.
– Ādolfs Šilde, *Latvijas vēsture 1914–1940*, 678. lpp.
200. lpp.: „Deportācijas Latvijā 1941. gada 14. jūnijā”
– Arvīds Plukšs, „Tūkstoš deviņi simti četrdesmit pirmais gads”. *Archīvs* XIV, 133. un sek. lpp.
– Ādolfs Šilde, „Deportācijas”, *Archīvs* XIV.
– Arveds Švābe (ed.), *These names accuse* (Stockholm 1951).
– *Ibid.* Second edition (Stockholm 1982).
– Osvalds Freivalds, *Lielā sāpju draudze* (Kopenhāgenā 1952).
– Ādolfs Šilde, *The profits of slavery* (Stockholm 1958).
– Charles J. Kersten (ed.), *Baltic States investigation. The incorporation of the Baltic States into the USSR* (Washington, DC 1954).
–, *Communist takeover and occupation of Latvia* (Washington, DC 1955).
– Albert Kalme, *Total terror. An expose of genocide in the Baltics* (New York 1951).
– Ivars Karlsons, „Padomju spaidu darba nometnes 1973”, *Ceļa zīmes* 52 (1973).
201. lpp.: „Vācu iekarojumi 1942. gadā”
– Ebba Čeginskas, „Die baltische Frage in der Großmächteverhandlungen 1939”, *Commentationes Balticae* XII / XIII (Bonn 1967).
202. lpp.: „Vācijas un tās sabiedroto panākumi austrumos 1941–1942.g.”
– Fēlikss Cielēns, *Laikmetu maiņā* III, 221. un sek. lpp.
203. lpp.: „Vācijas un tās sabiedroto zaudējumi austrumos 1943–1945. gadā”
– Rūdolfs Bangerskis, *op. cit.* II, 338. un sek. lpp.
- 204–209. lpp.: „Fronte tuvojas Latvijai (1944. g. 28. jūlijā) un fronte Latvijā (1944.g. 3.augustā, 6.septembrī, 27.septembrī, 11.oktobrī un 15.oktobrī)”
– Arturs Silgailis, *Latviešu leģions* (Kopenhāgenā 1962, 1964).
– *Latvian Legion* (San Jose 1986).
– Vilis Janums, *Mana pulka kauju gaitas* (Eitinā 1953).
– Rūdolfs Bangerskis, *op. cit.* II–IV (Kopenhāgenā 1959–1960).
– Osvalds Freivalds, Oskars Caunītis uc., *Latviešu kaņavīrs Otrā pasaules kara laikā I–XI* (1970–1993).
– Osvalds Freivalds, *Kurzemes cietoksnis* I, II (Kopenhāgenā 1954).
210. lpp.: „Latviešu leģiona gaitas”
Literatūra kā iepriekšējām lappusēm.

TRIMDĀ UN TĒVIJĀ

1. Rēzekne	28. Elmhorna
2. Nēva	29. Līvoni
3. Pilsdārzs	30. Rēzekne
4. Rēzekne	
5. Rēzekne	
6. Rēzekne	
7. Rēzekne	
8. Rēzekne	
9. Rēzekne	
10. Rēzekne	
11. Rēzekne	
12. Rēzekne	
13. Rēzekne	
14. Rēzekne	
15. Rēzekne	
16. Rēzekne	
17. Rēzekne	
18. Rēzekne	
19. Rēzekne	
20. Rēzekne	
21. Rēzekne	
22. Rēzekne	
23. Rēzekne	
24. Rēzekne	
25. Rēzekne	
26. Rēzekne	
27. Rēzekne	
28. Rēzekne	
29. Rēzekne	
30. Rēzekne	

MAZĀ LATVIJA VĀCIJĀ UN AUSTRIJĀ

Bēgļu nometnes kartē apzīmētas ar numuru (sk. nometņu sarakstu 215–216. lpp.). Kur numurs trūkst, attiecīgā vieta ir blaku numuru tuvumā. Zvaigznītes sarakstā rāda apgabalu komiteju vietas. Latviešu centrālā komiteja atradās Detmoldā.

„Mazās Latvijas” laikā ievērojams notikums baltiešu bēgļu dzīvē bija Baltijas universitātes nodibināšana, kas darbojās Hamburgā, vēlāk Pinebergā. To dibināja triju Baltijas tautu bijušie universitāšu mācībspēki, un tajā mācījās ap 1000 igauņu, latviešu un lietuviešu studenti.

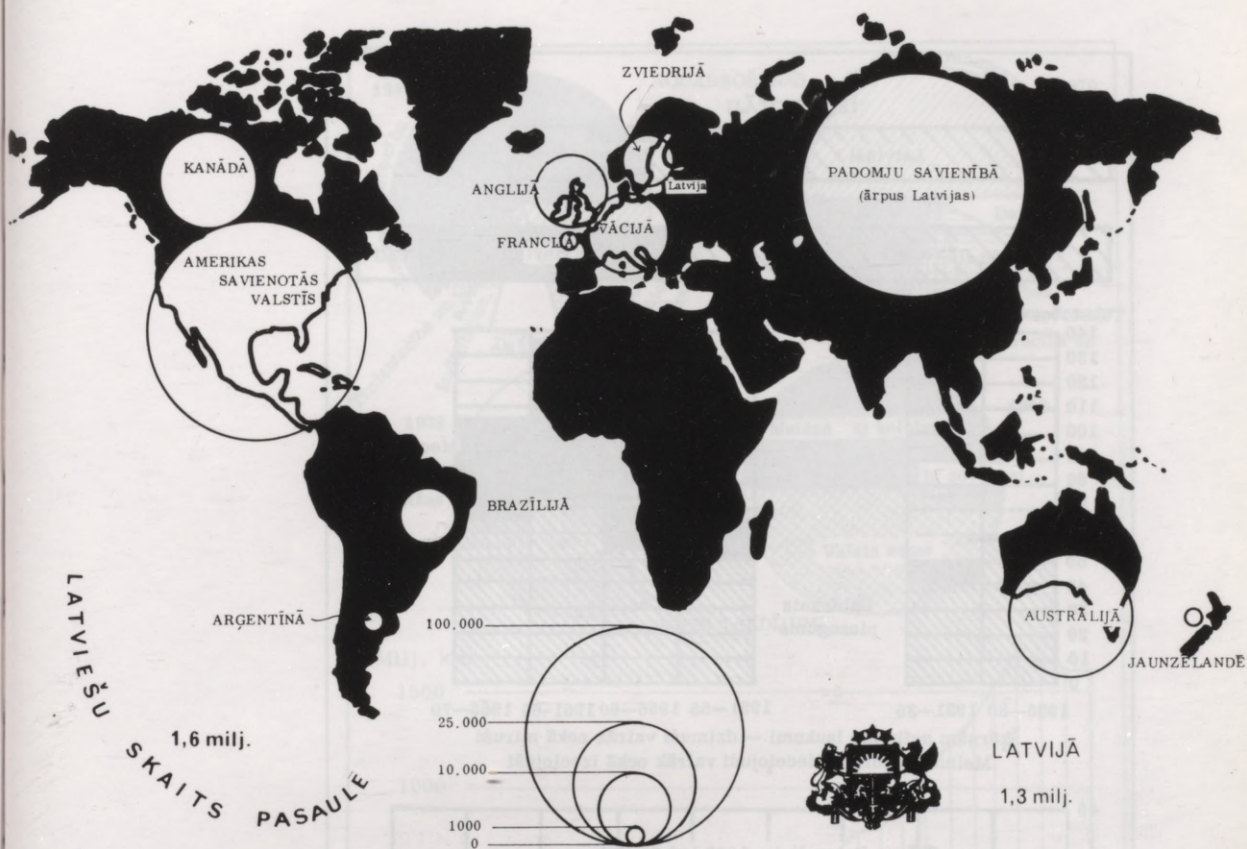
LATVIEŠU BĒGLU NOMETNES

Frontei tuvojoties, Latvijā sākās bēgļu kustība. Iedzīvotāji atce-
rējās Baigo gadu un negribēja palikt komunistu jūgā. Tūkstoši
bēga zvejnieku laivās uz Zviedriju. Apmēram 200 000 devās uz
Vāciju. Vācijai 1945. gada maijā kapitulējot, rietumvalstu okupē-
tajās zônās radās bēgļu nometnes. 1946. gada 1. janvārī tās bija:

Angļu zônā:

1. Rantuma	28. Elmshorna	55. Ilcene	80. Holcene
2. Nībila	29. Lībeka *	56. Dannen- berga	(Cerība)
3. Flensburga	30. Bādoldesloe	57. Celle	81. Lībenburga
4. Feierlunda	31. Pineberga	58. Esena	82. Einbeka
5. Kapelna	32. Šmalenbeka	59. Šteinhude	83. Getingena
6. Bretštete	33. Raceburga	60. Osnabrika	84. Zēste
7. Husuma	34. Hamburga	61. Lāde	85. Arnsberga
8. Arensviēla	35. Hāna	62. Hanovera	86. Felberta
9. Šlēzviga	36. Brēmerferde	63. Burgdorfa	87. Hānenklē
10. Ostenfelde	37. Bukstehude	64. Mērbeka	88. Vupertāle
11. Vinnerte	38. Falkenberga	65. Lērte	89. Vicenhauzena — Ludvigšteina
12. Ekernferde	39. Fišbeka	66. Grēvene	90. Oberkasele
13. Bergen- husena	40. Bernsena	67. Halle	Amerikāņu zônā:
14. Frīdrichs- orta	41. Melna	68. Hiligsfelde	1. Kasele
15. Heide	42. Švarcenbeka	69. Honsena	2. Ešvege
16. Rendsburga	43. Gēsthachta (Saule)	70. Brining- hauzena	3. Allendorfa
17. Kīle	44. Ūmštete	71. Giftene	4. Mārburga
18. Plēna	45. Vennena	72. Ropnera	5. Hersfelde
19. Neiminstere	46. Oldenberga	73. Braun- šveiga	6. Veclara
20. Alterfrāde	47. Līchova	74. Hidesheima	7. Veilburga
21. Icehoe	48. Delmen- horsta	75. Detmolda*	8. Bādnauheima
22. Zēgeberga	49. Brēmene	76. Blomberga	9. Frīdberga
23. Hāfkruga	50. Rotenberga	77. Hamelna	10. Fulda
24. Neištate	51. Altgarge	78. Nordštem- mena	11. Vildflekena
25. Horsta	52. Groshesepe	79. Vatenštete	12. Vīsbādene
26. Nordlede	53. Derverdena		13. Kastele
27. Glikštate	54. Ebstorfa		14. Frankfurte

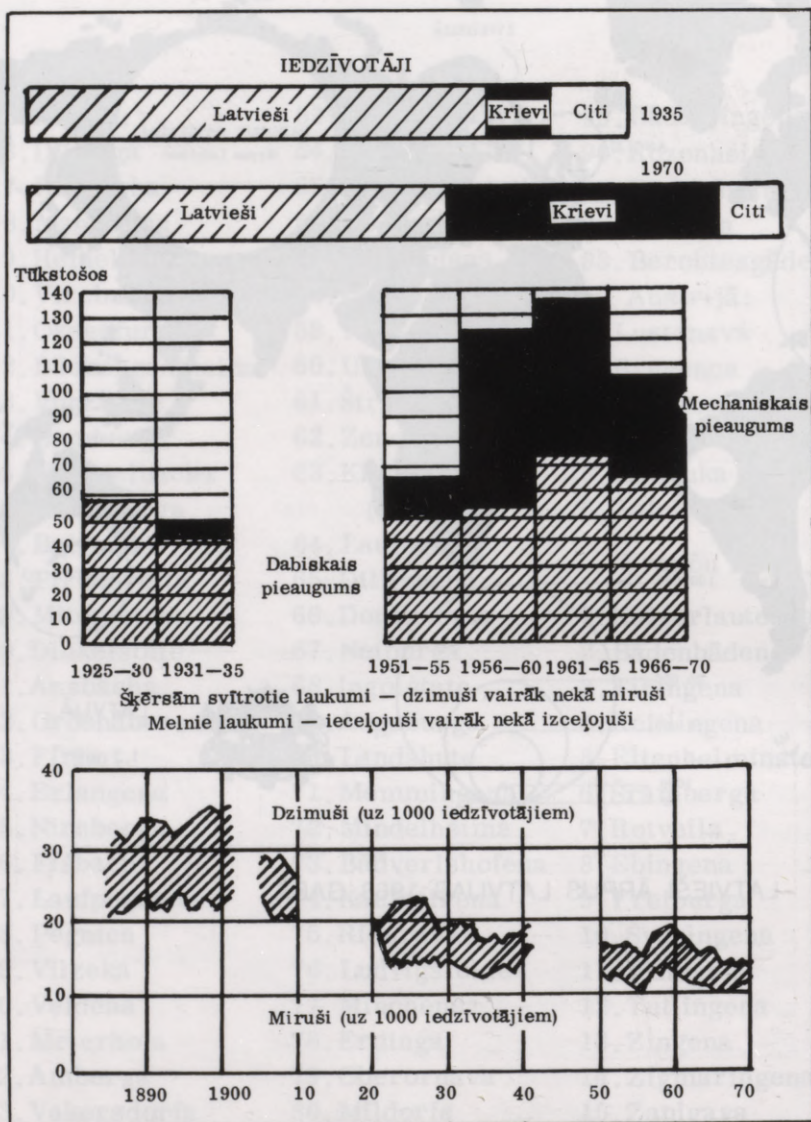
15. Hānava *	53. Nerdlingena	89. Bādaibingena
16. Dīburga	54. Monheima	90. Rozenheima
17. Kronacha	55. Eichštete	91. Traunšteina
18. Manheima	56. Rēgensburga	92. Laufena
19. Heidelberga	57. Dengkofena	93. Berchtesgādena
20. Vircburga	58. Grāfenava	Austrijā:
21. Oksenfurta	59. Pasava	1. Lustenava
22. Bādbergentheima	60. Ulma	2. Bregenca
23. Vunzīdele	61. Štrasa	3. Bludenca
24. Bamberga	62. Zendene	4. Landeka
25. Marktelpacha	63. Kleinkeca	5. Insbruka
26. Štreitberga	(Ausma)	6. Zalcburga *
27. Baireita	64. Lauingena	Franču zōnā:
28. Tiršenreita	65. Dillingena	1. Kaizerlauterna
29. Miterteicha	66. Donauverta	2. Bādenbādena
30. Dinkelsbīle	67. Neiburga	3. Tībingena
31. Ansbacha	68. Ingolštate	4. Reitlingena
32. Grōshābersdorfa	69. Augsburga	5. Eltenheiminstere
33. Fīrta	70. Landshute	6. Šramberga
34. Erlangena	71. Memmingena	7. Rotveila
35. Nirnberga	72. Mindelheima	8. Ebingena
36. Fišbacha	73. Bādverishofena	9. Freiburga
37. Laufpegnica	74. Kaufbeirena	10. Šveningena
38. Pegnica	75. Rīderava	11. Vilingena
39. Vilzeka	76. Ludvigsfelde	12. Tutlingena
40. Veidena	77. Minchene *	13. Zingena
41. Meierhofa	78. Erdinga	14. Zīgmaringena
42. Amberga	79. Oberornava	15. Zaulgava
43. Vakersdorfa	80. Mīldorfa	16. Biberacha
44. Neinburga	81. Altetinga	17. Ebenveilera
45. Bodenvera	82. Vaserburga	18. Fronhofena
46. Furta	83. Kemptene	19. Vircacha
47. Guncenhauzena	84. Šēngava	20. Rāvenburga *
48. Veisenburga	85. Fīsene	21. Konstance
49. Sillenbucha	86. Garmišparten-	22. Frīdrihshāfena
50. Eslingena *	kirchena	23. Lindava
51. Gepingena	87. Mitenalde	24. Vangena
52. Heidenheima	88. Murnava	

LATVIEŠI ĀRPUS LATVIJAS 1968. GADĀ

No Zviedrijas un no bēgļu nometnēm Vācijā, sākot ar 1947. gadu, latvieši devās uz aizjūras zemēm. Karte rāda latviešu skaitu ārpus Latvijas 1968. gadā.

Okupētajā Latvijā 1959. gada tautas skaitīšanā kopā konstatēts 1 297 881 latvietis, 1970. gadā 1 341 805, 1979. gadā 1 344 105 un 1989. gadā 1 387 757 latvieši. Kamēr 30 gadu laikā latviešu kopskaits par apmēram 90 000 pieaudzis, tai pašā laikā latviešu procentuālais sastāvs krievu kolonistu dēļ nepārtraukti samazinājies un 1989. gadā bija tikai 52,04 %

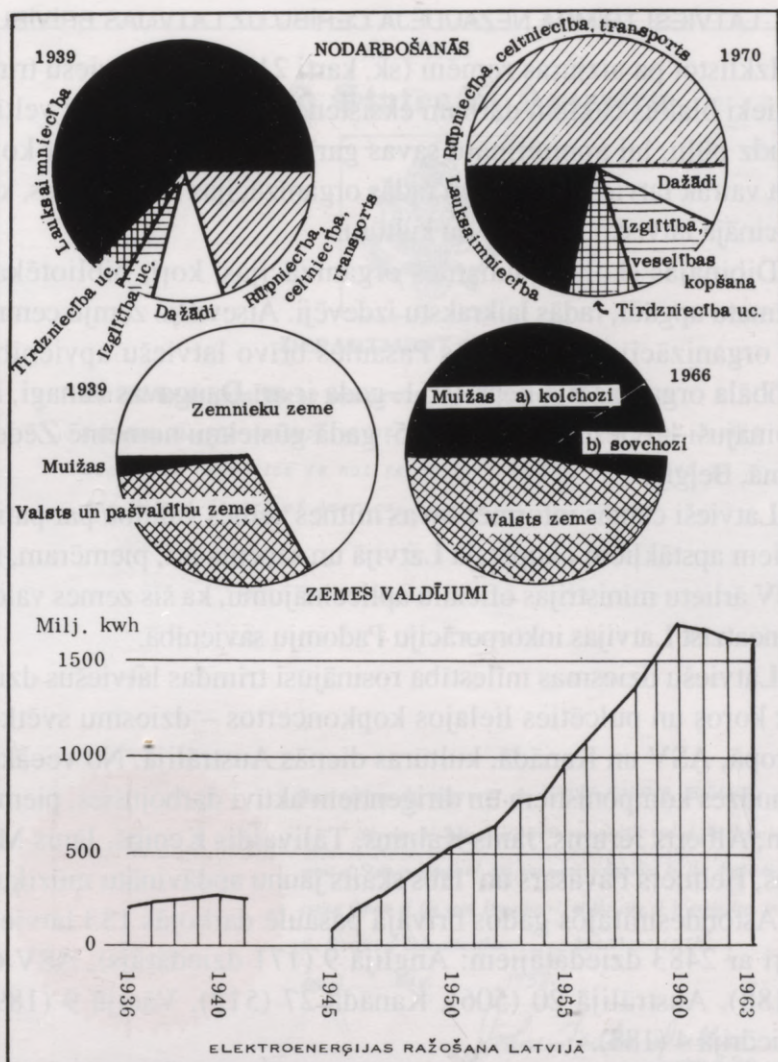

BRĪVĀS UN OKUPĒTĀS LATVIJAS SALĪDZINĀJUMS

Pirmā diagramma rāda, kā Latviju pārkrievoja līdz 1970. gadam, salīdzinot ar 1935. gada datiem.

Otra diagramma rāda iedzīvotāju dabisko pieaugumu, kā arī mehansko pieaugumu (ieceļotāju pārsvaru par izceļotājiem) piecgadu posmos Latvijā.

Trešajā diagrammā redzams, kā laika gaitā samazinājās dabiskais pieaugums uz tūkstoš iedzīvotājiem Latvijā.

IEDZĪVOTĀJU NODARBOŠANĀS UN ZEMES VALDĪJUMI

Augšējā diagramma rāda, ka 1970. gadā, salīdzinot ar 1935. g., iedzīvotāju nodarbošanās lauksaimniecībā un mezsaimniecībā bija samazinājusies no 63 % uz 22 %. Vidējā diagrammā redzams, kā aplaupīja latviešu zemnieku. 1939. gadā latviešu zemniekiem bija 4 292 205 ha zemes, bet 1966. gadā tikai 300 ha. Zemniekiem atņemtā zeme nodota kolchoziem un sovchoziem.

Latvija bija kļuvusi par rūpniecības valsti. Diagramma rāda elektriskās strāvas ražošanas pieaugumu, bet latvieši tikai daļēji no tā ieguva, jo mūsu zeme Krievijai bija izmantojama kolonija.

LATVIEŠI TRIMDĀ NEZAUDEJA CERĪBU UZ LATVIJAS BRĪVĪBU

Izklīstot pa aizjūras zemēm (sk. karti 217. lpp.), latviešu trimdinieki blakus čaklam darbam eksistences nodrošināšanai veltīja daudz pūļu, lai apmierinātu savas garīgās vajadzības. Kur kopā bija vairāk latviešu, drīz vien radās organizācijas un draudzes, kas veicināja latvisko izglītību un kultūru.

Dibinājās skolas, jaunatnes organizācijas, koņi, bibliotēkas, grāmatu apgādi, radās laikrakstu izdevēji. Atsevišķo zemju centrālās organizācijas apvienojās Pasaules brīvo latviešu apvienībā. Globāla organizācija kopš 1951. gada ir arī Daugavas vanagi, ko dibinājuši latviešu kaņavīri 1945. gadā gūstekņu nometnē Zēdelhēmā, Beļģijā.

Latvieši centās informēt savas mītnes zemes valdību par patiesajiem apstākļiem okupētajā Latvijā un saņēma arī, piemēram, no ASV ārlietu ministrijas oficiālu apliecinājumu, ka šīs zemes valdība neatzīst Latvijas inkorporāciju Padomju savienībā.

Latviešu dziesmas mīlestība rosinājusi trimdas latviešus dziedāt koņos un pulcēties lielajos kopkoncertos – dziesmu svētkos Eiropā, ASV un Kanādā, kultūras dienās Austrālijā. No vecākās paaudzes komponistiem un diriģentiem aktīvi darbojušies, piemēram, Alberts Jērums, Jānis Kalniņš, Tāļivaldis Ķeniņš, Jānis Meidiņš, Helmers Pavasars un labs skaits jaunu apdāvinātu mūziķu.

Astoņdesmitajos gados brīvajā pasaulē darbojās 133 latviešu koņi ar 2483 dziedātājiem: Anglijā 9 (171 dziedātājs), ASV 64 (1188), Austrālijā 20 (506), Kanādā 27 (512), Vācijā 9 (189), Zviedrijā 4 (188).

Trimdā uzplauka arī latviešu grāmatniecība un rakstniecība. Te to neapspieda padomju žņaugi, un pirmās paaudzes latviešu trimdinieki bija čakli lasītāji. Publicēja gan Latvijas neatkarības laika rakstnieku darbus, gan ievērojamu skaitu jauno trimdas autoru rakstu. Lielākais uzplaukums bija sešdesmitajos gados, kad no kopskaitā 1332 izdevumiem viens pats lielākais trimdas apgāds (Grāmatu draugs) publicēja 207 jaunas grāmatas.

Populārākie autori bijuši: Anšlavs Eglītis, Alfrēds Dziļums, Irma Grebzde, Gunārs Janovskis, Valdemārs Kārklis, Jānis Sarma, Arturs Voitkus, dzejā: Zinaīda Lazda, Veronika Strēlerte, Andrejs Eglītis, Gunārs Saliņš, no jaunākajiem Zinta Aistara.

Latviešu jaunatne centās iegūt akadēmisko izglītību. 1945 – 1975. g. akadēmiskos gradus trimdā ieguvuši 7926 latvieši.

No. 1855-3

United States of America

DEPARTMENT OF STATE

To all to whom these presents shall come, Greeting:

I Certify That the incorporation of Latvia by the Union of Soviet Socialist Republics is not recognized by the Government of the United States of America.

In testimony whereof, I, JOHN FOSTER DULLES,

Secretary of State, have hereunto caused the seal of the Department of State to be affixed and my name subscribed by the Authentication Officer of the said Department, at the city of Washington, in the District of Columbia, this twenty-ninth day of May, 1957.

John Foster Dulles
Secretary of State.

By Barbara Hartman
Authentication Officer, Department of State.

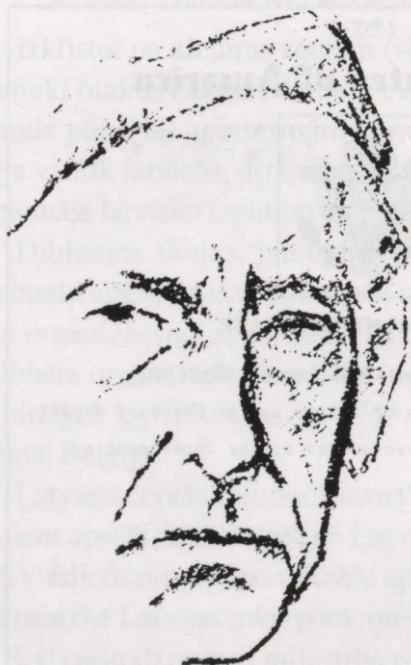
U. S. GOVERNMENT PRINTING OFFICE 16-30048-6

ASV NEATZINA LATVIJAS INKORPORĀCIJU PADOMJU SAVIENĪBĀ

Dokumenta tulkojums: Amerikas savienotās valstis. Ārlietu ministrija. Sveiciens visiem, kas šo dokumentu lasa. Ar šo apliecinu, ka Amerikas savienoto valstu valdība neatzīst Latvijas inkorporāciju Padomju savienībā.

To apliecinot, es, ārlietu ministrs Džōnss Fosters Dallass esmu licis [šim dokumentam] piespiest ārlietu ministrijas zīmogu un [to] parakstīt ar manu vārdu, ko apliecina ministrijas apstiprinājumu ierēdne Vašingtonas pilsētā, Kolumbijas apgabalā 1957. gada 29 maijā.

Džōnss Fosters Dallass, ārlietu ministrs
Barbara Šartmena, ārlietu ministrijas apliecinājumu ierēdne

MĀRTIŅŠ ZĪVERTS

ANŠLAVS EGLĪTIS

Drāmatiķis Mārtiņš Zīverts un rakstnieks Anšlavs Eglītis ir tikai divi no plašās literātūras darbinieku saimes trimdā. Plašākajā trimdas izdevumu bibliografijā pašlaik pēdējā (V) sējumā beidzamais ieraksts apzīmēts ar 11250. n-ru.

Latviešu rakstnieki bija tie, kas trimdā uzturēja tautu garīgi možu un aicināja nezaudēt ticību nākotnei.

Ar aizrautību latvieši trimdā nodevās arī teātra mākslas kopšanai un atbalstīšanai. 1979. gadā ir ziņas par 277 latviešu teātriem, kas darbojušies trimdā.

Atilas valsts

Tatāru valsts

Hitlera valsts

Komūnīstu valsts

PAR ŠĪM TIRANNIJĀM IR NĀKUSI VĒSTURES TIESA

Kad septiņdesmitajos gados rakstīju, ka arī par ceturto tiranniju – komūnīstu valsti – nāks vēstures tiesa, Latvijā vēl valdīja padomju vara (sk. 5. lappusē).

Vēstures tiesa par komūnīstu valsti nāca deviņdesmito gadu sākumā, kad sabruka Padomju savienība, un reizē ar citām apspiestajām valstīm arī Latvija atguva neatkarību.

Autors

Literatūra un avoti (214–223. lpp.)

- 214–216. lpp.: „Mazā Latvija. Bēgļu nometņu saraksts”
– Arveds Švābe, red., „Latvieši emigrācijā”, *Latvju enciklopēdija*, 1242. un sek. lpp.
– Irēna Ondzule (sak.), *Baltijas universitāte 1945–1949* (Rīgā 1996).
217. lpp.: „Latvieši ārpus Latvijas 1968. gadā (karte)”
– Edgars Dunsdorfs, *Trešā Latvija* (Melburnā 1968), 28. un sek. lpp.
– Ilmārs Mežs, *Latvieši Latvijā* (Kalamazū 1992), 7. un 52. lpp., atsaucoties uz Statistisko datu krājumu *1989. gada tautas skaitīšanas rezultāti Latvijā* (Latvijas republikas valsts statistikas komiteja Rīgā 1992).
218. lpp.: „Brīvās un okupētās Latvijas salīdzinājums”
– Arturs Landsmanis, *Pastāvēt vai iznīkt*. Baltijas tautu destrūkcija Padomju savienībā (Stokholmā 1975).
Latvija šodien (1972–1973).
– Bruno Kalniņš, „Kā tiesiski funkcionē diktatūra Latvijā”, *Archīvs XI* (1971), 79. lpp.
– Jānis Andrupis, „Šīs trimdas vēsturiskais uzdevums”, *Ceļa zīmes* 51 (1973).
219. lpp.: „Brīvās un okupētās Latvijas salīdzinājums (Iedzīvotāju nodarbošanās un zemes valdījumi)”
Literatūra kā iepriekšējai lappusei.
– Ādolfs Šilde, *Bez tiesībām un brīvības* (1965).
220. lpp.: „Latvieši trimdā nezaudēja cerību uz Latvijas brīvību”
– Pēteris Ērmanis uc. (red.), *Trimdas rakstnieki I–III* (Kempenē 1947–1949).
– Lilija Dunsdorfa, „Latviešu trimdas grāmatniecība 1950–1959, 1960–1969, 1970–1979, 1980–1989”, *Archīvs I, X, XX, XXX*.
– Teodors Zeltiņš (sak.), *Dzejas un sejas* (1962), *Prozas profili* (1964), *Pašportreti* (1965).
– Jānis Rudzītis, „Latviešu literatūra emigrācijā”, *Archīvs VI* (1966).
– Arnolds Šturms, „Latviešu mūzika trimdā”, *Archīvs VI* (1966).
– Benjamiņš Jēgers, *Latviešu trimdas izdevumu bibliografija I–V* (Stokholmā, Rīgā 1968–1996).
– Lilija Dunsdorfa, Edgars Dunsdorfs, „Trimdas autori”, *Archīvs VIII* (1968).
– Valentīns Bērzkalns, *Latviešu dziesmu svētki trimdā 1946–1965* (1968).
– *Archīvs XII–XXXI* (1972–1993).
– Edgars Dunsdorfs, *Latvian Graduates 1945–1975* (Melbourne 1978), 357. lpp.
– Valija Ruņģe uc. (red.), *Latviešu literatūras darbinieki rietumu pasaulē 1965–1990* (ASV 1991).

221. lpp.: „Amerikas savienotās valstis neatzina Latvijas inkorporāciju Padomju savienībā”

– Maruta Kārklis et al. (eds), *The Latvians in America. 1640–1973* (New York 1974), 110–126. lpp.

222. lpp.: „Rakstniecība un teātris trimdā”

Literātūra kā 220. lpp.

– *Archīvs XIX* (Melburnā 1979). Teātris.

223. lpp.: „Par padomju tiranniju nāca vēstures tiesa”

– Jānis Stradiņš, *Trešā atmoda* (Rīgā 1992).

– Boris Meissner, *Die Sowjetunion im Umbruch* (1988).

ATJAUNOTĀ

NEATKARĪGĀ LATVIJĀ

ATJAUNOTĀ NEATKARĪGĀ LATVIJĀ

KRIEVIJAS FEDERĀCIJAI PĒRIENOTIE ABRENES APRIŅKA
PAGASTI

Kad 1991. gadā Padomju savienības sabrukot, Latvija atguva neatkarību, tā bija smagi cietusi. Pirmkārt, tās kopīpatība, salīdzinot ar laiku pirms 1940. gada okupācijas, bija samazinājusies par apmēram 1200 kvadrātkilometriem. 1944. g. 22. augustā Padomju savienības ieceltni okupēja Latvijas valdība ar Augustu Kirčhēnsteini priekšgalā nelegāli anektējot Krievijas federācijai Abreni (krieviski: Pīnaloju) ar apkārtējiem pagastiem: Kacēniem, Upmari, Līnavu, Pūrvīnāli, Augšpili un Gaušiem. Ar to bija pārkāpts Latvijas un Padomju Krievijas 1920. gada mierīgums par mūsu zemes Austrumu robežu. Pēc neatkarības atjaunošanas Latvijas valdībai vēl nav izdevies pilnībā atgūt šīs teritorijas atpakaļ.

Otrs smagais zaudējums, ko mūsu valsts cietusi 50 gadu ilgā padomju okupācijas laikā, ir Latvijas iedzīvotāju un latviskās kultūras iedzīvotāju Sevīski ietekmētās pilsetas un galvaspilsētā Rīgā latviešu procentu ir jutami samazinājies. Tas kavē Latvijas tagadējās valdības veiksmīgu darbību, lai atkal panāktu valsts kultūras un tautniecisko uzplaukumu.

ATJUNOTA
NEATKARIGA IATVIA

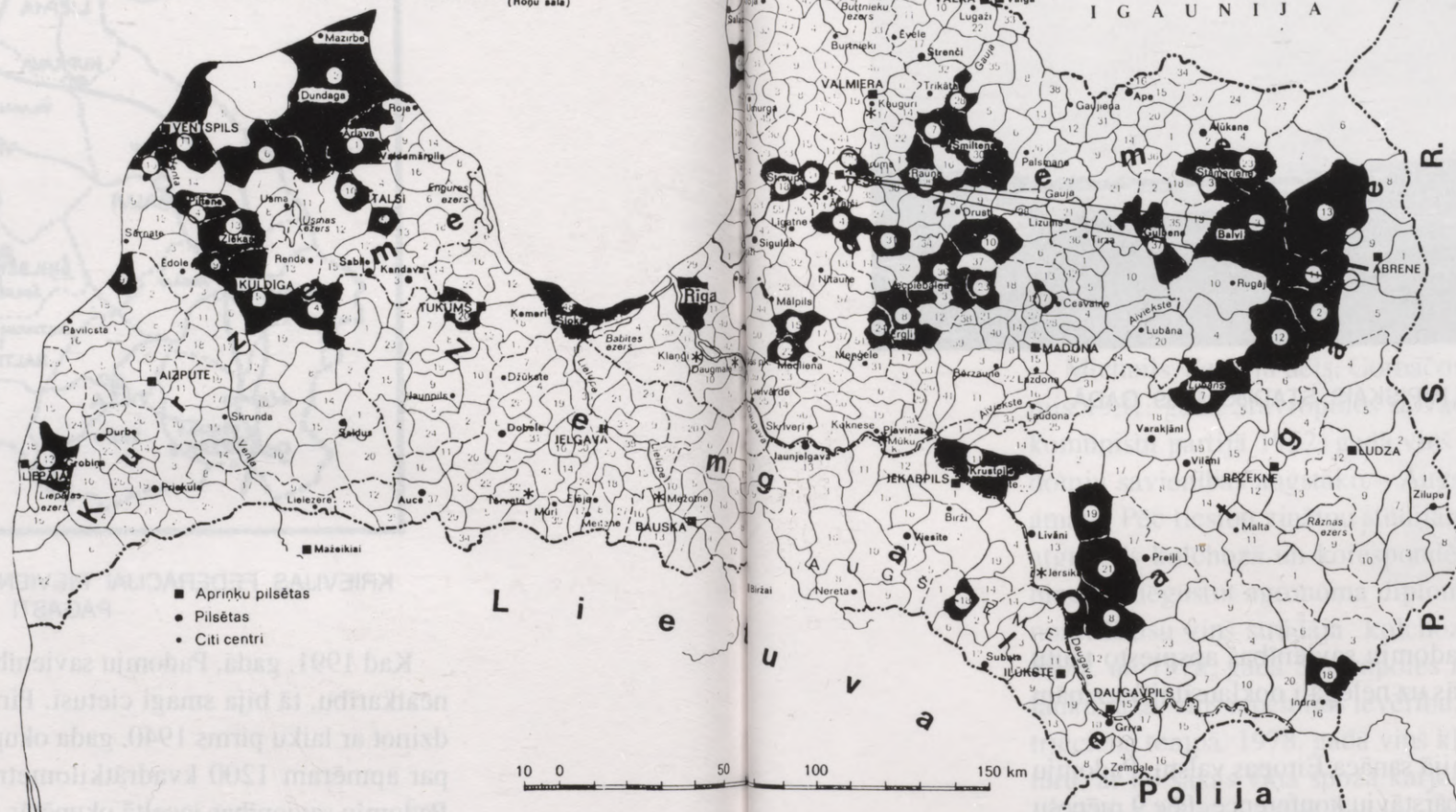

KRIEVIJAS FEDERĀCIJAI PIEVIENOTIE ABRENES APRIŅKA
PAGASTI

Kad 1991. gadā, Padomju savienībai sabrūkot, Latvija atguva neatkarību, tā bija smagi cietusi. Pirmkārt, tās kopplatība, salīdzinot ar laiku pirms 1940. gada okupācijas, bija samazinājusies par apmēram 1200 kvadrātkilometriem. 1944. g. 22. augustā Padomju savienības ieceltā okupētās Latvijas valdība ar Augustu Kirchenšteinu priekšgalā nelegāli atdāvināja Krievijas federācijai Abreni (krieviski: Pitalovu) ar apkārtējiem pagastiem: Kacēniem, Upmali, Linavu, Purvmali, Augšpili un Gauriem. Ar to bija pārkāpts Latvijas un Padomju Krievijas 1920. gada mierlīgums par mūsu zemes austrumu robežu. Pēc neatkarības atjaunošanas Latvijas valdībai vēl nav izdevies tai nelegāli nolaupīto teritoriju atgūt.

Otrs smagais zaudējums, ko mūsu valsts cietusi 50 gadu ilgajā padomju okupācijas laikā, ir Latvijas kolonizācija ar krievu tautības iedzīvotājiem. Sevišķi lielākajās pilsētās un galvaspilsētā Rīgā latviešu procents ir jūtami samazinājies. Tas kavē Latvijas tagadējās valdības veiksmīgu darbību, lai atkal panāktu valsts kultūrālo un saimniecisko uzplaukumu.

APVIDI, KUOS PARTIZĀNU DARBĪBA PIEMINĒTA
NO 1944. GADA JŪLIJĀ LIDZ 1945. GADA ZIEMAI

LATVIEŠU NACIONĀLIE PARTIZĀNI

Latviešu nacionālie partizāni bija tautas brīvības cīnītāji. Kad sarkanarmija 1944. gada jūlijā no jauna ielauzās Latvijā, sākās bruņota pretestība komunistiem, kuri terorizēja lauku māju saimniekus un apdraudēja mierīgos iedzīvotājus.

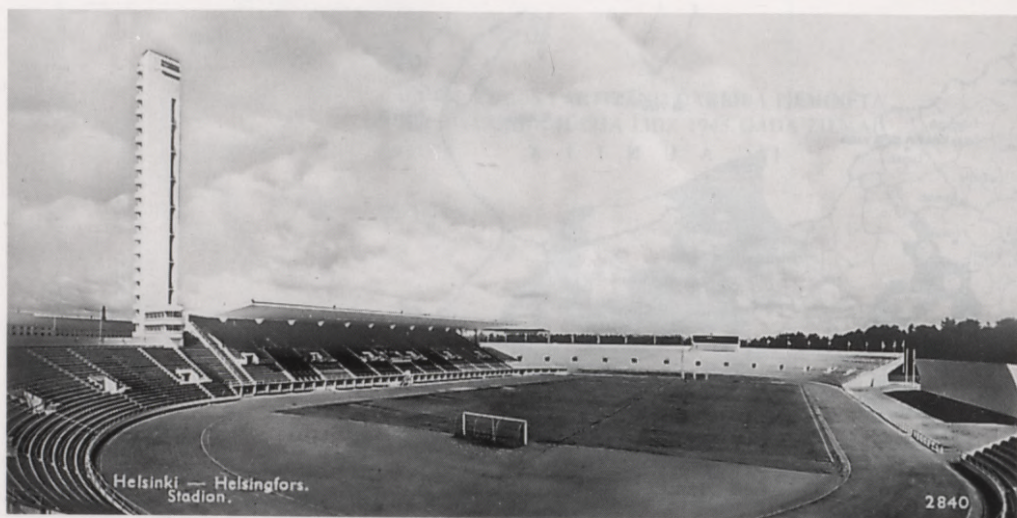
Rīgā nodibinājās Latvijas nacionālo partizānu organizācija. Partizāni slēpās mežos ierīkotos bunkuros, kas bija izveidoti, lai nodrošinātos pret sarkanarmiešu uzbrukumiem. Tautā partizānus dēvēja par „mežabrāļiem”. Viņu darbība varēja jūtāmāk izpausties Latvijas biežāko mežu rajonos.

Melni iekrāsotie laukumi kartē rāda apvidus, kur 1944/45. gadā darbojās nacionālie partizāni.

Ieroču partizāniem netrūka, tos viņi ieguva vācu pamestajās ieroču un municijas noliktavās. Ar uzturu viņus apgādāja lauku saimnieki, kamēr vēl okupanti viņu pārticību nebija iznīcinājuši. Partizānu centri publicēja uzsaukumus tautai, izdeva arī pagrīdes avīzi *Tēvzemei un brīvībai*.

Partizāni centās latviešos uzturēt cerību, ka viss vēl nav zaudēts, jo pret okupantiem vēl notiek bruņota cīņa, un rietumzemju valdības sapratīs baltiešu izmisīgo pretošanos un nāks palīgā.

Partizānus apkaņoja sarkanarmija un čekisti. Pēc Vācijas kapitulācijas 1945. g. 8. maijā partizānu stāvoklis ievērojami pasliktinājās. Par nacionālajiem partizāniem vēl ir ziņas 1962. gadā.

HELSINKU OLIMPISKAIS STADIJS 1939. GADĀ

Septiņdesmitajos gados Padomju savienības apspiesto tautu cerības uz atbrīvošanu balstījās uz nelegāli noklausītajām ziņām par *Helsinki deklarāciju*.

1973. gadā Helsinkos, Somijā sanāca Eiropas valstu, Padomju savienības, ASV un Kanādas pārstāvju konference. Pēc 9 mēnešu spriešanas izstrādāja dokumentu, ko nosauca par *Helsinki konferences galīgo rekomendāciju*. To turpināja apspriest dalībnieku ārlietu ministri Helsinkos un Ženevā, līdz 1975. gadā dalībnieki Helsinkos parakstīja „Drošības un sadarbības galīgo aktu”.

Akts garantēja šo valstu iedzīvotājiem fundamentālas tiesības, saimniecisku un sociālu progresu un labklājību. Parakstītāji apsolās nelietot bruņotu varu un neaizskart citu valstu pastāvošās robežas. Padomju savienība maldīgi cerēja, ka ar to būs apstiprināti tās ieguvumi Otrā pasaules kara laikā. Tomēr nedz ASV, nedz pārējās demokrātiskās valstis neatzina Baltijas valstu okupāciju un aneksiju.

Arī Latvijā tauta neatzina okupācijas varu un iespējamiem līdzekļiem centās tai pretoties.

Padomju savienības apspiesto tautu neatkarības centienus astoņdesmitajos gados lielā mērā ietekmēja pārmaiņas komunistu partijas un valsts vadībā. Šīs pārmaiņas radās, nākot pie varas Michailam Gorbačovam.

Michails, Sergeja dēls, Gorbačovs bija zemnieku cilmes, dzimis 1931. gadā Stavropoles novada kolchozā. Pēc iestāšanās komunistu partijā 1952. gadā viņš 36 gadu laikā sasniedza Padomju savienības augstāko – Augstākās padomes priekšsēža – amatu. Pēc tiesību zinātņu studijām Maskavas universitātē viņš atgriezās kolchozā un korespondences ceļā studēja lauksaimniecību, iegūstot agronoma diplomu. Kopā ar savu sievu agronomi Raisu viņš strādāja kolchoza darbības uzlabošanā. Kad 1977. un 1978. gadā Stavropoles novadā bija neparasti augsta lauku raža, viņš izpelnījās ievērību, organizējot ražas novākšanu trieciena tempā. 1978. gadā viņš kļuva par novada pirmo sekretāru, ar ko sākās viņa spožā karjera: 1985. g. partijas ģenerālsekretārs, 1988. gadā arī Padomju savienības Augstākās padomes priekšsēdis.

Savas valdības programmu viņš izteica divi vārdos: „atklātība” un „pārkārtojumi”. Ar tiem bija domāts ietekmēt krievu tautas masas, lai viņi uzticētos un atbalstītu valdības reformas un tā glābtu lejup slidošo Padomju savienības tautsaimniecību.

Savus mērķus Gorbačovam tomēr neizdevās sasniegt. Čeka turpināja darboties, kolektīvo lauksaimniecību nelikvidēja. Baltijas tautu brīvības centieniem Gorbačova politika nebija labvēlīga. Viņa deklarācija, ka Baltijas valstis lēmušas pievienoties Padomju savienībai pēc tautas vēlēšanās, vēl līdz šai dienai ir lielākais Padomju savienības vēstures viltojums. Solītā atklātība tomēr mudināja apspiesto tautu iedzīvotājus drošāk prasīt cilvēku pamattiesības. 1990. gadā Gorbačovs saņēma Nobela miera prēmiju.

KRIEVU AUTORI – CĪNĪTĀJI PAR CILVĒKA TIESĪBĀM

Arī pašā Padomju savienībā bija inteliģences pārstāvji, kas, par spīti visbargākiem aizliegumiem, rakstīja un runāja par cilvēka tiesībām – domu un runas brīvību.

Rakstnieks Aleksandrs Solžēņicins (dz. 1918), par Staļina rīcības kritiku notiesāts ar Sibīrijas spaidu darbu nometni 1945 – 1956, sarakstīja grāmatu par tur pieredzēto: *Gulaga archipelags*, kas publicēta tikai ārzemēs. Tā izdota arī latviski Franka Gordona un Artura Strautmaņa tulkojumā ASV 1974–1975.g. Autoram 1970. gadā piešķirta Nobela prēmija literātūrā, bet 1974.gadā viņš izraidīts no Padomju savienības.

Zinātnieks Andrejs Saharovs (1921–1989) bija fiziķis, Padomju savienības zinātņu akadēmijas loceklis, cīnītājs par cilvēka tiesībām. Nobela miera prēmijas laureāts 1975. Visi valsts apbalvojumi viņam 1980. g. atņemti. 1980–1986 izsūtīts Gorkijā.

Sešdesmitajos un septiņdesmitajos gados Latvijā plaši vērojama čekas vajāto disidentu kustība. Pietika ar niecīgu iemeslu un pat bez tā, lai kādu apvainotu, tiesātu un sodītu par pretošanos padomju iekārtai, par spiegošanu (kādas nebija) un pat par kriminālnodarījumiem (kādu nebija).

Bija aizliegts izplatīt lapiņas ar nacionālpolitisku saturu, lasīt un pārrunāt pirmspadomju laika un ārzemju literātūru, klausīties ārzemju radoraidījumus, lietot Latvijas karogu, dziedāt Latvijas himnu, rakstīt protesta vēstules, stāties sakaros ar latviešiem ārzemēs.

Disidenti nāca no dažādiem iedzīvotāju slāņiem – pilsētnieki un laucinieki, vienkārša darba veicēji un augsti izglītotie.

Viens no redzamākiem disidentiem bija Gunārs Astra (1931–1988), vairākkārt notiesāts par sakariem ar ārzemēm un par to, ka pie viņa atrasts Džordža Orvela stāsts *1984*.

Pēdējā tiesas sēdē (1983.g. 15.decembrī) viņš bezbailīgi apliecināja: „Es ticu, ka šis laiks paies kā ļauns murgs”.

Jānis Barkāns (dz. 1959), mēģinājis pacelt Latvijas karogu. Raimonds Bitenieks (dz. 1966.), „Helsinki – 86” grupas dibinātājs. Olafs un Pāvils Brūvers, organizējuši aptauju. Lidija Doroņina (Lasmane), žēlsirdīgā māsa. Ilze Kalnāre (Dreimane), dzejniece un rakstniece, palīdzējusi partizāniem. Gunārs Freimanis, sodīts par pretpadomju dzejoļiem. Hugo Grīvāns, ev. lut. mācītājs. Helēna Kalniņa (Celmiņa), tiesāta par ceļojumu bez atļaujas no Liepājas uz Rīgu. Dainis Lismanis, zvejnieku kolchoza vadītājs, par pretvalstisku darbību. Ev. lut. mācītāji: Māris Ludviks un Modris Plāte, par darbību draudzē. Dainis Rijnieks, vācis parakstus par Latvijas izstāšanos no Padomju savienības. Gunārs Rode, bioloģijas students, organizējis studentu politiskas diskusijas. Jānis Rožkalns, sodīts par darbību baptistu draudzē un pretpadomju nostāju. Maija Silmale, franču dzejas tulkotāja. Knuts Skujenieks, dzejnieks un kritiķis. Jurģis Skulme, gleznotājs, akadēmijas mācībspēks. Jānis Šmits, baptistu mācītājs, atļāvis jauniešiem dziedāt draudzes kori. Jānis un Māris Tilgalis, izplatījuši nacionāla satura skrejlapas. Pēteris Tomsons, Rīgas pilsētas padomes deputāts, apkaņojis sabiedriska īpašuma izlaupišanu. Juris

TAUTA PULCĒJAS PIEMINĒT AIZVESTOS

Viņķelis, ārsts Rīgā, lasījis ārzemju grāmatas. Juris Ziemelis, parakstījis 45 baltiešu iesniegumu rietumvalstu valdībām.

Brīvības ilgas jaunatnē bija grūti apspiest. Arestēja skolēnu un studentu grupas par ieroču iegādi un sakariem ar emigrantiem Zviedrijā.

1968.g. Čehoslovākijas revolūcijas apspiešanai tur nosūtītie latvieši, redzot citas apspiestas tautas naidu pret apspiedējiem – krievu komunistiem, vēl karstāk apņēmās pretoties apspiedēju varai Latvijā.

1969.g. Preiļu rajonā skolēnu grupa komjaunatnes komitejas sekretāres Janīnas Kursītes vadībā skolas fotolaboratorijā izgatavo un izplata nacionāla satura lapiņas. 1975.g. nosūtītas anonīmas apvainojošas vēstules padomju un partijas iestādēm. 1978.g. uzspridzinātas dzelzceļa sliedes. 1981.g. Jelgavā no namiem noņemti 46 Padomju savienības karogi.

Astoņdesmiajos gados jau izveidojās organizācijas, kuŗu mērķis bija brīva, neatkarīga Latvija.

PIE BRĪVĪBAS PIEMINEKĻA 1987. G. 14. JŪNIJĀ

„HELSINKI-86" GRUPA

Redzama jauniešu disidentu organizācija bija 18 personu lielā Liepājā 1986. gadā dibinātā „Helsinki-86" grupa. Tās organizātori bija Linards Grantiņš, Raimonds Bitenieks un Mārtiņš Bariss (vadītājs) – strādnieki un amatnieki, visi dzimuši pēdējās krievu okupācijas laikā. Grupas mērķis bija cīnīties par latviešu tautas saimnieciskajām un kultūras tiesībām un individa brīvību, informējot padomju valdību un brīvās pasaules organizācijas par apstākļiem Latvijā.

Grupas ierosmē 1987. g. 14. jūnijā pie Brīvības pieminekļa Rīgā notika piemiņas brīdis aizvestajiem, kas pulcēja ap 5000 dalībnieku. Īsi pirms tam Linards Grantiņš bija apcietināts, lai novērstu viņa piedalīšanos. Viņu aizstāja Rolands Silaraups, kas kopā ar Evu Bitenieci vēsturiskajā piemiņas brīdī stāvēja godasardzē pie Brīvības pieminekļa. Mēnesi vēlāk Silaraupu izraidīja no Latvijas, un viņš nonāca rietumos.

LATVIJAS TAUTAS FRONTES PRIEKŠSĒDIS DAINIS ĪVĀNS

Astoņdesmito gadu beigās Latvijā radās organizācijas, kas sekmēja tautas brīvības centienus. 1987.g. 14. jūnijā grupa ev.lut. garīdznieku nodibināja *Atdzimšanas un atjaunošanas kustību*. Dalībnieki panāca ticības mācības uzņemšanu skolu programmā, atguva no valsts vairākas baznīcas, panāca tiesības iekļaut radio un televīzijas raidījumos dievkalpojumu norisi un garīgo mūziku. Vēlāk šīs organizācijas locekļi ļoti aktīvi darbojās, organizējot Latvijas tautas fronti.

1988. g. 22.jūnijā žurnālistu sanāksmē nolasīts Latvijas tautas frontes (LTF) aicinājums. LTF nodibināta 8. oktobrī ar apmēram 250 000 biedriem. Tās mērķi bija panākt neatkarīgu demokrātisku Latvijas valsti. Darbība izpaudās piemiņas aktu, manifestāciju un demonstrāciju rīkošanā, kas pulcināja ievērojamas ļaužu masas un stiprināja latviešu nacionālo pašapziņu.

Par LTF priekšsēdi dibināšanas kongress ievēlēja žurnālistu Daini Ivānu (dz. 1955). Šai amatā viņš bija līdz 1990. g., pēc tam Latvijas republikas augstākās padomes priekšsēža vietnieks.

Latvijas nacionālās neatkarības kustības vadītājs Eduards Berklavs

Igaunijas tautas fronte (*Rahvarinne*) bija sākusi darboties jau 1988.g. aprīlī. Tā paša gada jūnijā arī Lietuvā dibināta organizācija ar līdzīgiem mērķiem – *Sajūdis*.

Latvijas nacionālās neatkarības kustība (LNNK) dibināta 1989. gada 18. februārī. 1990.gadā par tās vadītāju izraudzīts Eduards Berklavs.

Eduards Berklavs (dz. 1914) bija okupētās Latvijas ministru padomes priekšsēža vietnieks 1954–1956 un 1958–1959, tad izsūtījumā Padomju savienībā līdz 1968, vēlāk strādnieks Rīgā. Kopš 1988 LTF domes loceklis, kopš 1990. Latvijas republikas augstākās padomes deputāts. Viņam bija tāls ceļš jānoiet, lai no padevīga padomju varas kalpa (viņš bija arī Latvijas skautu centrālās organizācijas likvidators) kļūtu par dedzīgu Latvijas neatkarības aizstāvi.

Vides aizsardzības klubs (VAK), saukti „zaļie”, bija dibināts jau 1986. gadā. Tā dalībnieki vērsās pret Latvijas piesārņošanu ar rūpniecības atkritumiem, dabas postīšanu un piemiņas zīmju necieņu, kā arī centās panākt valdības maiņu, lai glābtu Latviju no ekoloģiskās katastrofas. Enerģiski uzstājoties pret Daugavpils elektroenerģijas spēkstacijas būvi 1986.gadā, akcija deva panākumus, un spēkstacijas būvi pārtrauca.

SARKANBALTSARKANĀ KAROGA ATAUSMĀ

Vides aizsardzības kluba pirmā pilnsapulce notika Rīgā 1989. gada februārī. Valdē ievēlēja arī četrus ārzemju latviešus un par organizācijas priekšsēdi Arvīdu Ulmi.

Kluba organizētā manifestācijā 1988. g. 14. jūnijā pirmo reizi oficiāli pacelts Latvijas sarkanbaltsarkanais karogs.

Latvijas valsts himna atkal pirmo reizi brīvi atskanēja koncertā Doles salā 1987. gadā.

Nacionālās kultūras apziņu sekmēja arī folkloras kustība Latvijā. Dibinājās grupas, kas centās atdarināt latviešu dziedāšanu un mūzicēšanu senatnē – *Skandinieki, Ilgi, Suitu sievas*. Radās cieņa pret latviešu kultūras mantojumu. Baltiešus tuvināja 1988. gadā Rīgā notikušais folkloras festivāls *Baltica 88*.

Baltijas valstu neatkarības centienus visā okupācijas laikā atbalstīja trimdas baltiešu organizācijas. Par Latvijas brīvību iestājās Pasaules brīvo latviešu apvienība ar centru ASV.

Jau 1966. g. bija dibināta *BATUN* (Baltic Appeal to the United Nations) ar centru Ņujorkā. 1980. gadā demonstrācijā 14 000 baltiešu prasīja Apvienoto nāciju sūtņiem atbalstīt neatkarības centienus Baltijas valstīs.

LTF ORGANIZĒTĀ MANIFESTĀCIJA 1989. G. 12. MARTĀ RĪGĀ

1988. un 1989. gadā arvien skaidrāk iezīmējas neatkarības centieni izpausme redzamāko dzejnieku un rakstnieku darbos, rakstos presē un masu saziņas līdzekļos. Kamēr Latvijas rakstnieku savienības paplašinātajā pilnsapulcē 1988. g. jūnijā tā vēl ir piesardzīga, nākošā gada martā Latvijas radošo savienību apvienotajā pilnsapulcē jau atskan drosmīgas runas, prasot brīvību un neatkarību.

1988. g. 16. novembrī kaimiņzemes Igaunijas augstākā padome pirmā pieņem valsts neatkarības deklarāciju, izstājoties no Padomju savienības.

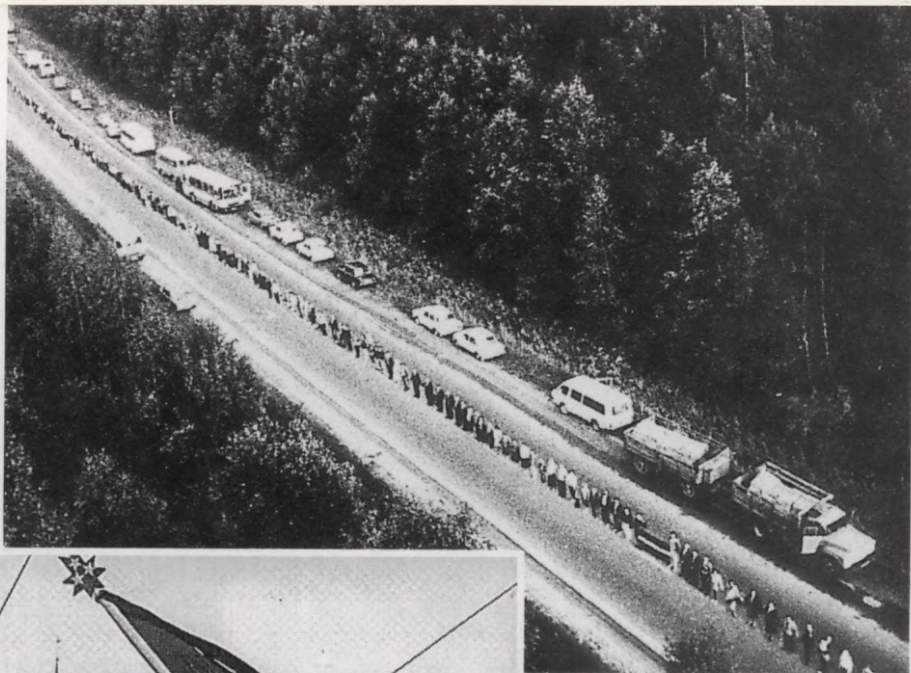
Par latviešu tautas nostāju pret okupācijas varu liecina liels dalībnieku skaits demonstrācijās, pieminot komunistu upurus. 1989. g. 25. martā organizētais gājiens no Daugavmalas uz Brāļu kapiem ar ziedu veltēm 1949. gadā aizvesto piemiņai pulcēja pāri par pusmiljona dalībnieku (sk. attēlu).

Lai apkarotu latviešu neatkarības centienus, 1989. g. janvārī Rīgā noorganizējas „Interfronte” – reakcionāro komunistu mākslīgi veidota grupa. Reformu gaitu tā tomēr nespēj apturēt.

27. martā Baltijas valstis atgriežas no Maskavas laika pie Eiropas pulksteņa laika.

1989. g. 6. maijā Latvijas augstākā padome pieņem likumu par latviešu valodu kā oficiālo valsts valodu. 27. maijā Latvijas kultūras fonds kā pirmā valsts iestāde pasludina neatkarību no Padomju savienības kultūras fonda Maskavā.

Dibinās pilsoņu komitejas, lai reģistrētu iedzīvotājus, kam tiesība vēlēt delegātus neatkarīgas valsts pārvaldei.

„BALTIJAS CEĻŠ” 1989. G.

Protestējot pret Molotova un Ribentropa paktu, kas pirms 50 gadiem ievadīja Baltijas zemju okupāciju, 1989.gada 23.septembrī 1 200 000 lietuviešu, 400 000 latviešu un 300 000 igauņu sadevās rokās, izveidojot *Baltijas ceļu* – dzīvu ķēdi no Tallinas caur Rīgu līdz Viļņai.

ANATOLIJS GORBUNOVS

IVARS GODMANIS

Latvijas republikas augstākās padomes priekšsēdis bija Anatolijs Gorbunovs (dz. 1942). No 1978 g. viņš bija Latvijas komunistu partijas iestāžu darbinieks, kopš 1988 Latvijas augstākās padomes priekšsēdis, 1993–1996 saeimas priekšsēdis.

Ivars Godmanis (dz. 1951) ieguvis fizikas un matēmatikas zinātņu kandidāta gradu Latvijas universitātē 1983, LU docents 1986–1990, Latvijas republikas ministru padomes priekšsēdis no 1990.

Jau 1989. gadā kļūst brīvākas attieksmes ar trimdas latviešiem: Rīgā notiek pasaules latviešu ārstu kongress, viesojas mūziķu grupa „Čikāgas piecīši”.

1990. gada janvārī Latvijas augstākā padome atjauno neatkarības laika simbolus – karogu, valsts himnu un valsts ģerboni.

1990. g. 11. martā Lietuvas augstākā padome formāli pieņem valsts neatkarības deklarāciju.

Latvijā notiek Augstākās padomes delegātu vēlēšanas, kuņās ievērojamu pārsvaru gūst neatkarības atbalstītāji.

1990.g. 4.maijā arī Latvijas augstākā padome nobalso par neatkarības deklarāciju (ar 138 balsīm par, nevienu pret, vienam atturoties un 57 neesot klāt). Ap 200 000 demonstrantu pie valdības nama ar gaviļēm apsveic balsošanas rezultātu.

BORISS JEĻCINS

Boriss Jeļcins (dz. 1931) – kopš 1990 Krievijas padomju federatīvās sociālistiskās republikas augstākās padomes priekšsēdis.

Valsts pārvaldes aparātu pārņem atjaunotās neatkarīgās valsts valdība. Tas nerada sevišķas grūtības, jo valsts iestāžu vadītāji visumā lojāli iekļaujas jaunajos apstākļos. Sarežģījumi gan rodas tieslietu un iekšlietu ministrijā.

Valdība iecēla jaunu ģenerālprokuroru Jāni Skrastiņu, kas noorganizēja jaunu prokurāturu. Apmēram piektā daļa agrāko padomju prokuroru atteicās pakļauties Latvijas republikas valdībai un turpināja saņemt algu no Maskavas.

Iekšlietu ministrijai bija pakļauta padomju milicija (policija). Miliči vairumā bija krievi, kas neprata latviski un nevarēja ar iedzīvotājiem sadarboties.

Neatrisināts palika jautājums par okupētās Latvijas (LPSR) valsts drošības komitejas (VDK) darbību. Latviešu patriotu prasību par šīs komitejas līdzstrādnieku darba tiesisku izmeklēšanu neatkarīgās Latvijas valdība vēl ilgi nebija spējīga izpildīt. 1991. gadā pārņemot komitejas mītņi, bija jākonstatē, ka daļa inventāra un visi archīva materiāli no turienes bija izvākti.

1990. gada jūlijā Latvijā viesojās Krievijas valstu federācijas prezidents Boriss Jeļcins, kas bija labvēlīgs agrāko Padomju savienības apspiesto valstu neatkarības centieniem.

LATVIJAS 20.DZIESMU SVĒTKI 1990. GADĀ

Šai laikā Rīgā notika arī liels latviskās kultūras demonstrējums – Latvijas 20. dziesmu svētki. Pirmo reizi pēc ilgā apspiestības laikmeta tautas lūgšana varēja brīvi skanēt, pirmo reizi dziesmā sastapās Latvijas un trimdas koristi un diriģenti. Šī sastapšanās latviešus vienoja un tuvināja, un šī vienotības sajūta bija nepieciešama, jo jauniegūtā brīvība bija vēl aizstāvama un sargājama.

Baltijas valstu neatkarību vēl joprojām apdraudēja padomju armijas militārie veidojumi. Sevišķu aktivitāti padomju armijas daļas izrādīja Lietuvā, ieņemot valdības ēkas Viļņā.

Rīgā novietotās *OMON* grupas militāristi („melnās beretes”) atbalstīja bijušo padomju varas iestāžu atlikušo pārstāvju uzbrukumus jaunajai valdībai, ieņemot Preses namu un mēģinot piespiest preses darbiniekus publicēt pretvalstiskus rakstus un nepatiesu informāciju.

1990. gada decembrī iedzīvotāju iebiedēšanai Rīgas ielās patruļēja padomju tanki, un bija sagaidāms valdības ēkas aplenkums. Ziņas par notikumiem ar radio un televīzijas raidījumiem vēl sasniedza tautu visā Latvijā, un radās spontāna kustība, lai aizsargātu iegūto brīvību un glābtu neatkarīgās valsts valdību.

SARDZĒ PIE BARIKĀDĒM 1991. G. JANVĀRĪ

(Zīmējis Tenis Grasis 1991. g. 10. janvārī)

Iekšrīgā ap valdības namu sabrauca traktori un smagās mašīnas no tāliem Vidzemes novadiem, ar baļķu un betona krāvējiem aizšķērsojot šaurās ielas, braucējiem pašiem turpat paliekot nomodā 1991. gada janvāra aukstajās naktīs. Ap uguns kuriem novietojušies, vīri klausījās radio ziņas no kaimiņvalstīm, uzmuntrināti ar rīdzinieku atsaucību – lauku virtuvēs gādīgu roku atvesto silto viru un atzinīgajiem vārdiem par gatavību aizstāvēt savu valsti.

Arī Zaķusalā pie televīzijas raidītājiem bija novietotas „barikādes”.

1991. g. janvāra vidū padomju armijas uzbrukumā Viļņas radio un televīzijas raidītājam iet bojā 14 civiļpersonas. Latvijas augstākā padome izsludina sēru dienu kaimiņvalsts upuru piemiņai.

APVIENOTO NĀCIJU ORGANIZĀCIJAS EMBLĒMA

1991.g. 21. augustā Latvija pasludina pilnīgu neatkarību, kas tūlīt stājas spēkā.

Neatkarīgo Latviju drīz vien atzina pārējās pasaules valstis un nodibināja ar to diplomātiskas attiecības. Pirmā bija Īslande (1991. g. 22. augustā). Amerikas savienotās valstis Latviju atzina *de jure* 1991. g. 2. septembrī.

Kopā ar Igauniju un Lietuvu 1991. g. 17. septembrī Latviju uzņēma Apvienoto nāciju organizācijā (ANO).

Iekšpolitikā svarīgs uzdevums republikas Augstākajai padomei bija saeimas vēlēšanu noorganizēšana. Valdība kārtoja arī naudas reformas un citus jautājumus. 1992.g. maijā ieviesa Latvijas rubli (ar attiecību 1:1 pret Krievijas rubli). 1993. gada martā laida apgrozībā Latvijas santimu monētas (50 santimu = 100 Latvijas rubļu), jūnijā – dažādas vērtības latu (Ls) naudaszīmes.

1992. g. decembrī pieņemts likums par 5. saeimas vēlēšanām. Paredzēti 5 vēlēšanu apgabali: Rīgas, Vidzemes, Latgales, Kurzemes, Zemgales. Iesniegti 23 partiju saraksti. Saeima ievēlēja 1993.g. 6.jūlijā, kad notika pirmā plenārsēde. Par saeimas priekšsēdi kļuva Anatolijs Gorbunovs.

LATVIJAS VALSTS PREZIDENTS GUNTIS ULMANIS

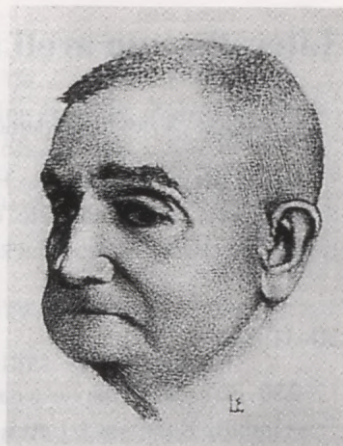
Piektā saeima par Latvijas valsts prezidentu ievēlēja pirms-okupācijas laika pēdējā valsts prezidenta Kārļa Ulmaņa brāļa Indriķa mazdēlu Gunti Ulmani, kas uzdeva sastādīt ministru kabinetu Valdim Birkavam.

Guntis Ulmanis (dzimis 1939.gadā), bijis izsūtījumā Sibīrijā 1941–1946), studējis tautsaimniecību Latvijas universitātē 1958–1963.g., iegūstot tautsaimniecības diplomu, pēc tam darbojies savā profesijā līdz ievēlēšanai Latvijas valsts prezidenta amatā.

Arī 1996. gadā ievēlētā Latvijas 6.saeima atkārtoti ievēlēja Gunti Ulmani par valsts prezidentu.

PROFESORS JĀNIS ENDZELĪNS (1873–1961)

(Zīmējusi Līviņa Endzelīna)

Kad, draudot jaunai okupācijai, šīs grāmatas autors Endzelīnu draudzīgi lūdza doties uz rietumiem, viņa atbilde bija: „Mana vieta ir Latvijā – baltās un nebaltās dienās”.

Latviešu valoda, tāpat kā leišu un senprūšu valoda, ir viena no vecākajām Eiropā. Saskaņā ar citām valodām tā ir mainījies, gan pozitīvā, gan, diemžēl, biežāk negatīvā virzienā, kaut valodas pētnieki un sargi to mēģinājuši saglabāt tīru un nepiesārņotu.

Visvairāk mūsu valoda ir cietusi ap pusgadsimteni ilgajā padomju okupācijas laikā. Smagāko triecienu tā saņēma piecdesmitajos gados, kad ar likumu tika iznīcināts mūsu lielākā valodnieka – profesora Jāņa Endzelīna darbs – brīvajā Latvijā nodibinātā latviešu valodas pareizrakstība. Ar okupācijas varas rīkojumu mīkstā *ch* vietā pavēlēja rakstīt cieto krievu *h* burtu. No latviešu alfabēta izsvītroja mīkstināto *r* burtu, tā radot neskaidrību un pārpratumus un sagraujot vienveidīgo vārdu locīšanas sistēmu.

Ļaunākais ir, ka šī sabojātā rakstība bija jāmacās skolās, un tā izauga paaudzes, kas pie tās pierada un to uzskatīja par normālu. Tāpat grāmatu apgādi un prese vēl joprojām klausā bijušās padomju varas rīkojumam un ignorē pasaulē atzītā valodnieka Endzelīna ieteikumus mūsu valodas skaidrības labā.

Reiz tomēr jānāk pagriezianam. No okupācijas varas atbrīvotajai Latvijai jāatbrīvojas arī no šīs varas uzspiestajiem žņaugiem mūsu valodai, lai mēs varētu bez liekulības cildināt valodnieka Jāņa Endzelīna vārdu.

Dzīvos valoda, dzīvos tauta un valsts!

Literatūra un avoti (229–249. lpp.)

229. lpp.: „Krievijas federācijai pievienotie Abrenes apriņķa pagasti”

– Edgar[s] Anderson[s], „How Narva, Petseri and Abrene came to be in the RSFSR”, D.A.Loeber etc. ed., *Regional identity under Soviet rule: The case of the Baltic States* (Hackettstown 1990), 405. lpp.

– Edgars Dunsdorfs, „Latvijas robežas un jaunatne”, *Archīvs* 31 (1993), 30–31. lpp.

230–231. lpp.: „Latviešu nacionālie partizāni”

– Indulis Kažociņš, „Latvijas nacionālo partizānu pēckara karš”, *Archīvs* 27 (1987), 47–119. lpp.

– Heinrichs Strods, *Latvijas nacionālo partizānu karš 1944–1956* (Rīgā 1996).

232. lpp.: „Helsinku deklarācija”

– Edgars Dunsdorfs, „Helsinku deklarācija”, *Archīvs* 27 (1987), 194. lpp.

233. lpp.: „Michails Gorbačovs, viņa „Pārkārtojumi” un „Atklātība”

– *Post-Reagan America* (1988).

– Raisa Gorbachov, *I hope* (London 1991).

– Dainis Ivāns, *Gadījuma karakalps* (Rīgā 1993), *passim*; 126–128., attēls 128 [+7], 135., 181. un sek. lpp.

234. lpp.: „Krievu autori – cīnītāji par cilvēka tiesībām: Aleksandrs Solžeņicins. Andrejs Saharovs”

– *Enciklopēdiskā vārdnīca II* (Rīgā 1991).

– Aleksandrs Solžeņicins, *Gulaga archipelags I, II* (ASV 1974, 1975).

235. lpp.: „Disidentu kustība Latvijā”

– Pāvils Brūvers, *Kā rodas disidenti* (Ķelnē 1978).

– Edgars Dunsdorfs, „Brīvības cīnītāji – disidenti”, *Archīvs* 27 (1987), 193. un sek. lpp.

– E[лма] Miniats (comp.), *Latvia and Latvians* (Guelph [1987]).

– Rolfs Ekmanis (red.), *Latvija šodien 9–19* (1981–1991).

– Jānis Bumbērs, *Nedēļa tuvāk brīvībai* (Radio un preses ziņu kopojums 1990–1991 Sidnejā).

236–237. lpp.: „Helsinki-86’ grupa”

Atmoda (LTF informācijas izdevums 1987).

– Edgars Dunsdorfs, „Brīvības cīnītāji – disidenti”, *Archīvs* 27 (1987), 199. lpp. Rolfs Ekmanis, *op. cit. Enciklopēdiskā vārdnīca I*.

238–239. lpp.: „Organizācijas neatkarības centienu sekmēšanai: Helsinki-86, AAK, LTF, VAK, LNNK”

– Gints Apals, „Latvijas nacionālās neatkarības kustība”, *Latvijas vesture* 3 / 6 (1992), 26–34. lpp.

- Baltic Chronology* (New York 1989).
 Sk. arī: Bumbērs, *op. cit.*, Ekmanis, *op. cit.*
 – Andrejs Peniķis, „The Third Awakening begins”, *Journal of Baltic Studies* XXVII, no. 4 (Hackettstown 1996), 261–291. lpp.
- 240–241. lpp.: „Sarkanbaltsarkanā karoga uzvara”
Atmoda (1989).
Baltic Chronology (1989).
 Sk. arī: Bumbērs, *op. cit.*, Ekmanis, *op. cit.*
- 242 lpp.: „Baltijas ceļš – cilvēku ķēde: Tallina – Rīga – Viļņa”
Atmoda (1989).
 Sk. arī: *Baltic Chronology*, Bumbērs, *op. cit.*, Ekmanis, *op. cit.*
243. lpp.: „Latvijas neatkarības deklarācija 1990. g. 4. maijā”
Atmoda (1990). Sk. arī: *Baltic Chronology* (1990), Bumbērs, *op. cit.*, Ekmanis, *op. cit.*, Dainis Īvāns, *op. cit.*
244. lpp.: „Neatkarīgās valsts izveidošanās”
 Sk. arī: *Baltic Chronology* (1990), Bumbērs, *op. cit.*
 – Juris Dreifelds, *Latvia in transition* (1996).
 Sk. arī: Ekmanis, *op. cit.*, Īvāns, *op. cit.*
 – Egils Levits, „Latvija padomju varā. Politiskā attīstība pēc neatkarības atjaunošanas 1990. gadā”, *Latvijas vēsture* 4 / 7 (1992), 48–53. lpp.
245. lpp.: „Latvijas 20. dziesmu svētki 1990. gadā (pirmie atjaunotajā neatkarīgā Latvijā). Padomju armijas militāro grupu apdraudējums neatkarīgajām Baltijas valstīm”
Atmoda (1990), Sk. arī: *Baltic Chronology* (1990), Bumbērs, *op. cit.*, Ekmanis, *op. cit.*
246. lpp.: „Barikāžu dienas Latvijā 1991. g. janvārī”
Atmoda (1991).
 Sk. arī: Bumbērs, *op. cit.*, Ekmanis, *op. cit.*, Īvāns, *op. cit.*
 – Tenis Grāsis, *Rīga barikādēs* ((Rīgā 1991).
247. lpp.: „Latvija citu valstu saimē. Saeimas vēlēšanas 1993.g.”
Baltic Chronology (1991).
 – Jānis Škapars, *Latvijas ceļi un neceļi* (Rīgā 1996).
248. lpp.: „Valsts prezidents Guntis Ulmanis”
 – Guntis Ulmanis, *No tevis jau neprasa daudz. . .* (Rīgā 1995).
249. lpp.: „Latviešu valoda – Latvijas valsts pamats”
 – Alfrēds Gāters, „Latviešu valodniecība okupētajā Latvijā un trimdā”, *Archīvs* 21 (1981), 9. lpp.
 – Rasma Grīse, „Par r mīkstināšanu”, *Universitas* 60 (1987), 17. lpp.
 – Rūdolfs Hofmanis, „Piezīmes un pārdomas par pārvērtībām latviešu valodā. . .”, *Ziemeļkalifornijas apskats* 8–10 (1997), 8–13., 21–23., 26.lpp.

Latvieši var būt lepni uz savu vēsturi. Tā stāsta par mazu sīkstu, izturīgu tautu, kas nekad nav uzkundzējusies citām, bet gadsimteņu gaitā pati daudz cietusi.

Jāsaka, ka sengrieķu vēstures dieviete Klio, novietojot Latviju kaimiņos ar agresīvām lielvalstīm, mums nav bijusi labvēlīga. Tomēr darba mīlestība, morālo vērtību un daiļuma cieņa, tieksme pēc progresa, pēc izglītības latviešu tautai palīdzējusi pēc smagākajiem sitieniem atkal pacelt galvu un atgūt savu vietu pasaules tautu saimē.

Kas pašreiz ir tagadne, rīt būs jau vēsture. Dosim Latvijai labāko, kas ir mūsu spēkos, tās atjaunotajā neatkarības laikmetā.

Ar mūsu tautas lūgšanu „Dievs, svētī Latviju” uz lūpām un sirdī, čaklām rokām un modru garu iesim droši nākotnē.

Saturs

Priekšvārdi 3–5

Ievads: Vēstures avoti 6

BALTU ZEMES 7–24

Baltu apdzīvotie apgabali 2000 g. pr. Kr.: 9. Akmenslaikmeta darbarīki, māla trauki, koka dzīvojamā ēka: 10. Koka ieroči un darbarīki: 11. Akmenslaikmeta dzintara tēls: 12. Dzintara tirdzniecības ceļi: 13. Bronzas laikmeta ieroči un rotaslietas: 14. Baltu apdzīvotais apgabals ap 1100 g. pr. Kr. : 15. Baltu tautas ap 600–400 g. pr. Kr.: 16. Grieķu vāze ar skitu kaņavīru attēliem: 17. Skītu zemē atrastā ar dzintaru greznota rota: 18. Baltu tautām uzbrūk slavu tautas (6–8. gs.): 19. Baltu tautas, somugri un slavi (10–12. gs.): 20. Baltu valstis 1200–1300. g.: 21. Pasaules karte 1283–1313.g.: 22. *Literātūra: 23–24.*

SENĀ LATVIJA 25–55

Vikingu sirojumi: 27. Latvijas valstis 13. gadsimtenī: 28. Pils, pilsētas un pilskalni: 29. Vikingu un kuršu sirojumi: 30. Rūnakmeņi: 31. Latviešu ieroči 800–1200. g.: 32. Eiropas iedzīvotāju reliģija 12. gadsimtenī: 33. Krievu uzbrukumi Vidzemē. Bīskaps Meinhards: 35. Rīgas tirdzniecības rajons: 36. Eiropas bruņinieku ordeņi ap 1200. gadu: 37. Pāvests Inocents III. Vācu krustneši: 38. Vācu modernie ieroči: 39. Zobenbrāļu ordenis: 40. Vācieši iekaro Igauniju un Latviju: 41. Iekārotās zemes sadalījums: 42–46. Tērvetes pilskalna nocietinājumi: 47–48. Pāvesta valsts projekts. Alnas Balduīns: 49–50. Saules kauja: 51. Latviešu valdnieki un kaņavadoņi: 52. *Literātūra: 53–55.*

LIVONIJA 57–97

Livonijas valstis: 59. Ordeņa kungi un bīskapi: 60. Ordeņa bruņinieki un bīskapa vasaļi: 61. Lauksargi: 62. Bagātas Livonijas dāmas tērps: 63. Ordeņa un archibīskapa savstarpējās cīņas: 64. Livonijas ārējie ienaidnieki Eiropā: 65. Ordeņa mestrs Volters fon Pletenbergs:

66. Kuršu ķoniņš Andrejs Peniķis: 67. Baznīcas valstis Eiropā: 68. Vācijas ķeizara Kārļa IV zelta bulla: 69. Baznīcas reformācija. Mārtiņš Luters: 70. Latviešu arodorganizācijas Rīgā – brālības: 71. Katoļu katechisms (1585) – vecākā atrastā latviskā grāmata: 72. Luterāņu 1586. g. katechisms: 73. Dzimtbūšanas sākumi Latvijā 15. gs.: 74. Zemnieku nodevas un klaušas: 75. Tirdzniecības centri un zemescēļi 16. gs.: 76. Baltijas kuģniecība 1580. gadā: 77. Ivana Briesmīgā uzbrukums. Livonijas bojā eja: 78. Ivans IV (Briesmīgais): 79. Kaņģājiņi 1558–1560: 80–82. Polijas un Lietuvas valdnieks Zigmunds II Augusts: 83. Livonijas sadalīšana 1560. g.: 84. Rīgas arhibīskaps Vilhelms: 85. Livonijas sadalīšana 1562. g.: 86. Polija un Lietuva 16. gs.: 87. Krievu briesmudarbi (skrejlapa 1577. g.): 88. Kaņģājiņi 1577–1579. g.: 89–90. Polijas karalis Stefans Batorijs: 91. Privilēģija Rīgai 1581. g.: 92. Igaunija un Latvija 16. gs. beigās: 93. Eiropa 1582. gadā: 94. *Literātūra*: 95–97.

SADALĪTĀ LATVIJA 99–135

Zviedrijas ekspansija: 101. Zviedru uzbrukums Rīgai 1601.g.: 102. Kara operācijas 1621–1628. g.: 103–105. Latvijas karš. Kokneses pils: 106. Pilsnovadi Vidzemē 16. un 17. gs.: 107. Pirmā iespiestā latviešu daina: 108. Rīgas tirdzniecības rajons 17. gs.: 109. Kurzemes un Zemgales hercogīste (administrācija): 110. Hercogs Jēkabs: 111. Hercogīstes kolonijas: 112. Hercogīstes kaņģapulku karogi: 113. Pakļautība Polijai un Lietuvai: 114. Georgs Mancelis: 115. Krievu iebrukums, aplencot Rīgu 1656. g.: 116. Muižu redukcija Vidzemē: 117. Zemes pārmērīšana: 118–120. Bībeles tulkojums latviski. Ernests Gliks: 121, 122. Latvija 1700. gadā: 123. Lielais ziemeļu karš. Stepīņš Krauklis: 124–126. Zviedru laika latviešu kaņģavīrs: 127. Nauda: 128. Lielais mēris Vidzemē: 129. Zemnieki un muižnieki 18. gadsimtenī. Etnografs Joachims Broce (Brotze): 130–132. *Literātūra*: 133–135.

KRIEVU JŪGĀ 137–169

Polijas un Lietuvas sadalīšana 18. gs.: 139. Latvija un Igaunija 1783. gadā: 140. Zemnieku nemieri Vidzemē 18. gs.: 141. Rīgas latviešu amata brālības: 142, 143. Latviešu labvēļi – cittautieši: Johans Lukaševics, Nikolajs Cincendorfs, Gothards Stenders, Johans Zeime, Garlībs Merķelis: 144–145. Napoleona kaņģājiņš 1820.g.: 146. Zemnieku brīvlaišana Eiropā un Latvijā: 147. Agrākā posma latviešu rakstnieki: 148. Latviešu rakstnieki 19–20. gs.: 149. Grieķu katoļ-

ticībā pārgājušie latvieši: 150. Māju iepirkšana: 151. Dzelzceļi Latvijā: 152. Baltijas pilsētu saimnieciskā telpa: 153. 1905. g. revolūcija: 154. Pirmais pasaules karš: 155. Vācu okupācija 1915.g.: 156. Latviešu bēgļi 1. pasaules karā: 157. Latviešu strēlnieki 158–159. Nāvessala un Ložmetējkalns: 160. Vācu okupācija 1917.g. : 161. Kara operācijas Krievijā: 162–163. Zaudējumi Pirmajā pasaules karā: 164. Strēlnieki atgriežas Latvijā. Ģenerālis Kārlis Gopers: 165–166. *Literātūra*: 167–169.

PATSTĀVIGĀ LATVIJA 171–196

Latvija pasludina neatkarību. Atbrīvošanas cīņas: 173–174. Brīvības piemineklis: 175. Valsts ģerbonis: 176. Latvijas valsts prezidenti: Jānis Čakste, Gustavs Zemgals, Alberts Kviesis, Kārlis Ulmanis: 177. Latvijas administratīvais iedalījums: 178. Latvijas apriņķi un pagasti 1938. gadā: 179. Latvijas iedzīvotāju skaits 1550–1943.g.: 180. Miera konferencei 1919.g. iesniegtā Latvijas karte: 181. Latvijas iedzīvotāju vecums un ģimenes stāvoklis 1935. g.: 182. Rīgas administratīvās robežas: 183. Agrārā reforma: 184. Mežu izplatība: 185. Lopkopība: 186. Dzelzceļi 1914,1938: 187. Satversmes sapulces un saeimas vēlēšanas: 188. Izglītība: 189. Latvija Tautu savienībā: 190. Tautas ienākums: 191. Hitlers un Staļins sadala Austrumeiropu: 192. Apdzīvotās vietas Latvijā: 193–194. *Literātūra*: 195–196.

OTRAIS PASAULES KARŠ. LATVIJAS OKUPĀCIJA 197–212

Staļina un Hitlera draudzības līgums 1939. g.: 199. Deportācijas 1941. g. 14.jūnijā: 200. Vācu iekarojumi 1942.gadā: 201. Kara operācijas 1941–1944. g.: 202–209. *Literātūra*: 211.

TRIMDĀ UN TĒVIJĀ 213–225

„Mazā Latvija” Vācijā un Austrijā: 214. Latviešu bēgļu nometnes: 215–216. Latvieši ārpus Latvijas 1968. gadā: 217. Iedzīvotāju dabiskā pieauguma samazinājums Latvijā: 218. Nodarbošanās un zemes valdījumi: 219. Latviešu rosība trimdā: 220. ASV neatzina Latvijas inkorporāciju Padomju savienībā: 221. Rakstnieki un teātris trimdā: 222. Vēstures tiesa par komunistu tiranniju: 223. *Literātūra*: 224–225.

ATJAUNOTĀ NEATKARĪGĀ LATVIJA 227–252

Okupācijas laika sekas: Abrenes pagastu zaudējums. Kolonizācija ar krievu tautības iedzīvotājiem: 229. Latviešu nacionālie partizāni: 230–231. Helsinku deklarācija: 232. Padomju savienības augstākās

padomes priekšsēdis Michails Gorbāčovs un viņa reformas: 233. Krievu autori – cilvēka tiesību aizstāvji: Aleksandrs Solžeņicins, Andrejs Saharovs: 234. Disidentu kustība Latvijā: 235. Tautas manifestācijas, pieminot aizvestos: 236. Helsinki-86 grupas organizētā demonstrācija pie Brīvības pieminekļa: 237. Organizācijas brīvības centienu sekmēšanai. Latvijas tautas fronte. Dainis Īvāns: 238. Latviešu nacionālās neatkarības kustība. Eduards Berklavs: 239. Vides aizsardzības klubs, folkloras kustība, *BATUN*: 240. Masu demonstrācijas, pieminot komunistu upuļus: 241. *Baltijas ceļš* – cilvēku ķēde no Tallinas caur Rīgu līdz Viļņai: 242. „Interfronte”. Valsts neatkarības proklamešana 1990. g. 4. maijā. Anatolijs Gorbunovs. Ivars Godmanis: 243. Jaunā valdība pārņem valsts pārvaldi un sakarus ar ārzemēm. Krievijas federācijas prezidents Boriss Jeļcins: 244. Latvijas 20. dziesmu svētki (pirmie atkal neatkarīgā valstī). Padomju militāro grupu uzbrukumi Baltijas valstu preses un masu informācijas iestādēm: 245. „Barikāžu dienas” Rīgā: 246. Pilnīgas neatkarības deklarācija 1991.g. 21.augustā. Latviju uzņem Apvienoto nāciju organizācijā, rietumu valstis atzīst Latviju *de jure*: 247. 1993.g. jūlijā ievēlēta 5. sacīma. Valsts prezidents Guntis Ulmanis. Šai amatā viņu atkal ievēlē 6.sacīma 1996. gadā: 248. Latviešu valoda – tautas pamats. Valodnieks Jānis Endzelīns: 249. *Literatūra*: 250–251. Noslēgums: 252. Saturs: 253–256. Contents: 257 – 260.

AN ATLAS OF LATVIAN HISTORY

Contents

Preface 3-5

Introduction: Historical sources 6

BALTIC LANDS 7-24

Region inhabited by Baltic people in 2000 BC: 9. Fossils from the Stone Age: wooden implements, clay vessels, a timber dwelling house: 10. Wooden implements and tools: 11. Amber sculpture from the Stone Age: 12. The amber trade routes: 13. Tools and ornaments from the Bronze Age: 14. Region where the Baltic peoples lived in 1100 BC: 15. The Baltic peoples 600-400 BC: 16. A Greek vase adorned with images of Scythian warriors: 17. An ornament adorned with amber found in Scythian country: 18. Baltic peoples attacked by Slavonic peoples (6th to 8th cent.): 19. Balts, Finno-Ugrarians and Slavs in the 10th to 12th cent.: 20. Baltic states 1200-1300 BC: 21. Imago mundi (Map of the world) dated 1283-1313: 22. *Literature*: 23-24.

ANCIENT LATVIA 25-55

Raids by Vikings: 27. Latvian states in the 13th cent.: 28. Castles, castlemounts and towns: 29. Navigations by Vikings and Curonians: 30. Runic stones: 31. Latvian weapons in 800-1200: 32. Religious confessions of Europeans in 12th cent.: 33. Russian invasions in Vidzeme. Bishop Meinhard: 34. Bishop Albert: 35. Trade region of Riga City in 13th cent.: 36. European knights orders in 1200: 37. Pope Innocent III. German crussaders: 38. Modern German weapons: 39. The Order of the Brethren of Sword: 40. Germans conquer Estonia and Latvia: 41. Division of conquered land: 42-46. Fortification of Tērvete: 47-48. The project of the Realm of the Pope. Balduin of Alnae: 49-50. Battle at Saule: 51. Latvian rulers and commanders: 52. *Literature*: 53-55.

LIVONIA 57-97

Livonian States: 59. Commanders and vassals of the Knights' Order and the bishops: 60-61. „Lauksargi" (Latvian auxiliary forces of the knights): 62. Outfit of a lady of Riga's nobility: 63. Fights between the Order and the bishops: 64. Hostile forces against Livonia in Europe: 65. The Master of the Order Wolter von Plettenberg: 66. The Curonian Koning Andrejs Peniķis: 67. Ecclesiastical states in Europe: 68. The Golden Bulla by Carolus IV: 69. The Reformation. Martin Luther: 70. Latvian trade unions at Riga (the fraternities): 71. The Catholic Catechism (1585) – the oldest extant Latvian book: 72. The Lutheran Catechism (1586): 73. Beginning of serfdom in Latvia in the 15th cent.: 74. Peasants' dues and services: 75. Commercial centres and country roads in 16th cent.: 76. Baltic navigation in 1580: 77. Knights on guard against Russia: 78. Ivan IV (The Terrible): 79. Warfare 1556-1560: 80-82. Ruler of Poland and Lithuania Sigmund II August: 83. Partition of Livonia in 1560: 84. Archbishop of Riga William: 85. Partition of Livonia in 1562: 86. Poland and Lithuania in 16th cent.: 87. Russian atrocities (a leaflet from 1577): 88. Warfare 1577-1579: 89-90. King of Poland Stephan Batory: 91. Charter of Riga in 1581: 92. Estonia and Latvia at the end of 16th cent.: 93. Europe in 1582: 94. *Literature*: 95-97.

DIVIDED LATVIA 99-135

Expansion of Sweden: 101. Attack by Swedes on Riga in 1601: 102. Warfare 1621-1628: 103-105. The Latvian War. Castle of Koknese: 106. Castle districts of Vidzeme in 16th and 17th cent.: 107. First printed *daina* (Latvian folksong): 108. Commercial region of Riga in 17th cent.: 109. Administration of the Duchy of Kurzeme and Zemgale: 110. Duke Jēkabs: 111. Overseas colonies of the Duke: 112. Ensigns of the Duchy: 113. Subjugation to the Commonwealth of Poland and Lithuania: 114. Georgs Mancelis: 115. Russian invasion. Attack on Riga in 1656: 116. Reduction of manors (appropriation of manors by the government) in Vidzeme: 117. Cadastral surveying of land: 118-120. Translation of the Bible in Latvian by Ernst Glück: 121-122. Latvia in 1700: 123. The Great Northern War. Stepinš Krauklis: 124-126. A Latvian soldier of the Swedish army: 127. The monetary situation: 128. The Great Plague in Vidzeme: 129. Peasants and nobility in 18th cent. The ethnographer Joachim Brotze: 130-132. *Literature* 133-135.

UNDER RUSSIAN DOMINATION 137-169

Partition of the Commonwealth of Poland and Lithuania in 18th cent.: 139. Latvia and Estonia in 1783: 140. Rebellions of peasants in Vidzeme in 18th cent.: 141. Latvian fraternities of artisans at Rīga: 142-143. Foreign supporters of Latvians: Nicholas Ludwig Zinzendorf, Gotthard Friedrich Stender, Johann Gottfried Herder, Joachim Christoph Brotze, Johann Gottfried Seume, Garlieb Merkel: 144-145. Napoleon's expedition in 1820: 146. Emancipation of serfs in Europe and in Latvia: 147. Early Latvian writers: 148. Latvian writers of the 19th and 20th centuries: 149. Conversion of Latvians to the Greek Orthodox confession: 150. Purchase by the peasants of their land holdings: 151. Railways in Latvia: 152. Economic region of Baltic cities and towns: 153. The Revolution of 1905: 154. The First World War: 155. The German occupation in 1915: 156. Latvian refugees of the First World War: 157. Latvian Riflemen: 158-159. "The Island of Death" and "The Hill of Machine-guns": 160. The German occupation in 1917: 161. War operations in Russia: 162-163. Fatalities of the First World War: 164. Return of the Latvian Riflemen to Latvia by a voyage around the world. General Kārlis Goppers (Goppers): 165-166. *Literature*: 167-169.

INDEPENDENT LATVIA 171-196

Declaration of Independence. War of Liberation: 173-174. Monument of Freedom: 175. Coat of arms of Latvia: 176. Presidents of Latvia: Jānis Čakste, Gustavs Zemgals, Alberts Kvičis, Kārlis Ulmanis: 177. Administrative division of Latvia: 178. Districts and municipalities in 1938 : 179. Inhabitants of Latvia 1550-1943: 180. Map of Latvia submitted to the 1919 Peace Conference: 181. Age and families of Latvian inhabitants in 1935: 182. Administrative border of Rīga: 183. The agrarian reform: 184. Regions of woods and forests in Latvia: 185. Animal husbandry: Number of cattle per 100 ha of agricultural land. Dairies' production of butter in 1939: 186. Railways 1914, 1938: 187. Elections: Constituent Assembly and Saeima (parliament): 188. Education: Network of primary schools in Latvia 1936/1937 (each dot one school): 189. Latvia a member of the League of Nations: 190. National income: 191. Division of Eastern Europe by the two dictators - Adolf Hitler of Germany and Joseph Stalin (Dzhugashvili), called by himself "the Man of Steel": 192. Municipalities of Latvia in 1940: 193-194. *Literature*: 195-196.

SECOND WORLD WAR. OCCUPATION OF LATVIA 197-211

Friendship treaty between Stalin and Hitler in 1939: 199. Deportation of Latvian citizens on 14th June 1941: 200. German conquests of 1942: 201. Warfare 1941-1944: 202-209. *Literature*: 211.

IN EXILE AND IN HOMELAND 213-225

„The Little Latvia" in Germany and Austria: 214. Camps of Latvian refugees: 215-216. Latvians outside Latvia in 1968: 217. Decrease of natural population growth in Latvia: 218. Occupation of the population and ownership of land: 219. Activities of Latvians in exile: 220. Nonrecognition by the USA of Latvia's incorporation into the Soviet Union: 221. Latvian literature and drama in exile: 222. Judgment of History on Communist tyranny: 223. *Literature*: 224-225.

RENEWED INDEPENDENT LATVIA 227-252

Consequences of the occupation: Loss of territory in the Abrene district. Colonisation of Latvia by Russians: 229. Latvian national freedom fighters: 230-231. The Helsinki Declaration: 232. Mikhail Gorbachev and his reforms: 233. Russian writers - defenders of human rights. Alexandr Solshenitsyn, Andrei Sakharov: 234. Dissidents in Latvia: 235. Manifestations to honour the deportees: 236. Demonstration at the Freedom Monument in Rīga organised by Helsinki-86 Group: 237. Organizations to promote the independence movement in Latvia: The Latvian Popular Front. Dainis Ivāns: 238. Latvian National Independence Movement. Eduards Berklāvs: 239. Environmental Protection Club. BATUN (Baltic Appeal to the United Nations): 240. Mass demonstrations to honour the victims: of communism: 241. *Via Baltica* - a human chain from Tallin via Rīga to Vilnius: 242. The „Interfront". Proclamation of renewed independence of Latvia 4th May 1990. Anatolijs Gorbunovs. Ivars Godmanis: 243. The new government takes over. President of Russian Federative Republic Boris Yeltsin: 244. Latvian 20th song festival: 245. Soviet military aggression: 245. „Days behind barricades" at Rīga: 246. „Declaration of complete independence of Latvia" 21st August 1991. Latvia is accepted by UNO and recognized *de jure* by Western countries: 247. Elections of the 5th Saeima (parliament) in 1993. State President of Latvia Guntis Ulmanis; reelected by the 6th Saeima in 1996: 248. Latvian language is essential for surviving of the nation. The Latvian linguist Professor Jānis Endzelins: 249. *Literature* 250-251. Final remarks: 252.

REVISTA DE LA

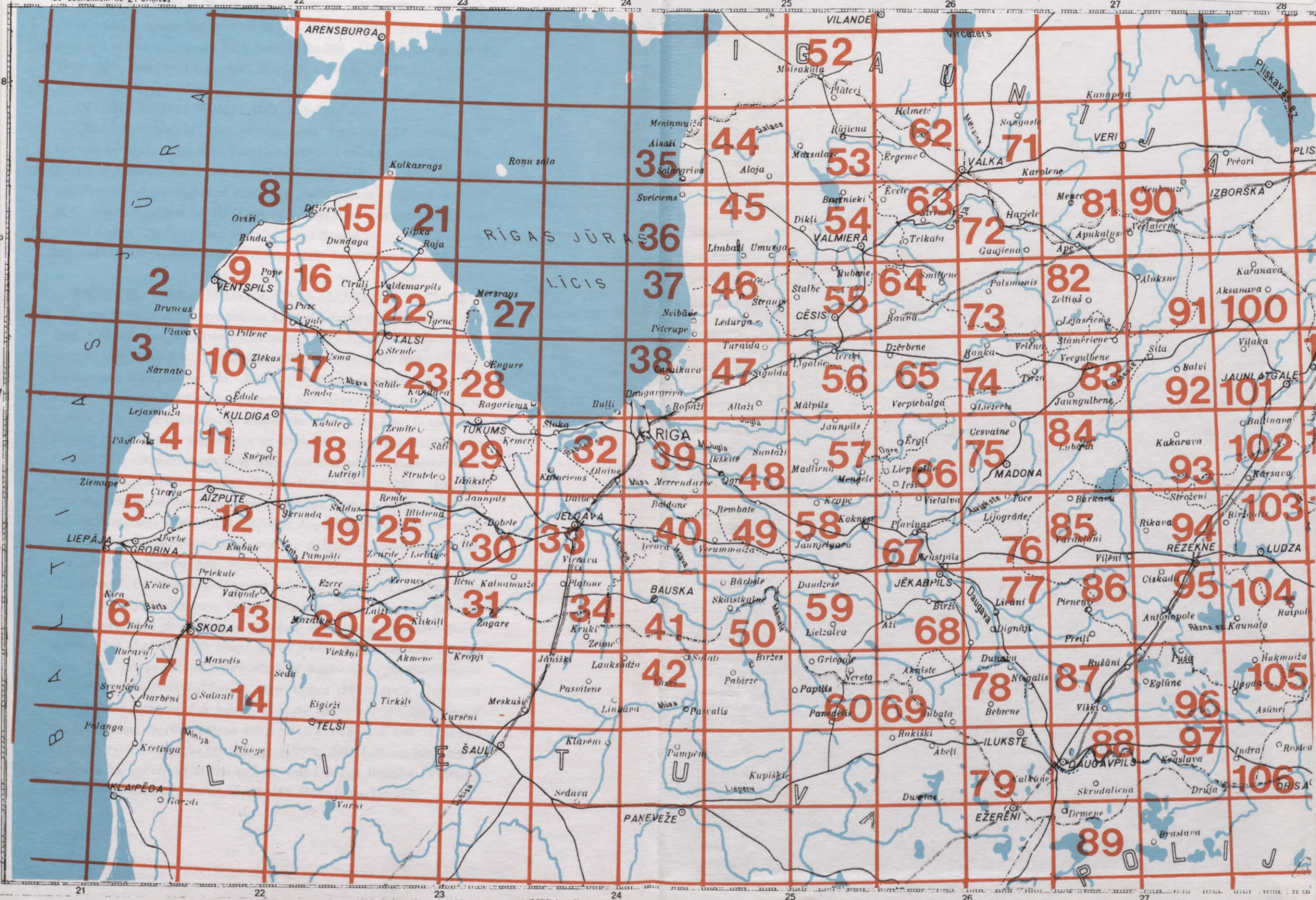
LATVIJAS KARTES PĀRSKATA LAPA

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA

0302052245

Uz austrumiem no 21 Grīģiņas

3.50

99-5
L3

